

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy
České republiky v roce 2010

Cesta ke kvalitě a efektivitě vzdělávání

Vzdělávání v roce 2010 v datech

Cesta ke kvalitě a efektivitě vzdělávání

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2010

Zpracovatel: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Editor: Ústav pro informace ve vzdělávání

© MŠMT, Praha 2011

ISBN 978-80-211-0617-8

Předmluva

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy předkládá Výroční zprávu o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2010, v souladu s §10 zákona č.561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání.

Ještě než přistoupím k prezentaci obsahu předkládané zprávy, považuji za vhodné nabídnout obecnější úvod. Jedním z klíčových úkolů, které si ministerstvo v roce 2010 s ohledem na stav národního hospodářství a ekonomické zdraví státního rozpočtu stanovilo, bylo prověření efektivity činností vykonávaných jak ministerskými útvary, tak ostatními přímo řízenými příspěvkovými organizacemi s cílem zajistit personální, ekonomickou i věcnou excelenci činností realizovaných v rámci rezortu školství.

V souladu s Programovým prohlášením vlády České republiky a na základě výsledků dílčích auditů přistoupilo ministerstvo k zásadnímu snížení počtu svých zaměstnanců i k rušení některých administrativních přímo řízených organizací, jejichž činnosti lze efektivněji, úsporněji a koncepčněji vykonávat jiným způsobem, s výrazně nižším počtem pracovníků, a tudíž s výrazně nižšími nároky na rozpočet kapitoly. Integrací činností přímo řízených organizací, zabývajících se například sběrem a zpracováním dat v oblasti školství, ministerstvo významně redukuje duplicitní činnosti, zamezuje neefektivnímu nakládání se státními prostředky, přikazuje výkon stěžejních agend těm organizacím, kterým věcně i logicky přísluší, a ruší ty agendy, které nejsou pro rezort nezbytně nutné. Tím vším pak připravujeme půdu pro zásadní snížení administrativní zátěže českých škol a školských zařízení, které tak získají ještě více prostoru pro své vzdělávací poslání. Pro naplnění programového prohlášení vlády v oblasti optimalizace institucí veřejné správy však v některých případech bude třeba podpořit tyto snahy o zvyšování efektivity, snižování výdajů státního rozpočtu a racionalizaci činností drobnými legislativními úpravami.

Výstupem všech těchto aktivit je realizace komplexní reformy správy informací ve vzdělávání, která do budoucna zajistí špičkové informační a datové pokrytí rezortu školství, včetně propojitelnosti dat a jejich využití pro analýzy a efektivní řízení na všech úrovních.

Vraťme se nyní k obsahu výroční zprávy a ke klíčovým informacím o českém školství v roce 2010. Ve své první části zpráva uvádí přehled změn v organizačním a legislativním základu vzdělávací soustavy, které měly dopad na vzdělávání v roce 2010. V uvedeném roce byla vydána 3 legislativní opatření v regionálním školství.

Ve druhé části zprávy je popsán stav jednotlivých segmentů vzdělávací soustavy podle stupňů vzdělávání. V této části naleznete také podstatné údaje o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a o školských zařízeních.

V regionálním školství se navazuje na poznatky získané z průběhu kurikulární reformy, na nutnost měření kvality vzdělávání. V kurikulární reformě se zapojily již všechny školy působící v rámci regionálního školství a tyto školy zpracovaly také vlastní školní vzdělávací programy.

V meziročním srovnání významněji narostl počet dětí v mateřských školách (o 4,7 %), přičemž téměř 40 tis. dětí bylo odmítnuto z kapacitních důvodů.

Byl zaznamenán nárůst žáků na prvním stupni v základním vzdělání o 1 %. Na druhém stupni v základních školách pokračuje trend poklesu žáků o 2,6 % v meziročním srovnání.

Ve středním vzdělávání došlo k meziročnímu poklesu o 3,3 %. Pokračuje trend odklonu od oborů zakončených výučním listem směrem k oborům maturitním. Ve srovnání s rokem 2009 poklesl počet žáků v oborech s výučním listem o 4,5 %.

Monitoring vzdělanostních nerovností umožní do budoucna navrhnout adekvátní opatření, vhodně je zaměřovat a vyhodnocovat jejich reálné přínosy. V prvním kroku tímto směrem byla zavedena společná část státní maturity, dalším krokem se v průběhu blízké budoucnosti stane pravidelné zjišťování výsledků vzdělávání v 5. a 9. třídách.

Ve vyšším odborném vzdělávání je patrný nárůst nově přijatých o 8 %, zvyšuje se i počet absolventů (o 3 %), je zde zřejmý dopad doplňování kvalifikace u některých povolání (např. všeobecná sestra, sociální pracovníci, policisté).

Ve třetí části je popsán stav vysokého školství, a to i v evropském prostoru. Na vysokých školách vzrostl meziročně počet uchazečů o 8 %, zvýšil se také podíl cizinců o 10 %, nejvíce uchazečů je ze Slovenské republiky a z Ruské federace. V oblasti terciárního vzdělávání je třeba akcentovat jeho kvalitu posílením odpovědnosti vysokých škol za přípravu jejich absolventů na trh práce. Probíhá snaha o zvětšení diverzifikace systému terciárního vzdělávání tak, aby profily absolventů jednotlivých typů škol více odpovídaly různorodým požadavkům zaměstnavatelů a zajišťovaly větší flexibilitu na trhu práce. Je proto třeba systematicky podpořit zvýšení prestiže bakalářského studia a jeho praktické uplatnitelnosti na trhu práce. Málo diverzifikovaný systém terciárního vzdělávání v České republice kontrastuje s vysoce diverzifikovaným systémem středního vzdělávání, což je v rozporu se zeměmi s nejdynamičtějším vzdělávacími systémy a s nejvyšší úrovní konkurenceschopnosti.

Ve čtvrté části podává zpráva informace o pracovnících v regionálním školství, ve veřejných vysokých školách a také informace o Evropském sociálním fondu.

V regionálním školství činila průměrná nominální měsíční mzda zaměstnanců 21 458 Kč a dosahovala 89,6 % průměrné republikové mzdy. Meziročně došlo ke snížení o 2,0 %.

Pro kvalitu výsledků vzdělávání je zcela zásadní kvalita učitele. Vyšší nároky na práci učitelů a zvyšování jejich zodpovědnosti za výsledky v návaznosti na kurikulární reformu bude a musí doprovázet nejen růst reálných mezd. Zároveň bude podpořen systém profesního růstu a bude kladen důraz na zvýšení kvality řízení škol. Po vyhodnocení provedené kurikulární reformy hrozí, že RVP bez těchto doprovodných kroků (standarty, jejich monitoring, včasná identifikace problémů, cílená opatření, mentoring) ještě zvýší již tak slabě definovanou odpovědnost za kvalitu výsledků vzdělávání, a tím i nejistotu učitelů v tom, co se od nich očekává a co je jejich úkolem.

Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců veřejných vysokých škol činila 30 368 Kč (tj. 126,8 % celorepublikové průměrné mzdy).

V páté části jsou podrobně uvedeny údaje o stavu financování regionálního a vysokého školství. Jsou zde zařazeny také informace o programech spolufinancovaných z Evropské unie a zahraničí.

Výdaje na vzdělávání v roce 2010 činily 4,3 % HDP. V mezinárodním srovnání zemí při uplatnění tohoto indikátoru se Česká republika umístila mezi posledními. Průměr zemí OECD představuje 6,2 % HDP.

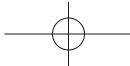
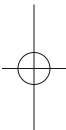
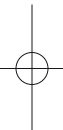
V regionálním školství činily celkové výdaje 118 543 696 tis. Kč, což bylo o 1,3 % méně než v roce 2009. V přepočtu na ceny z roku 2005 došlo k poklesu o 2,7 %. Nejvyšší pokles jednotkových výdajů nastal u předškolního vzdělávání (o 3,7 %). Výdaje na vysoké školy meziročně poklesly o 1,5 %.

V šesté části uvádíme charakteristiky hodnocení vzdělání ve vztahu k zaměstnanosti v souvislosti s populačním poklesem, profesní strukturu absolventů a o shodě získaného vzdělání a vykonávaného povolání.

Cílem efektivního a kvalitního systému vzdělávání je lépe připravit mladé generace pro život a práci ve světě rychlých ekonomických a společenských změn. Český systém školství proto musí nalézt mechanismus průběžného adaptování se na dynamické společensko-ekonomické změny okolního světa. Pozměněný přístup ke vzdělávání jak ze strany učitelů, tak ze strany institucionálního prostředí, o který se ministerstvo školství snaží, je neoddelitelnou součástí strategie rozvoje konkurenceschopnosti České republiky.

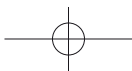
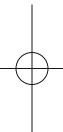
Mgr. Josef Dobeš
ministr školství, mládeže a tělovýchovy

1	Změny v organizačním a legislativním základu vzdělávací soustavy v roce 2010	23
1.1	Školský zákon.	24
1.2	Změny v zákoně č. 563/2004 Sb.	24
1.3	Vydání nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, které nahradilo nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.	25
1.4	Nařízení vlády č. 313/2010 Sb., o oceněních udělovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy	25
1.5	Změny prováděcích vyhlášek ke školskému zákonu	26
1.6	Právní předpisy mimo působnost MŠMT	27
2	Regionální školství / Školy	29
2.1	Předškolní vzdělávání	32
2.2	Základní vzdělávání	37
2.3	Střední vzdělávání	42
2.4	Vzdělávání v konzervatoři	56
2.5	Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	58
2.6	Vyšší odborné vzdělávání.	65
2.7	Školská zařízení	70
3	Vysoké školství	81
3.1	České vysoké školství v evropském prostoru.	82
3.2	Systém vysokého školství v ČR	84
4	Pracovníci ve školství	95
4.1	Pracovníci regionálního školství	98
4.2	Pracovníci veřejných vysokých škol	106
4.3	Evropský sociální fond	110
5	Financování školství	119
5.1	Financování regionálního školství	122
5.2	Financování vysokého školství	126
5.3	Programy spolufinancované z Evropské unie a zahraničí	130
6	Vzdělání a zaměstnanost	133
6.1	Vývoj počtu nově přijímaných žáků v souvislosti s populačním poklesem	134
6.2	Profesní struktura absolventů škol z pohledu získaného vzdělání.	136
6.3	Shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání	138

VZDĚLÁVÁNÍ V ROCE 2010 V DATECH

8

Seznam tabulek

Tabulka 1: MŠ – počet škol, tříd, dětí, učitelů a poměrové ukazatele v letech 2006/07–2010/11	33
Tabulka 2: MŠ – podíl dětí ve vybraných věkových kategoriích na odpovídající populaci v letech 2006/07–2010/11	35
Tabulka 3: Střední délka vzdělávání v mateřských školách v letech 2006/07–2010/11	35
Tabulka 4: Základní školy – počty škol, tříd, žáků a učitelů v letech 2006/07–2010/11.....	39
Tabulka 5: Střední školy, počet podaných přihlášek, přijetí v denní formě vzdělávání ve školním roce 2010/11 (bez nástavbového a zkráceného studia – 1. kolo přijímacího řízení) – podle druhu vzdělávání.....	43
Tabulka 6: Podíl nově přijatých do oborů středních škol vzhledem k absolventům povinné školní docházky v letech 2006/07–2010/11	43
Tabulka 7: Počty škol, žáků, nově přijatých a absolventů středních škol v roce 2010/11 podle druhu vzdělávání vč. zkráceného studia, bez nástavbového studia.....	47
Tabulka 8: Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou v denní formě vzdělávání s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni vzhledem k počtu všech absolventů středních škol v letech 2005/06–2009/10...	47
Tabulka 9: Střední vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru – nově přijatí, žáci a absolventi v letech 2006/07–2010/11.....	49
Tabulka 10: Podíl nově přijímaných do oborů všeobecného středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru vzhledem k celkovému počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07–2010/11	49
Tabulka 11: Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání, vzhledem k počtu absolventů středních škol v letech 2006/07–2009/10	51
Tabulka 12: Střední vzdělávání odborné – školy, žáci, nově přijatí a absolventi v denní formě studia ve školním roce 2010/11 podle druhu vzdělávání.....	53
Tabulka 13: Podíl nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem vzhledem k celkovému počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07 až 2010/11 ..	53
Tabulka 14: Podíl nově přijatých do nástavbového studia (denní formy vzdělávání) z absolventů 3letých oborů středního vzdělání s výučním listem v letech 2006/07–2010/11	55
Tabulka 15: Podíl žáků nástavbového studia ze všech žáků středních škol (vč. žáků nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2006/07–2010/11	55
Tabulka 16: Podíl absolventů denní formy nástavbového studia ze všech absolventů středních škol (vč. absolventů nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2005/06–2009/10	55

Tabulka 17: Vzdělávání v konzervatořích – žáci, nově přijatí, absolventi – podle formy a délky vzdělávání v roce 2010/11	57
Tabulka 18: Podíl nově přijatých do oborů vzdělání konzervatoří z absolventů povinné školní docházky v letech 2006/07–2010/11	57
Tabulka 19: Počty dětí, žáků a studentů se SVP (a počet škol a tříd, ve kterých se vzdělávají) podle druhu integrace v roce 2010/11	61
Tabulka 20: Počty a procentuální zastoupení dětí, žáků a studentů se SVP podle druhu postižení v roce 2010/11	61
Tabulka 21: VOŠ – Počet škol, studentů, nově přijatých do 1. ročníku, absolventů a učitelů ve školních letech 2006/07–2010/11	67
Tabulka 22: VOŠ – Úspěšnost uchazečů při přijímacím řízení podle skupin oborů v letech 2006/07–2010/11	69
Tabulka 23: Počet školních družin a klubů, počet žáků v nich a jejich podíl vzhledem k odpovídající školské populaci ve školních letech 2006/07–2010/11	71
Tabulka 24: Počet základních uměleckých škol, počet absolventů a žáků v jednotlivých oborech ve školních letech 2006/07–2010/11	73
Tabulka 25: Zařízení školního stravování (bez náhradního stravování) a počty stravujících se v letech 2006/07–2010/11	75
Tabulka 26: Počty dětí a mládeže ve výchovných zařízeních v letech 2006/07–2010/11	79
Tabulka 27: Počty dětí a mládeže ve výchovných zařízeních v letech 2007/08–2010/11	79
Tabulka 28: Počet studentů, poprvé zapsaných a absolventů veřejných a soukromých VŠ v letech 2006–2010	85
Tabulka 29: Přijímací řízení ke studiu na veřejné a soukromé VŠ podle typu studijních programů v letech 2006/07–2010/11	89
Tabulka 30: Počet přihlášených, přijatých a zapsaných ke studiu na veřejné a soukromé VŠ v letech 2006/07–2010/11	89
Tabulka 31: Průměrné přepočtené počty zaměstnanců podle druhů škol a veřejné vysoké školy v letech 2006–2010	97
Tabulka 32: Průměrné přepočtené počty učitelů podle druhů škol regionálního školství v letech 2006–2010	101
Tabulka 33: Průměrné měsíční nominální mzdy (v Kč) zaměstnanců a učitelů regionálního školství podle druhů škol v letech 2006–2010 (všichni zřizovatelé)	103
Tabulka 34: Podíly mužů mezi pedagogickými pracovníky a genderové rozdíly v odměňování pedagogických pracovníků v letech 2006–2010	107
Tabulka 35: Průměrné přepočtené počty zaměstnanců (počet osob) a průměrné měsíční mzdy (v Kč) zaměstnanců veřejných vysokých škol včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS a včetně prostředků na projekty EU podle kategorií zaměstnanců za rok 2010 a jejich meziroční index	109

Tabulka 36: Průměrné měsíční mzdy (v Kč) zaměstnanců – mužů a žen veřejných vysokých škol včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS a včetně prostředků na projekty EU podle kategorií zaměstnanců za rok 2010 a podíl průměrné měsíční mzdy žen na průměrné měsíční mzdě mužů	115
Tabulka 37: Průměrné přepočtené počty a mzdové prostředky (v tis. Kč) zaměstnanců regionálního školství a veřejných vysokých škol vyplácených z ESF za rok 2010	117
Tabulka 38: Prostředky operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost určené na financování grantových projektů, projektů EU peníze školám a nepřímých nákladů za rok 2010	117
Tabulka 39: Veřejné výdaje na školství v běžných cenách v letech 2006–2010 v mil. Kč a jejich podíl na HDP v %	121
Tabulka 40: Veřejné výdaje na regionální školství v běžných cenách v letech 2006–2010 v mil. Kč	121
Tabulka 41: Regionální školství – struktura veřejných výdajů ve stálých cenách roku 2005 v letech 2006–2010 v mil. Kč	123
Tabulka 42: Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT v běžných cenách v letech 2006–2010 v tis. Kč	127
Tabulka 43: Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT ve stálých cenách roku 2005 v letech 2006–2010 v tis. Kč	129
Tabulka 44: Výdaje na programy spolufinancované z Evropské unie/zahraničí v letech 2006–2010 v tis. Kč	131

Seznam obrázků

Obrázek 1: Veřejné právní subjekty vykonávající činnost školy v letech 2006/07–2010/11	31
Obrázek 2: Neveřejné právní subjekty vykonávající činnost školy v letech 2006/07–2010/11	31
Obrázek 3: Počty dětí v mateřských školách vzhledem k populaci 3–5letých v letech 2006/07–2010/11	33
Obrázek 4: Věkové složení dětí v mateřských školách v letech 2006/07–2010/11	35
Obrázek 5: Základní školy – průměrný počet žáků na školu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2010/11	39
Obrázek 6: Základní školy – průměrný počet žáků na třídu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2010/11	41
Obrázek 7: Základní školy – průměrný počet žáků na učitelský úvazek na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2010/11	41
Obrázek 8: Počty žáků středních škol vzhledem k populaci 15–18letých v letech 2006/07–2010/11	43
Obrázek 9: Podíl nově přijímaných do oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru vzhledem k celkovému počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07–2009/10	51
Obrázek 10: Počty a podíly dětí individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v MŠ v letech 2006/07–2010/11	63
Obrázek 11: Počty a podíly žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v ZŠ v letech 2006/07–2010/11	63
Obrázek 12: Počty a podíly žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v SŠ v letech 2006/07–2010/11	63
Obrázek 13: VOŠ – Podíl nově přijatých do 1. ročníku, studentů a absolventů denní formy vzdělávání vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2006/07–2010/11	67
Obrázek 14: VOŠ – Počet podaných přihlášek, přihlášených, přijatých, zapsaných, nově přijatých do 1. ročníku, studentů a absolventů v letech 2006/07–2010/11	69
Obrázek 15: Počet školních družin a klubů, počet žáků v nich a jejich podíl vzhledem k odpovídající školské populaci ve školních letech 2006/07–2010/11	71
Obrázek 16: Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky – počet škol, žáků, počet žáků v jednoletých kurzech ve školních letech 2006/07–2010/11	75
Obrázek 17: Zařízení školního stravování – počet a podíl stravujících se žáků podle druhu školy, kterou navštěvují, v letech 2006/07–2010/11	77

Obrázek 18: Domovy mládeže – počet ubytovaných a jejich podíl vzhledem k celkovému počtu žáků/studentů denního vzdělávání středních škol, konzervatoří a vyšších odborných škol ve školních letech 2006/07–2010/11	77
Obrázek 19: Počet školských zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a dětí v nich (v tis.) ve školních letech 2006/07–2010/11	79
Obrázek 20: Podíl poprvé zapsaných a absolventů prezenční formy studia na veřejných a soukromých VŠ vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2006–2010	85
Obrázek 21: Počet studentů, poprvé zapsaných a absolventů veřejných a soukromých VŠ v letech 2006–2010	87
Obrázek 22: Přijímací řízení ke studiu na veřejné a soukromé VŠ podle typu studijních programů v letech 2006/07–2010/11	91
Obrázek 23: Počet studentů veřejných a soukromých VŠ podle zřizovatele a formy studia v letech 2006/07–2010/11	93
Obrázek 24: Počet přihlášených, přijatých a zapsaných ke studiu na veřejné a soukromé VŠ v letech 2006/07–2010/11	93
Obrázek 25: Průměrné měsíční nominální mzdy (v Kč) zaměstnanců a učitelů regionálního školství (za všechny zřizovatele) v porovnání se mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v roce 2010	101
Obrázek 26: Průměrné měsíční reálné mzdy (v Kč) zaměstnanců a učitelů ¹) v regionálním školství (za všechny zřizovatele) v porovnání s reálnou mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře v letech 2006–2010 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)	105
Obrázek 27: Průměrné měsíční nominální a reálné mzdy (v Kč) akademických pracovníků placených ze státního rozpočtu v porovnání se mzdou v ČR v letech 2006–2010 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)	113
Obrázek 28: Jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta ve stálých cenách roku 2005 v letech 2006 až 2010 podle vzdělávacích úrovní	125
Obrázek 29: Trend vývoje podílů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně)	135
Obrázek 30: Vzdělanostní struktura ekonomicky aktivních obyvatel ve třídách KZAM (2009, v %)	135
Obrázek 31: Přehled o podílech absolventů (20 až 24 let) v hlavních seskupeních zaměstnání (2009, v %)	139

Seznam zkratk

AKTION	program pro podporu bilaterální spolupráce ve vzdělávání a vědě v terciárním sektoru Česká republika – Rakousko
apod.	a podobně
cca	přibližně
č.	číslo
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ČŠI	Česká školní inspekce
DSO	dobrovolné svazky obcí
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
EAO	ekonomicky aktivní obyvatelstvo
ECTS	European Credit Transfer System
EHEA	European Higher Education Area (Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání)
EHP	Evropský hospodářský prostor
EK	Evropská komise
ESF	Evropský sociální fond
EU	Evropská unie
EUF	Evropský uprchlický fond
G	gymnázium
GG	globální grant
HDP	hrubý domácí produkt
ICT	informační a komunikační technologie
integr.	integrovaných
IP	individuální projekt
IPN	individuální projekt národní
IPO	individuální projekt ostatní
ISCED	International Standard Classification of Education (Mezinárodní standardní klasifikace vzdělávání)
ISP	informační systém o platech
Kč	koruna
KKOV	klasifikace kmenových oborů vzdělání
KÚ	krajský úřad
KZAM	klasifikace zaměstnání
LLP-ERASMUS	Lifelong Learning Programme – Erasmus
mat.	maturitní

MHMP	Magistrát hlavního města Prahy
mil.	milion
mld.	miliarda
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
NSK	Národní soustava kvalifikací
NÚOV	Národní ústav odborného vzdělávání
NV	nařízení vlády
NVP	Národní program rozvoje vzdělávání v ČR
obr.	obrázek
odst.	odstavec
OON	ostatní osobní náklady
OP LZZ	operační program Lidské zdroje a zaměstnanost
OP RLZ	operační program Rozvoj lidských zdrojů
OP TP	operační program Technická pomoc
OP VaVpI	operační program Výzkum a vývoj pro inovace
OP VK	operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost
OP	operační program
OPPA	operační program Praha – adaptabilita
OPPP	ostatní platby za provedenou práci
OSS	organizační složka státu
p. b.	procentní bod
PCO	platební a certifikační orgán
PISA	Programme for International Student Assessment
prům.	průměr, průměrný
PŠD	povinná školní docházka
RgŠ	regionální školství
RVP G	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia
RVP GSP	Rámcový vzdělávací program pro gymnázia se sportovní přípravou
RVP PV	Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání
RVP ZV	Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání
RVP	rámcový vzdělávací program
sb.	sbírky
SIMS	Sdružené informace z matrik studentů
SOŠ	střední odborná škola – střední škola vzdělávající žáky v oborech vzdělání stupně C, D, J a M (písmeno 5. místa kódu oboru KKO V), pokud se nejedná o střední školu zřízenou pro žáky se SVP

SOU	střední odborné učiliště – střední škola vzdělávající žáky v oborech vzdělání stupně E, H, L (písmeno 5. místa kódu oboru KKO V), pokud se nejedná o střední školu zřízenou pro žáky se SVP
spec.	speciální, speciálních
SPV	středisko praktického vyučování
SR	státní rozpočet
SŠ	střední škola
st.	stupeň
SVP	speciální vzdělávací potřeby
ŠVP	školní vzdělávací program
TIMSS	Trends in International Mathematics and Science Study
tis.	tisíc
tj.	to je
TPV	taneční a pohybová výchova
tzv.	tak zvaný
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UK v Praze	Univerzita Karlova v Praze
ÚSC	územněsamosprávný celek
ústav.-ochr. vých.	ústavně-ochranná výchova
VaV	výzkum a vývoj
VaVpI	Výzkum a vývoj pro inovace
vč.	včetně
viz	podívej se
VOŠ	vyšší odborná škola
VŠ	vysoká škola
VŠLS	vysokoškolské lesní statky
VŠZS	vysokoškolské zemědělské statky
VÚP	Výzkumný ústav pedagogický v Praze
VUT v Brně	Vysoké učení technické v Brně
VYU	vyučení
ZŠ	základní škola
ZUŠ	základní umělecká škola

- ◆ Bylo vydáno nové nařízení o soustavě oborů vzdělání č. 211/2010 Sb.
- ◆ Podle školních vzdělávacích programů v roce 2010 vyučovala všechna gymnázia ve všech ročnících nižších stupňů víceletých gymnázií a v 1. a 2. ročníku 4letých G (a odpovídajících ročnících víceletých G).
- ◆ V řešení jsou IPn Kurikulum G a Kurikulum S.
- ◆ Maturitní zkouška – byla vydána novela vyhlášky č. 177/2009.
- ◆ Reforma závěrečné zkoušky (závěrečná zkouška dobrovolná) – připravena pro 128 oborů „H“ a 28 oborů „E“.
- ◆ Zahájena příprava zjišťování výsledků vzdělávání v 5. a 9. ročnících ZŠ.
- ◆ Změna zákona o pedagogických pracovnících.

Počáteční vzdělávání – hlavní změny

Rok 2010 nepředstavoval pro české školství žádný zásadní zlom v dosavadním vývoji, přinesl však řadu více i méně podstatných změn, které se dotkly života škol všech stupňů.

Přehled oborů středního vzdělávání byl s platností od 1. 9. 2011 uveden v novém nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, které výrazně zpřehlednilo a oddělilo obory vzdělání, ke kterým byly v průběhu jednotlivých etap v letech 2007–2010 vydány rámcové vzdělávací programy, od oborů vzdělání, ke kterým byly schvalovány Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) učební dokumenty podle dřívější legislativy.

MŠMT vydalo v rámci 4. etapy další RVP pro obory středního vzdělání a zakotvilo je ve výše uvedeném nařízení vlády. V této etapě bylo vydáno 49 RVP pro odborné vzdělávání a 2 RVP pro obor Praktická škola.

V gymnaziálním a lyceálním vzdělávání znamenal rok 2010 další posun v pokračující změně kurikula, tedy ve výuce podle rámcových a školních vzdělávacích programů. Podle ŠVP se od září 2010 uskutečňovala výuka již ve všech ročnících nižšího stupně víceletých gymnázií, v prvním a druhém ročníku čtyřletých gymnázií, případně i vyššího stupně šesti- a osmiletých gymnázií. Podle zpracovaných ŠVP zahájila výuku všechna technická a ekonomická lycea, zatímco na lyceích přírodovědných, zdravotnických či pedagogických jejich příprava vrcholila.

Všeobecně zaměřené i odborné střední vzdělávání získalo významnou podporu díky aktivitám národních individuálních projektů Kurikulum G (gymnázia) a Kurikulum S (odborné školy), financovaných ze strukturálních fondů EU prostřednictvím operačního programu Vzdělávání pro

konkurenceschopnost. Základním cílem projektů je motivovat koordinátory ŠVP a učitele k přijetí změn v obsahu vzdělávání spojených se zaváděním dvouúrovňového kurikula tvořeného RVP na úrovni státu a ŠVP na úrovni školy.

Učitelům byla nabízena podpora v oblasti metodiky vzdělávání a profesního rozvoje, jsou poskytovány poradenské a konzultační služby a vytvářeny příležitosti k výměně zkušeností a dobré praxe. Specifickým úkolem projektu Kurikulum G je také popsat a vyhodnotit procesy tvorby a realizace ŠVP a charakterizovat, kterými prvky se vyznačuje tzv. kvalitní kurikulum. Atraktivním a vyhledávaným nástrojem profesního rozvoje učitelů se staly virtuální hospitace, tj. videozáznamy vyučovacích hodin z gymnázií, které jsou zveřejňovány na Metodickém portálu www.rvp.cz.

V roce 2010 pokračovaly podle schváleného harmonogramu přípravné práce na reformě společné části maturitní zkoušky a byla připravena a schválena novela vyhlášky č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou.

Platný model maturitní zkoušky, který je složen z části společné a části profilové, je výsledkem rozsáhlé veřejné odborné diskuse, která proběhla v období let 1998–2008. Odborné debaty se mj. zúčastnily tisíce učitelů a vedoucích pracovníků škol, ať již se vedla diskuse o celkovém modelu reformní maturity, či o metodických detailech týkajících se obsahu, způsobu konání a způsobu hodnocení zkoušek z jednotlivých zkušebních předmětů. V polovině srpna 2010 předložil ministr školství, mládeže a tělovýchovy vládě ČR záměr MŠMT pokračovat v přípravě a realizaci reformy maturitní zkoušky, se kterým vláda vyslovila svůj souhlas. Klíčovým krokem v přípravě reformy maturitní zkoušky byla maturitní generálka, jejímž cílem bylo prověření organizačního, logistického a bezpečnostního zabezpečení. Účast škol v projektu maturitní generálky byla dobrovolná. Z celkového počtu 1 278 středních škol, na kterých bude probíhat v roce 2011 maturitní zkouška, se maturitní generálky zúčastnilo 1 228 škol, což tvoří 96 %. Přímou zkušenost s novou formou maturitní zkoušky tak získalo ve dnech 11. až 13. října 2010 téměř 94 tisíc žáků. V prosinci roku 2010 pak projednala vláda ČR zprávu ministra školství, mládeže a tělovýchovy o průběhu a výsledcích maturitní generálky. Zpráva konstatovala, že maturitní generálka splnila své cíle, neprokázala žádné zásadní systémové nedostatky, identifikovala a popsala dílčí chyby a rizika, včetně příčin a způsobu jejich odstranění a minimalizace, a představila soubor opatření a kroků, které zajistí připravenost rezortu a škol na zahájení reformy maturitní zkoušky v roce 2011.

Reforma závěrečné zkoušky / nová závěrečná zkouška

Ministerstvo školství ve spolupráci s Národním ústavem pro vzdělávání postupně provádí reformu závěrečné zkoušky, která má zvýšit kvalitu vzdělávání žáků oborů vzdělání s výučním listem.

Od roku 2005 probíhá reforma prostřednictvím projektů podporovaných Evropským sociálním fondem. Podstatou nové závěrečné zkoušky je jednotné zadání pro určitý obor vzdělání (např. zedník, nástrojař, pekař, kadeřník atd.), na jehož vývoji spolupracují učitelé odborných škol s od-

borníky z praxe. Proces sjednocování požadavků na závěrečnou zkoušku vede ke zvyšování srovnatelnosti výsledků vzdělávání a má významný vliv na kvalitu přípravy žáků a jejich dobré uplatnění v praxi. Významným prvkem probíhající reformy je to, že jednotná zadání se každý rok ve školách reálně využívají, a to u stále rostoucího počtu škol a žáků. Od školního roku 2009/10 jsou jednotná zadání zpřístupňována na webovém portálu všem školám k využití u závěrečných zkoušek. Pro školní rok 2009/2010 bylo vytvořeno celkem 98 jednotných zadání, uplatnitelných ve 116 oborech vzdělání kategorie stupně vzdělání H. Na jejich tvorbě spolupracovalo na 500 ředitelů a učitelů středních odborných škol. Vytvořená jednotná zadání posuzovalo 74 odborníků z praxe, kteří k tomu byli vybráni Hospodářskou komorou ČR. Jednotná zadání v informačním systému NZZ si stáhlo 99,6 % škol a 80 % škol je uplatnilo alespoň v jednom z vyučovaných oborů vzdělání; závěrečnou zkoušku podle jednotného zadání v červnu 2010 skládalo 21 202 žáků, tj. 68 %.

Od září 2010 pracovaly autorské týmy na přípravě jednotných zadání pro školní rok 2010/11. Jedná se o 110 jednotných zadání, která se využijí ve 128 oborech vzdělání kategorie H a ve 24 oborech kategorie E (určených hlavně pro žáky se zdravotním postižením).

V současné době se školy připojují k jednotné závěrečné zkoušce zcela dobrovolně. Je tedy zřejmé, že mají zájem na tom, aby bylo možné porovnat, zda je určitý obor na dané škole vyučován stejně kvalitně jako na ostatních. Samotná příprava zkoušek je také při využití jednotného zadání pro školy jednodušší, a tak naprostá většina škol, které s tím již mají zkušenost, chce v této praxi pokračovat.

Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky se v roce 2010 věnovaly tvorbě svých školních vzdělávacích programů, které by měly být dokončeny v srpnu roku 2011. Většina těchto škol byla i v roce 2010 zkušebními centry pro zkoušku z češtiny pro trvalý pobyt (v roce 2010 bylo v těchto školách vyzkoušeno více než 4 000 uchazečů).

V roce 2010 připravilo MŠMT základním školám ve spolupráci s Výzkumným ústavem pedagogickým v Praze a se zástupci základních škol a fakult vzdělávajících učitele ukázky vybraných kapitol ŠVP, které by měly základním školám pomoci reagovat na problémy se ŠVP. Tyto problémy popsala Česká školní inspekce (dále jen „ČŠI“) v tematické zprávě Inspekční hodnocení školních vzdělávacích programů za období 2007–2010 a ve Výroční zprávě ČŠI za školní rok 2009/2010. Jako ukázky byly zvoleny vzdělávací oblasti Matematika a její aplikace, Český jazyk a literatura a Anglický jazyk. Cílem předkládaných ukázek vybraných kapitol ŠVP je metodicky podpořit ty základní školy, které si z různých důvodů nejsou jisty, zda zvládly tvorbu ŠVP, zda při jeho úpravách postupují správně a zohledňují všechny důležité aspekty vzdělávání. Navíc předkládané materiály mohou v době, kdy ZŠ přistupují k hodnocení výuky podle ŠVP (ať už průběžně, nebo po uzavření určité etapy vzdělávání), sloužit k porovnání jejich ŠVP s doporučeným vzdělávacím obsahem uvedeným v příkladech učebních osnov.

V souladu s programovým prohlášením vlády byla zahájena příprava zavedení pravidelného zjišťování výsledků vzdělávání v 5. a 9. ročníku základního vzdělávání. Na podzim 2010 vyzval ministr Josef Dobeš veřejnost k široké diskusi o vzdělávacích standardech pro české základní

vzdělávání. Následně se za účasti veřejnosti konala konference na téma Standardy pro základní vzdělávání, hodnocení výsledků vzdělávání a navazující seminář pro pedagogy.

Výsledky našich žáků ve výzkumu TIMSS (Trends in International Mathematics and Science Study) a nedávno zveřejněné výsledky PISA 2009 (Programme for International Student Assessment) poukazují na zhoršování výsledků žáků. Tento negativní trend analyzuje i zpráva společnosti Mc Kinsey & Company „Klesající výsledky českého základního a středního školství: fakta a řešení“ ze září 2010. Výsledky, které přineslo šetření PISA 2009, jsou o to závažnější, že testovány nebyly školní znalosti, ale kompetence pro život. To potvrzuje správnost rozhodnutí pracovat na zpřesnění cílů základního vzdělávání. Vytváření evaluačních standardů je trendem vzdělávací politiky vyspělých zemí a České republice ho doporučuje i zpráva společnosti McKinsey & Company, analyzující příčiny a důsledky zhoršujících se vzdělávacích výsledků. Potřebnost zjišťování výsledků vzdělávání prokazují výzkumy a studie v jiných zemích.

Cílem standardů je přesněji specifikovat očekávané výstupy RVP ZV po 5. a 9. ročníku. Standardy budou přímo vycházet z očekávaných výstupů RVP ZV a budou konkrétně určovat jejich obsah a náročnost. Náročnost bude nastavena na minimální požadovanou úroveň, které by měli dosáhnout žáci na konci prvního a druhého stupně základního vzdělávání. Vývoj standardů a jejich pilotování je dlouhodobá záležitost. K možné podobě standardů byla otevřena veřejná diskuse a závažné připomínky z diskuse byly zapracovány.

Podle RVP ZV se ve školním roce 2010/11 vyučovalo kromě 5. ročníku již ve všech ročnicích základního vzdělávání (včetně nižšího stupně víceletých gymnázií). Výsledky inspekčních zjištění ČŠI naznačily, že 97,2 % hodnocených škol poskytuje obsahově srovnatelné základní vzdělávání (viz Výroční zpráva České školní inspekce za školní rok 2008/2009).

MŠMT nově zařadilo do Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání nový doplňující vzdělávací obor Etická výchova s platností od 1. září 2010. Etická výchova je založena na systematickém a metodicky propracovaném osvojování sociálních dovedností u žáků, především na základě zážitkové metody. Jejím cílem je pozitivní ovlivňování postojů, motivací, hodnotového systému, norem a pravidel, tedy nejen získávání vědomostí, ale také schopnost komunikovat a řešit tvůrčím způsobem sociální problémy. Na podporu zavádění etické výchovy do systému vzdělávání v ČR uspořádalo MŠMT v roce 2010 odborné konference a vzdělávací semináře. Zejména konference a pracovní semináře, které se konaly v listopadu 2010 na téma Proměna školy – etická výchova, výrazně přispěly k řešení dané problematiky.

V roce 2010 MŠMT také schválilo doplňující vzdělávací obor Taneční a pohybová výchova pro základní vzdělávání, č. j. 930/2010-2/VÚP (dále jen „TPV“), který zpracoval v roce 2009 tým odborníků. Návrh vzdělávacího obsahu TPV jako doplňujícího vzdělávacího oboru reagoval na potřeby škol, které v různých podobách TPV již realizují nebo o jejím začlenění do školních vzdělávacích programů a do výuky stále častěji uvažují.

Dalším nově schváleným doplňujícím oborem je Filmová/audiovizuální výchova pro základní vzdělávání, který poskytne školám možnost obohatit vzdělávací obsah základního vzdělávání ve

vzdělávací oblasti Umění a kultura. Vymezený vzdělávací obsah podporuje rozvoj žáků jako uživatelů filmových a obecně audiovizuálních produktů a zároveň rozvíjí jejich vnímavost a tvůrčí schopnosti prostřednictvím filmových/audiovizuálních výrazových prostředků.

Za důležité lze v roce 2010 považovat vyhlášení dvouletého pokusného ověřování psacího písma Comenia Script typu Univerzal (dále jen „písmo CS“). Cílem je v praxi ověřit možnost využití písma CS pro rozvoj počáteční písařské gramotnosti (pro výuku psaní v 1. ročníku). Garantem pokusného ověřování a realizátorem pro zpracování dotazníků a diagnostických prověrek se stala Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy ve spolupráci s Řídicím výborem MŠMT.

V předškolním vzdělávání i v roce 2010 počet dětí v mateřských školách stoupal. V mnoha obcích byla poptávka po předškolním vzdělávání výrazně vyšší než nabídka. Situace vedla k zamítnutí mnoha žádostí o přijetí k předškolnímu vzdělávání. Pro řešení omezeného přístupu dětí k předškolnímu vzdělávání probíhaly přípravné aktivity pro podporu zřízení tzv. firemních školek.

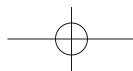
Vysoké počty dětí ve třídách, často až do nejvyšší povolené kapacity 28 dětí, ztěžovaly naplnění vzdělávacích cílů daných RVP PV. V roce 2010 bylo započato pokusné ověřování tzv. lesních školek.

V základním uměleckém vzdělávání došlo ke schválení Rámcového vzdělávacího programu.

V průběhu roku 2010 byly dokončeny 2 studie z technické pomoci ESF: „Metodická podpora učitele, nové organizační formy práce směřující k postupnému přechodu k vzdělávacím strategiím, které naplňují individuální rozvoj potřeb žáka. Podpora systému Učíci se škola“ a „Analýza podmínek pro uskutečňování RVP ZV a možností podpory realizace a rozvoje ŠVP na základních školách“. Výstupy jsou používány v přípravě projektů v operačním programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Rovněž pokračovala realizace národního individuálního projektu Pilot ZUŠ, který bude pokračovat až do roku 2012. V červnu 2010 byl zahájen příjem finalizovaných žádostí do projektu „EU peníze školám“ v nové oblasti podpory 1.4 s názvem Zlepšení podmínek pro vzdělávání na základních školách. Na tuto oblast podpory je určena finanční částka ve výši 4,5 mld. Kč. Příjem žádostí probíhá do vyčerpání alokace, nejdéle však do konce roku 2012. V rámci tohoto projektu byly připraveny tzv. šablony pro usnadnění postupu vyplňování benefitových žádostí. Šablony jsou zaměřeny na oblast čtenářské, matematické, přírodovědné, finanční a informační gramotnosti, na oblast ICT a oblast cizích jazyků.

V průběhu roku 2010 pokračovaly přípravy dalších národních individuálních projektů pro plánované období 2011–2015 (zaměření na mentoring, matematickou gramotnost, čtenářskou gramotnost, dějepis a podporu pedagogů mateřských škol).

1

Vzdělávání v roce 2010 v datech

**Změny v organizačním a legislativním základu
vzdělávací soustavy v roce 2010**

Zákonná úprava vzdělávací soustavy doznala v roce 2010 zásadnější změny v podobě zákona č. 159/2010 Sb., kterým se mění zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákona č. 227/2009 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o základních registrech, ve znění pozdějších předpisů, a zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zůstal prakticky nezměněn.

1.1 Školský zákon

Školský zákon upravuje především oblast počátečního vzdělávání, ale i oblast nástavbového studia a dalšího vzdělávání, základního uměleckého vzdělávání, jazykového a zájmového vzdělávání, jakož i školských zařízení a školských služeb. V roce 2010 nedošlo k žádné podstatné změně školského zákona, byly však novelizovány některé jeho prováděcí předpisy v návaznosti na nabytí několikrát odložené účinnosti příslušných ustanovení školského zákona o maturitní zkoušce k 1. září 2010. Legislativní změny vycházely z rozhodnutí MŠMT pokračovat v přípravě nové maturitní zkoušky realizováním jejího právního (ale i organizačního) prostředí za účelem zajištění objektivizace ukončování středního vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou.

1.2 Změny v zákoně č. 563/2004 Sb.

Kromě většího množství terminologických zpřesnění zákon nově upravil spornou otázku splnění odborné kvalifikace u pedagogických pracovníků, kteří část svého týdenního rozsahu přímé pedagogické činnosti vykonávají nekvalifikovaně, dále upravil pracovní dobu pedagogických pracovníků (povinnost být na pracovišti, rozvrho-

vání pracovní doby) a odměňování tzv. přespočetných hodin.

Zákon č. 159/2010 Sb. zasáhl do zákona č. 563/2004 Sb. ve třech oblastech.

➤ Pracovní doba pedagogických pracovníků. Zákon ve znění pozměňovacího návrhu předloženého v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky výslovně stanovil, že pracovní doba pedagogických pracovníků se dělí na přímou pedagogickou činnost a práce s ní související (doposud tak bylo stanoveno jen ve vyhlášce č. 263/2007 Sb., kterou se stanoví pracovní řád pro zaměstnance škol a školských zařízení zřízených Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, krajem, obcí nebo dobrovolným svazkem obcí). Ustanovení o pracovní době se tak budou vztahovat jak na školy zřízené státem, krajem, obcí a svazkem obcí, tak na školy soukromé a církevní. Zákon o pedagogických pracovnících nyní stanoví, že mimo vymezené doby, kdy je pedagogický pracovník povinen být přítomen na pracovišti zaměstnavatele (přímá pedagogická činnost, dohled nad dětmi a žáky, zástup za jiné pedagogické pracovníky, případy, kdy tak stanoví ředitel), vykonává sjednanou práci v pracovní době, kterou si sám rozvrhuje, a na místě, které si sám určí.

➤ Úprava tzv. přespočetných hodin. Úprava ve znění pozměňovacího návrhu předloženého v Poslanecké sněmovně Parlamentu České republiky se vztahuje pouze na školy a školská zařízení zřízené státem, krajem, obcí a svazkem obcí. Značně nejednotná byla na školách praxe v označování a proplácení tzv. přespočetných hodin. Jde o hodiny, které pedagogický pracovník vykoná nad stanovený týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti. Tyto hodiny jsou odměňovány podle § 132 zákoníku práce příplatkem ve výši dvojnásobku průměrného hodinového platu.

Novela zákona stanovila, že za přespočetnou hodinu bude považována i ta hodina vykonaná nad „základní rozsah“ přímé pedagogické činnosti, pokud

tento základní rozsah splněn nebyl, jestliže v době, která se posuzuje jako výkon práce, přímou pedagogickou činnost nevykonával, nebo místo výkonu přímé pedagogické činnosti vykonával práce s ní související.

➤ Dílčí změny

- a) Nově se stanovuje povinnost pedagogického pracovníka do deseti dnů od odsouzení za trestný čin informovat o této skutečnosti zaměstnavatele.
- b) Dlouhodobým problémem byla situace pedagogických pracovníků, kteří vykonávali část svého úvazku kvalifikovaně a část nekvalifikovaně. Např. učitel ZŠ s týdenním rozsahem přímé pedagogické činnosti 22 hodin učil kvalifikovaně 15 hodin na druhém stupni a 7 nekvalifikovaně na stupni prvním. Novela legalizovala stávající výklad, že kdo vykonává přímou pedagogickou činnost v nadpolovičním rozsahu kvalifikovaně, považuje se za plně kvalifikovaného.
- c) Bylo stanoveno, že v případech, kdy školy neposkytují stupeň vzdělání vyžadovaný pro určité kategorie pedagogických pracovníků, považují se osoby, které dosáhly nejvyššího možného stupně vzdělání v daném oboru, za odborně kvalifikované.
- d) V zařízeních zřízených pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy nebo pro preventivně výchovnou péči, mohou nově působit i absolventi magisterských studijních programů zaměřených na sociální pedagogiku.
- e) Bylo stanoveno, že volno k samostudiu se považuje za překážku v práci, což bylo dosud dovozováno výkladem.

Zároveň byl novelou zákon č. 563/2004 Sb. na několika místech terminologicky zpřesněn nebo byla jeho terminologie přizpůsobena novým právním předpisům.

1.3 Vydání nařízení vlády č. 211/2010 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, které nahradilo nařízení vlády č. 689/2004 Sb., o soustavě oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů

V souladu s § 3 odst. 5 školského zákona stanoví vláda nařízením soustavu oborů vzdělání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání a podmínky zdravotní způsobilosti uchazeče ke vzdělávání. Jelikož původní nařízení vlády č. 689/2004 Sb. bylo mnohokrát novelizované a v návaznosti na skutečnost, že v souladu s § 4 odst. 3 a § 185 odst. 1 školského zákona realizovalo MŠMT k 1. září 2010 čtvrtou etapu vydání rámcových vzdělávacích programů (plánovanou jako poslední systémovou), bylo s účinností od 31. 8. 2010 schváleno nové nařízení vlády č. 211/2010 Sb.

Nařízení vlády č. 211/2010 Sb., nahrazující dřívější nařízení vlády č. 689/2004 Sb., změnilo a zpřehlednilo soustavu oborů vzdělání. Zároveň je tímto nařízením vlády v návaznosti na školský zákon zredukován původní počet oborů vzdělání na nově koncipované komplexnější obory vzdělání, pro které byly MŠMT vydány nové rámcové vzdělávací programy, podle nichž si jednotlivé školy zpracovaly či zpracovávají své školní vzdělávací programy.

Další změnou oproti původnímu právnímu stavu byla jednoznačně stanovená návaznost oborů vzdělání pro uchazeče přijímané do nástavbového studia.

1.4 Nařízení vlády č. 313/2010 Sb., o oceněních udělovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy

Uvedené nařízení vlády nově koncipovalo druhy ocenění, která mohou MŠMT či ministr školství, mládeže a tělovýchovy udělovat v oblasti školství, mládeže a tělovýchovy, a vymezilo podmínky, za kterých se tato ocenění

udělují, včetně určení subjektů, kterým tato ocenění mohou být udělena.

1.5 Změny prováděcích vyhlášek ke školskému zákonu Změny vyhlášky č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou

S ohledem na požadavek zvýšení úrovně a kvality vzdělávání ve středních školách byl zpřesněn a doplněn právní rámec odkládané reformy maturitní zkoušky, tzv. státní maturity. Vyhláška č. 177/2009 Sb. byla sice publikována ve Sbírce zákonů již v září roku 2009, nebylo však možno podle ní postupovat, neboť byla odložena účinnost příslušných ustanovení školského zákona o maturitní zkoušce. V rámci nezbytných změn vyhlášky č. 177/2009 Sb. došlo v roce 2010 k jejím dvěma novelám:

- Vyhláškou č. 90/2010 Sb., která v návaznosti na nový model organizace maturitní zkoušky změnila pořadí jednotlivých zkoušek maturitní zkoušky včetně termínového kalendáře maturitní zkoušky, a to tak, že předřadila ústní zkoušky maturitní zkoušky před didaktické testy a písemné práce společné části maturitní zkoušky.
- Vyhláškou č. 274/2010 Sb. byla v důsledku předstunutí konání ústních zkoušek společné části maturitní zkoušky před didaktické testy a písemné práce a s ohledem na nezbytné upřesnění dalších postupů vycházejících z logistického modelu maturitní zkoušky daného vyhláškou č. 90/2010 Sb. následně upravena navazující ustanovení vyhlášky č. 177/2009 Sb. Dále byly vyhláškou č. 274/2010 Sb. upřesněny podmínky konání společné části maturitní zkoušky, upřesněna třetí povinná zkouška z předmětu informatika, konkretizována činnost členů zkušební maturitní komise, Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání, ředitele školy, komisaře a zadavatele a doplněn způsob digitalizace výsledků maturitní zkoušky ve škole a jejich předání Centru pro zjišťování výsledků vzdělávání a dále za-

slání dat pro tisk vysvědčení o maturitní zkoušce z Centra pro zjišťování výsledků vzdělávání školy.

Ve vyhlášce se zároveň nově vymezil výčet částí zadání zkoušek, které se považují za informace veřejně nepřístupné z důvodu ochrany zkušebního tajemství o technologii a způsobu utajení veřejně nepřístupné informace před jejich řádným zveřejněním.

Změna vyhlášky č. 223/2005 Sb., o některých dokladech o vzdělání, ve znění vyhlášek č. 489/2006 Sb. a č. 3/2008 Sb.

Vyhláškou č. 205/2010 Sb. byla vyhláška č. 223/2005 Sb. doplněna především v souvislosti s nabytím účinnosti příslušných ustanovení školského zákona o maturitní zkoušce a vyhlášky č. 177/2009 Sb., o bližších podmínkách ukončování vzdělávání ve středních školách maturitní zkouškou. Bylo nutné stanovit nové vzory tiskopisů maturitních vysvědčení, což se stalo novelou vyhlášky č. 223/2005 Sb., o některých dokladech o vzdělání. Ve vzoru tiskopisu maturitního vysvědčení byly oproti dosavadním vzorům provedeny změny ve struktuře zkušebních předmětů, doplnily se kolonky pro úroveň obtížnosti u předmětů společné části maturitní zkoušky a v textu doložky maturitního vysvědčení se změnil výčet příslušných právních předpisů, podle nichž se maturitní zkouška bude konat. Dále byly doplněny podmínky vydání stejnopisu vysvědčení, výučního listu a diplomu o absolutoriu, a to včetně právní úpravy vydání stejnopisu v případě změny jména, příjmení nebo rodného čísla osoby.

Změna vyhlášky č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních

Vyhláškou č. 436/2010 Sb., kterou se měnila vyhláška č. 108/2005 Sb., byly změněny podmínky snížení úplaty za ubytování v domově mládeže z organizačních důvodů na straně školy, v níž se vzdělává ubytovaný, ve výjimečných případech se umožnilo do domova mládeže umístit žáka druhého stupně základní školy. Zároveň byl pří-

pravný stupeň základní školy speciální vyjmut z okruhu školských zařízení. Nadále nebudou zřizovány ani působit jako školská účelová zařízení, ale jako instituce svého druhu organizačně souvislé s činností základní školy speciální – jejich vztah bude analogický jako vztah přípravné třídy základní školy a této základní školy. Účinnost vyhlášky je stanovena zásadně na 1. září 2011; výjimečné umístování žáků druhého stupně základní školy je možné od 1. ledna 2011.

Změna vyhlášky č. 64/2005 Sb., o evidenci úrazů dětí, žáků a studentů

Vyhláškou č. 57/2010 Sb., kterou se měnila vyhláška č. 64/2005 Sb., byla zmírněna administrativní náročnost pro školy a školská zařízení, a to především tím, že povinnost vyhotovovat záznamy o úrazech byla omezena pouze na úrazy, jejichž důsledkem je nepřítomnost žáka ve škole zasahující minimálně do dvou po sobě jdoucích vyučovacích dnů. Zároveň byl výslovně stanoven povinný rozsah aktualizací záznamu o úrazech. Dále byly vytvořeny předpoklady pro zefektivnění centrálního statistického zpracování údajů o úrazech. Bylo rovněž stanoveno, že záznam o úrazu a jeho aktualizace se zasílají České školní inspekci v elektronické podobě.

1.6 Právní předpisy mimo působnost MŠMT

Bylo přijato **nařízení vlády č. 381/2010 Sb.**, kterým se mění nařízení vlády č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů, a kterým se zrušuje nařízení vlády č. 447/2000 Sb., o způsobu usměrňování výše prostředků vynakládaných na platy a na odměny za pracovní pohotovost zaměstnanců odměňovaných podle zákona o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech. Tímto nařízením došlo s účinností od 1. ledna 2011 k podstatné změně v systému odměňování pedagogických pracovníků. Pro pedagogické pracovníky byly zavedeny dvě samostatné stupnice platových tarifů, koncipované pro 16

platových tříd a 5 platových stupňů (na rozdíl od ostatních stupnic platových tarifů, které mají tarify stanoveny ve dvanácti stupních). Stupnice platových tarifů byly pro pedagogické pracovníky stanoveny v odlišné výši podle toho, zda plní odbornou způsobilost podle § 6 až § 22 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a zda dosáhli vysokoškolského vzdělání, či nikoliv. Obě stupnice platových tarifů tvoří samostatné přílohy (tabulky) tohoto nařízení. V souladu s programovým prohlášením vlády bylo záměrem provedené legislativní změny zejména

- přivést vysokoškolsky vzdělané a kvalifikované pedagogické pracovníky do škol,
- zvýšit zájem o pedagogické profese,
- motivovat stávající kvalifikované pedagogické pracovníky, aby ve svém povolání setrvali,
- motivovat nekvalifikované pedagogické pracovníky k zahájení studia k získání odborné kvalifikace,
- zvýšit počet pedagogů – mužů ve školách a školských zařízeních,
- zvýšit úroveň odměňování vysokoškolsky vzdělaných a kvalifikovaných pedagogických pracovníků,
- zkvalitnit vzdělávací proces a zvýšit prestiž pedagogických profesí.

Byla přijata **vyhláška č. 21/2010 Sb.**, kterou se měnila vyhláška č. 2/2006 Sb., již se pro školy a školská zařízení zřizované Ministerstvem vnitra provádějí některá ustanovení školského zákona, ve znění vyhlášky č. 323/2008 Sb. Nejpodstatnější změny přijaté touto vyhláškou spočívají především v doplnění přijímacího řízení na střední školy o možnost vyhlášení dalších kol přijímacího řízení ředitelem školy, snížení doby (na 3 dny), do kdy od konání přijímacího řízení musí ředitel školy vyhlásit výsledky přijímacího řízení, v rozšíření účinnosti ustanovení týkajících se zápisových lístků upravených ve vyhlášce č. 671/2004 Sb., kterou se stanoví podrobnosti o organizaci přijímacího řízení ke vzdělávání na

středních školách, ve znění pozdějších předpisů, i na střední školy zřizované Ministerstvem vnitra. Dále byly vyhláškou zpřesněny komisionální zkoušky na školách zřizovaných Ministerstvem vnitra a doplněna ustanovení o jednotlivé zkoušce, úplatách za ni a o organizaci nostrifikační zkoušky. Dále byly doplněny náležitosti oprávnění k výkonu inspekční činnosti vůči policejním školám a školským zařízením zřizovaným Ministerstvem vnitra.

Bylo přijato **nařízení vlády č. 222/2010 Sb.**, o katalogu prací ve veřejných službách a správě, které stanovilo zařazení prací ve veřejných službách a správě do platových tříd zaměstnanců, jimž je za práci poskytován plat. Oproti předchozímu katalogu prací (č. 137/2009 Sb.) došlo v části 2.16 přílohy katalogu prací, ve které jsou zařazeny kategorie pedagogických pracovníků s uvedením příkladů pracovních činností a jim odpovídajících platových tříd, jen ke zpřesňujícím změnám v pracovních činnostech.

2

Regionální školství Školy

Vzdělávání v roce 2010 v datech

Školy a školská zařízení jsou zařazeny do veřejného seznamu, tzv. školského rejstříku, dle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školského zákona). Dětem, žákům a studentům škol uvedených ve školském rejstříku garantuje MŠMT odpovídající vzdělání daného stupně, pro který je škola určena. V praxi to znamená, že vzdělání získané na školách soukromých a církevních je rovnoprávné se vzděláním na školách zřizovaných MŠMT, jinými rezorty, obcemi a kraji s garancí MŠMT.

Od roku 2003 probíhá slučování škol tak, aby velikost institucí umožnila jejich efektivní a ekonomické fungování. Školský zákon dovoluje, aby pod jedním právním subjektem působily různé druhy škol a školských zařízení téhož zřizovatele, takže např. v případě malých obcí je možné spojit do jedné instituce i mateřskou a základní školu.

Školy zřizované ministerstvy nebo orgány územní samosprávy (veřejné školy) mohou mít následující právní formy:

- a) **příspěvkové organizace** nebo **školské právnické osoby** (jsou-li zřizovány krajem, obcí nebo Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy) nebo
- b) **organizační složky státu** (jsou-li zřizovány Ministerstvem obrany, Ministerstvem vnitra nebo Ministerstvem spravedlnosti).

Nejběžnější právní formou veřejných škol je forma příspěvkové organizace. Školy zřízené v této právní formě spravují majetek svěřený zřizovatelem (jímž je stát, kraj nebo obec), dostávají od něho příspěvky na svou činnost a jsou většinou neziskové.

Školy zřizované registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi (církevní školy) jsou zřizovány většinou v právní formě školské právnické osoby. Školská právnická osoba je novou právní formou neziskové organizace, která byla zavedena školským zákonem a jejíž činnost je omezena na oblast vzdělávání.

Soukromé školy zřizují právnické osoby odlišné od výše uvedených nebo fyzické osoby. Převažují u nich

právní formy, které upravuje obchodní zákoník (např. společnosti s ručením omezeným, akciové společnosti apod.). Mohou však využívat i formy obecně prospěšné společnosti a nově i formy školské právnické osoby.

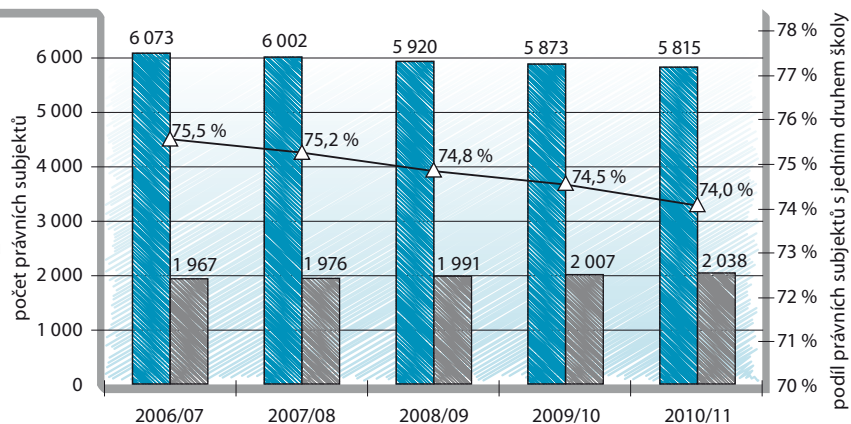
V období 2006/07–2010/11 se počet samostatných právních subjektů vykonávajících činnost školy (mateřské, základní, střední a vyšší odborné školy a konzervatoře) snižoval pouze v případě veřejných škol, u soukromých a církevních škol došlo k mírnému navýšení. Ve školním roce 2010/11 působilo v regionálním školství 8 474 samostatných právních subjektů vykonávajících činnost školy (z původních 8 591 ve školním roce 2006/07). Ve školním roce 2010/11 působilo o 27 veřejných právních subjektů vykonávajících činnost školy méně než ve školním roce 2009/10. Naopak došlo k meziročnímu nárůstu počtu neveřejných právních subjektů zřizovaných soukromníkem, a to o 27 právních subjektů (tj. o 5,5 %), a církvemi – o dva právní subjekty (tj. o 2,1 %).

Téměř čtvrtina (24,9 %) samostatných právních subjektů bez ohledu na zřizovatele provozuje více druhů škol. Nejčtenější je spojení mateřských a základních škol, a to dokonce v 1 894 případech, tzn. u více než 20 % škol. Častá je kombinace vyšších odborných škol se středními školami, a to u 131 subjektů (72,0 % všech VOŠ). Výjimkou není ani sdružování tří druhů škol působících pod jedním právním subjektem. Konkrétně se jedná o spojení mateřské, základní a střední školy, a to u 34 samostatných právních subjektů, z toho 26 jich provozuje školy se speciálními vzdělávacími potřebami.

Obrázek 1**Věřejné právní subjekty vykonávající činnost školy v letech 2006/07–2010/11**

- právní subjekty s jedním druhem školy
- právní subjekty s více druhy škol
- podíl právních subjektů s jedním druhem školy na celkovém počtu právních subjektů

Zdroj: ÚIV

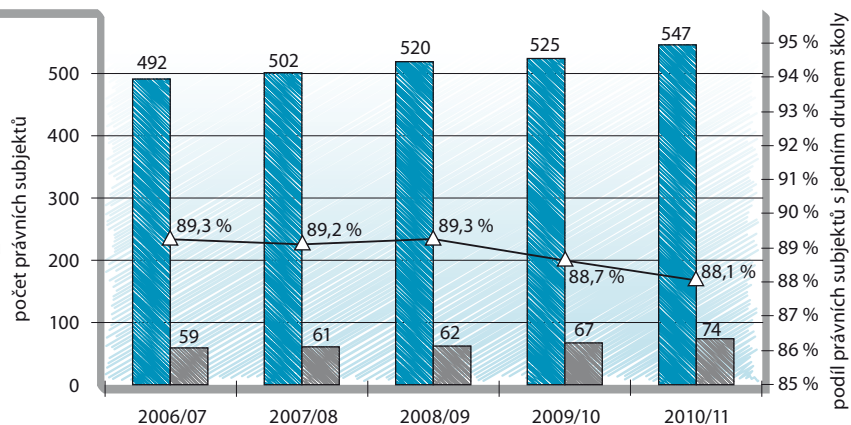
Obrázek 2**Neveřejné právní subjekty¹⁾ vykonávající činnost školy v letech 2006/07–2010/11**

- právní subjekty s jedním druhem školy
- právní subjekty s více druhy škol
- podíl právních subjektů s jedním druhem školy na celkovém počtu právních subjektů

Komentář:

1) Školy zřizované registrovanými církvemi a náboženskými společnostmi a soukromé školy.

Zdroj: ÚIV

2.1 Předškolní vzdělávání

- ◆ Ve školním roce 2010/11 vzrostl počet mateřských škol na 4 880 (z 4 826 v roce 2009/10, tedy o 54 škol).
- ◆ Počet dětí narostl proti roku 2009/10 o 4,7 %.
- ◆ Počet žádostí o přijetí do mateřské školy, jimž nebylo vyhověno v roce 2010/11, byl 39 483 (což je o 9 849 odmítnutých žádostí více než v roce 2009/10).
- ◆ Mateřské školy navštěvuje 27,5% dětí mladších 3 let a 21% dětí šestiletých a starších (tedy děti s odloženou povinnou školní docházkou).

Předškolní vzdělávání podporuje rozvoj osobnosti dítěte předškolního věku, podílí se na jeho zdravém citovém, rozumovém a tělesném rozvoji a na osvojení základních pravidel chování, základních životních hodnot a mezilidských vztahů. Předškolní vzdělávání napomáhá vyrovnávat nerovnoměrnosti vývoje dětí před vstupem do základního vzdělávání a poskytuje speciálněpedagogickou péči dětem se speciálními vzdělávacími potřebami. Předškolní vzdělávání je poskytováno zejména mateřskými školami, mateřskými školami pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami, mateřskými školami při zdravotnickém zařízení, přípravnými třídami pro děti se sociálním znevýhodněním na základních školách a přípravnými stupni základních škol speciálních.

V současné době probíhá předškolní vzdělávání podle Rámcového vzdělávacího programu pro předškolní vzdělávání (RVP PV), který vymezuje hlavní požadavky, podmínky a pravidla pro institucionální vzdělávání dětí předškolního věku. Tato pravidla se vztahují na pedagogické činnosti probíhající ve vzdělávacích institucích zařazených do rejstříku škol a školských zařízení. Jsou závazná pro předškolní vzdělávání v mateřských školách, v mateřských školách s programem upraveným podle speciálních potřeb dětí a v příprav-

ných třídách základních škol. **Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV) byl vydán s účinností od 1. 3. 2005** opatřením ministryně školství č. 32 405/2004-22 ze dne 3. 1. 2005 (školy podle RVP PV postupují od 1. 9. 2007). Znění původního RVP PV, vydaného v květnu 2001, bylo v roce 2004 upraveno v souladu s novým školským zákonem.

Zmíněný RVP PV stanovuje elementární vzdělanostní základ, na který může navazovat základní vzdělávání, a jako takový představuje zásadní východisko pro tvorbu školních vzdělávacích programů a jejich uskutečňování. Je otevřený pro školu, učitele i pro děti a vytváří tak podmínky k tomu, aby každá škola, resp. pedagogický sbor, jakákoli odborná pracovní skupina, profesní sdružení či každý jednotlivý pedagog mohli – za předpokladu zachování společných pravidel – vytvářet a realizovat svůj vlastní školní vzdělávací program. S platností nového školského zákona¹ se RVP PV stal dokumentem směrodatným nejen pro pedagogy, ale také pro zřizovatele vzdělávacích institucí a jejich odborné a sociální partnery. Koncepce předškolního vzdělávání je založena na týchž zásadách jako ostatní úrovně vzdělávání: je orientována na to, aby si dítě od útlého věku osvojovalo základy **klíčových kompetencí** a získávalo tak předpoklady pro své celoživotní vzdělávání, umožňující mu se snáze a spolehlivěji uplatnit ve společnosti znalostí.²

Předškolní vzdělávání je institucionálně zajišťováno mateřskými školami (včetně mateřských škol s uprave-

1 Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů.

2 *Současná vzdělávací politika v České republice vychází z přesvědčení, že člověk se musí vzdělávat po celý život a že by měl mít zájem na svém vzdělávání, učení i vědění, které mu umožňuje dokonalější a bohatší interakci se světem. Za důležitý prvopočátek tohoto procesu je považováno předškolní vzdělávání a jako takové dnes nachází významnou podporu státu. Pojem společnost znalostí byl vymezen Lisabonským procesem (Lisabon European Council: Presidency Conclusions. March 2000). Znalosti jsou chápány nejen jako vědomosti, ale zároveň také jako schopnosti a dovednosti je uplatnit.*

Tabulka 1

MŠ – počet škol, tříd, dětí, učitelů a poměrové ukazatele v letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
počet dětí	285 419	291 194	301 620	314 008	328 612
z toho dívky	136 604	139 808	144 502	150 613	157 799
počet tříd	12 494	12 698	13 035	13 452	13 988
počet škol	4 815	4 808	4 809	4 826	4 880
učitelé (přepočtené počty)	22 367,7	22 744,3	23 567,8	24 584,3	25 736,8
z toho ženy	22 344,0	22 717,3	23 533,4	24 542,2	25 670,6
průměrný počet dětí na školu	59,28	60,56	62,72	65,07	67,34
průměrný počet dětí na třídu	22,84	22,93	23,14	23,34	23,49
průměrný počet dětí na úvazek učitele	12,76	12,80	12,80	12,77	12,77

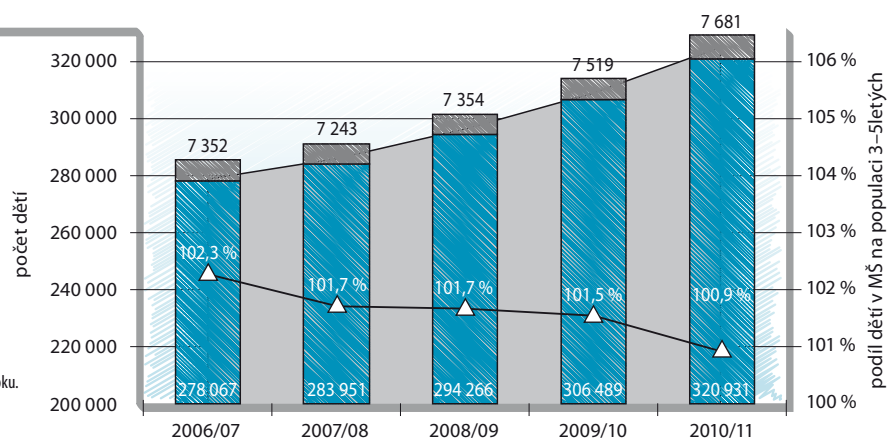
Zdroj: ÚIV

Obrázek 3

**Počty dětí v mateřských školách
vzhledem k populaci 3–5letých
v letech 2006/07–2010/11**

- populace 3–5letých
- děti v běžných třídách
- děti ve speciálních třídách včetně škol pro žáky se SVP
- podíl dětí v MŠ na populaci 3–5letých

Komentář: Velikost populace podle stavu k 31. 12. příslušného roku.
Zdroj: ÚIV, ČSÚ

ným vzdělávacím programem), popř. je realizováno v přípravných třídách základních škol. Mateřská škola je legislativně zakotvena v rámci vzdělávací soustavy jako druh školy. V procesu vzdělávání i v jeho organizaci se proto řídí obdobnými pravidly jako školy ostatní.

Předškolní vzdělávání se organizuje **pro děti ve věku zpravidla od tří do šesti (sedmi) let** a je nepovinné. Mateřská škola se organizačně dělí na třídy. Do tříd je možno zařazovat děti stejného či různého věku a vytvářet třídy věkově homogenní či věkově heterogenní. Stejně tak je možno do tříd běžných mateřských škol zařazovat děti se speciálními vzdělávacími potřebami a vytvářet třídy integrované. Poskytování předškolního vzdělávání je podle školského zákona veřejnou službou.

Docházka dětí do mateřských škol je většinou zpoplatněna, pouze vzdělávání v posledním roce před zahájením povinné školní docházky je v mateřských školách zřizovaných státem, krajem, obcí nebo svazkem obcí bezplatné (§ 123 odst. 2 školského zákona, ve znění pozdějších předpisů). Děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky jsou ze zákona přednostně přijímány k předškolnímu vzdělávání (§ 34 odst. 4 školského zákona ve znění pozdějších předpisů), a to z toho důvodu, aby se ještě před vstupem do základní školy vyrovnaly případné rozdíly mezi dětmi v komunikativních dovednostech a myšlení a zamezilo se tak problémům.

Ačkoliv je předškolní vzdělávání nepovinné a u většiny dětí za úplatu, je o něj značný zájem a počet zájemců výrazně roste, což je způsobeno zejména růstem počtu narozených dětí, ke kterému začalo docházet v roce 2002. Tomu do určité míry odporuje vývoj počtu mateřských škol, kterých bylo v roce 2006/07 celkem 4 815, v roce 2007/08 již pouze 4 808 a v roce 2008/09 pak 4 809. Teprve v roce 2009/10 byl zaznamenán nárůst počtu mateřských škol, a to na 4 826 škol. Ve školním roce 2010/11 počet mateřských škol vzrostl na 4 880. Tento dočasný pokles počtu mateřských škol v předchozích letech však nemusí nutně znamenat jejich faktický úbytek, mohlo jít jen

o sloučení více mateřských škol pod jeden právní subjekt. Konečné zvýšení počtu škol pak již patrně bude reakcí na rostoucí poptávku. Zatímco ve školním roce 2006/07 navštěvovalo mateřskou školu 285 419 dětí, v roce 2007/08 to bylo 291 194 dětí, v roce 2008/09 přesáhl počet dětí v mateřských školách hranici tří set tisíc (301 620 dětí), v roce 2009/10 navštěvovalo mateřskou školu 314 008 dětí. V roce 2010/11 se počet dětí v mateřských školách zvýšil na 328 612. Na jednu mateřskou školu tak v průměru připadá 67,3 dítěte, přičemž ještě v roce 2008/09 to bylo necelých 63 dětí, v roce 2007/08 přibližně 60 dětí a v roce 2006/07 pouze 59 dětí. Nepatrně se zvyšuje také průměrný počet dětí na 1 třídu (z 23,3 na 23,5), avšak v tomto případě zde existuje omezení a ze zákona se třída mateřské školy naplňuje do počtu 24 dětí (podle vyhlášky³ však může zřizovatel školy povolit výjimku z vyššího počtu dětí, a to až o 4 děti).

Mateřské školy navštěvuje 75,8 % všech tříletých dětí (okolo 76 % se tento podíl pohyboval i v předchozích letech), 86,9 % všech čtyřletých dětí (tento podíl se snižuje; ještě v roce 2006/07 a 2007/08 činil téměř 91 %) a 91,4 % všech pětiletých dětí (i zde dochází k poklesu; v roce 2006/07 šlo o 93,7 %). Mateřské školy však navštěvují i děti mladší 3 let a jejich podíl na odpovídající populaci stále roste (z 23,0 % v roce 2006/07 na 27,5 % v roce 2010/11). Naopak nepatrně klesá podíl šestiletých a starších v mateřských školách, v roce 2006/07 představovali 22,7 % a v roce 2010/11 jen 20,5 % celé populace šestiletých dětí. Ve všech věkových skupinách však dochází v absolutním vyjádření k nárůstu počtu dětí, výjimkou je pouze právě skupina šestiletých a starších, kde klesají i absolutní počty dětí navštěvujících mateřskou školu.

Poptávka po docházce do mateřských škol není ani zdaleka zcela uspokojována a i přes nárůst počtu škol i tříd je stále více žádostí o přijetí do mateřské školy odmítáno: v roce 2006/07 bylo odmítnuto 9 570 žádostí;

3 Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění vyhlášky č. 43/2006 Sb.

Tabulka 2

MŠ – podíl dětí ve vybraných věkových kategoriích na odpovídající populaci v letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Podíl dětí mladších 3 let navštěvujících mateřskou školu z populace 2letých	23,0%	23,0%	24,8%	26,7%	27,5%
Počet dětí mladších 3 let navštěvujících MŠ	22 475	23 710	26 384	30 800	33 040
Počet dětí ve věku 2 let v populaci	97 834	102 988	106 518	115 180	120 290
Podíl dětí ve věku 5 let navštěvujících mateřskou školu z populace 5letých	93,7%	93,2%	92,8%	91,4%	91,4%
Počet dětí ve věku 5 let navštěvujících MŠ	85 866	87 273	87 927	90 320	94 775
Počet dětí ve věku 5 let v populaci	91 657	93 596	94 785	98 791	103 653
Podíl dětí ve věku 6 let a starších navštěvujících mateřskou školu z populace 6letých	22,7%	22,1%	21,5%	21,1%	21,0%
Počet dětí ve věku 6 let a starších navštěvujících MŠ	20 397	20 347	20 150	20 033	20 717
Počet dětí ve věku 6 let v populaci	89 721	92 013	93 899	94 995	98 791

Komentář: Velikost populace podle stavu k 31. 12. příslušného roku.
Zdroj: ÚIV, ČSÚ

Tabulka 3

Střední délka vzdělávání v mateřských školách v letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Střední délka vzdělávání v MŠ	3,07	3,05	3,05	3,04	3,03

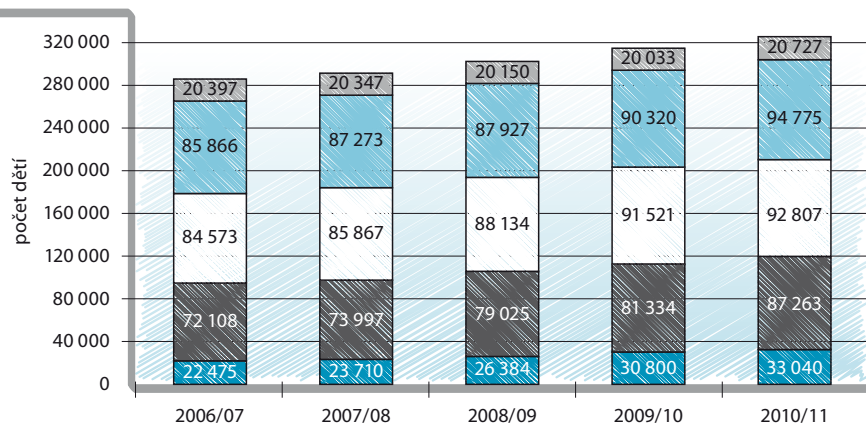
Zdroj: ÚIV

Obrázek 4

Věkové složení dětí v mateřských školách v letech 2006/07–2010/11

- mladší 3 let
- 3leté
- 4leté
- 5leté
- 6leté a starší

Zdroj: ÚIV

v roce 2007/08 se jednalo o 13 409 odmítnutých žádostí; v roce 2008/09 činil počet žádostí o přijetí do mateřské školy, jimž nebylo vyhověno, 19 996, a v roce 2010/11 dokonce 39 483 (což je o 9 849 odmítnutých žádostí více než v roce 2009/10). Je však třeba poznamenat, že rodiče své děti stále častěji přihlašují do více mateřských škol a celkový počet dětí, které nebyly do mateřské školy přijaty, je tedy výsledně o něco nižší.

Dětem se speciálními vzdělávacími potřebami, tj. dětem se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním (dále jen „děti se SVP“) je poskytována speciální pedagogická péče. Informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost zajišťují a pedagogicko-psychologické služby poskytují školská poradenská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny a speciálněpedagogická centra). Speciální vzdělávání může probíhat v třídách či školách samostatně zřízených pro žáky se SVP a poskytuje se i dětem zařazeným do mateřských škol zřízených při dětských domovech či diagnostických ústavech. V roce 2009/10 bylo celkem 108 mateřských škol samostatně zřízených pro žáky se SVP a navštěvovalo je 3 096 dětí. Další 7 325 dětí pak navštěvovalo třídy samostatně zřízené pro děti se SVP v běžných mateřských školách. Kromě speciálních tříd však mohou být děti se SVP integrovány také do běžných tříd. **S určitým zdravotním postižením** bylo v mateřských školách v roce 2010/11 celkem 9 236 dětí (tj. 2,8 % z celkového počtu dětí v mateřských školách) a z toho jich bylo 1 911 individuálně integrováno v běžných třídách mateřských škol.

Střední délka vzdělávání v mateřských školách činí přibližně 3 roky, a to stabilně ve všech uvedených letech. Došlo zde jen k velmi nepatrnému poklesu z 3,09 roku v roce 2006/07 na 3,03 roku v roce 2010/11.

Naprostá většina mateřských škol je zřizována obcemi (95 %), což zajišťuje odpovídající dostupnost předškolního vzdělávání. I přesto je hustota sítě mateřských škol v jednotlivých regionech České republiky odlišná. Tyto odlišnosti mohou být dány mírou koncentrace velkých měst, nebo naopak malých obcí v regionu, ale svou roli zde může hrát také sloučení škol pod jeden právní subjekt. Největší mateřské školy podle průměrného počtu dětí najdeme v Praze (více než 106 dětí na jednu školu), v kraji Moravskoslezském (více než 80 dětí), Ústeckém, Karlovarském a Jihočeském (více než 70 dětí); v průměru menší mateřské školy (okolo 57 dětí na jednu školu), jejichž velikost je ale kompenzována hustším rozmístěním, se pak nachází v moravských a východočeských krajích a také v kraji Středočeském. Regionální rozdíly jsou do určité míry patrné také při pohledu na zřizovatele mateřských škol. Zatímco ve většině krajů se podíl mateřských škol zřizovaných obcemi pohybuje okolo 95 % a výše, v Hlavním městě Praze je to pouze 87,9 % a v Moravskoslezském kraji pak 91,9 %. Je zde totiž vyšší zastoupení mateřských škol soukromých (v Praze 5,4 % a v Moravskoslezském kraji 4,3 %; v ostatních krajích je jejich zastoupení většinou menší než 3 %), krajských (v Praze i Moravskoslezském kraji kolem 3 %; v ostatních krajích 2 % a méně) a v Praze i mateřských škol církevních (2,7 %; v ostatních krajích přibližně 1 % a méně).

2.2 Základní vzdělávání

- ◆ V roce 2010/11 se na 4 123 základních školách vzdělává 789,5 tis. žáků.
- ◆ Na 1. stupni základních škol se ve školním roce 2010/11 vzdělává 465,4 tis. žáků, tj. o 4,6 tis. žáků více než ve školním roce 2009/10.
- ◆ Na 2. stupni se v roce 2010/11 vzdělává 324,1 tis., pokles meziročně oproti 2009/10 o 9,6 tis. žáků, nárůst žáků na 2. stupni se očekává ve školním roce 2014/15.
- ◆ Průměrný počet žáků ve třídě 1. stupně stagnuje (18,8), na 2. stupni klesá (19,0).
- ◆ Průměrný počet žáků na učitele 1. stupně stagnuje (16,7), na 2. stupni klesá (10,7).
- ◆ Podíl odkladů povinné školní docházky 22,4%.
- ◆ Podíl počtu všech žáků plnících povinnou školní docházku v oborech víceletých gymnázií a konzervatoří vzhledem k počtu žáků v ročnících odpovídajících 2. stupni základní školy v roce 2010/11 činil 12,8 % (v roce 2009/10 to bylo 12,6 %). Tento podíl v posledních letech stále roste.

Základním vzděláváním rozumíme vzdělávání v základních školách včetně škol zřízených pro žáky se zdravotním postižením (§ 46, § 47, § 48 a § 48a školského zákona⁴). Cíle základního vzdělávání definuje § 44 školského zákona.

Na základních školách plní žáci povinnou školní docházku (§ 36–43 školského zákona). Primární vzdělávání⁵ plní naprostá většina žáků na **1. stupni základní školy**. Po jeho absolvování se možnosti plnění povinné školní docházky rozšiřují, žáci mohou využít i dalších

vzdělávacích cest⁶. Kromě **pokračování ve vzdělávání na 2. stupni základní školy** mohou žáci přejít do **oborů vzdělání víceletých gymnázií⁷ a oborů vzdělání konzervatoří**, které jsou určeny pro zvláště umělecky nadané žáky.⁸ Možnosti plnění povinné školní docházky v oborech vzdělání víceletých gymnázií nebo konzervatoří využívá zhruba jedna desetina žáků v příslušné věkové skupině. Podíl žáků plnících povinnou školní docházku ve všech typech škol na populaci ve věku 6–14 let ve školním roce 2010/11 činil 99,7 %.

Vzdělávání žáků se zdravotním postižením (§ 16 odst. 2 a 3 školského zákona) probíhá prostřednictvím jejich individuální integrace do běžných tříd základních škol nebo skupinové agregace do speciálních tříd⁹ na běžných základních školách (§ 16 odst. 8 a 10 školského zákona). Další možností je jejich vzdělávání ve školách, které jsou zřízeny pro žáky se zdravotním postižením (§ 16 odst. 8 a § 48 školského zákona). Na 1. stupni základní školy lze využít i tzv. individuální vzdělávání (§ 41 školského zákona), které se uskutečňuje bez pravidelné účasti ve vyučování ve škole (žáci chodí do školy jen na pololetní přezkoušení). Vzdělávání žáků se sociálním a zdravotním znevýhodněním by mělo probíhat v souladu s ustanoveními školského zákona v běžných základních školách. Je nezbytné podporovat tuto cílovou skupinu již v období předškolní přípravy a zaměřit se také na školní úspěšnost v průběhu povinné školní docházky.

Vzdělávání na základních školách včetně základních škol zřízených pro žáky se zdravotním postižením probíhá od roku 2007 na základě **školních vzdělávacích pro-**

4 Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů.

5 Primárním vzděláváním je myšleno vzdělávání odpovídající úrovni ISCED 1.

6 Jedná se o vzdělávání odpovídající úrovni ISCED 2 (nižší sekundární vzdělávání).

7 Do šestiletých oborů gymnázií odcházejí žáci po ukončení 7. ročníku základní školy, do osmiletých po ukončení 5. ročníku základní školy.

8 Vzdělávání v osmiletém oboru Tanec v konzervatořích je možné po ukončení 5. ročníku základní školy.

9 Pro třídy zřízené pro žáky se zdravotním postižením budeme v dalším textu užívat termín speciální třídy.

gramů (tvorba ŠVP je plně v kompetenci ředitele školy). ŠVP jsou školami sestavovány na základě **Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání**, který byl vydán MŠMT 1. února 2005 (podle § 4 školského zákona) a jehož součástí je i úprava podmínek vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (RVP ZV, část D, kap. 8).

Možnosti základního vzdělávání jsou v České republice velmi dobře zajištěny – **síť základních škol** je dostatečně hustá a umožňuje většině žáků docházku v blízkém okolí místa bydliště, rozdílné způsoby vzdělávání na základních školách současně umožňují vybrat školu, která nejlépe vyhovuje zaměření a povaze dítěte. Přes pokles počtu základních škol v posledních letech je jejich množství stále dostatečné. Pokles počtu škol je způsoben jednak jejich rušením, jednak slučováním škol do větších právních subjektů. Ve školním roce 2010/11 bylo v rejstříku škol a školských zařízení evidováno **4 123 základních škol**, tzn. o 2 školy méně než v předchozím školním roce. Ačkoliv počet ZŠ stále klesá, na průměrné velikosti školy se to příliš neprojevalo. V roce 2010/11 navštěvovalo základní školy **789,5 tis. žáků**, což představuje přibližně **191 žáků na školu**, přičemž ve školním roce 2009/10 byla průměrná velikost školy 193 žáků. Průměrná velikost školy na 1. stupni ZŠ ve školním roce 2010/11 činila 114 žáků, tedy přibližně o dva žáky na školu více než v předchozím roce. Na 2. stupni základních škol činila ve školním roce 2010/11 průměrná velikost školy 118 žáků, což ve srovnání s předchozím školním rokem představuje pokles o 3 žáky na školu.

Počet žáků na 1. stupni základních škol ve školním roce 2010/11 činil **465,4 tis.** a ve srovnání s předchozím školním rokem vzrostl (cca o 4,6 tis. žáků). Růst počtu žáků na 1. stupni se dá předpokládat i v následujících letech, trend je způsoben nárůstem počtu živě narozených dětí od počátku 21. století. **Počet žáků na 2. stupni základních škol** ve školním roce 2010/11 činil **324,1 tis.**, přičemž jejich počet v posledních letech klesal velmi vý-

razně (mezi školními roky 2008/09 a 2009/10 o 24,1 tis. žáků, mezi školními roky 2009/10 a 2010/11 o 9,6 tis. žáků). Nárůst počtu žáků 2. stupně můžeme očekávat nejdříve ve školním roce 2014/15, výrazněji se projeví až v letech následujících.

Síť základních škol České republiky odráží **potřeby jednotlivých krajů v oblasti základního vzdělávání**, přičemž vychází z celkového charakteru regionu – v regionech s vyšší koncentrací malých obcí je více malých škol, v regionech s vyšší koncentrací obyvatelstva a ve větších městech existuje více škol velkých. V průměru v České republice připadá na 100 dětí ve věku 6–14 let 0,5 základní školy. Dostupnost základního vzdělání je v jednotlivých krajích velmi dobrá.

V oblasti základního školství působí i **soukromé a církevní základní školy**. Jejich podíl na celkovém počtu základních škol zdaleka nedosahuje podílu, jaký je u škol středních – podíl soukromých základních škol je 1,9 %, církevních základních škol 1,0 %. Podíl žáků v soukromých základních školách je 0,8 %, v církevních základních školách dosahuje 0,7 %.

Do základních škol nastupují děti mladší i starší než 6leté. Zatímco podíl žáků přijatých do 1. ročníku základních škol **mladších 6 let** z celkového počtu dětí přijatých do 1. ročníku základních škol je v České republice velmi nízký (ve školním roce 2010/11 jich bylo 1,0 %, což odpovídá dlouhodobému trendu), podíl dětí přijatých do 1. ročníku základních škol **ve věku 7 let a starších** z celkového počtu dětí přijatých do 1. ročníku základních škol činí takřka čtvrtinu (22,4 % ve školním roce 2010/11).

Vzdělávání žáků se zdravotním postižením je nedílnou součástí vzdělávacího systému. Základní školy ve školním roce 2010/11 navštěvovalo 70,7 tis. žáků se zdravotním postižením, což je 9,0 % všech žáků základních škol (tento podíl je dlouhodobě velmi stabilní). Individuálně integrováno do běžných tříd bylo 51,2 % ze všech zdravotně postižených žáků navštěvujících základní školy, speciální třídy navštěvovalo 48,8 % ze všech zdra-

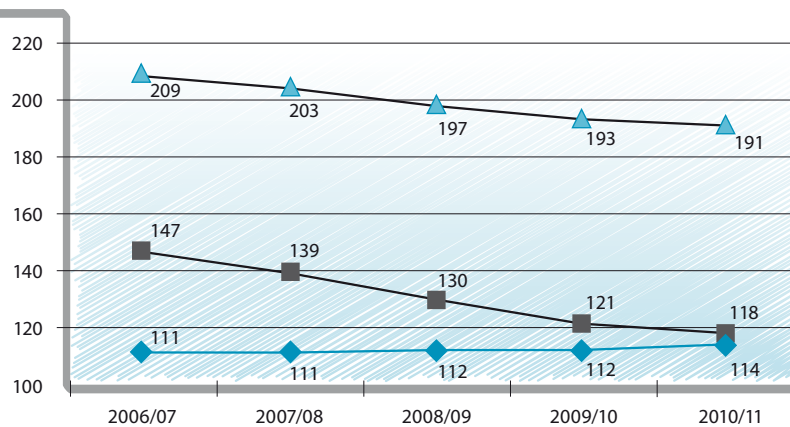
Tabulka 4
Základní školy – počet základních škol, tříd, žáků a učitelů v letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
1. stupeň					
školy 1. stupeň	4 173	4 132	4 108	4 098	4 096
třídy 1. stupeň	24 566	24 324	24 325	24 521	24 703
žáci 1. stupeň	462 820	458 046	458 198	460 754	465 380
učitelé 1. stupně přepočtení na plné úvazky	27 727,1	27 605,0	27 529,2	27 634,9	27 796,0
podíl žáků 1. stupně na populaci 6–10 let	103,1	101,4	100,5	99,8	98,8
2. stupeň					
školy 2. stupeň	2 809	2 775	2 760	2 755	2 749
třídy 2. stupeň	19 961	19 109	18 173	17 420	17 017
žáci 2. stupeň	413 693	386 817	357 817	333 705	324 106
učitelé 2. stupně přepočtení na plné úvazky	34 961,3	33 509,7	31 963,1	30 782,4	30 227,0
podíl žáků 2. stupně na populaci 11–14 let	92,9	93,1	92,7	90,3	89,5
ZŠ celkem					
školy – celkem	4 197	4 155	4 133	4 125	4 123
třídy – celkem	44 527	43 433	42 498	41 941	41 720
žáci – celkem	876 513	844 863	816 015	794 459	789 486
učitelé přepočtení na plné úvazky – celkem	62 657,6	61 069,2	59 492,3	58 417,3	58 023,0
podíl žáků celkem na populaci 6–14 let	98,0	97,4	96,9	95,6	94,8

Zdroj: ÚIV

Obrázek 5
Základní školy – průměrný počet žáků na školu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2010/11

- ◆ prům. počet žáků na školu – 1. stupeň
- prům. počet žáků na školu – 2. stupeň
- ▲ prům. počet žáků na školu – celkem

Zdroj: ÚIV

votně postižených žáků v základním vzdělávání (včetně speciálních tříd ve školách zřízených pro žáky se zdravotním postižením). Poprvé od školního roku 2005/06 je individuálně integrováno více žáků, než je ve speciálních třídách.

V rámci základního vzdělávání mohou obce (či svazky obcí) nebo kraje se souhlasem krajského úřadu zřizovat **přípravné třídy základní školy** pro děti v posledním roce před zahájením povinné školní docházky, které jsou sociálně znevýhodněné¹⁰ a u kterých je předpoklad, že zařazení do přípravné třídy vyrovná jejich vývojový handicap. Obsah vzdělávání v přípravné třídě je součástí školního vzdělávacího programu¹¹. Přípravné třídy mohou být zřizovány i v základní škole speciální¹². Ve školním roce 2010/11 bylo na 192 školách (v předchozím školním roce to bylo 172 škol) zřízeno 235 přípravných tříd pro děti se sociálním znevýhodněním, které navštěvovalo 2 922 dětí (v předchozím školním roce bylo zřízeno 199 přípravných tříd, které navštěvovalo 2 410 dětí).

Povinnou školní docházku lze též plnit v některých oborech vzdělání středních škol (obory víceletých gymnázií) a v osmiletém oboru Tanec v konzervatořích. Podíl počtu všech žáků plnících povinnou školní docházku v oborech víceletých gymnázií a konzervatoří vzhledem k počtu žáků v ročnicích odpovídajících 2. stupni základní školy v roce 2010/11 činil 12,8 % (v roce 2009/10 to bylo 12,6 %). Tento podíl v posledních letech stále roste. Do oborů vzdělání víceletých gymnázií a osmiletých konzervatoří obor Tanec v roce 2009/10¹³ ze základních škol přešlo 10,9 tis. žáků.

¹⁰ Podle definice v § 16, odst. 4 školského zákona.

¹¹ § 47 školského zákona.

¹² § 48a školského zákona.

¹³ Data za odchody ze základních škol do oborů víceletých gymnázií a konzervatoří jsou vykazována za rok zpětně.

Specifickou problematickou oblastí základního vzdělávání je **předčasné ukončení docházky do základní školy** před dosažením základního vzdělání. V roce 2009/10¹⁴ takto odešlo 4,5 tis. žáků, což je 5,1 % ze všech odchodů ze základní školy. Celkem 82,6 % z těchto žáků předčasně ukončuje základní školu v 8. ročníku (3,7 tis. žáků), zbylých 17,4 % opustilo základní školu z 1.–7. ročníku (782 žáků). Minimum odchodů ze základních škol bylo v 1.–5. ročníku (pouhých 13 žáků), z 6. ročníku základních škol potom odcházelo 79 žáků. Tito žáci již mají splněnou povinnou školní docházku, tzn. že ve vzdělávacím systému strávili zákonem stanovených 9 let, nedosáhli však základního vzdělání, eventuálně základů vzdělání.

Pro část populace, která nemá ukončené základní vzdělání, nabízejí základní a střední školy **kurzy pro získání základního vzdělání a základů vzdělání**. Zájem o tyto kurzy není příliš vysoký a navštěvuje je víceméně ustálený počet frekventantů. Ve školním roce 2010/11 bylo na základních a středních školách organizováno 37 kurzů pro získání základního vzdělání, které navštěvovalo 515 frekventantů. Kurzů pro získání základů vzdělání v základních školách speciálních bylo ve školním roce 2010/11 organizováno 45 a docházelo do nich 271 frekventantů.

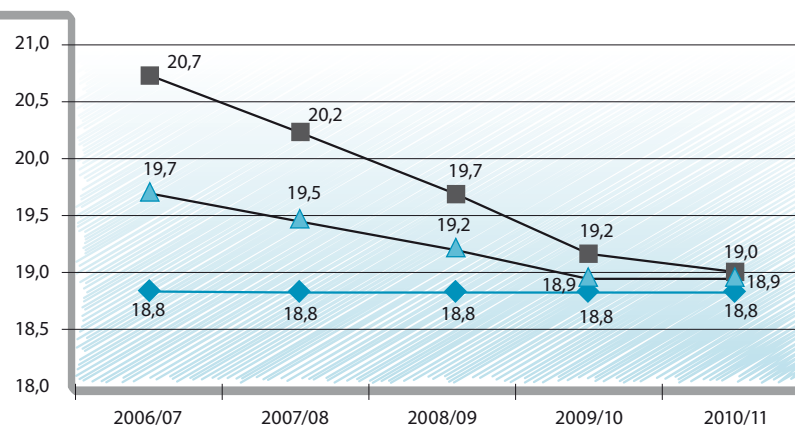
¹⁴ Data za předčasné ukončení docházky v základních školách jsou vykazována za rok zpětně.

Obrázek 6

Základní školy – průměrný počet žáků na třídu na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2010/11

- ◆ prům. počet žáků na třídu – 1. stupeň
- prům. počet žáků na třídu – 2. stupeň
- ▲ prům. počet žáků na třídu – celkem

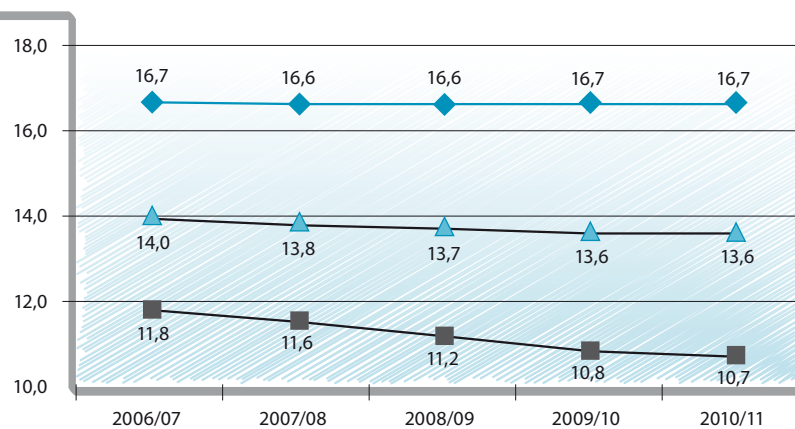
Zdroj: ÚIV

Obrázek 7

Základní školy – průměrný počet žáků na učitelský úvazek na 1. a 2. stupni a celkem v letech 2006/07–2010/11

- ◆ prům. počet žáků na učitelský úvazek – 1. stupeň
- prům. počet žáků na učitelský úvazek – 2. stupeň
- ▲ prům. počet žáků na učitelský úvazek – celkem

Zdroj: ÚIV

2.3 Střední vzdělávání

- ◆ Zastoupení žáků vzdělávajících se na středních školách ve vztahu k populaci 15–18letých činí 97 % (meziročně nárůst o 2,4 procentního bodu).
- ◆ Podíl nově nastupujících žáků do 1. ročníků denní formy vzdělávání na SŠ vůči absolventům povinné školní docházky činí 114 % – do denní formy vzdělávání na střední škole přicházejí nejen žáci hned po ukončení základního vzdělávání, ale také žáci s určitým časovým odstupem po absolvování základní školy, kdy část žáků na jedné střední škole neuspěje a nastupuje do 1. ročníku jiné střední školy, příp. oboru. Určitou, malou část nově přijatých představují také ti, kteří přicházejí až po určité době strávené na trhu práce.
- ◆ Ve školním roce 2010/11 je 1 422 škol, na kterých se vzdělává 489 711 žáků (bez nástavbového studia).
- ◆ 77,4 % žáků (bez započtení nástavbového studia) se vzdělávalo v oboru zakončeném maturitní zkouškou.
- ◆ Meziročně došlo k poklesu počtu žáků středních škol o téměř 3,3 %, za 5 sledovaných let pak téměř o 8 %.
- ◆ Počet žáků v oborech středního vzdělání s výučním listem setrvale klesá – ve srovnání s počtem žáků před 5 lety došlo k poklesu o 7 %, meziročně o 4,5 %.
- ◆ Počet žáků v oborech středního vzdělání s maturitní zkouškou meziročně klesl o 4 %, během posledních pěti let o 5 %.

Absolvování středního vzdělání je dominantním faktorem ovlivňujícím jak další vzdělávací dráhu, tak i uplatnění na trhu práce. Bez dosažení středního vzdělání je jakékoliv uplatnění na trhu práce velmi obtížné a také další vzdělávání (i mimo formální struktury vzdělávacího sys-

tému) je hůře realizovatelné. Dosažení středního stupně vzdělání se stalo v současné době vzdělanostním standardem, a to nejen v České republice, ale i v rámci celé Evropské unie. Do středního vzdělávání nastupují téměř všichni absolventi základních škol. Nadaní žáci mohou opustit základní školu dříve a pokračovat v plnění povinné školní docházky ve víceletých gymnaziálních oborech vzdělání. Po absolvování nižších ročníků (tedy po splnění povinné školní docházky) následně pokračují i ve vzdělávání na úrovni středního vzdělávání (tedy ve vyšších ročnících víceletých gymnázií), kam plynule přecházejí. Do 8letých oborů jsou přijímáni žáci z 5. ročníku, do 6letých oborů ze 7. ročníku základní školy.

Střední vzdělávání je možné realizovat v oborech středního vzdělání, v oborech středního vzdělání ukončených výučním listem a v oborech středního vzdělání ukončených maturitní zkouškou. Střední vzdělávání prochází v posledních letech reformou, která nahradila výuku podle dosud používaných učebních dokumentů mnohem flexibilnější výukou podle školních vzdělávacích programů, které si každá jednotlivá škola sestavuje na základě rámcového vzdělávacího programu (RVP) pro konkrétní obory. V roce 2010 bylo ukončeno schvalování RVP pro střední školy, a od roku 2012 tak musí všechny střední školy začít vyučovat podle školních vzdělávacích programů.¹⁵ Transformací původních oborů na širě vymezené obory podle RVP dochází k jejich redukci, a to z původních cca 800 na přibližně 275. Bližší informace o školské reformě je možné nalézt na metodickém portálu www.rvp.cz nebo, v případě odborného vzdělávání, na stránkách www.nuov.cz.

Zastoupení žáků vzdělávajících se na středních školách ve vztahu k populaci 15–18letých, pro které jsou střední školy primárně určeny, roste, a to i přesto, že výrazně klesá počet osob v dané věkové skupině. V roce 2010 dosáhla hodnota tohoto ukazatele již 97 %, což je

¹⁵ Školy mají za povinnost začít vyučovat podle školních vzdělávacích programů do dvou let od vydání RVP.

Tabulka 5

Střední školy, počet podaných přihlášek, přijetí v denní formě vzdělávání ve školním roce 2010/11 (bez nástavbového a zkráceného studia – 1. kolo přijímacího řízení) – podle druhu vzdělávání

Druh vzdělávání	Počet podaných přihlášek (1. kolo)	Počet přijetí – přijímací řízení (1. kolo)	Úspěšnost při přijímacím řízení v 1. kole
Celkem	250 338	163 495	65,3 %
Střední vzdělávání	777	735	94,6 %
Střední vzdělávání s výučním listem	61 585	48 893	79,4 %
Střední vzdělávání s maturitní zkouškou	187 976	113 867	60,6 %
z toho žáci ve věku PŠD hlásící se na víceleté SŠ	25 294	12 316	48,7 %

Zdroj: ÚIV

Tabulka 6

Podíl nově přijatých do oborů středních škol vzhledem k absolventům povinné školní docházky v letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Podíl přijatých na střední školy vzhledem k absolventům povinné školní docházky	108,7 %	110,3 %	109,5 %	112,4 %	114,0 %
Celkový počet nově přijatých na střední školy	140 564	133 990	131 810	127 766	113 158
Počet absolventů povinné školní docházky ředchozího školního roku	129 271	121 479	120 392	113 676	99 248

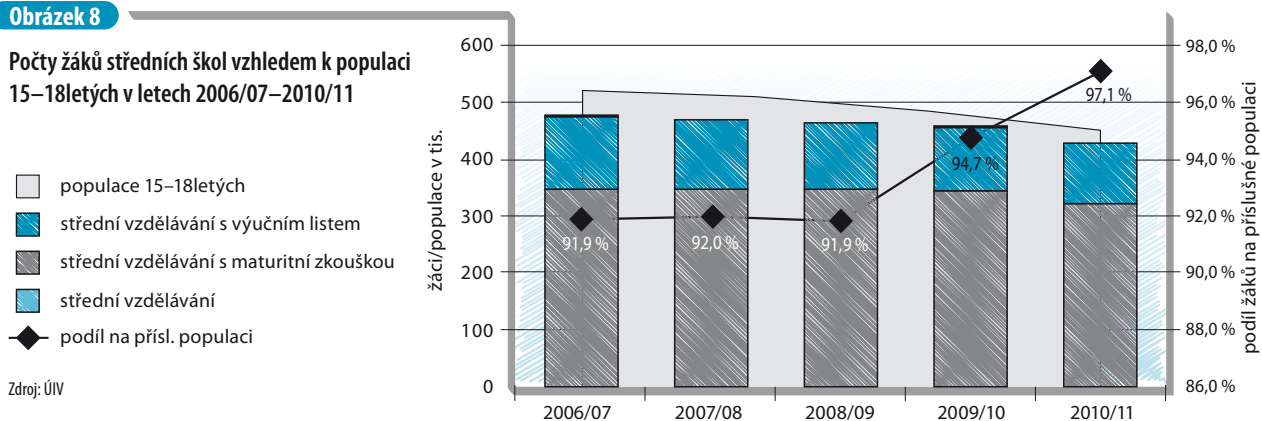
Komentář:

Nově přijatí na střední školy jsou bez nástavbového a zkráceného studia a žáci 8letých a 6letých gymnázií jsou započtení v ročnících odpovídajících 1. ročníku středních škol.

Zdroj: ÚIV

Obrázek 8

Počty žáků středních škol vzhledem k populaci 15–18letých v letech 2006/07–2010/11

Zdroj: ÚIV

o 2,4 procentního bodu více než v předchozím roce. Příčinou je jednak pokles populace 15–18letých, který meziročně dosáhl hodnoty 7%, jednak fakt, že střední školy navštěvují i starší žáci. Nezanedbatelnou roli zde hrají i opakované vstupy na střední školy zejména v případě těch, kteří nesprávně zvolili obor vzdělání. V rámci středního vzdělávání je patrný odklon od vzdělávání v oborech ukončených výučním listem k oborům ukončeným maturitní zkouškou, které umožňují další studium na vyšších odborných či vysokých školách. Podíl žáků v oborech středního vzdělání je stabilně nízký, jedná se zpravidla o obory pro handicapované či žáky, kteří mají velké obtíže při vzdělávání. Po úspěšném absolvování 3letých oborů ukončených výučním listem je možné se dále vzdělávat v oborech nástavbového studia, které jsou dvouleté. Úspěšní absolventi těchto oborů získají maturitní zkoušku, což jim umožní se dále vzdělávat na vyšší odborné nebo vysoké škole.

Pro ty žáky, kteří již absolvovali střední vzdělání s maturitní zkouškou a chtějí získat vzdělání v jiném oboru, je určeno zkrácené studium pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou, pro uchazeče, kteří již získali střední vzdělání s výučním listem nebo s maturitní zkouškou, je určeno zkrácené studium pro získání středního vzdělání s výučním listem. Střední vzdělání lze také získat po přeloznění souboru osvědčení o získání dílčích kvalifikací, definovaného dle zákona č. 179/2006 Sb., o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání v Národní soustavě kvalifikací. Tato osvědčení nahrazují předchozí vzdělání a umožňují složit závěrečnou nebo maturitní zkoušku.

V rámci přijímacího řízení ke vzdělávání na středních školách pro rok 2010/11 bylo stejně jako v předchozím roce možné podat v prvním kole přijímacího řízení až tři přihlášky.¹⁶ Podání tří přihlášek není samozřejmě povinností a této možnosti využívá jen část žáků, obvykle žáci

podávají přihlášky dvě. Odpovědnost za podání přihlášky nebo přihlášek má zákonný zástupce žáka, případně žák sám, pokud je zletilý. Žák nebo jeho zákonný zástupce má možnost na přihlášce uvést jeden ze dvou termínů stanovených ředitelem školy v rámci 1. kola přijímacího řízení, ve kterém se žák chce zúčastnit přijímací zkoušky. Určitá část středních škol (zejména školy vzdělávající v gymnaziálních oborech) konala nějakou formou přijímací zkoušku, většina ostatních škol přijímala pouze na základě výsledků vzdělávání na základní škole. Počet podaných přihlášek v 1. kole dosáhl 250 338, z toho ve více než 23 % případů se konala i přijímací zkouška. Nejčastěji šlo o školy, které se zaměřují na výuku v umělecky orientovaných oborech, kdy se přijímací zkoušky konaly téměř vždy, a dále o školy s výukou v gymnaziálních oborech, a to zejména u víceletých. Naproti tomu do oborů lyceum nebyla ve většině případů přijímací zkouška konána. Počet přijetí, tedy kladně vyřízených žádostí, dosáhl 163 495. Úspěšnost při přijímacím řízení v 1. kole tak dosáhla 65,3 %. Přijetí uchazeči své rozhodnutí nastoupit škole potvrzují předáním zápisového lístku. Kvůli změně systému přijímacího řízení (možnost podání tří přihlášek) je možné srovnávat údaje pouze s předchozím rokem, kdy úspěšnost při přijímacím řízení v 1. kole činila 59,1 % (přihlášek bylo podáno 277 879 a v 1. kole přijímacího řízení bylo přijato 164 188 přihlášek). Počet žáků, kteří nastupují do 1. ročníků střední škol, je vyšší než počet žáků, kteří ukončují povinnou školní docházku. V případě nově nastupujících žáků do 1. ročníku denní formy vzdělávání dosahuje jejich podíl na počtu absolventů základní školy 114 %. To je dáno především tím, že do denní formy vzdělávání na střední škole přicházejí nejen žáci hned po ukončení základního vzdělávání, ale také žáci s určitým časovým odstupem po absolvování základní školy, kdy část žáků na jedné střední škole neuspěje a nastupuje do 1. ročníku jiné střední školy, příp. oboru. Určitou, malou část nově přijatých představují také ti, kteří přicházejí až po určité době strávené na trhu práce.

¹⁶ Novelizace školského zákona, která mimo jiné měnila některé podmínky přijímacího řízení na střední školy, byla provedena zákonem č. 49/2009 Sb. s účinností od 3. 5. 2009 a zákonem č. 243/2008 Sb.

Vzdělávání na středních školách bylo ve školním roce 2010/11 realizováno na 1 422 školách, účastnilo se ho 489 711 žáků (bez započtení nástavbového studia). Přes 97 % žáků se vzdělávalo v denní formě. Celkem 77,4 % žáků (bez započtení nástavbového studia) se vzdělávalo v oboru zakončeném maturitní zkouškou. Všeobecné vzdělávání, tedy vzdělávání v oborech gymnázií a lyceí, se na celkovém počtu žáků denní formy vzdělávání (bez nástavbového studia) podílí 33,6 % a jeho zastoupení v průběhu let stále mírně narůstá. Povinnou školní docházku plnilo na nižším stupni víceletých gymnaziálních oborů 17 % žáků středních škol. V rámci středního vzdělávání s výučním listem jsou nejčastěji zastoupeny obory ze skupiny oborů Gastronomie, hotelnictví a turismus a Strojírenství a strojírenská výroba. V rámci odborné zaměřeného středního vzdělávání s maturitní zkouškou pak obory ze skupiny Ekonomika a administrativa, Elektrotechnika, telekomunikace a výpočetní technika a Strojírenství a strojírenská výroba a Gastronomie, hotelnictví a turismus.

Meziročně došlo k poklesu počtu žáků středních škol o téměř 3,3 %, za 5 sledovaných let pak téměř o 8 %. Počet žáků v oborech středního vzdělání kolísá, v oborech středního vzdělání s výučním listem setrvale klesá – ve srovnání s počtem žáků před 5 lety došlo k poklesu o 7 %, meziročně o 4,5 %. Počet žáků v oborech středního vzdělání s maturitní zkouškou byl v letech 2006/07–2008/09 téměř vyrovnaný, v letošním roce však došlo k poklesu – meziročně klesl počet žáků o 4 %, během posledních pěti let o 5 %. Pokud jde o genderový pohled, dívky tvoří 50 % žáků středních škol. V oborech středního vzdělání ukončených výučním listem činí jejich podíl 33 % žáků, v oborech středního vzdělání s maturitní zkouškou je podíl dívek vyšší, činí 54 %.

Také u počtu nově přijatých do maturitních oborů dochází ve sledovaných letech k poklesu: meziročně poklesl jejich počet o 11 %, za sledované období pěti let pak o 18 %. Tento pokles se nejméně dotkl nově přijímaných

žáků do víceletých gymnázií. K nárůstu (od roku 2007/08) dochází u oborů středního vzdělání, kde je však celkově nízký počet žáků. Ve vztahu k populaci 15letých, tedy teoretickému věkovému ročníku pro vstup na střední školu, podíl žáků, kteří nastupují do středního vzdělávání, roste. V roce 2010/11 dosáhl tento ukazatel hodnoty 121,7 %. To je zapříčiněno zejména tím, že více než polovina žáků nově vstupujících na střední školy (do denní formy vzdělávání) je starší 15 let. Patnáctiletí tvoří v případě středního vzdělávání s maturitní zkouškou – s vyloučením zkrácené formy a víceletého vzdělávání – 43,8 % nově přijatých žáků. V případě středního vzdělávání ukončeného výučním listem je podíl 15letých žáků na nově přijatých jen 24,1 %, šestnáctiletých bylo do tohoto vzdělávání přijato 47,0 % a 17letých 15,3 %. Starších 17 let bylo do vzdělávání s výučním listem přijato 13,6 %. Během posledních pěti let se tak věk nově přijatých postupně zvyšoval (v roce 2006/07 tvořili 15letí 50 % nově přijatých do denní formy středního vzdělávání s maturitní zkouškou a 33,8 % nově přijatých do denní formy středního vzdělávání s výučním listem).

Počet absolventů meziročně poklesl o 5 %, za sledované pětileté období pak o 10 %. Na těchto poklesech se nejvíce podílelo střední vzdělávání s výučním listem, kdy v průběhu pěti let došlo k poklesu o 23 %. U absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou došlo také k poklesu, i když nižšímu – o 4 %. Podíl 19letých absolventů (tedy v teoretickém věku ukončení střední školy) podle očekávání klesá (viz věková struktura nově přijatých), kdy v roce 2009/10 činil 83,3 %. Počet žáků, kteří absolvuji střední vzdělávání s maturitní zkouškou (včetně žáků nástavbového a zkráceného studia), a mohou tak pokračovat ve studiu na vyšší odborné nebo vysoké škole, až do roku 2008/09 narůstal a v roce 2008/09 činil 72,7 %. V roce 2009/10 se však po dlouhé době snížil, a to na 70,3 %.

V rámci středního vzdělávání, jakožto i v celé vzdělávací soustavě, je zohledněno vzdělávání zdravotně posti-

žených a znevýhodněných žáků, kterých se na středních školách v denní formě vzdělávání v roce 2010/11 vzdělávalo 18 731. Z nich se 34,9 % vzdělávalo formou individuální integrace do běžných tříd a 65,1 % bylo vzděláváno ve speciálních třídách nebo ve školách speciálně zřízených pro tyto žáky. Podrobněji se žákům se speciálními vzdělávacími potřebami věnuje samostatná kapitola.

2.3.1 Střední vzdělávání všeobecné

- ◆ Počet škol vyučujících obory vzdělání gymnázií se snížil na celkem 372 středních škol vyučujících obory gymnázií, což je o 7 méně než v předchozím roce.
- ◆ Počet žáků vzdělávajících se v oborech vzdělání gymnázií v roce 2010/11 se ve srovnání s předchozím rokem snížil a činí 139,1 tisíce žáků, přičemž meziročně došlo k poklesu o 3,4 %. Žáci víceletých oborů vzdělání gymnázií tvoří 52 % všech žáků na školách vyučujících obory vzdělání gymnázií.
- ◆ Počty nově přijímaných žáků do oborů vzdělání gymnázií (včetně víceletých oborů) se v roce 2010/11 proti předchozímu školnímu roku mírně snížily, kdy bylo do oborů gymnázií nově přijato 25 tisíc žáků, což je o 6,3 % méně než v předchozím roce.
- ◆ Podíl nově přijatých do oborů vzdělání gymnázií na celkovém počtu nově přijatých na střední školy s maturitní zkouškou se v roce 2010/11 zvýšil na 20,2 % (v předchozím roce 19,3 %).
- ◆ Všeobecné vzdělávání v oborech vzdělání lyceí poskytovalo 221 škol.
- ◆ V oborech vzdělání lyceí se v roce 2010/11 vzdělává 23,1 tisíce žáků, což představuje meziroční pokles o 4,2 %. Tento pokles je do značné míry ovlivněn celkovým poklesem počtu žáků středních škol, kdy klesá počet mladých lidí odpovídajícího věku v populaci. Ve srovnání s rokem 2006/07 je to však nárůst o 28 %.

- ◆ Do oborů vzdělání lyceí bylo v roce 2010/11 přijato 5,1 tisíce žáků, což je o 14 % méně než v předchozím roce. V pětiletém srovnání pak došlo k poklesu o 9 %.
- ◆ Podíl nově přijatých do oborů vzdělání lyceí v roce 2010/11 6,3 %, což v meziročním srovnání představuje nárůst o 1,8 procentního bodu.

Všeobecně zaměřené vzdělání¹⁷ na střední úrovni vzdělávání poskytují v českém vzdělávacím systému **obory vzdělání gymnázií včetně oborů gymnázií se sportovní přípravou a obory lyceí**. V České republice se ve všeobecně vzdělávacích oborech vzdělává zhruba 25 % žáků středního vzdělávání. V porovnání se zeměmi Evropské unie je zastoupení žáků ve všeobecně vzdělávacích oborech vzdělání v České republice nižší, kdy průměr za země EU se pohybuje okolo 80 % žáků ve všeobecně zaměřeném vzdělávání.¹⁸ Nižší zastoupení žáků ve všeobecně vzdělávacích oborech středního vzdělávání je způsobeno především silnou tradicí vzdělávání v oborech středního vzdělávání s maturitní zkouškou bez praktické přípravy, které je u nás velmi oblíbené.

Školy vyučující **obory gymnázií** se zaměřují na poskytování širokého všeobecného vzdělání.

Školy vyučující **obory lyceí** též poskytují především všeobecně zaměřené vzdělávání, avšak současně je část výuky věnována odbornému vzdělávání, a to podle zaměření školy – technické obory lyceí, pedagogické obory lyceí, přírodovědné obory lyceí, zdravotnické obory lyceí,

¹⁷ Vzdělávání je v rámci mezinárodní klasifikace vzdělávání ISCED97 považováno za všeobecné tehdy, pokud podíl odborné složky činí maximálně 25 % kurikula.

¹⁸ Metodika vykazování žáků ve všeobecně vzdělávacích a odborně profilovaných oborech vzdělání je v jednotlivých zemích EU různá, a porovnání zastoupení žáků v jednotlivých zaměřeních je tudíž komplikované. Podrobnější informace lze najít v publikaci Key Data on Education in the European Union, kterou každoročně vydává Office for Official Publications of the European Communities v Lucembursku.

Tabulka 7

Počty škol, žáků, nově přijatých a absolventů středních škol v roce 2010/11 podle druhu vzdělávání vč. zkráceného studia, bez nástavbového studia

Druh vzdělávání	Školy ¹⁾			Žáci				Nově přijatí do 1. ročníku			Absolventi za školní rok 2009/10		
	celkem	z toho forma vzdělávání		celkem	z celku dívky	z celku forma vzdělávání		celkem	z celku forma vzdělávání		celkem	z celku forma vzdělávání	
		denní	ostatní			denní	ostatní		denní	ostatní		denní	ostatní
Střední školy – celkem	1 422	1 415	207	446 504	223 799	458 448	12 004	117 754	114 150	3 604	104 436	102 828	1 808
střední	123	121	3	2 107	1 039	1 962	145	1 097	1 010	87	498	458	40
střední s výučním listem	533	528	30	108 529	36 139	107 036	1 493	35 985	35 434	551	27 881	27 558	323
z toho zkrácené	20	18	2	429	68	352	77	374	311	63	180	109	71
střední s maturitou	1 228	1 222	182	379 075	20 616	368 709	10 366	80 672	77 706	2 966	76 257	74 812	1 445
v tom													
víceleté	315	315	x	83 815	46 475	83 815	–	11 257	11 257	–	10 191	10 191	–
4leté	1 175	1 169	172	294 450	159 208	284 863	9 587	68 981	66 428	2 533	65 888	64 611	1 277
zkrácené	24	7	17	810	483	31	779	434	21	413	178	10	168

Komentář:

1) Počet škol celkem není součtem počtů škol podle jednotlivých druhů třídění, protože školy mohou realizovat svou činnost souběžně v různých druzích a formách vzdělávání a oborech vzdělání.

Zdroj: ÚIV

Tabulka 8

Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou v denní formě vzdělávání s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni vzhledem k počtu všech absolventů středních škol v letech 2005/06–2009/10

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou s potenciální možností dalšího vzdělávání na terciární úrovni	68,5 %	70,2 %	71,2 %	72,7 %	74,3 %
Absolventi oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou včetně absolventů nástavbového a zkráceného studia	85 384	85 799	84 348	83 951	81 064
Počet absolventů středních škol	124 655	122 254	118 423	115 510	109 080

Zdroj: ÚIV

ekonomické obory lyceí a kombinované obory lyceí (dříve waldorfské obory lyceí). Žáci vzdělávající se v těchto oborech získávají všeobecně zaměřené vzdělání a současně se jejich vzdělání prohlubuje i v odborně zaměřených předmětech, které jsou pro školu charakteristické. Podíl všeobecně vzdělávací složky je však vždy vyšší než podíl odborné profilace.

V gymnaziálních oborech činí délka vzdělávání čtyři, šest a osm let (je stanovena zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů) a na všech školách vyučujících obory vzdělání gymnázií v České republice se od 1. 9. 2009 vyučuje podle **školních vzdělávacích programů** (ŠVP G). Tyto programy umožňují školám realizovat výuku způsobem a zaměřením, které jim vyhovují, přičemž je však nutné, aby dodržely **rámcové vzdělávací programy** (RVP G), vypracované Výzkumným ústavem pedagogickým pro jednotlivé stupně gymnaziálního vzdělávání. Školní vzdělávací programy pro nižší stupeň gymnázií jsou zpracovány podle RVP pro základní vzdělávání (RVP ZV), přičemž povinnost vyučovat podle ŠVP je na osmiletých gymnáziích od 1. 9. 2007 a na šestiletých gymnáziích od 1. 9. 2009.

V oborech lyceí činí délka vzdělávání čtyři roky (je stanovena zákonem č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů). Výuka na školách vyučujících obory lyceí také probíhá podle učebních dokumentů stanovených pro tyto obory vzdělání. Nejpozději od 1. 9. 2009 měly povinnost začít výuku podle ŠVP zpracovaných v souladu s příslušnými RVP obory vzdělání technické lyceum a ekonomické lyceum. Od 1. 9. 2011 se budou zdravotnická lycea, přírodovědná lycea a kombinovaná lycea (kombinovaná lycea nahrazují od 1. 9. 2011 lycea waldorfského typu) při výuce řídit školními vzdělávacími programy, neboť pro tyto obory lyceí již byly vypracovány rámcové vzdělávací programy a od 1. 9. 2009 jim běží dvouleté zkušební období, ve kterém si tato lycea připravují své **školní vzdělá-**

vací programy. Pro obor vzdělání pedagogické lyceum byl RVP vydán v roce 2010, tudíž povinnost začít vyučovat podle ŠVP začne platit za dva roky.

Počet škol vyučujících obory vzdělání gymnázií se v loňském roce poněkud snížil a v roce 2010/11 fungovalo v České republice celkem 372 středních škol vyučujících obory gymnázií, což je o 7 méně než v předchozím roce. Z těchto 372 škol 24,7 % bylo zřízeno neveřejným subjektem (19,3 % škol bylo zřízeno soukromým zřizovatelem, 5,4 % bylo zřízeno církvemi). Všeobecné vzdělávání **v oborech vzdělání lyceí** poskytovalo 221 škol, přičemž 18,2 % škol vyučujících tyto obory vzdělání je zřízeno soukromým zřizovatelem nebo církvemi. **Síť škol vyučujících obory vzdělání gymnázií** je tedy dostatečně hustá a umožňuje většině žáků získat střední vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru prakticky bez nutnosti náročného dojíždění. **Síť škol vyučujících obory lyceí** je méně hustá a tyto školy jsou dostupné zejména ve větších městech a vzdělávacích centrech regionů.

Počet žáků vzdělávajících se v oborech vzdělání gymnázií v roce 2010/11 se ve srovnání s předešlým rokem snížil a činí 139,1 tisíce žáků, přičemž meziročně došlo k poklesu o 3,4 %. V pětiletém sledovaném období došlo tak k poklesu o 5 %. Žáci víceletých oborů vzdělání gymnázií tvoří 52 % všech žáků na školách vyučujících obory vzdělání gymnázií. Podíl žáků soukromých a církevních škol na celkovém počtu žáků oborů vzdělání gymnázií činí 10 %, což ve srovnání s předchozími roky představuje pokles o 3 procentní body. **V oborech vzdělání lyceí** se v roce 2010/11 vzdělává 23,1 tisíce žáků, což představuje meziroční pokles o 4,2 %. Tento pokles je do značné míry ovlivněn celkovým poklesem počtu žáků středních škol, kdy klesá počet mladých lidí odpovídajícího věku v populaci. Ve srovnání s rokem 2006/07 je to však nárůst o 28 %.¹⁹ Pokud jde o genderový pohled, v oborech gymnázií se vzdělává 58 % dívek a 42 % chlapců. V oborech lyceí se vzdělává 60 % dívek

¹⁹ První nově přijatí do oborů vzdělávání lyceí byli přijati v roce 1999/2000.

Tabulka 9

Střední vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru – nově přijatí, žáci a absolventi v letech 2006/07–2010/11

		2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Nově přijatí celkem		33 998	33 340	33 071	31 139	28 759
z toho dívky		20 216	19 869	20 032	18 487	16 795
v tom	obory gymnázií	27 718	26 738	26 544	25 256	23 677
	z toho dívky	16 652	15 938	16 069	14 869	13 665
	obory lyceí	6 280	6 602	6 527	5 883	5 082
	z toho dívky	3 564	3 931	3 963	3 618	3 130
Žáci celkem		164 395	167 668	169 875	168 131	162 178
z toho dívky		96 281	98 285	100 203	99 072	95 079
v tom	obory gymnázií	146 354	146 370	146 021	143 851	139 066
	z toho dívky	86 521	86 257	86 181	84 531	80 991
	obory lyceí	18 041	21 298	23 854	24 280	23 112
	z toho dívky	9 760	12 028	14 022	14 541	14 088
Absolventi celkem		27 386	27 943	29 397	29 540	.
z toho dívky		16 477	16 774	17 710	17 921	.
v tom	obory gymnázií	24 351	24 445	24 701	24 381	.
	z toho dívky	14 926	14 991	15 000	14 932	.
	obory lyceí	3 035	3 498	4 696	5 159	.
	z toho dívky	1 551	1 783	2 710	2 989	.

Komentář:

V oborech gymnázií jsou vykázáni všichni žáci, nově přijatí i absolventi včetně vzdělávání ve víceletých oborech gymnázií.

Zdroj: ÚIV

Tabulka 10

Podíl nově přijímaných do oborů všeobecného středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru vzhledem k celkovému počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07–2010/11

		2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Podíl nově přijatých do oborů všeobecného středního vzdělávání s maturitní zkouškou v %		23,7 %	24,2 %	24,7 %	23,9 %	24,7 %
v tom	obory gymnázií	19,3 %	19,3 %	19,7 %	19,3 %	20,2 %
	obory lyceí	4,4 %	4,9 %	5,0 %	4,6 %	4,5 %
Počet nově přijatých do oborů všeobecného středního vzdělávání s maturitní zkouškou celkem		33 329	32 447	32 506	30 577	27 941
v tom	obory gymnázií	27 112	25 845	25 979	24 694	22 859
	obory lyceí	6 217	6 602	6 527	5 883	5 082
Celkový počet nově přijatých na střední školy (bez nástavbového a zkr. studia)		140 564	133 990	131 810	127 766	113 158

Komentář:

Počet přijímaných = počet přijatých do oborů vzdělání gymnázií (u 8letých a 6letých gymnázií jsou zahrnuty ročníky odpovídající prvnímu ročníku středních škol) a do oborů vzdělání lyceí.

Zdroj: ÚIV

a 40 % chlapců. Podíl dívek se tak v oborech lyceí ve srovnání se situací před pěti lety navýšil o 6 procentních bodů.

Počty nově přijímaných žáků do oborů vzdělání gymnázií (včetně víceletých oborů) se v roce 2010/11 proti předešlému školnímu roku mírně snížily, kdy bylo do oborů gymnázií nově přijato 25 tisíc žáků, což je o 6,3 % méně než v předešlém roce. Ve srovnání s rokem 2006/07 došlo k 14,6 % snížení počtu nově přijatých žáků. Na soukromé a církevní školy bylo přijato 12 % všech nově přijatých žáků. **Do oborů vzdělání lyceí** bylo v roce 2010/11 přijato 5,1 tisíce žáků, což je o 14 % méně než v předchozím roce. V pětiletém srovnání pak došlo k poklesu o 9 %. Na soukromé a církevní školy bylo přijato 10 % z nově přijatých žáků. Nejvíce nově přijatých žáků bylo přijato do oborů na ekonomická lycea, a to 37,6 % (1 911 nově přijatých žáků), a na technická lycea, kam zamířilo 22,7 % ze všech nově přijatých žáků do oborů lyceí (1 155 nově přijatých žáků). Naopak nejméně nově přijatých žáků směřovalo na pedagogické (12 nově přijatých) a kombinované (dříve waldorfské) lyceum (32 nově přijatých). Tento pokles v počtu nově přijatých žáků je zřejmě ovlivněn demografickým stavem, kdy počet mladých lidí příslušné věkové skupiny v současné době klesá.

Podíl nově přijatých do oborů vzdělání gymnázií²⁰ na celkovém počtu nově přijatých na střední školy s maturitní zkouškou (nejsou uvažováni nově přijatí do zkráceného studia pro získání středního vzdělání s maturitní zkouškou nebo výučním listem ani nástavbového studia) se v roce 2010/11 zvýšil na 20,2 %, přičemž v předchozím roce činil 19,3 %, což je shodné s údajem za rok 2006/07. **Podíl nově přijatých do oborů vzdělání lyceí** v roce 2010/11 činil 6,3 %, což je v meziročním srovnání představuje nárůst o 1,8 procentního bodu.

V roce 2009/10 **absolvovalo ve čtyřletých oborech vzdělání gymnázií** 14 tisíc žáků, **v oborech vzdělání ví-**

20 Mezi nově přijaté do oborů vzdělání gymnázií jsou zde zahrnováni žáci odpovídajících ročníků 6letých a 8letých oborů vzdělání gymnázií (tedy 3. ročník 6letých a 5. ročník 8letých oborů vzdělání gymnázií).

celetých gymnázií absolvovalo 10,3 tisíce žáků, což je téměř stejně jako v předchozím roce. Celkově absolvovalo v roce 2009/10 v oborech vzdělání gymnázií 24,4 tisíce žáků. Ve srovnání s předchozím rokem tak došlo k poklesu zhruba o 300 absolventů. **V oborech vzdělání lyceí** v roce 2009/10 absolvovalo 5,2 tisíce žáků, přičemž počet absolventů těchto oborů vzdělání se ve srovnání s předchozím rokem zvýšil o 9 % a ve srovnání s rokem 2005/06 se zvýšil o 41 %. Nejvíce absolventů oborů vzdělání lyceí absolvovalo v technicky zaměřených oborech vzdělání (1 750 absolventů) a v ekonomicky orientovaných oborech vzdělání (1 702 absolventů).

Podíl absolventů středního vzdělávání s maturitní zkouškou ve všeobecně zaměřených oborech vzdělání na počtu všech absolventů středních škol²¹ se v pěti posledních sledovaných letech neustále zvyšuje – v roce 2005/06 činil 23,9 % a roce 2009/10 pak 28,6 %. Ve srovnání s předchozím rokem došlo k nárůstu o 1,6 procentního bodu.

2.3.2 Střední vzdělávání odborné

- ◆ Ve školním roce 2010/11 probíhalo odborné vzdělávání na 1 106 středních školách a vzdělávalo se v něm celkem 350 645 (bez nástavbového studia) žáků, přičemž v denní formě to bylo 339 550 žáků a 11 095 žáků v ostatních formách vzdělávání.
- ◆ Většina žáků – 67,3 % – navštěvovala obory středního vzdělání s maturitní zkouškou, 30,8 % obory středního vzdělání s výučním listem a obory středního vzdělání 0,3 % žáků. Žáci lyceí představovali 7,8 % žáků odborného vzdělávání zakončeného maturitou. Nově přijato bylo 94 077 žáků (bez nástavbového studia), z toho 96,3 % do denní formy.
- ◆ Patrný je odklon od oborů zakončených výučním listem k oborům zakončeným maturitní zkouškou.

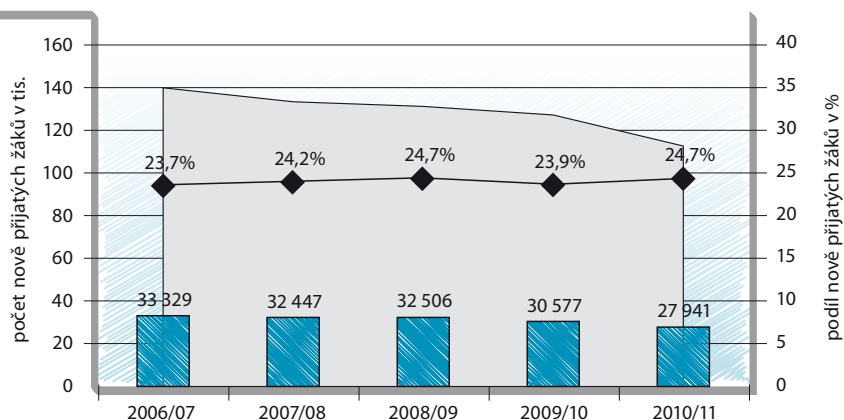
21 Ukazatel je vypočítán ze všech absolventů středního vzdělávání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru, tzn. vč. oborů vzdělání lyceí.

Obrázek 9

Podíl nově přijímaných do oborů středního vzdělání s maturitní zkouškou všeobecného charakteru vzhledem k celkovému počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07 až 2010/11

- celkový počet nově přijatých na střední školy v tis. (bez žáků nástavbového a zkr. studia)
- počet přijímaných do oborů všeobecného středního vzdělávání s maturitní zkouškou v tis.
- podíl nově přijímaných do oborů všeobecného středního vzdělávání s maturitní zkouškou v %

Zdroj: ÚIV

Tabulka 11

Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání, vzhledem k počtu absolventů středních škol v letech 2006/07–2009/10

Komentář:

Počet absolventů = počet absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou v oborech vzdělání gymnázií a středního vzdělání s maturitní zkouškou v oborech vzdělání lyceí.

Zdroj: ÚIV

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Podíl absolventů středního vzdělání s maturitní zkouškou, kteří získali všeobecné vzdělání	23,9%	25,0%	27,0%	28,6%
v tom				
obory gymnázií	21,2%	21,9%	22,7%	23,6%
obory lyceí	2,6%	3,2%	4,3%	5,0%
Počet absolventů všeobecného středního vzdělání s maturitní zkouškou	27 211	27 782	29 195	29 357
v tom				
obory gymnázií	24 193	24 284	24 499	24 198
obory lyceí	3 018	3 498	4 696	5 159
Počet absolventů středních škol (bez zkráceného a nástavbového studia)	114 092	111 019	108 163	102 709

Střední vzdělávání odborné hraje v českém vzdělávacím systému velmi významnou roli. Jeho hlavní role spočívá v tom, že připravuje mladé lidi jednak pro přímý vstup na trh práce, jednak v případě oborů ukončených maturitní zkouškou pro další studium na vyšších odborných či vysokých školách. Současně se podílí i na celoživotním vzdělávání, a to jak formou dálkového, večerního, distančního nebo kombinovaného vzdělávání, tak nabídkou **zkráceného studia** v oborech s výučním listem nebo s maturitní zkouškou pro ty, kteří již výuční list nebo maturitu získali, avšak potřebují získat další odborné vzdělání. Novelou školského zákona je počínaje rokem 2009/10 umožněno absolventům majícím střední vzdělání s výučním listem navštěvovat **zkrácené studium pro získání středního vzdělávání s výučním listem** v jiném oboru, než v kterém již výuční list získali. Dříve tuto možnost měli jen absolventi maturitních oborů. V předchozím školním roce tak došlo k prudkému procentuálnímu nárůstu nově přijatých do denní formy tohoto druhu vzdělávání, počet žáků v ostatních formách se také, avšak ne tak výrazně, zvýšil. V absolutním vyjádření není nárůst žáků již tak výrazný, neboť jde celkově o malý počet žáků. Tento trend pokračoval i v tomto školním roce. Na středních školách zaměřených na vzdělávání v oborech odborného vzdělávání mohou žáci získat **střední vzdělání, střední vzdělání s maturitní zkouškou a střední vzdělání s výučním listem**. V případě, že úspěšně dokončí tříletý obor středního vzdělávání s výučním listem, mohou rovněž získat maturitní zkoušku, a to prostřednictvím dvouletého **nástavbového studia**, o kterém je pojednáno v samostatné kapitole.

Do této kapitoly jsou zahrnuty i údaje za lycea, i když svým charakterem se jedná o obory všeobecného vzdělání (resp. obecně odborného charakteru se zaměřením technickým, ekonomickým, pedagogickým, zdravotnickým a přírodovědným). Pro zachování kontinuity časových řad publikovaných v minulosti je proto zahrnujeme i do této kapitoly. Podrobnější informace o těchto oborech naleznete v kapitole o všeobecném vzdělávání.

Střední vzdělání s výučním listem je žákům poskytováno zejména ve tříletých, méně často ve dvouletých oborech odborného vzdělání, kde velký podíl vzdělávací složky náleží praktickému vyučování a výcviku. Výuční list mohou žáci dále získat ve zkráceném **studiu pro získání středního vzdělání s výučním listem**. Školy zaměřené na poskytování odborného středního vzdělání nabízejí absolventům základních škol také **střední vzdělání**. Tento druh vzdělání je určen zejména těm žákům, kteří ukončili základní školu v nižším než devátém ročníku. Školy zde poskytují ve dvouletých a tříletých oborech vzdělání odborné vzdělávání žákům, kteří absolvovali základní školu praktickou nebo základní školu speciální. Těm, kteří absolvovali základní školy praktické, umožňují vzdělávání v jednoletých, dvouletých a tříletých oborech vzdělání. V rámci odborného vzdělávání školy nabízejí i další možnosti vzdělávání – např. **studium jednotlivých předmětů a rekvalifikační kurzy**. Počet účastníků rekvalifikačních kurzů pořádaných školami každoročně roste, a je tedy patrné, že se školy kromě počátečního vzdělávání věnují i aktivitám z oblasti celoživotního učení. Rozložení vzdělávacích aktivit mezi počáteční a celoživotní vzdělávání může školám pomoci s potížemi, kterým musí čelit v souvislosti s úbytkem počtu žáků, který lze očekávat v následujících letech. Poskytování dalšího vzdělávání odpovídá současným trendům ve vzdělávání, kdy se právě na oblast dalšího vzdělávání klade značný důraz.

Pro udržení vysoké kvality středoškolského odborného vzdělávání je podstatný směr jeho dalšího rozvoje. Budoucnost odborného středního vzdělávání spočívá nejen v orientaci na přípravu absolventů pro přímý vstup na trh práce – do prvního zaměstnání, ale také ve vytváření předpokladů pro jejich vstup do vzdělávání vyššího stupně i pro další profesní uplatnění v průběhu celého života. Jeho nedílnou součástí se musí stát i důraz na rozvoj oblasti dalšího vzdělávání. Z tohoto důvodu nemůže odborná příprava vycházet pouze z potřeb současnosti, ale musí být směřována k budoucím potřebám pracov-

Tabulka 12

Střední vzdělávání odborné – školy, žáci, nově přijatí a absolventi v denní formě studia ve školním roce 2010/11 podle druhu vzdělávání

Druh vzdělávání	Školy	Žáci		Nově přijatí do 1. ročníku	Absolventi za školní rok 2008/09
		celkem	z celku dívky		
Denní forma vzdělávání	1 106	358 809	176 637	101 232	84 882
střední vzdělávání	121	1 962	910	1 010	458
střední vzdělávání s výučním listem	527	106 784	35 485	35 123	27 449
střední vzdělávání s maturitní zkouškou – odborné	905	230 521	118 325	53 876	50 604
z toho lycea	214	23 112	14 088	5 082	5 159
nástavbové studium	339	19 259	7 755	10 601	6 252
zkrácené studium střední s výučním listem	18	352	60	311	109
zkrácené studium střední s maturitní zkouškou	7	31	14	21	10

Komentář:

Počet škol celkem není součtem počtu škol podle jednotlivých druhů třídění, protože školy mohou realizovat svou činnost souběžně v různých druzích a formách vzdělávání a oborech vzdělání.

Zdroj: ÚIV

Tabulka 13

Podíl nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem vzhledem k celkovému počtu nově přijatých na střední školy v letech 2006/07 až 2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Podíl nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem	32,3 %	31,4 %	30,2 %	31,1 %	30,9 %
Počet nově přijatých do oborů středního vzdělání s výučním listem	45 472	42 010	39 858	39 729	35 123
Celkový počet nově přijatých na střední školy (bez nástavbového studia)	140 564	133 990	131 810	127 766	113 676

Komentář:

Počet nově přijatých do denní formy vzdělávání na střední školy bez nástavbového a zkráceného studia. U 8letých a 6letých gymnázií jsou započtení žáci v ročnících odpovídajících prvnímu ročníku středních škol.

Zdroj: ÚIV

ního trhu především z hlediska požadované kvalifikace. Ze škol by měli odcházet jak specializovaní odborníci, tak absolventi se širokým profilem odpovídajícím obecně odbornému vzdělávání, absolventi schopní dále rozvíjet svůj potenciál, schopní a ochotní vzdělávat se v průběhu celého života v souladu s potřebami trhu práce. Přičemž platí, že se školy nemohou soustředit pouze na vzdělávání žáků odpovídajícího věku, ale musí umět poskytnout i vzdělání lidem, kteří do vzdělávání přicházejí z trhu práce.

Odborné střední vzdělávání je jednou z oblastí vzdělávání, ve které se odrážejí ekonomické změny a změny požadavků trhu práce. Oborová struktura středního odborného vzdělávání byla v posledních letech předmětem cíleného výzkumného sledování, polemik mezi odborníky, sociálními partnery i širokou veřejností. Tyto diskuse vycházejí především z vysoké míry nezaměstnanosti absolventů některých skupin oborů vzdělání, a naopak nedostatku absolventů „řemeslných“ oborů. Velký důraz je rovněž kladen na těsnější propojení vzdělávacího a podnikatelského sektoru. Při řešení těchto problémů se přihlíží i ke zkušenostem ze zahraničí. Možnou cestou ke zvýšení atraktivity odborného vzdělávání je i zavádění RVP a na ně navazujících ŠVP.

Ve školním roce 2010/11 probíhalo odborné vzdělávání na 1 106 středních školách a vzdělávalo se v něm celkem 350 645 žáků (bez nástavbového studia), přičemž v denní formě to bylo 339 550 žáků a v ostatních formách vzdělávání 11 095 žáků. Z tohoto počtu žáků tvořil podíl dívek 46,3 %. Většina žáků – 67,3 % – navštěvovala obory středního vzdělání s maturitní zkouškou, 30,8 % obory středního vzdělání s výučním listem a obory středního vzdělání 0,3 % žáků. Žáci lyceí představovali 7,8 % žáků odborného vzdělávání zakončeného maturitou. Nově přijato bylo 94 077 žáků (bez nástavbového studia), z toho 96,3 % do denní formy. V roce 2009/10 absolvovalo 80 255 žáků (bez nástavbového studia), z toho 98 % v denní formě. Z údajů o odborném vzdělávání na

středních školách vyplývá, že počet žáků těchto oborů již několik let neustále klesá. To je ovlivněno zejména poklesem velikosti populace, pro kterou jsou střední školy určeny. Patrný je odklon od oborů zakončených výučním listem k oborům zakončeným maturitní zkouškou. Z pohledu oborové struktury jsou žáky nejvíce navštěvovány obory skupiny Strojírenství a strojírenská výroba, Ekonomika a administrativa a Gastronomie, hotelnictví a turismus.

Z hlediska meziročního porovnání došlo k poklesu počtu žáků denní formy vzdělávání o 4,7 %, počet nově přijatých meziročně poklesl o 11,7 % a počet absolventů o 6,7 %. Pokles počtu žáků byl zaznamenán jak u středního vzdělávání s výučním listem – o 4,7 % –, tak u oborů zakončených maturitní zkouškou, kde šlo o 5 % pokles. Nárůst byl zaznamenán u oborů středního vzdělání – o 8,8 % –, přičemž v těchto oborech se vzdělává jen velmi málo žáků.

Za sledované pětileté období dosáhl pokles počtu žáků 9,2 %, počet nově přijatých klesl 19 % a absolventů o 14,5 %. U oborů zakončených maturitní zkouškou mezi roky 2006/07 a 2007/08 počet žáků v podstatě stagnoval, v roce 2008/09 došlo k mírnému nárůstu, avšak v následujících dvou letech došlo opět k poklesu. Počet žáků v oborech zakončených výučním listem po celou dobu klesal, avšak v posledním roce se pokles zpomalil. Počet žáků v oborech ve středním vzdělávání v posledních dvou letech narůstá. Z hlediska zřizovatele školy pokles zasáhl výrazněji školy zřizované krajem. U soukromých škol došlo v letech 2007/08 a 2008/09 k poklesu, v roce 2009/10 a 2010/11 počet jejich žáků opět vzrostl. Počty žáků ve středních školách ostatních zřizovatelů buď stagnují, nebo velmi nepatrně rostou, nicméně je třeba zde zmínit, že jiní zřizovatelé než kraje a soukromníci se na středním vzdělávání podílí jen minimálně.

Tabulka 14

Podíl nově přijatých do nástavbového studia (denní formy vzdělávání) z absolventů 3letých oborů středního vzdělání s výučním listem v letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Podíl nově přijímaných do nástavbového studia z absolventů 3letých oborů středního vzdělání s výučním listem	29,7 %	32,6 %	33,3 %	37,2 %	38,6 %
Počet nově přijatých do nástavbového studia do denní formy vzdělávání	11 174	11 406	10 908	11 314	10 601
Počet absolventů středního vzdělání s výučním listem v denní formě vzdělávání v předchozím školním roce	37 564	34 944	32 771	30 393	27 449

Zdroj: ÚIV

Tabulka 15

Podíl žáků nástavbového studia ze všech žáků středních škol (vč. žáků nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Podíl žáků nástavbového studia ze všech žáků středních škol (vč. žáků nástavbového a zkráceného středního studia)	4,2 %	4,1 %	4,1 %	4,1 %	4,2 %
Počet žáků nástavbového studia v denní formě vzdělávání	20 722	20 232	19 847	19 699	19 259
Počet žáků SŠ (vč. nástavbového a zkráceného středního studia) v denní formě vzdělávání	498 805	491 111	484 715	477 829	455 814

Komentář:

V počtu žáků SŠ nejsou zahrnuti žáci nižších ročníků gymnaziálních oborů.

Zdroj: ÚIV

Tabulka 16

Podíl absolventů denní formy nástavbového studia ze všech absolventů středních škol (vč. absolventů nástavbového a zkráceného středního studia) v letech 2005/06–2009/10

	2005/06	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Podíl absolventů nástavbového studia ze všech absolventů středních škol (vč. absolventů nástavbového a zkráceného středního studia)	6,6 %	6,7 %	6,2 %	6,3 %	5,7 %
Počet absolventů denní formy nástavbového studia	8 273	8 142	7 369	7 266	6 252
Počet absolventů SŠ (vč. nástavbového a zkráceného středního studia)	124 655	122 254	118 423	115 510	.

Zdroj: ÚIV

2.3.3 Nástavbové studium

- ◆ Více než třetina absolventů 3letých učebních oborů pokračuje ve vzdělávání v nástavbovém studiu, přičemž jejich podíl se každoročně zvyšuje.
- ◆ Ve školním roce 2010/11 nabízelo nástavbové studium 431 škol a vzdělávalo se v něm 43 207 žáků. V denní formě se vzdělávalo 44,6 % žáků.

Nástavbové studium je koncipováno jako dvouleté a je ukončené maturitní zkouškou. Je určeno absolventům 3letých oborů středního vzdělání ukončených výučním listem, kterým dává příležitost rozšířit si své vzdělání a zejména možnost pokračovat ve studiu na vysoké nebo vyšší odborné škole. O jeho oblibě svědčí fakt, že **více než třetina absolventů 3letých učebních oborů pokračuje ve vzdělávání v nástavbovém studiu, přičemž jejich podíl se každoročně zvyšuje.**

Ve školním roce 2010/11 nabízelo nástavbové studium 431 škol a vzdělávalo se v něm 43 207 žáků, přičemž dívky byly zastoupeny 45,2 %. V denní formě se vzdělávalo 44,6 % žáků. Je tedy zřejmé, že je zde vysoký podíl žáků v ostatních formách vzdělávání. Značný podíl škol je provozován soukromým zřizovatelem, kdy téměř 30 % škol je soukromých a podíl žáků v nich představuje 30 % všech žáků nástavbového studia. Na soukromých školách žáci výrazně častěji navštěvují ostatní formy vzdělávání než denní formu. Oproti ostatním druhům středoškolského vzdělávání jsou hojně využívány i ostatní formy vzdělávání (zejména dálková, částečně rovněž večerní), v nichž je zapsáno 55,4 % všech žáků nástavbového studia, přičemž 41 % žáků ostatních forem nástavbového studia se vzdělává v soukromých školách. Zastoupení počtu žáků denní formy nástavbového studia na celkovém počtu žáků středních škol vzdělávajících se v denní formě je stabilní a pohybuje se okolo 4 %.

Nově přijato do 1. ročníku nástavbového studia bylo 21 120 žáků, což je o více než 4 % méně než v předchozím roce. Zatímco u denní formy došlo k meziročnímu poklesu počtu nově přijatých o 6 %, do ostatních forem vzdělávání bylo přijato o 2,5 % méně žáků než v předchozím roce. V roce 2009/10 absolvovalo 12 010 žáků, z toho 52 % v denní formě. Absolventi nástavbového studia se na celkovém počtu absolventů denní formy vzdělávání na středních školách podílejí 5,7 %.

Z hlediska oborové struktury se naprostá většina žáků jak v denní, tak v ostatních formách vzdělávání vzdělává ve skupinách oborů Podnikání v oborech. Nezanedbatelný, avšak již menší počet žáků navštěvuje skupiny oborů Strojírenská výroba a Elektrotechnika, v případě ostatních forem vzdělávání ještě Bezpečnostně právní činnost a v případě denní formy Gastronomie.

2.4 Vzdělávání v konzervatoři

- ◆ Ve školním roce 2010/11 se vzdělává v 18 konzervatořích 3 349 žáků v denní formě vzdělávání, v tom 2 792 v šestileté formě vzdělávání a 557 v osmiletém oboru vzdělávání.
- ◆ V ostatních formách vzdělávání se nachází 211 žáků.

Vzdělávání v konzervatoři rozvíjí znalosti, dovednosti a schopnosti žáka získané v základním a v základním uměleckém vzdělávání, poskytuje všeobecné vzdělávání a připravuje žáky pro výkon náročných uměleckých a umělecko-pedagogických činností v oborech vzdělání Hudba, Tanec, Zpěv a Dramatické umění.

Od školního roku 2005/06 na základě zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školského zákona), jsou konzervatoře samostatným druhem školy a ve školských statistikách se již nevykazují spolu se středoškolským vzděláváním, ale zcela samostatně.

Tabulka 17

Vzdělávání v konzervatořích – žáci, nově přijatí, absolventi – podle formy a délky vzdělávání 2010/11

Forma vzdělávání Délka vzdělávání	Žáci celkem	Nově přijatí do 1. roč.	Absolventi za školní rok 2009/10
Žáci – celkem	3 560	615	387
Denní forma vzdělávání	3 349	591	371
se 6–7letým vzděláváním	2 792	540	318
s 8letým vzděláváním	557	51	53
Ostatní formy vzdělávání	211	24	16
se 6letým vzděláváním	211	24	16
s 8letým vzděláváním	x	x	x

Zdroj: ÚIV

Tabulka 18

Podíl nově přijatých do oborů vzdělání konzervatoří z absolventů povinné školní docházky v letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Podíl nově přijatých do oborů konzervatoří z absolventů povinné školní docházky	0,4 %	0,5 %	0,5 %	0,5 %	0,6 %
Celkový počet nově přijatých do oborů konzervatoří	565	623	608	594	601
Počet absolventů povinné školní docházky v předchozím školním roce	129 271	121 479	120 392	113 676	99 248

Komentář:

Celkový počet nově přijatých do oborů vzdělání konzervatoří = celkový počet nově přijatých do 1. ročníků oborů vzdělání 6–7letých konzervatoří a žáků nastupujících do 5. ročníku 8letých oborů vzdělání konzervatoří odpovídajícího prvnímu ročníku středních škol.

Zdroj: ÚIV

Na konzervatoři lze dosáhnout buď vyššího odborného vzdělání v konzervatoři (složením absolutoria po úspěšném ukončení šestiletého nebo osmiletého vzdělávacího programu), v němž absolventi získávají titul diplomovaný specialista, uváděný za jménem (zkráceně „DiS.“), nebo středního vzdělání s maturitní zkouškou (nejdříve však po čtyřech letech v denní formě šestiletého vzdělávacího programu nebo po osmi letech v denní formě vzdělávání v osmiletém vzdělávacím programu).

Osmiletý obor vzdělání Tanec je určen pro žáky z pátých ročníků základních škol. Výuka je zaměřena na získání profesionálních znalostí a dovedností v oblasti klasického, moderního a lidového tance doplněných všeobecným a teoretickým odborným vzděláním. V 1.–4. ročníku 8letého oboru plní žáci společně s praktickou odbornou přípravou i povinnou školní docházku. Taneční konzervatoř v působnosti kraje se nachází v Praze a Brně, v Ostravě je taneční oddělení součástí Janáčkovy konzervatoře a Gymnázia v Ostravě. V Praze působí ještě dvě soukromé taneční konzervatoře.

Ke vzdělávání do šestiletého vzdělávacího programu konzervatoře se přijímají žáci po ukončení povinné školní docházky. Žáci šestiletých konzervatoří se vzdělávají v oborech vzdělání se zaměřením Hudba, Zpěv a Hudbně-dramatické umění. Pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je délka vzdělávání prodloužena na sedm let a tento typ vzdělávání realizuje v České republice pouze jedna konzervatoř pro žáky se zdravotním postižením se sídlem v Praze.

Sít konzervatoří v České republice není příliš hustá, v některých oblastech se konzervatoře nevyskytují vůbec. Ve školním roce 2010/11 se nachází v České republice 18 konzervatoří. U většiny konzervatoří je zřizovatelem kraj (12), soukromý nebo církevní zřizovatel provozuje 5 konzervatoří a MŠMT je zřizovatelem konzervatoře pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Nejvíce těchto škol je v Praze (8), dvě konzervatoře mají v Jihomoravském a Moravskoslezském kraji. V pěti krajích (ve

Středočeském, Karlovarském, Libereckém, Královéhradeckém a Vysočina) nejsou konzervatoře zastoupeny.

Ve školním roce 2010/11 navštěvuje konzervatoře 3 349 žáků v denní formě vzdělávání, v tom 2 792 v šestileté formě vzdělávání a 557 v osmiletém oboru vzdělání Tanec. V ostatních formách vzdělávání se nachází 211 žáků.

Do prvních ročníků denní formy vzdělávání bylo přijato celkem 591 žáků, v tom do šestiletých oborů vzdělání 540 žáků, do osmiletého oboru vzdělání po ukončení 5. ročníku základní školy 51 žáků. Do prvních ročníků šestiletých konzervatoří jsou přijímáni žáci různého věku. Ve školním roce 2010/11 nejpočetnější věkovou skupinou jsou 18letí a starší žáci s celkovým počtem 242 (tj. 44,8 % nově přijatých do 6letých oborů), dále 159 žáků (29,4 %) je 16letých a 113 žáků (20,9 %) je ve věku 15 let.

Podíl nově přijatých žáků do oborů vzdělání konzervatoří na počtu absolventů povinné školní docházky mírně roste a pohybuje se od 0,4 % absolventů v roce 2006/07 do 0,6 % absolventů v letošním školním roce 2010/11. Příčinou je stále klesající počet absolventů povinné školní docházky.

Ve školním roce 2009/10 absolvovalo v konzervatořích v denní formě vzdělávání 371 žáků a v ostatních formách vzdělávání 16 žáků.

2.5 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

- ◆ Podíl postižených dětí, žáků a studentů na celkovém počtu: MŠ 2,8 %, ZŠ 9,0 %, SŠ 3,9 %, konzervatoře 1,8 %, VOŠ 0,1 %.
- ◆ Vzdělávání cizinců – podíl na celkovém počtu: MŠ 1,2 %, ZŠ 1,7 %, SŠ 1,4 %.
- ◆ Podle individuálních vzdělávacích plánů pro nadané žáky se v základních školách ve školním roce 2010/11 vzdělává 880 žáků (tj. 0,11 % z celkového počtu žáků ZŠ) a ve středních školách 100 žáků (tj. 0,02 % z celkového počtu žáků SŠ).

Vzdělávání dětí, žáků, studentů se speciálními vzdělávacími potřebami²² je nedílnou součástí vzdělávacího systému v České republice. Sledujeme-li širokou skupinu těch, kteří mají speciální vzdělávací potřeby, máme na mysli následující skupiny:

- děti a žáci, kteří mají nějaký druh zdravotního postižení – patří sem zdravotní postižení mentální, tělesné, zrakové, sluchové, vady řeči, autismus, souběžné postižení více vadami, vývojové poruchy učení nebo chování;
- děti a žáci, kteří jsou zdravotně znevýhodněni, tzn., že např. mají zdravotní oslabení, dlouhodobou nemoc nebo zdravotní poruchy vedoucí k poruchám učení a chování;
- děti a žáci, kteří jsou znevýhodněni sociálně, tj. pocházejí z rodinného prostředí s nízkým socioekonomickým statusem, mají nařízenou ústavní či ochrannou výchovu nebo mají postavení azylanta či uprchlíka.

Speciální vzdělávání se poskytuje žákům, u nichž byly speciální vzdělávací potřeby zjištěny na základě speciálně pedagogického, popřípadě psychologického vyšetření školským poradenským zařízením nebo odborným zdravotnickým pracovištěm s tím, že výsledné doporučení vystavuje školské poradenské zařízení. Speciální vzdělávání se poskytuje i žákům zařazeným do škol zřízených při školských zařízeních pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

Na základě § 16 školského zákona č. 561/2004 Sb. je stanoveno, že vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami probíhá jednak formou **in-**

dividuální integrace, kdy je dítě nebo žák se speciálními vzdělávacími potřebami začleněn do třídy běžné školy se současným zajištěním nezbytné speciálně pedagogické nebo psychologické podpory, jednak ve formě tzv. **integrace skupinové**. Ta spočívá v tom, že pro děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami se zřizují školy, popřípadě v rámci školy jednotlivé třídy, oddělení nebo studijní skupiny s upravenými vzdělávacími programy. Do speciální školy, třídy či oddělení lze zařadit žáky dvou a více ročníků. Speciální třídy existují v mateřských, základních i středních školách.

Zákon č. 561/2004 Sb., školský zákon, zakotvuje právo dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním na vzdělávání způsobem, který odpovídá jejich potřebám při současném využití speciálních pomůcek, které jim takové vzdělávání umožní. Při hodnocení těchto žáků, jejich přijímání ke studiu i při ukončování vzdělávání se vždy přihlíží k povaze postižení nebo znevýhodnění. Ve výjimečných případech je pak připuštěna možnost prodloužení délky základního, středního a vyššího odborného vzdělávání ředitelem školy. Pokud to vyžaduje zdravotní postižení dětí, žáků a studentů, je možné pro ně zřídit školy, popřípadě se souhlasem krajského úřadu v rámci školy zřídit jednotlivé třídy, oddělení nebo skupiny s upravenými vzdělávacími programy. Děti, žáci a studenti se zdravotním znevýhodněním a sociálním znevýhodněním se vzdělávají také v „běžných“ třídách „běžných“ škol s tím, že při jejich vzdělávání je využíváno takových forem a metod, které jsou přizpůsobeny jejich potřebám.

Počátky snahy integrovat zdravotně postižené děti a žáky do běžných tříd se datují do období krátce po roce 1989 a tento trend dále sílí. V současné době je ve sféře vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami patrná tendence preferovat individuální integraci dětí a žáků do běžného vzdělávacího proudu. Tato integrace dětí vyžadujících zvláštní péči – jinak též **inkluzivní vzdělávání** – napomáhá jak zdravotně postiženým zařadit se do běžného

22 Za děti, žáky a studenty se speciálními vzdělávacími potřebami jsou podle §16 zákona č. 561/2004 Sb. považováni děti, žáci a studenti se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním nebo sociálním znevýhodněním, kterým toto zdravotní postižení, zdravotní znevýhodnění a sociální znevýhodnění nedovoluje dosáhnout příslušné úrovně vzdělání standardními pedagogickými metodami a postupy a při jejichž vzdělávání je nutné volit odpovídající obsahovou a organizační formu vzdělávání a využívat metody a postupy speciální pedagogiky.

života, tak i zdravým spolužákům naučit se žít se zdravotně postiženými spoluobčany. Jinými slovy, inkluzivní vzdělání zamezuje tomu, aby postižení dětí, žáků a studentů bylo limitujícím faktorem ve vzdělávání, a umožňuje dosažení principu rovného přístupu ke vzdělávání.

Pro děti mentálně postižené jsou určeny **základní školy speciální**; to jsou v podstatě jediné „zvlášť označené“ školy, které vzdělávají podle specifického vzdělávacího programu určeného pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – jedná se o „Rámcový vzdělávací program pro základní školu speciální“. Existuje rovněž RVP pro lehké mentální postižení, a to v podobě přílohy normálního RVP ZV: jedná se o „Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání – přílohu upravující vzdělávání žáků s lehkým mentálním postižením“.

Pro přípravu na vzdělávání dětí s těžkým mentálním postižením, více vadami nebo autismem lze zřídit **přípravný stupeň základní školy speciální**. Do přípravného stupně může nastoupit dítě ve věku 5 let nebo dítě, kterému byl z důvodu zdravotního postižení povolen odklad povinné školní docházky. O jeho zařazení rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení. Délka přípravy na vzdělávání v přípravném stupni základní školy speciální je 1 až 3 školní roky.

Vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami zajišťují především **pedagogové se speciálním pedagogickým vzděláním**, a to zejména v základních školách speciálních a ve školách pro děti, žáky a studenty se zdravotním postižením. Ve školách hlavního vzdělávacího proudu zajišťují vzdělávání integrovaných dětí **pedagogičtí pracovníci**, kteří **absolvovali** obory zaměřené na **speciální pedagogiku** či si **rozšířili** svoji kvalifikaci o speciální pedagogiku a mají tak odbornou pedagogickou způsobilost pro práci s dětmi, žáky a studenty vyžadujícími speciální péči. Kromě pedagogických pracovníků (včetně asistentů pedagoga) pečují o děti se speciálními vzdělávacími potřebami další od-

borní pracovníci – **školní psychologové, odborní zdravotničtí pracovníci** (zejména rehabilitační pracovníci), **sociální pracovníci a další pracovníci**.

Pro děti s těžkým mentálním postižením, souběžným postižením více vadami nebo autismem může být při základních školách speciálních zřízen **přípravný stupeň základní školy speciální**, který těmto dětem poskytuje přípravu na vzdělávání. Do přípravného stupně může nastoupit dítě ve věku 5 let nebo dítě, kterému byl z důvodu zdravotního postižení povolen odklad povinné školní docházky. O jeho zařazení rozhoduje ředitel školy na žádost zákonného zástupce a na základě písemného doporučení školského poradenského zařízení. Délka přípravy na vzdělávání v přípravném stupni základní školy speciální je 1 až 3 školní roky.

Jak základní školy a střední školy běžného typu, tak i základní školy speciálně zřízené pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami nabízejí **kurzy pro doplnění základního vzdělání**. Tyto kurzy jsou určeny občanům, kteří ukončili povinnou školní docházku a nezískali odpovídající stupeň vzdělání. Ukončením vzdělávacího programu základního vzdělávání v základní škole speciální získá žák **základy vzdělání**.

V rámci této kapitoly věnujeme stručnou pozornost rovněž těm žákům a studentům, kteří stojí na opačném konci spektra, a to **mimořádně nadaným**. Problematika výchovy a vzdělávání mimořádně nadaných žáků je významná nejen proto, že mimořádně nadaní žáci mají své specifické vzdělávací potřeby, ale také proto, že rozvoj nadání těchto jedinců má podstatný význam pro celou společnost.

Nejčastěji je nadání definováno jako soubor schopností, které umožňují jedinci dosahovat výkonů nad rámec běžného průměru populace. Množství žáků s mimořádným nadáním se odhaduje na 3 až 10%. Mimořádně nadaný žák může disponovat jedním, ale i několika druhy nadání.

Pro rozpoznávání a rozvíjení mimořádného nadání má zcela zásadní význam **základní vzdělávání**. Jednak jde o etapu vzdělávání, kterou prochází celá populace žáků, zá-

Tabulka 19

Počty dětí, žáků a studentů se SVP (a počet škol a tříd, ve kterých se vzdělávají) podle druhu integrace v roce 2010/11

	Postižené děti, žáci a studenti celkem			Postižené děti, žáci a studenti ve speciálních třídách				Individuálně integrované postižené děti, žáci a studenti		
	počet škol	počet dětí, žáků a studentů	podíl na celkovém počtu dětí, žáků a studentů	počet škol	počet tříd	počet dětí, žáků a studentů	podíl na celkovém počtu postižených dětí, žáků a studentů	počet škol	počet dětí, žáků a studentů	podíl na celkovém počtu postižených dětí, žáků a studentů
MŠ	1 090	9 236	2,8 %	357	668	7 325	79,3 %	816	1 911	20,7 %
ZŠ	3 415	70 723	9,0 %	624	4 274	34 497	48,8 %	2 992	36 226	51,2 %
SŠ	718	18 731	3,9 %	207	1 487	12 199	65,1 %	562	6 532	34,9 %
konzervatoře	4	63	1,8 %	1	–	59	93,7 %	3	4	6,3 %
VOŠ	12	26	0,1 %	–	–	–	–	12	26	100,0 %

Zdroj: ÚIV

Tabulka 20

Počty a procentuální zastoupení dětí, žáků a studentů se SVP podle druhu postižení v roce 2010/11

	Celkem	dětí, žáci a studenti podle postižení																	
		mentální		sluchové		zrakové		s vadami řeči		tělesné		s více vadami		vývojové poruchy učení		vývojové poruchy chování		autismus	
MŠ	9 236	484	5,2 %	242	2,6 %	493	5,3 %	5 317	57,6 %	329	3,6 %	1 372	14,9 %	–	–	446	4,8 %	553	6,0 %
ZŠ	70 723	22 206	31,4 %	1 216	1,7 %	672	1,0 %	2 534	3,6 %	1 276	1,8 %	5 020	7,1 %	32 981	46,6 %	3 069	4,3 %	1 749	2,5 %
SŠ	18 731	9 206	49,1 %	511	2,7 %	271	1,4 %	62	0,3 %	769	4,1 %	959	5,1 %	271	1,4 %	6 517	34,8 %	165	0,9 %
konzervatoře	63	–	–	–	–	45	71,4 %	–	–	3	4,8 %	14	22,2 %	1	1,6 %	–	–	–	–
VOŠ	26	–	–	5	19,2 %	5	19,2 %	–	–	7	26,9 %	3	11,5 %	6	23,1 %	–	–	–	–

Zdroj: ÚIV

roveň jde o období, které je dostatečně dlouhé pro systematické sledování žáků, pro rozpoznávání jejich nadání, pro vhodnou motivaci a rozvoj jejich nadání i pro možnost jejich uplatnění v konkrétních činnostech. Tito žáci potřebují specifickou péči a pomoc ze strany školy i rodiny, a to především při stimulaci a vytváření vhodných podmínek.

Vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných se uskutečňuje v souladu s příslušnými ustanoveními zákona č. 561/2004 Sb. a vyhlášky č. 73/2005 Sb., přičemž klíčovou úlohu zde hrají individuální vzdělávací plány. Individuální vzdělávací plán (IVP) se vypracovává ve spolupráci se školským poradenským zařízením a zákonným zástupcem žáka či zletilým žákem bezprostředně po nástupu mimořádně nadaného žáka do školy, nejpozději však do 3 měsíců po zjištění mimořádného nadání. Struktura IVP vychází z aktuálního vývoje žáka a je průběžně upravována v souladu s jeho vzdělávacími potřebami. V rámci tohoto plánu se vymezuje způsob organizace výuky žáka a stanovují se úpravy vzdělávacích obsahů. Za zpracování IVP odpovídá ředitel školy.

Podle individuálních vzdělávacích plánů pro nadané žáky se v základních školách ve školním roce 2010/11 vzdělává 880 žáků (tj. 0,11 % z celkového počtu žáků ZŠ) a ve středních školách 100 žáků (tj. 0,02 % z celkového počtu žáků SŠ).

Ve školním roce 2010/11 **předškolní vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami** zajišťovalo **1 090 mateřských škol**, které navštěvovalo **9 236 dětí vyžadujících speciální péči**. Prostřednictvím skupinové integrace bylo vzděláváno necelých 7,4 tisíce dětí, individuálně integrováno bylo 1,9 tisíce dětí. U 91,8 % individuálně integrovaných dětí vyžadovalo jejich vzdělávání zvýšené náklady. Nejčastěji navštěvovaly mateřské školy děti s vadami řeči (57,6 % ze všech postižených dětí). S odstupem následovaly děti s více vadami (14,9 %), přes 5 % dětí se speciálními vzdělávacími potřebami má diagnostikováno mentální postižení (5,2 %), postižení zraku (5,3 %) a autismus (6,0 %). Poruchy chování se vyskytly u 4,8 % dětí

se speciálními vzdělávacími potřebami a 3,6 % dětí se speciálními vzdělávacími potřebami je postiženo tělesně. Celkově tvořily v roce 2010/11 děti vyžadující zvláštní péči v předškolním vzdělávání 2,8 % ze všech dětí v tomto typu vzdělávání, což je o 0,1 procentního bodu méně než v předchozím roce.

Do systému speciálního vzdělávání jsou zahrnuty i školy při zařízeních pro výkon ústavní výchovy, ochranné výchovy a preventivně výchovnou péči.

Základního vzdělávání se v roce 2010/11 účastnilo 70,7 tisíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří se vzdělávali ve 3 415 školách. Individuálně integrováno do běžných tříd bylo 36,2 tisíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, a to ve 2 992 školách. Zvýšené náklady na vzdělání byly nutné u 82 % z nich. Formou skupinové integrace (tedy ve speciálních třídách a ve školách speciálně zřízených pro tyto žáky) se vzdělávalo 34,5 tisíce žáků, a to na 624 školách. Tito žáci naplnili 4 274 tříd. Z celkového počtu žáků v základním vzdělávání tvoří žáci se speciálními vzdělávacími potřebami 3,9 %. Téměř polovina žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, kteří jsou v základním vzdělávání, je postižena vývojovými poruchami učení (46,6 % ze všech postižených žáků). Následují žáci s mentálním postižením (31,4 %), třetí v pořadí co do četnosti výskytu postižení jsou žáci s více vadami (7,1 %). Ostatní druhy postižení jsou mezi dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami zastoupeny od 1 do 4 %. Studie provedené v roce 2008 a 2009 jednoznačně poukazují na nerovnoměrné zařazování romských žáků oproti ostatním do programů pro lehce mentálně postižené.²³ Výstupy mimo jiné ukazují,

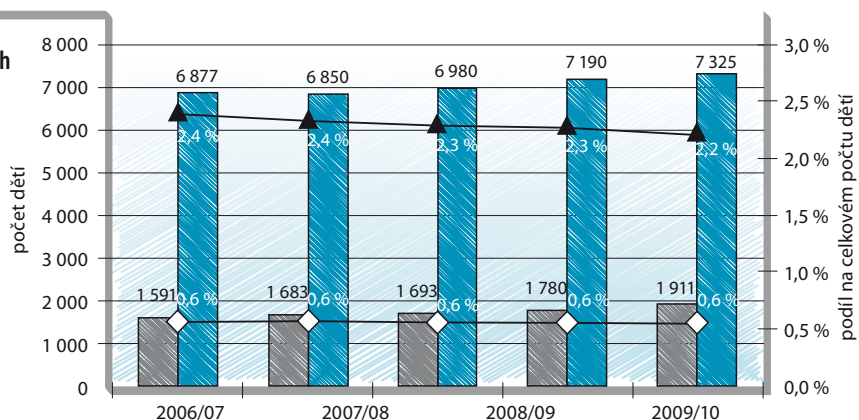
23 Studie *Vzdělanostní dráhy a vzdělanostní šance romských žáků a žáků základních škol v okolí vyloučených romských lokalit, závěrečná zpráva z projektu MŠMT – sociologický výzkum zaměřený na analýzu podoby a příčin segregace dětí, žákyň a žáků a mladých lidí ze sociokulturně znevýhodňujícího prostředí*, leden 2009, GAC spol. s r. o.; *Monitoring RVP, 2009, Ústav pro informace ve vzdělávání*; „*Economic Costs of Roma Exclusion*“, studie Světové banky, 2010.

Obrázek 10

Počty a podíly dětí individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v MŠ v letech 2006/07–2009/10

- individuálně integrované
- ve speciálních třídách
- ◇ podíl individuálně integrovaných na celkovém počtu dětí
- ▲ podíl integrovaných ve spec. třídách na celkovém počtu dětí v MŠ

Zdroj: ÚIV

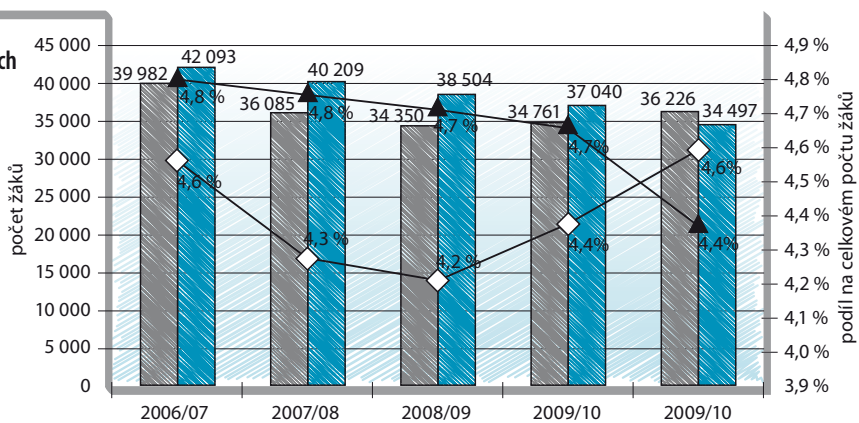

Obrázek 11

Počty a podíly žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v ZŠ v letech 2006/07–2010/11

- individuálně integrovaní
- ve speciálních třídách
- ◇ podíl individuálně integrovaných na celkovém počtu žáků v ZŠ
- ▲ podíl integrovaných ve spec. třídách na celkovém počtu žáků v ZŠ

Zdroj: ÚIV

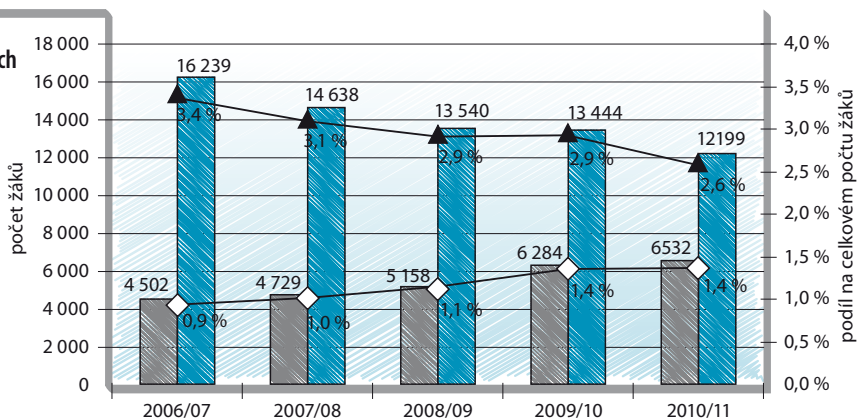

Obrázek 12

Počty a podíly žáků individuálně integrovaných a ve speciálních třídách v SŠ v letech 2006/07–2010/11

- individuálně integrovaní
- ve speciálních třídách
- ◇ podíl individuálně integrovaných na celkovém počtu žáků v SŠ
- ▲ podíl integrovaných ve spec. třídách na celkovém počtu žáků v SŠ

Zdroj: ÚIV

že podle programu pro lehce mentálně postižené se z celkového počtu žáků plnicích povinnou školní docházkou v České republice vzdělává cca 3,1 % žáků. Z celkového počtu romských žáků se však podle tohoto programu vzdělává více než jedna čtvrtina (přesněji 26,7 % žáků plnicích povinnou školní docházkou). Tento fakt potvrzuje vzájemný vztah sociálního prostředí žáka a výsledků jeho vzdělávání a také upozorňuje na nutnost vytvářet rovné příležitosti ve vzdělávání pro všechny skupiny žáků.

Na úrovni **středoškolského vzdělávání** se v roce 2010/11 vzdělávalo 18,7 tisíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Tito žáci se vzdělávali v 718 školách. Podíl žáků se speciálními vzdělávacími potřebami na této úrovni vzdělávání tak činil 3,9 % ze všech žáků středních škol. Individuálně integrováno bylo 6,5 tisíce žáků. Formou skupinové integrace se vzdělávalo 12,2 tisíce žáků. Střední školy v roce 2010/11 nejčastěji navštěvovali žáci s mentálním postižením (49,1 % ze všech žáků se speciálními vzdělávacími potřebami) a vývojovými poruchami chování (34,8 % včetně žáků nižšího stupně středních škol). Zastoupení žáků s jiným postižením bylo již výrazně nižší, kdy u žádného postižení jejich podíl výrazně nepřekročil 5 %.

Konzervatoře v roce 2010/11 navštěvovalo 63 žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, což představuje 1,8 % ze všech žáků konzervatoří. Tito žáci se vzdělávali na 4 školách, přičemž nejvíce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami mělo postižení zraku (71,4 %) nebo se u nich vyskytlo více vad (22,2 %). Konzervatoře navštěvuje 4,8 % žáků s tělesným postižením a u 1 žáka se vyskytují vývojové poruchy učení.

Na úrovni **vyšších odborných škol** bylo v roce 2010/11 statisticky vykázano 26 studentů se speciálními vzdělávacími potřebami. Všichni tito studenti byli individuálně integrováni do běžných skupin, kdy představovali 0,1 % všech studentů. Tito studenti se vzdělávali na 12 vyšších odborných školách, přičemž nejčastěji navštěvovali vyšší odborné školy studenti s tělesným postižením (26,9 %),

s vývojovými poruchami učení (23,1 % ze všech studentů se speciálními vzdělávacími potřebami) a se sluchovým postižením (19,2 %). Stejný podíl byl žáků se zrakovým postižením (19,2 % ze studentů se speciálními vzdělávacími potřebami).

Speciální přístup ve vzdělávání vyžaduje též **vzdělávání cizinců**. Vzdělávání cizinců se řídí § 20 zákona č. 561/2004 Sb., (školského zákona), ve znění pozdějších předpisů, zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, ve znění pozdějších předpisů a pokynem MŠMT k zajištění kurzů českého jazyka pro azylanty č. j. 153/2000-35.

Ve školním roce 2009/10 navštěvuje **materšské školy celkem 3 922 dětí cizí státní příslušnosti**, což je 1,2 % všech dětí v mateřských školách. Nejvíce dětí pochází z Vietnamu (30,1 % ze všech dětí s cizí státní příslušností), dále z Ukrajiny (26,3 %) a Slovenska (16,5 %). **Do základních škol** dochází v letošním školním roce **11 634 žáků s cizí státní příslušností**, což je 1,7 % ze všech žáků základních škol. Nejvíce žáků s cizí státní příslušností pochází z Ukrajiny (28,0 %) a Vietnamu (26,3 %) a dále ze Slovenska (25,0 %) a Ruska (10,4 %). V oblasti **středního školství** představují žáci s cizí státní příslušností 1,4 % všech žáků středních škol, což je **7 343 žáků**. Nejčastěji jde stejně jako v případě základních škol o občany Vietnamu (31,3 %), Ukrajiny (27,3 %), Slovenska (21,0 %) a Ruska (10,2 %).

Součástí vzdělávací soustavy jsou i **školy určené národnostním menšinám**, ve kterých jsou žáci vzdělávání v mateřském jazyce příslušné národnostní menšiny. V ČR jde o školy vzdělávající v polském jazyce; základních škol vyučujících v polském jazyce je evidováno 21 a dochází na ně 1 611 žáků.²⁴ Na úrovni středoškolského vzdělávání jsou v rejstříku škol evidovány 3 školy s výukou v polském jazyce. Celkově tyto školy navštěvuje 450 žáků.

²⁴ Na některých těchto školách probíhá vyučování jak v polském, tak v českém jazyce.

2.6 Vyšší odborné vzdělávání

- ◆ Celkem 182 VOŠ (pokles o 2 školy oproti roku 2009/10 – 4 školy zřizované krajem zanikly a 2 soukromé školy nově vznikly), 29,8 tis. studentů v roce 2010/11 (z toho 1,4 % cizinců).
- ◆ Přijímací řízení – 19,0 tis. uchazečů (nárůst o 8 % oproti předchozímu roku), 14,5 tis. přijatých, 12,5 tis. se jich skutečně zapsalo, vyšší zájem je o vzdělávání v ostatních formách, k nárůstu však došlo i v denní formě vzdělávání.
- ◆ Oproti roku 2009/10 nárůst počtu nově přijatých (o 8 %), studentů (o 4 %) i absolventů (o 3 %).
- ◆ 12,8 tis. nově přijatých v roce 2010/11 (nárůst zejména u ostatních forem vzdělávání, důvodem je doplňování potřebné kvalifikace u některých povolání – např. všeobecné sestry, sociální pracovníci, policisté).

Vyšší odborné vzdělávání, uskutečňované od roku 1996/97 vyššími odbornými školami (dále jen „VOŠ“), tvoří samostatný stupeň vzdělávání. Vyšší odborné vzdělávání rozvíjí a prohlubuje znalosti a dovednosti studenta získané ve středním vzdělávání a poskytuje všeobecné a odborné vzdělání a praktickou přípravu pro výkon náročných činností. V oblasti terciárního vzdělávání představují vzdělávací programy vyšších odborných škol určité rozšíření nabídky vedle oborů bakalářských studijních programů vysokých škol. Vzhledem k tomu, že jsou vzdělávací programy ve vyšších odborných školách zaměřeny více prakticky, je vzdělávání na těchto školách určeno zejména absolventům středních škol, kteří si chtějí zvýšit úroveň vzdělání, ale nevyhovuje jim vysokoškolské studium, které má příliš teoretický charakter, nebo v jeho nabídce patřičný studijní obor chybí. Vyšší odborné školy poskytují vzdělávání jak v denní formě, tak v ostatních formách (tj. v dálkové, večerní, distanční a kombinované formě). Denní forma vzdělávání trvá

standardně tři roky včetně odborné praxe, u zdravotnických oborů až 3,5 roku. Délka ostatních forem vzdělávání, především dálkové formy, je nejvýše o 1 rok delší než doba vzdělávání v denní formě. Vzdělávání ve vyšších odborných školách je ukončeno absolutoriem. Absolventi získávají vysvědčení o absolutoriu a diplom a je jim přiznáno právo používat označení diplomovaný specialista, uváděné za jménem (zkráceně „DiS.“). Na všech vyšších odborných školách včetně škol zřizovaných krajem se platí školné. V rámci mezinárodní standardní klasifikace vzdělání ISCED-97 je vyšší odborné vzdělávání řazeno k prvnímu stupni terciárního vzdělávání typu B (ISCED 5B – prakticky zaměřené studium).

V současné době nabízí vyšší odborné vzdělávání 182 škol, z nichž jich je 112 zřizováno krajem (přes 60 %), 50 vyšších odborných škol je soukromých (27,5 %), církevních škol je celkem 12 (tj. 6,6 %). Oproti předchozímu roku 2009/10 se celkový počet vyšších odborných škol snížil o 2 (zanikly 4 školy, jejímž zřizovatelem byl kraj a nově vznikly 2 soukromé školy). Většina škol nabízí denní formu vzdělávání (94,5 %) a současně více než 43 % škol realizuje vzdělávání též v ostatních formách. Z regionálního hlediska jsou vyšší odborné školy na území České republiky rozloženy nerovnoměrně a jsou soustředěny zejména do velkých měst. Největší koncentraci škol lze nalézt v Hl. m. Praze (39 škol), dále ve Středočeském (19 škol) a Jihočeském kraji (17 škol). Naopak nejméně vyšších odborných škol je zřízeno v Plzeňském (5 škol) a Karlovarském kraji (4 školy).

Až do roku 2008/09 se vyšší odborné školy potýkaly s nedostatečným počtem uchazečů o studium. Důvodů, proč **zájem o vzdělávání** ve vyšších odborných školách v posledních letech klesal, bylo několik. Jednak byla tato situace způsobena větší otevřeností vysokých škol a nárůstem jejich kapacit, dále k ní přispěla rostoucí nabídka studijních programů na vysokých školách a též změna charakteru vysokoškolského studia z „dlouhého“ magisterského na bakalářské a navazující magisterské studium.

Tato situace se však změnila rokem 2008/09, kdy byly zaznamenány nejnižší hodnoty počtu podaných přihlášek, přihlášených, přijatých a zapsaných. Od té doby, tj. poslední dva roky, můžeme sledovat postupný nárůst počtu přihlášek, přihlášených, přijatých i zapsaných. Zatímco v současné době počty přihlášených, přijatých a zapsaných přesahují hodnoty, kterých bylo dosaženo na začátku sledovaného období, tj. 2006/07, počet podaných přihlášek je v porovnání s tímto rokem nepatrně nižší (o 2,1 %). V roce 2010/11 bylo ke vzdělávání ve vyšších odborných školách podáno celkem 22,1 tis. přihlášek. V současné době se ke vzdělávání ve vyšších odborných školách hlásí 19,0 tis. uchazečů, z nichž jich bylo celkem 14,5 tis. přijato a 12,5 tis. se jich ke vzdělávání skutečně zapsalo. V roce 2010/11 došlo v porovnání s předchozím rokem k téměř 8% nárůstu počtu přihlášených ke vzdělávání ve VOŠ, k 5% nárůstu počtu přijatých a k 8% nárůstu počtu zapsaných. Tento nárůst je způsoben vyšším zájmem především o ostatní formy vzdělávání, k růstu však dochází i v denní formě vzdělávání. Průměrný počet podaných přihlášek se oproti minulému roku nezměnil – v roce 2010/11 si každý uchazeč podal v průměru 1,2 přihlášky. Jedinou přihlášku podalo 87,0% uchazečů. Přibližně tři čtvrtiny uchazečů měly zájem o denní formu vzdělávání. Více než tři čtvrtiny uchazečů se hlásí na veřejné vyšší odborné školy (77,5 %). O vzdělávání ve VOŠ mají zájem převážně ženy, které tvoří necelé tři čtvrtiny přihlášených (72,9 %). Struktura přihlášených podle pohlaví je úzce spjata s oborovou strukturou – největší podíl uchazečů se hlásí ke vzdělávání v oborech zdravotnických, pedagogických a ekonomických. Úspěšnost²⁵ při přijímacím řízení ke vzdělávání ve VOŠ byla nižší než v předchozích letech a činila v roce 2010/11 necelých 83 %, u denní formy vzdělávání byla o něco málo vyšší (85 %). Úspěšnější byli uchazeči, kteří měli zájem o vzdělávání na soukromých vyšších odborných školách (94 %). Muži byli při přijíma-

25 Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

cím řízení mírně úspěšnější než ženy (86:82 %). Nejvyšší úspěšnost byla zaznamenána u přírodních (97 %) a technických věd (92 %). Naopak nejméně úspěšní jsou uchazeči, kteří mají zájem o vědy a nauky o kultuře a umění (65 %). Z hlediska struktury přihlášených podle věku je patrný rozdíl mezi denní formou a ostatními formami vzdělávání. Největší podíl přihlášených do denní formy vzdělávání tvoří uchazeči ve věku 19–21 let (87,1 %), zatímco uchazeči o vzdělávání v ostatních formách jsou nejčastěji ve věku nad 30 let (45,5 %). Věkový průměr uchazečů hlásících se do denní formy vzdělávání je 20,2 roku, do ostatních forem 29,8 roku.

Ke vzdělávání ve VOŠ si v roce 2010/11 podalo přihlášku celkem 323 cizinců²⁶, z nichž bylo 228 přihlášek vyřízeno kladně (tj. 1,5 % ze všech přijetí na VOŠ). Počet zapsání cizinců představoval 197 (tj. 1,6 % ze všech zapsání na VOŠ). Mezi uchazeči cizího státního občanství jsou nejpochetněji zastoupeni občané Slovenské republiky (přibližně polovina všech přihlášek cizinců), dále občané Ukrajiny (přibližně pětina přihlášek cizinců) a Ruské federace (téměř desetina přihlášek cizinců).

Počet **nově přijatých** do 1. ročníku se v průběhu sledovaného pětiletého období měnil. V roce 2010/11 bylo ke vzdělávání ve vyšších odborných školách nově přijato 12,8 tis. studentů, z toho téměř tři čtvrtiny do denní formy vzdělávání. Z hlediska dlouhodobějšího vývoje se počet nově přijatých studentů od roku 2006/07 zvýšil o 16,2 %. Tento nárůst je způsoben vyšším počtem nově přijatých studentů do ostatních forem vzdělávání. V porovnání s rokem 2006/07 vzrostl počet nově přijatých do ostatních forem vzdělávání přibližně o tři čtvrtiny. Naproti tomu počet nově přijatých do denní formy vzdělávání se během sledovaného období zvýšil jen o 3,4 %. K navýšení počtu nově přijatých studentů do ostatních forem vzdělávání

26 Vzhledem k tomu, že část cizinců nemá v době podání přihlášek a přijímacího řízení rodné číslo, není možné určit celkové počty přihlášených, přijatých a zapsaných cizinců, a proto zde uvádíme pouze základní údaje týkající se celkového počtu podaných přihlášek, počtu přijetí a počtu zapsání.

Tabulka 21

VOŠ – Počet škol, studentů, nově přijatých do 1. ročníku, absolventů a učitelů ve školních letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Školy	174	177	184	184	182
Studenti	27 650	28 774	28 027	28 749	29 800
z toho ženy	19 788	20 529	20 168	20 702	21 461
Nově přijatí do 1. ročníku	11 052	11 975	11 003	11 870	12 838
z toho ženy	7 837	8 083	7 799	8 416	8 897
Absolventi	7 521	6 233	6 696	6 185	6 352
z toho ženy	5 389	4 384	4 949	4 659	4 506
Učitelé (přepracováni na plně zaměstnané)	1 792	1 799	1 815	1 806	1 841
z toho ženy	1 099	1 067	1 099	1 115	1 157

Komentář:

Počet absolventů za předchozí školní rok.

Zdroj: ÚIV

Obrázek 13

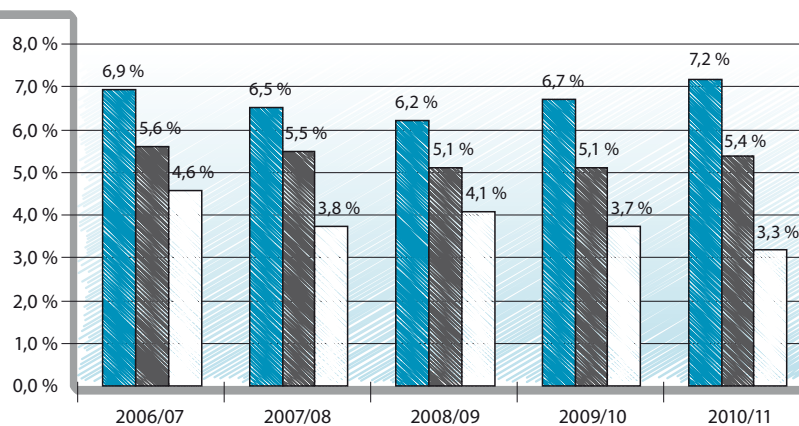
VOŠ – Podíl nově přijatých do 1. ročníku, studentů a absolventů denní formy vzdělávání vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2006/07–2010/11

- podíl nově přijatých do 1. ročníku denní formy vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 19letých
- podíl studentů v denní formě vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 19–21letých
- podíl absolventů denní formy vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 22letých

Komentář:

Podíl absolventů za předchozí školní rok. Poslední školní rok je počítán na posunutě koncové stavy populace roku 2009.

Zdroj: ÚIV

došlo i z důvodu změn kvalifikačních požadavků u některých povolání. To se týká především všeobecných sester, sociálních pracovníků nebo policistů, kteří si při zaměstnání doplňují potřebnou kvalifikaci. Pokud se omezíme jen na denní formu vzdělávání, většina nově přijatých do 1. ročníku přichází na vyšší odborné školy ihned po složení maturitní zkoušky (necelých 68 % v roce 2010/11). Podíl nově přijatých do denní formy vzdělávání ve VOŠ vzhledem k populaci 19letých (tj. k populaci ve věku typickém pro vstup do tohoto druhu vzdělávání) činí v současné době 7,2 %, což je od roku 2006/07 nejvyšší hodnota.

V roce 2010/11 se ve vyšších odborných školách vzdělávalo celkem 29,8 tis. **studentů** (z toho 21,5 tis. žen). V porovnání s rokem 2006/07 vzrostl počet studentů o 7,8 %. Tento nárůst je dán zvýšením počtu studentů v ostatních formách vzdělávání (o 73 %), počet studentů v denní formě naopak poklesl (o více než 6 %). V současné době se přes 71 % studentů vzdělává v denní formě. Studenti denní formy vzdělávání se podílí na populaci 19–21letých 5,4 %. Většina studentů (necelých 70 %) navštěvuje v současné době veřejné vyšší odborné školy.

Vyšší odborné školy absolvovalo v roce 2009/2010 celkem 6,4 tis. studentů (z toho 4,5 tis. žen). V období 2005/06–2009/10 počet **absolventů** poklesl jen v denní formě (přibližně o čtvrtinu), v ostatních formách se naopak zvýšil (zhruba o 42 %). Celkově počet absolventů během tohoto sledovaného období poklesl téměř o 16 %. Vzhledem k populaci 22letých tvoří absolventi denní formy v současné době 3,3 %, v roce 2005/06 představoval tento podíl 4,6 %.

Nabídka **oborů vzdělání** vyššího odborného vzdělávání je poměrně pestrá. Z hlediska skupin oborů se nejvíce studentů vzdělává ve zdravotnických, pedagogických a ekonomických oborech. Z tohoto trendu nevybočil ani rok 2010/11, kdy se v denní formě vzdělávalo nejvíce studentů ve skupinách oborů Zdravotnictví (24,4 %), Pedagogika, učitelství a sociální péče (15,6 %) a Ekonomika,

administrativa (14,6 %). V ostatních formách připadal největší podíl studentů na skupiny oborů Pedagogika, učitelství a sociální péče (28,2 %), Právo, právní činnost (23,3 %); dále následovaly skupiny oborů Zdravotnictví (14,6 %) a Ekonomika, administrativa (13,6 %). V porovnání s předchozím rokem došlo v obou formách vzdělávání k výměně pořadí skupin oborů Pedagogika, učitelství a sociální péče a Ekonomika, administrativa. Skupině oborů Zdravotnictví dominuje v současné době obor vzdělání Diplomovaná všeobecná sestra v denní formě vzdělávání (53,2 %); v ostatních formách převažují obory vzdělání Diplomovaný zdravotnický záchranář (35,3 %) a Diplomovaný farmaceutický asistent (26,4 %). Ve skupině oborů Pedagogika, učitelství a sociální péče se v obou formách vzdělávání nejvíce studentů vzdělává v oboru vzdělání Sociální práce (54,9 % studentů v denní formě a 61,9 % v ostatních formách). Nejnavštěvovanějším oborem vzdělání ze skupiny oborů Ekonomika, administrativa je Mezinárodní obchodní styk (8,4 %) a Marketing (8,1 %) v denní formě a Marketing (9,1 %) a Zahraniční obchod (8,7 %) v ostatních formách vzdělávání.

Ve vyšších odborných školách se v současné době vzdělává 426 **cizinců** (tj. 1,4 % z celkového počtu studentů). V průběhu let 2006/07–2010/11 se jejich počet zvýšil o 40,1 %. Více než polovina cizinců vzdělávajících se ve vyšších odborných školách v ČR má slovenské státní občanství (51,6 %), téměř jednu pětinu tvoří občané Ukrajiny (19,7 %), třetí nejpočetnější skupinou studentů s cizím státním občanstvím jsou Rusové (8,5 %). Přibližně dvě třetiny cizinců vzdělávajících se ve VOŠ tvoří ženy (65,3 %). Z hlediska oborové struktury se cizinci nejčastěji vzdělávají v denní formě vzdělávání ve skupinách oborů Umění a užitě umění (25,2 %) a Zdravotnictví (21,1 %). V ostatních formách vzdělávání převažují skupiny oborů Zdravotnictví (28,8 %) a Speciální, interdisciplinární obory (13,5 %).

Pokud budeme předpokládat další vývoj odpovídající dosavadnímu vývoji a současnému stavu, můžeme oče-

Tabulka 22

VOŠ – Úspěšnost uchazečů při přijímacím řízení podle skupin oborů v letech 2006/07–2010/11

Skupiny oborů	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Přírodní vědy a nauky	93,4 %	100,0 %	92,9 %	100,0 %	97,2 %
Technické vědy a nauky	91,4 %	92,0 %	90,2 %	88,2 %	92,4 %
Zemědělsko-lesnické a veterinární vědy a nauky	88,1 %	84,2 %	85,7 %	83,1 %	91,7 %
Zdravotnictví, lékařské a farmaceut. vědy a nauky	83,1 %	78,3 %	79,7 %	80,1 %	75,0 %
Humanitní a spol. vědy a nauky	85,6 %	95,8 %	99,4 %	87,9 %	88,5 %
Ekonomické vědy a nauky	85,5 %	93,5 %	90,4 %	89,8 %	88,0 %
Právní vědy a nauky	77,3 %	91,2 %	90,8 %	92,8 %	78,2 %
Pedagogika, učitelství a soc. péče	66,4 %	74,5 %	83,6 %	82,4 %	76,0 %
Vědy a nauky o kultuře a umění	69,3 %	65,1 %	66,3 %	66,5 %	64,6 %
Celkem	84,4 %	87,4 %	86,3 %	86,0 %	82,9 %

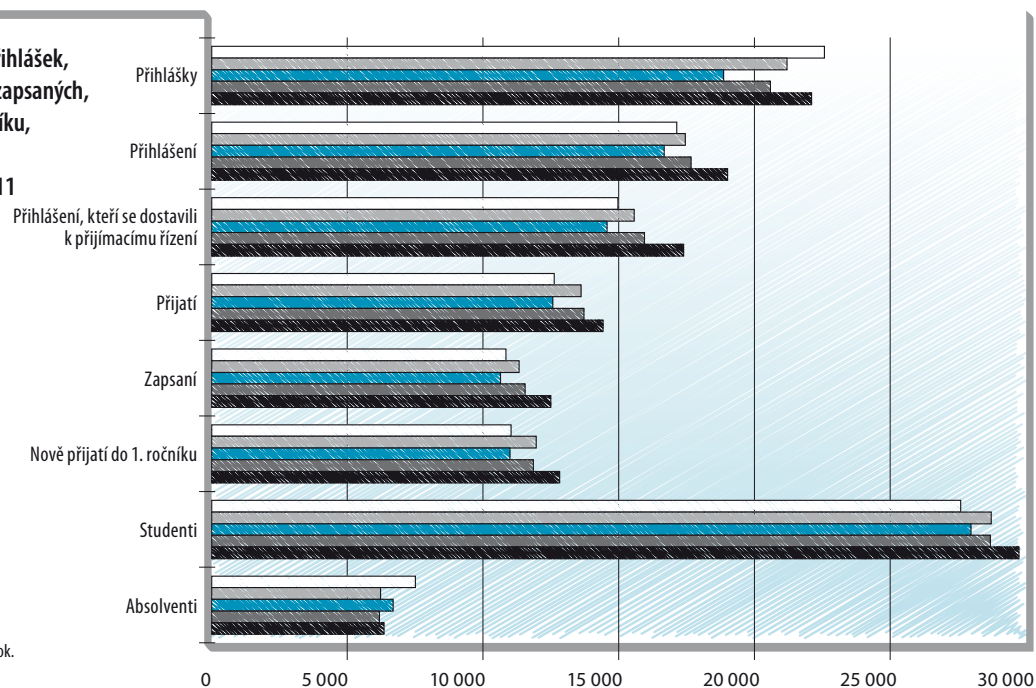
Komentář:

Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

Zdroj: ÚIV

Obrázek 14

VOŠ – Počet podaných přihlášek, přihlášených, přijatých, zapsaných, nově přijatých do 1. ročníku, studentů a absolventů v letech 2006/07–2010/11

Komentář:

Podíl absolventů za předchozí školní rok.

Zdroj: ÚIV

kávat, že do roku 2020 dojde k poklesu počtu nově přijímaných do denní formy vzdělávání ve vyšších odborných školách cca o 2,5 tis. studentů, počet studentů pak klesne asi o 6 tis. Počet studentů v ostatních formách vzdělávání by měl v roce 2020 přes nynější dočasný nárůst, který souvisí s nutností doplnit si vzdělání v terciární úrovni v některých profesích, klesnout cca o 2 tis. studentů oproti roku 2009. Je však nutné si uvědomit, že se situace může radikálně měnit v souvislosti se situací v přijímání studentů na vysoké školy, případně se schválením nového zákona o terciárním vzdělávání.

2.7 Školská zařízení

- ◆ Podíl žáků ve školních družinách vztažený k počtu žáků 1. stupně meziročně roste a v posledních třech letech překračuje hranici 50 % (53,1 %).
- ◆ Činnost středisek volného času ve školním roce 2010/11 zabezpečovalo 13,2 tis. pedagogických pracovníků, z nichž více než 85 % bylo externích.
- ◆ Mezi roky 2009/10 a 2010/11 klesl počet domovů mládeže o 12. Po celé sledované období klesá počet ubytovaných žáků studentů (ve školním roce 2010/11 jich bylo 42 tis.).
- ◆ Roste počet dětí v dětských domovech se školou (meziroční nárůst o 45 dětí) a počet dětí v diagnostických ústavech (meziroční nárůst cca o 60 dětí). Meziročně se mírně snížil počet dětí umístěných v dětských domovech (pokles o 35 dětí) a počet dětí ve výchovných ústavech (pokles o 12 dětí).

Vzdělávací systém zahrnuje kromě škol také zařízení a instituce, které zajišťují sociální zázemí škol (stravování a ubytování žáků a studentů) a podporují mimoškolní vzdělávací aktivity (školní družiny a kluby, základní umělecké školy a jazykové školy s právem státní jazykové

zkoušky²⁷, střediska pro volný čas dětí a mládeže aj.). Školská zařízení slouží rovněž dětem, žákům a studentům se speciálními vzdělávacími potřebami. Nedílnou součástí systému vzdělávání jsou také zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče. **Soustava školských zařízení** vytváří systém doplňkové péče a plní zejména následující funkce:

- zájmové vzdělávání v době mimo vyučování (školní družiny a kluby, střediska volného času, jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, základní umělecké školy);
- ubytování a stravování dětí, žáků a studentů (internáty, domovy mládeže a zařízení školního stravování);
- náhradní rodinnou, ochrannou a preventivně výchovnou péči: jedná se o zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy, která poskytují jednak náhradní rodinnou péči (dětský domov), jednak výkon ústavní a ochranné výchovy (výchovný ústav a dětský domov se školou) a zabezpečující diagnostické úkoly při výkonu ústavní a ochranné výchovy (diagnostické ústavy);
- výchovné poradenství (pedagogicko-psychologické poradny, speciálněpedagogická centra).

2.7.1 Péče o děti a žáky mimo vyučování

Hlavním předmětem činnosti školských zařízení, která poskytují péči o děti a mládež mimo vyučování, je rozvoj vědomostí a dovedností dětí a mládeže, posílení jejich orientace na hodnotné zájmy a v neposlední řadě působení výchovné a socializační. Významná je i funkce výpomoci zaměstnaným rodičům v péči o potomka.

Školní družiny jsou určeny přednostně pro žáky 1. stupně základní školy. K pravidelné denní docházce mohou být přijati i žáci druhého stupně základní školy, žáci nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gym-

²⁷ V těchto případech se nejedná o školská zařízení, ale o školy. Vzhledem k tomu, že však nevedou k získání určitého stupně vzdělání, byly zařazeny do této kapitoly.

Tabulka 23

Počet školních družin a klubů, počet žáků v nich a jejich podíl vzhledem k odpovídající školské populaci ve školních letech 20006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Počet školních družin	4 114	4 101	3 963	3 976	3 979
Počet zapsaných žáků	221 827	228 135	234 566	239 878	247 093
Podíl na počtu žáků 1. stupně základních škol	47,9 %	49,8 %	51,2 %	52,1 %	53,1 %
Počet školních klubů	465	476	483	504	518
Počet zapsaných žáků	37 373	38 044	38 279	41 225	43 795
Podíl na počtu žáků 2. stupně ZŠ a nižších ročníků víceletých středních škol a konzervatoří	8,2 %	8,9 %	9,6 %	11,0 %	12,0 %

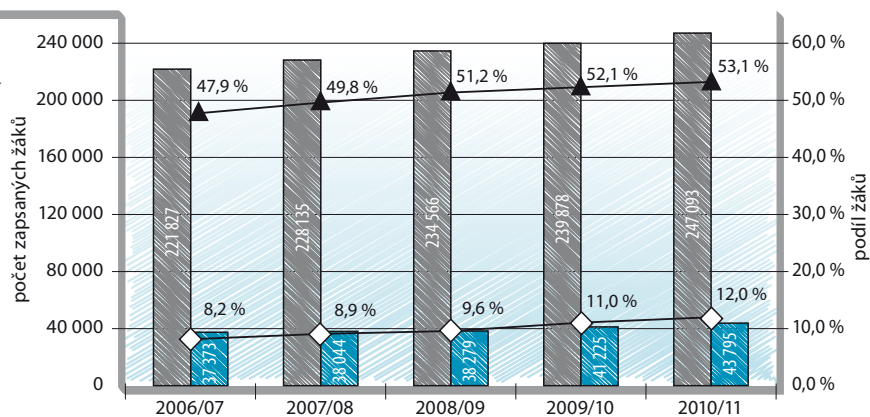
Zdroj: ÚIV

Obrázek 15

Počet školních družin a klubů, počet žáků v nich a jejich podíl vzhledem k odpovídající školské populaci ve školních letech 20006/07–2010/11

- počet zapsaných žáků školních družin
- počet zapsaných žáků školních klubů
- podíl na počtu žáků 1. stupně základních škol
- podíl na počtu žáků 2. stupně základních škol a nižšího stupně víceletých gymnázií

Zdroj: ÚIV

názia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře, pokud nejsou přijati do školního klubu. Družina zabezpečuje výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činnost, nabízí spontánní činnosti, odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování. Školní družiny jsou většinou zřizovány přímo v základních školách. Počet školních družin ve sledovaném období až do roku 2008/09 mírně klesal, v posledních dvou letech lze pozorovat mírný nárůst – ve školním roce 2010/11 jich v České republice existovalo 3 979. Počet žáků zapsaných ve školních družinách v souladu se zlepšující se demografickou situací na prvním stupni základní školy roste. Ve školním roce 2010/11 navštěvovalo školní družiny 247,1 tis. žáků, tj. o 11,4 % více než ve školním roce 2006/07. Podíl žáků ve školních družinách vztahený k počtu žáků 1. stupně meziročně roste a v posledních třech letech překračuje hranici 50 % (53,1 %).

Školní kluby poskytují zájmové vzdělávání žákům jedné školy nebo několika škol. Aktivita klubu jsou určeny přednostně pro žáky 2. stupně základních škol, žáky nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře. Účastníkem klubu se může stát i žák 1. stupně základní školy, který nebyl přijat k pravidelné denní docházce do družiny. Školní klub zabezpečuje výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činnost, nabízí příležitostné a spontánní činnosti. Školní kluby zpravidla vznikají při základních školách, víceletých gymnáziích, ale mohou také existovat jako samostatná školská zařízení pro zájmové vzdělávání. Počet školních klubů i počet žáků, kteří je navštěvují, po celé sledované období mírně narůstá; v roce 2009/10 existovalo 518 školních klubů, které navštěvovalo 431,8 tis. žáků. Meziroční přírůstek (oproti předešlému školnímu roku 2009/10) činil 2,5 tis. žáků. Podíl zapsaných na počtu žáků 2. stupně a adekvátních ročníků střední škol a konzervatoří vzrostl

z 8,2 % ve školním roce 2006/07 na 12,0 % ve školním roce 2010/11.

Střediska volného času organizují různorodé pravidelné či jednorázové aktivity a plní funkci výchovně-vzdělávací a rekreační. Můžeme je rozdělit na **domy dětí a mládeže** se širokou působností v mnoha zájmových oborech a na **stanice zájmových činností**, specializované na konkrétní zájmovou činnost. Nabídka činností je určena všem věkovým kategoriím dětí, žáků a studentů, včetně rodičů a dalších zájemců, a je značně široká. Vedle pravidelné zájmové činnosti (zájmové kroužky, kluby, kurzy) organizují střediska příležitostné akce včetně víkendových (exkurze, přednášky, besedy), prázdninovou činnost (tábory, odborná soustředění), soutěže, přehlídky a nabídku různých spontánních aktivit. V období 2006/07 až 2009/10 se počet středisek mírně snižoval, a to z 301 na 296, v roce 2010/11 však opět dosáhl počtu 301. Jejich činnost ve školním roce 2010/11 zabezpečovalo 13,2 tis. pedagogických pracovníků, z nichž více než 85 % bylo externích. Počet členů zájmových útvarů se za sledované období zvýšil o 14,9 % (z 220,3 tis. na 253,2 tis. účastníků).

Základní umělecké školy poskytují základy vzdělání v jednotlivých uměleckých oborech (hudebním, tanečním, výtvarném a literárně-dramatickém) a rovněž mohou připravovat děti pro vzdělávání na konzervatořích a mládež ke studiu na vysokých školách s uměleckým zaměřením. Existují již 60 let, ale v letech 1961 až 1990 byly zřizovány pod názvem lidové školy umění. Tyto školy organizují studium pro žáky ve věku 5–18 let (1–2leté přípravné studium, 6–7letý I. stupeň základního studia, 3–4letý II. stupeň základního studia) a dále rozšířené studium obou stupňů a nejdéle 4leté studium pro dospělé. Vývoj základních uměleckých škol nezaznamenal během sledovaného období výraznější změnu – vykazoval mírný nárůst. Základní umělecké vzdělávání poskytovalo ve školním roce 2010/11 celkem 485 škol a 821 jejich poboček. Zatímco počet škol vzrůstá jen nepatrně, po-

Tabulka 24

Počet základních uměleckých škol, počet absolventů a žáků v jednotlivých oborech ve školních letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	
Počet škol	476	478	478	482	485	
Počet poboček	556	738	710	696	821	
Počet žáků	218 822	222 517	225 997	230 352	234 565	
v tom	v tanečním oboru	25 574	26 244	26 990	27 852	28 284
	ve výtvarném oboru	44 632	44 827	45 337	45 363	46 175
	v literárně-dramatickém oboru	7 446	7 601	7 856	8 351	8 586
	v hudebním oboru	141 170	143 845	145 814	148 786	151 520
z toho dívky	155 358	156 865	158 883	161 161	163 426	
v tom	v tanečním oboru	24 073	24 702	25 232	26 153	26 501
	ve výtvarném oboru	32 212	32 241	32 580	32 588	33 322
	v literárně-dramatickém oboru	5 284	5 348	5 543	5 822	5 984
	v hudebním oboru	93 789	94 574	95 528	96 598	97 619
Absolventi za předchozí školní rok	15 667	15 925	15 812	16 102	16 118	
z toho dívky	11 358	11 591	11 392	11 574	11 581	

Zdroj: ÚIV

čet žáků narůstá výrazněji. Ve školním roce 2010/11 se zde vzdělávalo 234,6 tis. žáků, tj. o 1,8 % více než ve školním roce 2009/10, a dokonce o 7,2 % více než ve školním roce 2006/07. Na základních uměleckých školách je tradičně vysoké zastoupení dívek (cca 70 %). Nejnavštěvovanější jsou hudební obory (stejně tak tomu bylo v roce 2010/11, kdy je navštěvovalo 64,6 % žáků), dále výtvarné obory (19,7 % žáků), taneční obory (12,1 % žáků) a nejméně žáků je v literárně-dramatických oborech (pouze 3,6 %). Taneční obory navštěvují převážně dívky (93,6 %) a v hudebních oborech je 64,4 % dívek. Základní umělecké školy absolvovalo v roce 2010/11 celkem 16,2 tis. žáků. Uvedené údaje neobsahují studium určené dospělým.

Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky zabezpečují studium cizích jazyků pro děti, mládež a dospělé na všech úrovních znalostí v různě zaměřených kurzech. Studium může být zakončeno státní závěrečnou zkouškou. Kromě veřejných jazykových škol nabízí studium cizích jazyků celá řada soukromých jazykových škol, údaje o jejich počtu a celkovém počtu zapsaných však nejsou k dispozici (s výjimkou jednoletých kurzů cizích jazyků s denní výukou, kde se statistika sleduje). Ve školním roce 2010/11, stejně jako v roce předchozím, existovalo 37 jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky, které navštěvovalo 9,2 tis. žáků; počet žáků jazykových škol s právem státní jazykové zkoušky vykazuje klesající trend – od školního roku 2006/07 poklesl o více než 8,6 tisíce. Snižuje se rovněž počet žáků, kteří ukončí své studium státní jazykovou zkouškou, ve školním roce 2010/11 to bylo pouze 1,3 tis. žáků, což je o více než polovinu méně oproti roku 2006/07. Až do školního roku 2009/10 klesal, avšak pomalejším tempem, rovněž počet žáků, kteří navštěvují jednoleté pomaturitní kurzy cizích jazyků s denní výukou (vyhláška č. 322/2005 Sb. ve znění pozdějších předpisů), a to z 6,2 tis. ve školním roce 2006/07 na necelých 5 tis. V posledním sledovaném roce 2010/11 opětovně vzrostl na 5,4 tis.

2.7.2 Školní stravování a ubytování dětí, žáků a studentů

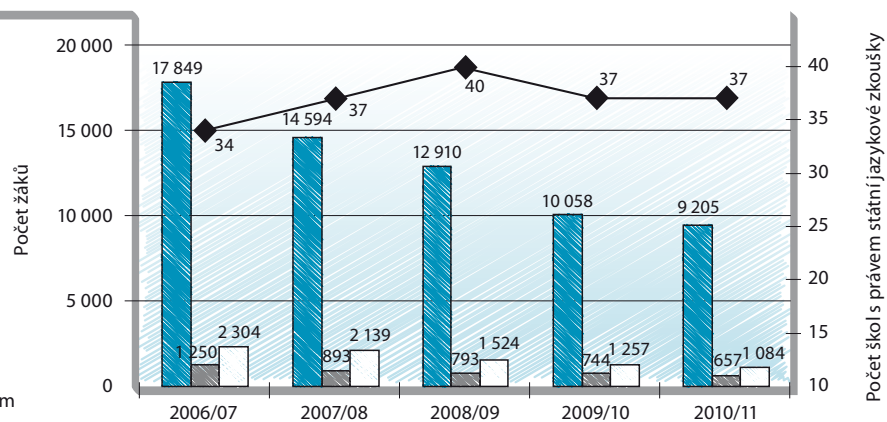
Zařízení školního stravování při mateřských, základních, středních, vyšších odborných školách a konzervatořích zajišťují stravování pro děti, žáky, studenty a personál škol. Uvedená zařízení existují buď přímo při škole či domově mládeže, nebo fungují samostatně. Kromě stravování žáků a pedagogů mohou zařízení na komerční bázi nabízet stravování i jiným strávníkům. Počet jednotlivých pracovišť školního stravování (bez náhradního stravování) ve školním roce 2010/11 vzrostl na 8 087, což je o 51 více než ve školním roce 2009/10. Počet stravujících se dětí (žáků, studentů) žáků a studentů mezi roky 2006/07 a 2009/10 kolísal. Pohyboval se v rozmezí od 1 262,2 tis. do 1 262,7 tis., ve školním roce 2010/11 dosahoval počet strávníků 1 274,2 tis., což je nejvíce za celé sledované období. Podíl strávníků ve školní jídelně na celkovém počtu dětí činil v roce 2010/11 v případě mateřských škol 99,5 %; v případě žáků základních škol 81,7 %, u žáků středních škol 58 %, u žáků konzervatoří 81,4 % a v případě studentů vyšších odborných škol 34,9 %.

Domovy mládeže zabezpečují celotýdenní ubytování žáků a studentů zejména středních škol, vyšších odborných škol a konzervatoří, a umožňují tak přístup ke vzdělávání žákům, kteří chtějí navštěvovat školu vzdálenou od místa bydliště. Součástí domovů je obvykle i školní jídelna a kromě ubytování a stravování nabízejí tato zařízení ubytovaným žákům i jiné služby a aktivity (náplň využití volného času). Počet domovů mládeže je do školního roku 2006/07 vykazován podle počtu jednotlivých pracovišť, od školního roku 2007/08 je uveden počet ubytovacích zařízení bez ohledu na počet jejich pracovišť, proto došlo meziročně k obrovskému poklesu. Mezi roky 2009/10 a 2010/11 klesl počet domovů mládeže o 12. Po celé sledované období klesá počet ubytovaných žáků studentů (ve školním roce 2010/11 jich bylo 42 tis.). Klesá rovněž podíl ubytovaných žáků na celkovém počtu žáků denní formy vzdělávání středních, vyšších odborných

Obrázek 16

Jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky – počet škol, žáků, počet žáků v jednoletých kurzech ve školních letech 2006/07–2010/11

- počet žáků
- počet žáků v jednoletých kurzech cizích jazyků s denní výukou podle vyhlášky č. 322/2005 Sb.
- žáci, kteří v minulém roce složili státní jazykovou zkoušku
- počet škol (jen jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky)

Zdroj: ÚIV

Tabulka 25

Zařízení školního stravování (bez náhradního stravování) a počty stravujících se v letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
počet zařízení	7 958	7 955	7 962	8 036	8 087
počet stravovaných (dětí, žáků a studentů) celkem	1 262 691	1 262 230	1 262 449	1 262 640	1 274 171
z toho					
MŠ, přípravný stupeň, přípravné třídy	286 315	292 600	302 877	315 131	330 289
ZŠ	678 407	666 813	653 691	643 035	644 797
SŠ	284 915	290 824	294 339	293 071	288 014
konzervatoře	2 362	2 373	2 375	2 361	2 725
VOŠ	8 807	8 804	8 037	7 849	7 404
škol. zař. pro výkon ústav.-ochr. vých.	1 885	816	1 130	1 193	942
počet ostatních pravidelně stravovaných	336 059	341 104	345 365	349 054	350 127
z toho pracovníků škol a školských zařízení	184 670	185 139	187 948	191 882	193 064
počet pravidelně stravovaných celkem	1 609 450	1 611 753	1 614 460	1 618 114	1 629 827

Komentář: Ostatní pravidelně stravující se jsou uvedeni bez náhradního stravování.

Zdroj: ÚIV

škol a konzervatoří (z 9,2 % ve školním roce 2006/07 na 8,1 % ve školním roce 2010/11).

Kromě domovů mládeže existují jako ubytovací zařízení **internáty**, které ubytovávají především žáky škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Počet těchto zařízení i počet ubytovaných žáků v posledních čtyřech letech stagnuje; ve školním roce 20010/11 existovalo 88 internátů, ve kterých bylo ubytováno 3 tis. dětí, žáků, studentů.

2.7.3 Školská zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče

Účelem školských zařízení pro preventivně výchovnou péči je předcházet vzniku a rozvoji rizikových projevů chování dětí a mladých lidí nebo narušení jejich zdravotního vývoje, zmírňovat nebo odstraňovat příčiny nebo důsledky již vzniklých poruch chování a přispívat ke zdravému vývoji osobnosti dětí a mládeže. Speciálněpedagogické a psychologické služby tohoto typu poskytují střediska výchovné péče a diagnostické ústavy. Školská zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy a preventivně výchovné péče jsou určena dětem a mládeži ve věku 3–18 let, kterým umožňují ochranu před nepříznivým působením nefunkčního rodinného nebo jiného sociálně nepříznivého prostředí, a zajišťují tak zaopatření a výchovu, kterou by za normálních okolností měla plnit rodina. Uvedené služby zajišťují diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Do těchto zařízení mohou být děti umístěny jak na základě rozhodnutí soudu, tak na žádost rodičů nebo jejich zákonných zástupců.

Diagnostické ústavy jsou zařízení, která přijímají děti na základě výsledků komplexního vyšetření z hlediska psychologického, speciálněpedagogického a zdravotního, a na základě volné kapacity jednotlivých zařízení je následně umísťují do dětských domovů, dětských domovů se školou nebo do výchovných ústavů. Ve zvláště odůvodněných případech, vyžaduje-li to zájem dítěte, je dítě umístěno mimo zařízení do smluvní rodiny. Pobyt dítěte

v těchto zařízeních trvá zpravidla osm týdnů. Diagnostické ústavy mohou poskytovat péči také dětem, o jejichž umístění v důsledku zjištěných poruch chování požádaly osoby odpovědné za výchovu, a po dobu nezbytně nutnou dále i dětem s nařízenou ústavní výchovou nebo uloženou ochrannou výchovou zadržným na útěku z jiných zařízení, popřípadě z místa pobytu nebo přechodného ubytování. Pro děti, které ukončily povinnou školní docházku, jsou jako součást diagnostického ústavu zřizovány diagnostické třídy, v nichž je zajišťována příprava dětí na jejich budoucí povolání. Základní organizační jednotkou pro práci s dětmi v diagnostických ústavech je výchovná skupina, kterou tvoří nejméně 4 a nejvíce 6 dětí.

Diagnostické ústavy plní zejména následující úkoly:

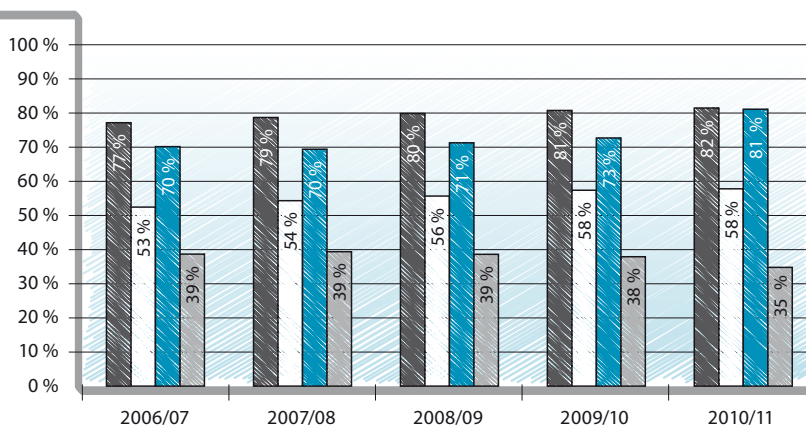
- diagnostické, spočívající ve vyšetření dětí formou pedagogických a psychologických činností;
- vzdělávací, v jejichž rámci se zjišťuje úroveň dosažených znalostí a dovedností, stanovují a realizují se specifické vzdělávací potřeby v zájmu rozvoje osobnosti dětí přiměřeně jejich věku, individuálním předpokladům a možnostem;
- terapeutické, které prostřednictvím pedagogických a psychologických činností směřují k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dětí;
- výchovné a sociální, vztahující se k osobnosti dětí, k jejich rodinné situaci a nezbytné sociálně-právní ochraně,
- zprostředkovávají zdravotní vyšetření dětí;
- organizační, související s umísťováním dětí do zařízení v územním obvodu diagnostického ústavu vymezeném ministerstvem, popř. i mimo územní obvod;
- spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany při přípravě návrhu na nařízení předběžného opatření, které bude vykonáváno v diagnostickém ústavu;
- koordinační, směřující k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení v rámci územního obvodu diagnostického ústavu, k ověřování jejich účelnosti a ke sjednocení součinnosti s orgány státní správy a dalšími osobami zabývajícími se péčí o děti.

Obrázek 17

Zařízení školního stravování – počet a podíl stravujících se žáků podle druhu školy, kterou navštěvují, v letech 2006/07–2010/11

- ZŠ
- SŠ
- konzervatoře
- VOŠ

Zdroj: ÚIV

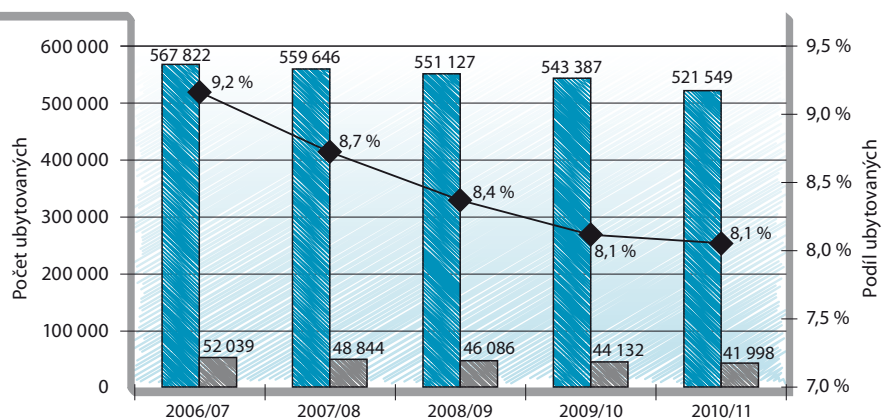

Obrázek 18

Domovy mládeže – počet ubytovaných a jejich podíl vzhledem k celkovému počtu žáků/studentů denního vzdělávání středních škol, konzervatoří a vyšších odborných škol ve školních letech 2006/07–2010/11

- žáci SŠ, konzervatoří, VOŠ v DFV
- ubytovaní žáci SŠ, konzervatoří, VOŠ
- ◆ podíl ubytovaných z celkového počtu žáků DFV

Zdroj: ÚIV

Péči o mládež a děti, které nemají z různých důvodů možnost vyrůstat ve vlastní rodině ani v náhradní rodinné péči a které nemají poruchy chování, zajišťují **dětské domovy**. Děti umístěné v domově se vzdělávají v běžných školách. Ve vztahu k dětem plní dětské domovy zejména úkoly výchovné, vzdělávací a sociální. Do těchto zařízení mohou být umísťovány děti s nařízenou ústavní výchovou ve věku zpravidla od 3 do maximálně 18 let; v dětských domovech je poskytována péče rovněž nezletilým matkám spolu s jejich dětmi. Základní organizační jednotkou v dětském domově je rodinná skupina, kterou tvoří nejméně 6 a nejvíce 8 dětí. V dětském domově lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin, přičemž zařazování dětí do skupin probíhá se zřetelem na jejich výchovné, vzdělávací a zdravotní potřeby.

Pro děti s poruchami chování jsou určeny **dětské domovy se školou**. Účelem těchto zařízení je zajišťovat péči o děti s nařízenou ústavní výchovou, které mají poruchy chování, nebo které pro svou přechodnou či trvalou duševní poruchu vyžadují výchovně-léčebnou péči. V dětských domovech se školou jsou umísťovány také děti s uloženou ochrannou výchovou. Dále jsou zde umísťovány nezletilé matky splňující podmínky pro umístění v dětském domově se školou a jejich děti, které nemohou být vzdělávány ve škole, jež není součástí dětského domova se školou. Do dětského domova se školou mohou být umísťovány děti zpravidla od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud v průběhu povinné školní docházky pominou důvody pro zařazení dítěte do školy zřízené při dětském domově, je dítě dle příslušného právního předpisu²⁸ zařazeno do školy, která není součástí ústavního zařízení. Nemůže-li se dítě po ukončení povinné školní docházky pro pokračující poruchy chování vzdělávat ve střední škole mimo zařízení nebo neuzavěře-li pracovněprávní vztah, je přeřazeno do výchovného

28 Viz odst. 5 § 13 zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

ústavu. Stejně jako v dětském domově je i v domově se školou základní jednotkou rodinná skupina – mívá nejméně 5 a nejvíce 8 dětí, zpravidla různého věku a pohlaví. V dětském domově se školou lze zřídit nejméně 2 a nejvíce 6 rodinných skupin.

O děti starší 15 let s poruchami chování, jimž byla nařízena ústavní výchova nebo uložena ochranná výchova, pečují **výchovné ústavy**. Výchovné ústavy jsou zpravidla zřizovány odděleně pro děti s nařízenou ústavní výchovou a uloženou ochrannou výchovou, popřípadě jako výchovné ústavy nebo výchovné skupiny pro nezletilé matky a jejich děti a pro děti, které vyžadují výchovně-léčebnou péči. Do výchovného ústavu mohou být umístěny i děti starší 12 let, mají-li uloženu ochrannou výchovu a v jejich chování se projevují tak závažné poruchy, že nemohou být umístěny v dětském domově se školou. Výjimečně, v případech zvláště závažných poruch chování, lze do těchto zařízení umístit i děti s nařízenou ústavní výchovou starší 12 let. Při výchovných ústavech se jako jejich součást zřizují základní nebo střední školy.

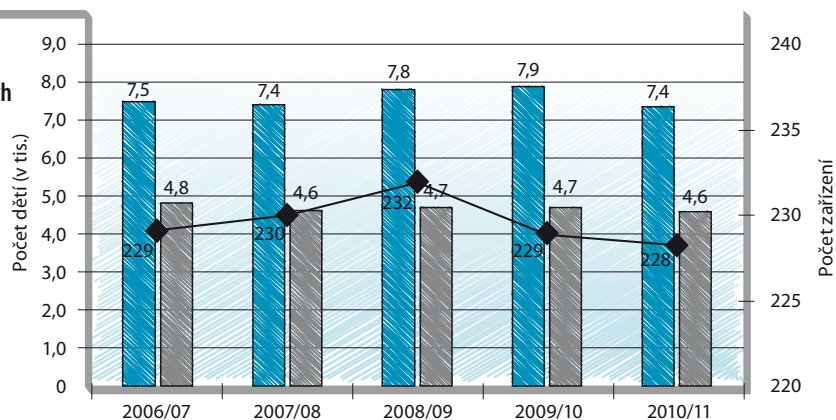
Střediska výchovné péče poskytují preventivní, speciálněpedagogické a psychologické služby dětem s rizikovým chováním, včetně prevence užívání návykových látek, a s rizikem rozvoje negativních jevů v sociálním vývoji a dětem propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do společnosti. Tato péče je zaměřena na odstranění či zmírnění rizikového chování a na prevenci vzniku dalších vážnějších výchovných poruch a negativních jevů v sociálním vývoji dětí. Obdobnou výchovně vzdělávací péči poskytují také diagnostické ústavy. Střediska poskytují zejména konzultace, odborné informace a pomoc osobám odpovědným za výchovu a vzdělávání dětí. Mimo to spolupracují střediska s pedagogicko-psychologickými poradnami a v případě dětí se zdravotním postižením i se speciálněpedagogickými centry, dále se školními metodikami prevence a s orgány, které se podílejí na prevenci rizikového chování včetně závislostního cho-

Obrázek 19

Vývoj počtu školských zařízení pro výkon ústavní výchovy a ochranné výchovy a dětí v nich (v tis.) ve školních letech 2006/07–2010/11

- děti ve všech zařízeních
- děti v dětských domovech
- zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy

Zdroj: ÚIV

Tabulka 26

Počty dětí a mládeže ve výchovných zařízeních v letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Výchovná zařízení celkem	229	230	232	229	228
v tom					
dětský domov	153	155	155	151	150
výchovný ústav	34	33	34	33	33
diagnostický ústav	14	14	14	14	14
dětský domov se školou	28	28	29	31	31
Děti celkem	7 459	7 427	7 820	7 878	7 397
v tom					
dětský domov	4 815	4 618	4 739	4 704	4 628
výchovný ústav	1 404	1 430	1 546	1 534	1 445
diagnostický ústav	516	705	793	853	564
dětský domov se školou	724	674	742	787	760
z toho dívky	2 980	2 944	3 146	3 210	3 063
v tom					
dětský domov	2 210	2 195	2 178	2 183	2 205
výchovný ústav	387	374	426	435	420
diagnostický ústav	233	229	356	406	261
dětský domov se školou	150	146	186	186	177

Zdroj: ÚIV

Tabulka 27

Počty dětí ve výchovných zařízeních v letech 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Děti před zahájením povinné školní docházky	411	384	462	507	474
z toho dívky	182	190	221	240	214
Děti plnící povinnou školní docházku	4 108	4 097	4 131	4 081	3 720
z toho dívky	1 636	1 599	1 626	1 610	1 525
Mládež po ukončení povinné školní docházky	2 940	2 946	3 227	3 290	3 203
z toho dívky	1 162	1 164	1 299	1 360	1 324

Zdroj: ÚIV

vání. Střediska preventivně výchovné péče mohou poskytovat své služby i za úplatu (její výše a způsob úhrady jsou stanoveny příkazem ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 21/2007, k činnosti středisek výchovné péče). Dne 29. června 2007 nabyl účinnosti příkaz ministryně školství, mládeže a tělovýchovy č. 21/2007, k činnosti středisek výchovné péče, a metodický pokyn upřesňující podmínky činnosti středisek výchovné péče č. j. 4 744/2007–24. Cílem dokumentů, které byly zveřejněny v sešitu 9/2007 Věstníku MŠMT ČR, je dále zkvalitnit, modernizovat a více individualizovat poskytovanou péči.

Počet všech typů výchovných zařízení mezi školními roky 2007/08 a 2010/11 stagnoval. Ve školním roce 2010/11 existovalo v ČR 228 zařízení ústavní a ochranné výchovy, z nichž většinu (150) tvořily dětské domovy, dále bylo 33 výchovných ústavů, 31 dětských domovů se školou a 14 diagnostických ústavů. Celkový počet dětí v zařízeních ústavní a ochranné výchovy po mírném poklesu ve školním roce 2007/08 až do roku 2009/10 rostl; ve školním roce 2010/11 znatelně poklesl (o 481 dětí) na 7 397 dětí, což je nejnižší hodnota za celé sledované období. Do roku 2009/10 rostl počet dětí v dětských domovech se školou, v posledním sledovaném školním roce 2010/11 však meziročně poklesl o 27 dětí – na 760. Počet dětí v diagnostických ústavech rovněž oproti minulému školnímu roku znatelně poklesl (o 289 dětí) na 564. Meziročně se snížil počet dětí umístěných v dětských domovech (pokles o 76 dětí) a počet dětí ve výchovných ústavech (pokles o 89 dětí).

V ČR působí 17 středisek výchovné péče. Za školní rok 2010/11 vykázala péči o 8,1 tis. klientů, což je o 0,3 tis. méně než v předchozím školním roce. Z celkového počtu klientů jich 195 přišlo z mateřských škol, 6 523 ze základních škol, 1 230 ze středních škol, 3 z konzervatoří a 113 klientů ne navštěvuje žádnou školu. Klientům byla poskytována převážně ambulantní péče (9,0 tis. klientů), internátní péči poskytlo 11 středisek výchovné péče 881 klientům, celodenní péči pak jen 3 střediska, a to 75 klientům. Z hlediska iniciátora příchodu klienta do střediska výchovné péče přišlo ve školním roce 2010/11 nejvíce klientů na popud rodiny – 3 042 (ve školním roce 2009/10 celkem to bylo 3 040), dále pak z iniciativy orgánu sociálně-právní ochrany dětí – 1 971 (ve školním roce 2009/10 celkem 2 154), škola iniciovala příchod klienta v 1 682 případech (v roce 2009/10 v 1 664 případech). Z vlastní iniciativy přišlo 318 klientů (v roce 2009/10 391 klientů). Zdravotnické zařízení iniciovalo příchod klienta ve 182 případech (v předchozím školním roce ve 236 případech), jiným iniciátorem pak byl zapříčiněn příchod klientů ve 146 případech. Nejčastějším důvodem příchodu klienta do střediska byly školní problémy, a to v 3 416 případech (v uplynulém školním roce 3 491 klientů), dále klienti přicházeli s rodinnými problémy – 2 144 klientů. S osobnostními problémy vyhledalo péči ve středisku ve školním roce 1 339 klientů. Z důvodu prekriminálních a kriminálních problémů byla poskytována péče 840 klientům, což je o 45 méně než ve školním roce 2009/10, zneužívání návykových látek bylo důvodem příchodu 280 klientů, z jiného důvodu pak vyhledalo péči 45 klientů.

3

Vysoké školství

Vzdělávání v roce 2010 v datech

- ◆ Celkem 73 VŠ v roce 2010/11 (26 veřejných, 45 soukromých, 2 státní).
- ◆ 331,5 tis. přihlášek v roce 2010/11, 150,6 tis. uchazečů (nárůst o 8 % oproti předchozímu roku).
- ◆ 35,7 tis. přihlášek cizinců (tj. 10 % z celkového počtu přihlášek) – největší podíl podaných přihlášek připadá na občany Slovenské republiky (60 %) a Ruské federace (9 %).
- ◆ Oproti roku 2009 pokles počtu poprvé zapsaných (o 2 %), nárůst počtu studentů (o 2 %) a absolventů (o 8 %).
- ◆ 81,8 tis. poprvé zapsaných v roce 2010, v roce 2010 došlo poprvé ke zpomalení strmého nárůstu poprvé zapsaných, pokles jejich počtu u soukromých VŠ, ostatních forem studia a u občanů ČR, naopak nárůst byl zaznamenán u prezenční formy studia a u cizinců; i přesto se celkový počet snížil.
- ◆ 396,3 tis. studentů v roce 2010 – 62 % bakalářské studijní programy; 22 % navazující magisterské studijní programy; 10 % dlouhé magisterské studijní programy, 6 % doktorské studijní programy.
- ◆ Roste počet cizinců studujících na VŠ (38 tis. cizinců v roce 2010/11 – 65 % Slováků).

3.1 České vysoké školství v evropském prostoru

Česká republika se v roce 1999 zapojila do tzv. **Boloňského procesu**, jehož cílem bylo vytvořit do roku 2010 Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání (European Higher Education Area – EHEA). Od zahájení Boloňského procesu se každé dva roky scházejí ministři zodpovědní za vysoké školství v některé ze signatářských zemí (v současné době jich je 47), aby zhodnotili pokrok, ke kterému došlo v předchozím období a zároveň stanovili prioritní oblasti pro následující dvouleté období. Na konferenci pořádané v Londýně (2007) se účastníci shodli na tom, že má smysl v Boloňském procesu pokračovat i po roce 2010. Důležitým setkáním ministrů, na kterém se ře-

šil budoucí vývoj Evropského prostoru vysokoškolského vzdělávání po roce 2010, byla konference v Leuven/Louvain-la-Neuve (2009). Jejím hlavním úkolem bylo vyhodnotit jak dosavadní vývoj, tak rozpracovat vizi pro příští desetiletí a promítnout do ní nové aspekty, mezi něž patří např. demografický pokles, stupňující se globální soutěž o lidské zdroje (studenty, akademické či výzkumné pracovníky) nebo nedostatečné financování vysokého školství umocněné ekonomickou a finanční krizí. Na této konferenci ministři stanovili pro příštích deset let následující prioritní oblasti:

Sociální rozměr: rovný přístup ke studiu a větší úspěšnost v jeho dokončování,
 Celoživotní učení,
 Zaměstnatelnost absolventů,
 Učení orientované na studenta a vzdělávací poslání vysokého školství,
 Vzdělávání, výzkum a inovace,
 Mezinárodní otevřenost,
 Mobilita,
 Shromažďování dat (důvěryhodných, spolehlivých) – spolupráce s Eurostat, Eurostudent a Eurydice,
 Vícerozměrné nástroje pro zajištění transparentnosti vysokoškolských systémů,
 Financování.

Cílem zatím poslední konference, konané v Budapešti a ve Vídni v březnu 2010, bylo vyhlásit Evropský prostor vysokoškolského vzdělávání a vyhodnotit, zda se podařilo naplnit cíle a principy Boloňského procesu. Hodnocení bylo zpracováno konsorciem nezávislých expertů v průběhu let 2008–2010. Tito nezávislí experti společně s jednotlivými institucemi a zájmovými skupinami zhodnotili, že bylo v oblasti vysokoškolského vzdělávání dosaženo významného pokroku, kdy se podařilo z různých národních systémů vysokoškolského vzdělávání vytvořit platformu evropských zemí a Kazachstánu, které navzájem spolupracují a diskutují svůj budoucí rozvoj a reformy. Boloňský proces se nyní dostal do fáze, kdy

je nutné začít zvažovat, jak vylepšit to, co se zcela nepodařilo, a zároveň dořešit části reformy, které dosud nebyly v centru pozornosti a nejsou zatím implementovány. Z této konference vzešla dne 12. 3. 2010 závěrečná Budapeštsko-vídeňská deklarace o Evropském prostoru vysokoškolského vzdělávání.

Bezprostředně po zasedání evropských ministrů následovalo ve Vídni v pořadí druhé **Boloňské politické fórum** (Bologna Policy Forum), na kterém se sešly delegace členských zemí Boloňského procesu se zástupci z mimoevropských zemí a různých institucí (celkem 60 zemí a 11 organizací). Účelem fóra bylo nabídnout pomoc a poskytnout experty zemím, které nejsou zapojeny do Boloňského procesu. Mezi projednávanými tématy zazněla např. mobilita učitelů a studentů, rovnováha mezi soutěží a spoluprací, sociální výzvy vysokého školství v globálním světě, vztah mezi vzděláním a výzkumem. Další setkání Boloňského politického fóra se uskutečnilo v roce 2012 v Bukurešti.

Hlavní cíle a principy vysokého školství v České republice jsou definovány zejména prostřednictvím **Dlouhodobého záměru vzdělávací, vědecké, výzkumné a vývojové, umělecké nebo další tvůrčí činnosti vysokých škol**, zpracovaného Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“), který je nedílnou součástí strategického řízení systému vysokoškolského vzdělávání. Hlavními prioritami aktualizace Dlouhodobého záměru MŠMT pro rok 2010 byly: rozvoj materiálně-technické základny v rámci operačních programů i v rámci programů reprodukce majetku (tzv. programového financování); tvorba a implementace Národního kvalifikačního rámce terciárního vzdělávání; podpora mezinárodní spolupráce v oblasti vysokoškolského vzdělávání; podpora přípravy projektů do operačních programů; podpora sociálně, ekonomicky i zdravotně znevýhodněných při vstupu do studia, během studia a bezprostředně po jeho absolvování; podpora personálního rozvoje vysokých škol; spolupráce s aplikační sférou; podpora dalšího

vzdělávání; odstraňování slabých stránek a/nebo podpora silných stránek vysoké školy.

Účinným nástrojem pro konkrétní podporu jsou již od roku 2002 **rozvojové programy** vyhlášené MŠMT za účelem motivace veřejných vysokých škol k odstraňování slabých a posilování silných stránek. V rámci rozvojových programů MŠMT pro rok 2010 byly vyhlášeny a podpořeny:

- a) decentralizované projekty – Program na rozvoj přístrojového vybavení a moderních technologií; Program na podporu mezinárodní spolupráce v oblasti vysokoškolského vzdělávání; Program na podporu přípravy projektů do operačních programů; Program na podporu sociálně, ekonomicky i zdravotně znevýhodněných při vstupu do studia, během studia a bezprostředně po jeho absolvování; Program na podporu personálního rozvoje vysokých škol; Program na podporu dalšího vzdělávání; Program na podporu odstraňování slabých stránek a/nebo podporu silných stránek vysoké školy;
- b) centralizované projekty – Program na podporu vzájemné spolupráce vysokých škol v oblastech jejich činnosti, které nelze podpořit z operačních programů; Program na podporu vzdělávání v oblasti zubního lékařství a technických a přírodovědných oborů; Program na podporu aktivit vysokých škol prováděných na území hl. m. Prahy zaměřených na priority, které nejsou podporovány z operačního programu Adaptabilita, ale jsou prioritami operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost²⁹; Program na podporu znevýhodněných osob při přijímání a studiu na vysoké škole, včetně celoživotního vzdělávání; Program na podporu vzdělávání seniorů; Program na podporu vzdělávání souvisejícího s požadavky veřejné a státní správy a Evropské unie; Program na podporu spolupráce českých a zahraničních vysokých škol

²⁹ Jedná se zejména o tyto priority: zajišťování kvality, podpora spolupráce se základními a středními školami, zdokonalování gramotnosti v oblasti ICT a jazykových kompetencí, podpora intersektorální mobility.

při tvorbě a/nebo uskutečňování společných studijních programů typu „joint degree“³⁰ nebo „double degree“³¹; Program na podporu spolupráce s vysokými školami v Gruzii.

3.2 Systém vysokého školství v ČR

V roce 2010/11 uskutečňovalo svoji vzdělávací činnost 73 vysokých škol, z toho 26 veřejných, 45 soukromých a 2 státní vysoké školy. Ke státním vysokým školám se řadí Univerzita obrany v Brně a Policejní akademie ČR v Praze, které jsou zřizovány jinými rezorty, tj. Ministerstvem obrany a Ministerstvem vnitra. Většina veřejných škol (24), tři soukromé (Univerzita Jana Amose Komenského, Metropolitní univerzita Praha a Vysoká škola finanční a správní) a obě státní vysoké školy jsou vysokými školami univerzitního typu. Ostatní soukromé a dvě veřejné vysoké školy (Vysoká škola polytechnická Jihlava a Vysoká škola technická a ekonomická v Českých Budějovicích) jsou vysokými školami neuniverzitního typu, které se nedělí na fakulty. Vysokoškolské studium může mít prezenční nebo kombinovanou, případně distanční formu (tzv. ostatní formy studia). V dnešní době nabízí vysoké školy studium v bakalářských, magisterských a doktorských studijních programech. Většina nabízených studijních programů se po roce 2001 postupně transformovala dle požadavků Boloňského procesu z tzv. „dlouhých“ magisterských studijních programů (obvykle 5–6letých) na bakalářské studijní programy (zpravidla tříleté) a magisterské navazující studijní programy (zpravidla dvouleté). Kromě oborů odpovídajících struktuře stanovené Boloňským procesem existují nadále i „dlouhé“ magisterské programy, u nichž nebylo rozdělení na dvou-

stupňové studium vhodné [u nás se např. jedná o studium práva (konkrétně o studijní program Právo a právní vědy, o studium lékařství (všeobecného a zubního), o studium veterinárního lékařství a studium učitelství (konkrétně o studijní program „učitelství 1. stupně ZŠ)]. Absolventi bakalářských studijních programů získávají titul bakalář (Bc.) nebo bakalář umění (BcA.). Absolventi magisterských studijních programů získávají titul magistr (Mgr.), magistr umění (MgA.), inženýr (Ing.), inženýr architektury (Ing. arch.), případně doktor medicíny (MUDr.), doktor veterinárních věd (MVDr.) či doktor zubního lékařství (MDDr.).

Absolventi, kteří získali titul magistr, mohou po složení státní rigorózní zkoušky získat akademický titul „doktor filozofie (PhDr.), doktor přírodních věd (RNDr.), doktor farmacie (PharmDr.), doktor teologie (ThDr.), licenciát teologie (ThLic.) nebo doktor práv (JUDr.)“. Po úspěšném ukončení magisterského studijního programu mohou studenti pokračovat ve studiu v doktorském studijním programu. Absolventům studia v doktorských studijních programech se uděluje akademický titul doktor (Ph.D.), případně doktor teologie (Th.D.).

Následující text bude věnován údajům o přijímacím řízení a údajům o počtu poprvé zapsaných, studentů a absolventů veřejných a soukromých vysokých škol. V tabulkách a grafech se neobjevují údaje o státních vysokých školách. Hlavním důvodem je skutečnost, že státní vysoké školy nepředávají údaje do systému SIMS (Sdružené informace z matrik studentů) a dostupné údaje o jejich studentech, poprvé zapsaných a absolventech jsou k dispozici separátně a souhrnně za jednotlivé fakulty. Údaje týkající se přijímacího řízení jsou uváděny pouze za uchazeče s českým státním občanstvím, kteří se hlásí ke studiu v bakalářském a magisterském studijním programu. Údaje o počtech poprvé zapsaných, studentů a absolventů zahrnují jak osoby s českým státním občanstvím, tak cizince. Sledovaným obdobím jsou kalendářní roky 2006–2010 v případech údajů týkajících se studentů, poprvé

30 Společný program (tzv. „joint degree“) je program realizovaný ve spolupráci několika vysokých škol z několika zemí založený na společném obsahu a měl by též vést ke společnému diplomu a titulu.

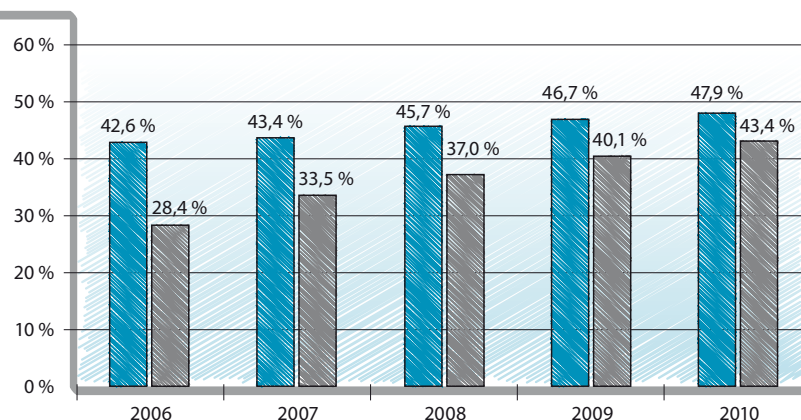
31 Studijní program „double degree“ se skládá ze dvou individuálně schválených kurzů prováděných ve stejnou dobu, vedoucích k získání dvou titulů.

Obrázek 20

Podíl poprvé zapsaných a absolventů prezenční formy studia na veřejných a soukromých VŠ vzhledem k odpovídajícím věkovým skupinám v letech 2006–2010

- podíl poprvé zapsaných do prezenční formy studia vzdělávání na VŠ vzhledem k populaci 19letých
- podíl absolventů prezenční formy studia na VŠ vzhledem k populaci 24letých

Komentář:
Poslední rok je počítán na posunutě koncové stavy populace roku 2009.
Zdroj: ÚIV

Tabulka 28

Počet studentů, poprvé zapsaných a absolventů veřejných a soukromých VŠ v letech 2006–2010

Vysoké školy veřejné a soukromé	2006	2007	2008	2009	2010
Počet škol	63	68	71	71	71
Počet studentů	316 300	344 065	368 107	388 992	396 307
z toho ženy	167 853	185 854	202 471	216 164	221 491
z toho ve studijních programech: bakalářských	181 942	207 906	228 948	243 392	248 187
magisterských	79 465	65 180	53 354	46 072	40 762
magisterských navazujících	35 938	51 467	66 248	79 208	86 284
doktorských	23 307	23 971	24 513	25 496	25 993
Počet poprvé zapsaných	73 192	78 749	82 201	83 149	81 847
z toho ženy	40 413	43 937	46 421	47 189	46 012
z toho ve studijních programech: bakalářských	69 600	77 197	80 920	81 487	79 338
magisterských	10 901	8 217	7 302	6 864	6 852
magisterských navazujících	20 657	28 178	33 370	38 495	38 624
doktorských	5 098	5 225	5 234	5 733	5 681
Počet absolventů	53 467	63 800	73 242	81 732	87 941
z toho ženy	29 761	35 666	41 679	47 994	52 749
z toho ve studijních programech: bakalářských	25 076	33 010	39 120	45 313	49 170
magisterských	19 381	17 891	15 762	11 711	9 666
magisterských navazujících	7 084	10 737	16 081	22 449	27 039
doktorských	2 057	2 267	2 378	2 373	2 189

Komentář:
Podle stavu k 31.12. příslušného roku, počet poprvé zapsaných a absolventů za kalendářní rok.
V celkovém počtu poprvé zapsaných jsou zahrnuty jen bakalářské a dlouhé magisterské studijní programy.
Zdroj: ÚIV

zapsaných a absolventů, údaje o přijímacím řízení jsou za akademické roky 2006/07–2010/11.

V roce 2010 (stav k 31. 12.) studovalo na veřejných a soukromých vysokých školách celkem **396,3 tis. studentů**. Celkem 85,7 % studentů se nyní vzdělává na školách veřejných. V porovnání s rokem 2006 došlo k přibližně čtvrtinovému nárůstu počtu studentů. Tento nárůst byl způsoben především větší otevřeností vysokých škol, zvyšováním jejich kapacit, rostoucí nabídkou vzdělávacích programů na vysokých školách a již zmíněnou změnou charakteru vysokoškolského studia na tzv. třístupňové studium, tj. bakalářské, navazující magisterské a doktorské. Na veřejných a soukromých školách se vzdělává 71,5 % studentů (tj. 283,5 tis.) v prezenční formě studia. Z hlediska typu studijního programu připadá v současné době na bakalářské studijní programy 62,6 % studentů, na navazující magisterské studijní programy 21,8 % studentů, na dlouhé magisterské studijní programy 10,3 % studentů, a na doktorské studijní programy 6,6 % studentů.³² V souvislosti se změnou charakteru vysokoškolského studia na dvoustupňové studium došlo ve sledovaném období k nárůstu počtu studentů v bakalářských (o více než třetinu) a navazujících magisterských (o 140 %) studijních programech a k poklesu počtu studentů v dlouhých magisterských studijních programech (téměř o polovinu).

Významným způsobem se zvyšuje počet **cizinců** vzdělávajících se na českých vysokých školách. Ti v roce 2006 při počtu 24,0 tis. představovali 7,6 % všech studentů vysokých škol, v roce 2010 již 9,5 % studentů (37,7 tis.). Studium na veřejných vysokých školách se řídí zákonem č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákonem o vysokých školách), kdy cizinci studují za stejných podmínek jako občané ČR za podmínky, že jsou schopni absolvovat studium v českém jazyce. V případě, že se studijní program uskutečňuje

v cizím jazyce, stanoví veřejná vysoká škola poplatků za toto studium. Z tohoto důvodu je studium na českých vysokých školách atraktivní zejména pro studenty ze Slovenska, kteří v dnešní době tvoří 65,3 % všech cizinců vzdělávajících se na vysokých školách v České republice. Dalšími nejpočetnějšími skupinami cizinců studujících na našich vysokých školách jsou občané Ruské federace (6,8 %) a Ukrajiny (3,9 %). Převážná část cizinců studuje na veřejných vysokých školách (74,1 %).

Z hlediska zaměření studijních programů studentů vysokých škol se stále udržuje výraznější zastoupení studentů ekonomických věd (25,0 %), následují vědy technické (21,9 %), humanitní a společenské (17,0 %) a pedagogické (12,2 %). Pokud se zaměříme jen na zahraniční studenty, zjistíme, že pořadí prvních tří nejstudovanějších skupin studijních programů je stejné, jen podíly studentů v jednotlivých skupinách studijních programů se liší – ekonomické vědy studuje 30,6 % cizinců, technické vědy 16,6 % cizinců, humanitní a společenské vědy 15,3 % cizinců, v těsném závěsu následují zdravotnické vědy s 15,0 % cizinců.

V roce 2010 se poprvé od počátku sledovaného období zpomalil strmý nárůst **poprvé zapsaných** na veřejné a soukromé vysoké školy (tedy těch, kteří na vysokých školách dosud nikdy nestudovali). Pokles počtu poprvé zapsaných byl v roce 2010 zaznamenán jednak u soukromých vysokých škol, jednak u občanů České republiky. Naproti tomu počty zapsaných na veřejné vysoké školy a počty zapsaných cizinců mají nadále rostoucí tendenci. V průběhu sledovaných let 2006–2010 se počet poprvé zapsaných zvýšil o 11,8 % (v prezenční formě o 12,0 %, v ostatních formách o 11,3 %). Počet poprvé zapsaných u ostatních forem studia však v současné době klesá (v roce 2010 se v této formě studia snížil počet poprvé zapsaných o 9,8 %). Ze současné situace lze tedy soudit, že poptávka po vysokoškolském studiu začíná být nasycena a stejně tak začíná být uspokojena odložená poptávka. V roce 2010 činil celkový počet poprvé

32 Vzhledem k tomu, že někteří studenti studují na VŠ ve více studijních programech zároveň, není celkový procentuální součet roven 100 %.

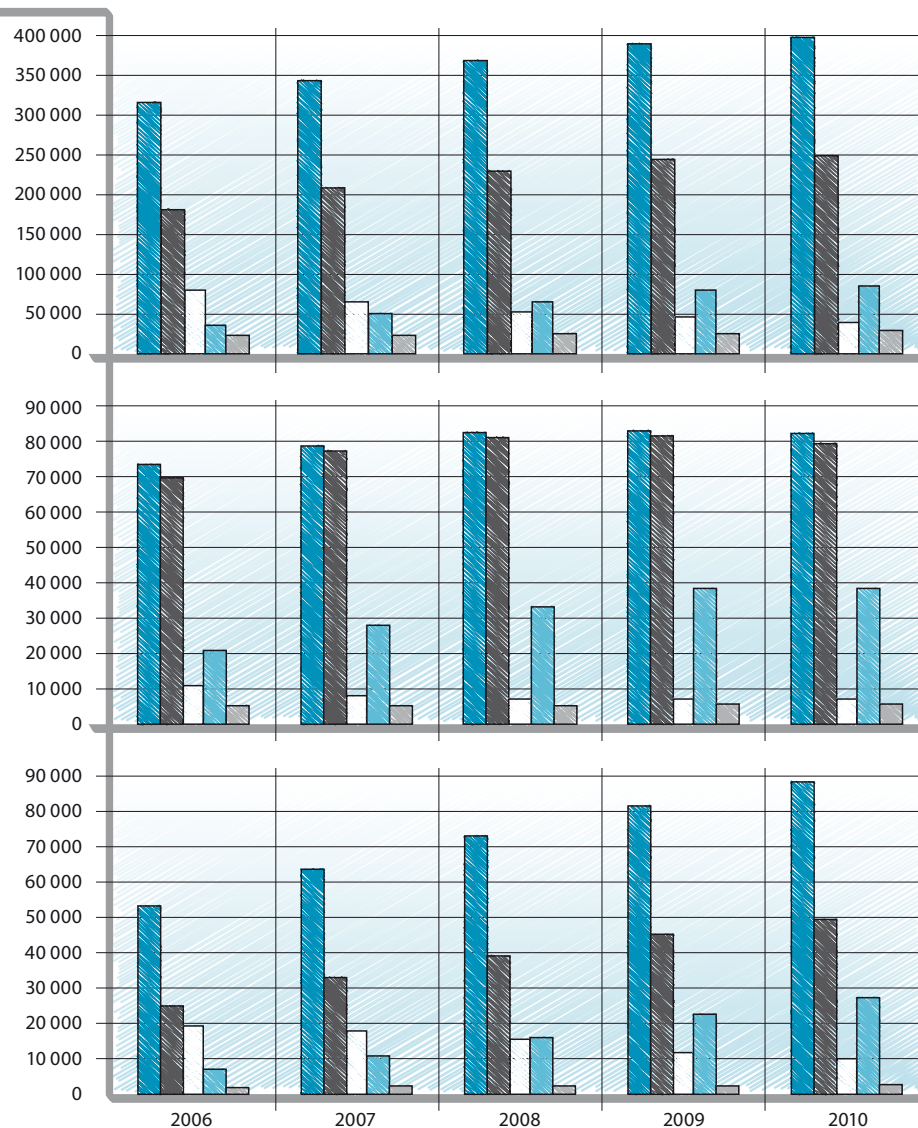
Obrázek 21

Počet studentů, poprvé zapsaných a absolventů veřejných a soukromých VŠ v letech 2006–2010

■ počty studentů
z toho ve studijních programech:
■ bakalářských
□ magisterských
■ magisterských navazujících
■ doktorských

■ počty poprvé zapsaných
z toho ve studijních programech:
■ bakalářských
□ magisterských
■ magisterských navazujících
■ doktorských

■ počty absolventů
z toho ve studijních programech:
■ bakalářských
□ magisterských
■ magisterských navazujících
■ doktorských

Komentáře:
Počet studentů k 31. 12. příslušného roku, počet poprvé zapsaných a absolventů za kalendářní rok.
V celkovém počtu poprvé zapsaných jsou zahrnuty jen bakalářské a dlouhé magisterské studijní programy.
Zdroj: ÚIV

zapsaných na veřejné a soukromé vysoké školy 81,8 tis. studentů (což je o 1,3 tis. studentů méně v předchozím roce). Do bakalářských studijních programů bylo poprvé zapsáno 79,3 tis. studentů, do navazujících magisterských studijních programů 38,6 tis. studentů, do magisterských studijních programů 6,9 tis. studentů, na doktorské studium se poprvé zapsalo 5,7 tis. studentů. V roce 2010 se zvýšily počty poprvé zapsaných jen do navazujících magisterských studijních programů, zbylé studijní programy zaznamenaly pokles. Podíl poprvé zapsaných vzhledem k populaci 19letých se v roce 2010 pohyboval okolo 62,6 %, přičemž do prezenční formy studia bylo poprvé zapsáno vzhledem k populaci 19letých 47,9 % studentů.

V roce 2010 **absolvovalo** vysokoškolské studium celkem 87,9 tis. studentů. Oproti roku 2006 vzrostl počet absolventů o téměř dvě třetiny (tj. o 64,5 %). U absolventů se již projevil nárůst bakalářských studijních programů (oproti roku 2006 přibližně 2krát) a navazujících magisterských studijních programů (3,8krát). Absolventů dlouhých magisterských studijních programů bylo v roce 2010 v porovnání s rokem 2006 naopak méně, jejich počet poklesl o polovinu. Počet absolventů doktorských studijních programů vzrostl jen o 6,4 %. Zatímco se po celé sledované období počet absolventů bakalářských a navazujících magisterských studijních programů zvyšoval, počet absolventů magisterských studijních programů klesal a v roce 2009 se ke klesajícímu trendu přidaly i doktorské studijní programy. Současné rozložení absolventů podle jednotlivých studijních programů vypadá následovně: bakalářské studijní programy absolvovalo 49,2 tis. studentů; navazující magisterské studijní programy absolvovalo 27,0 tis. studentů; magisterské studijní programy absolvovalo 9,7 tis. studentů a doktorské studium absolvovalo 2,2 tis. studentů. Rozložení absolventů podle skupin studijních programů kopíruje oborovou strukturu studentů, to znamená, že v roce 2010 vzešlo nejvíce absolventů z věd ekonomických (27,3 %), technických (20,6 %), humanitně-sociálních (15,9 %) a pedagogických (14,8 %).

Na českém pracovním trhu byla situace vysokoškoláků dlouhodobě příznivá. Ta se však změnila příchodem ekonomické krize. V roce 2008, čili ještě před nástupem ekonomické krize, byla **míra nezaměstnanosti** „čerstvých“ absolventů s vysokoškolským vzděláním 2,5 %. V roce 2009 již byly patrné první známky zhoršení uplatnitelnosti absolventů na trhu práce v důsledku ekonomické krize, kdy míra nezaměstnanosti „čerstvých“ absolventů vzrostla na 3,1 %. V roce 2010 nárůst pokračoval a ukazatel dosáhl hodnoty 4,5 %. V porovnání s absolventy nižších stupňů vzdělání však vykazují vysokoškolsky vzdělaní absolventi nižší nezaměstnanost. Kromě toho zpravidla hledají své první zaměstnání kratší dobu, získávají vyšší mzdu, lepší sociální postavení i jistotu práce, častěji pracují ve studovaném oboru a celkově jsou se svým zaměstnáním spokojenější.

Vedle studijních programů mohou vysoké školy usku- tečňovat i **celoživotní vzdělávání** podle § 60 zákona o vysokých školách. Rozvoj celoživotního vzdělávání a jeho nabídky poskytované vysokými školami, a to jak bezplatně, tak za úplatu, pokračoval i v roce 2010. Jednalo se o nabídku kurzů a programů, které jsou určeny široké veřejnosti jako zájmové studium (např. zájmové kurzy, univerzita třetího věku), ale i odborné veřejnosti k získání či rozšíření předchozího odborného vzdělání (např. programy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků). V období od 1. 11. 2009 do 31. 10. 2010 se kurzů celoživotního vzdělávání na vysokých školách účastnilo celkem 47,2 tis. studentů³³, z toho 64,8 % žen. Poprvé v roce 2010 bylo účastníků kurzů celoživotního vzdělávání méně než v předchozím roce (a to o 129). Z celkového počtu účastníků kurzů celoživotního vzdělávání tvořily největší podíl jiné formy dalšího vzdělávání (78,0 %).³⁴ Kurzy celoživot-

33 *Studenti zde zahrnutí nemají statut studenta VŠ podle zákona č. 111/1998 Sb., jejich studium nesměruje k získání VŠ titulu. Nejedná se o studenty, ale o účastníky programů celoživotního vzdělávání, resp. o počty studií.*

34 *Mezi jiné formy dalšího vzdělávání patří např. univerzita 3. věku, studium vybraných předmětů, rekvalifikační kurzy apod.*

Tabulka 29
Přijímací řízení ke studiu na veřejné a soukromé VŠ podle typu studijních programů v letech 2006/07–2010/11

Studijní programy	2006/07		2007/08		2008/09		2009/10		2010/11	
	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské	bakalářské	magisterské
Prezenční forma studia										
Počet podaných přihlášek	190 932	52 919	211 451	42 647	212 240	37 707	221 555	35 553	230 623	35 157
Počet přihlášených	87 073	28 873	92 462	23 151	92 484	20 124	95 168	18 416	100 377	17 862
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	80 757	26 020	86 167	20 645	86 771	17 644	89 811	16 740	94 678	16 189
Počet přijatých	59 987	11 735	65 711	8 152	69 739	7 198	72 344	6 283	74 324	6 109
Počet zapsaných	54 815	9 748	60 062	6 771	63 820	6 123	65 781	5 582	68 079	5 461
Ostatní formy studia										
Počet podaných přihlášek	54 848	4 635	66 566	3 040	68 437	1 981	66 620	1 265	64 114	1 642
Počet přihlášených	44 830	4 123	52 879	2 721	55 002	1 783	52 790	1 098	51 867	1 508
Počet uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	39 358	3 544	46 540	2 365	48 786	1 426	47 279	953	46 034	1 166
Počet přijatých	22 683	1 174	28 066	993	32 001	737	31 792	597	30 662	633
Počet zapsaných	21 263	1 098	26 416	893	29 573	671	29 451	538	27 952	555

Komentář: Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů veřejných a soukromých vysokých škol s českým státním občanstvím.

Zdroj: ÚIV

Tabulka 30
Počet přihlášených, přijatých a zapsaných ke studiu na VŠ v letech 2006/07–2009/10

Vysoké školy veřejné a soukromé	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	Index 2010/2009	Index 2010/2006
Počet přihlášených	137 836	146 800	147 277	146 620	150 588	1,03	1,09
z toho ženy	78 755	83 538	83 677	83 085	84 557	1,02	1,07
Počet přihlášených, kteří se dostavili k přijímacímu řízení	127 125	135 231	136 117	136 767	140 072	1,02	1,10
z toho ženy	72 922	77 208	77 355	77 394	78 617	1,02	1,08
Počet přijatých	89 075	97 190	104 003	105 570	106 437	1,01	1,20
z toho ženy	46 776	51 090	55 261	56 088	56 080	1,00	1,20
Počet zapsaných	85 482	92 727	98 726	99 818	100 676	1,01	1,18
z toho ženy	44 840	48 845	52 429	53 070	53 091	1,00	1,18
Úspěšnost (v %, příp. rozdíl v procentních bodech)	70,1%	71,9%	76,4%	77,2%	76,0%	-1,2%	5,9%
Úspěšnost mužů (v %, příp. rozdíl v procentních bodech)	78,0%	79,5%	82,9%	83,3%	81,9%	-1,4%	3,9%
Úspěšnost žen (v %, příp. rozdíl v procentních bodech)	64,1%	66,2%	71,4%	72,5%	71,3%	-1,1%	7,2%

Komentář: Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů veřejných a soukromých vysokých škol s českým státním občanstvím.

Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu přihlášených, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.

Zdroj: ÚIV

ního vzdělávání úspěšně ukončilo v témže období 20,7 tis. účastníků, z toho 59,2 % žen. Přibližně 90 % účastníků i absolventů kurzů celoživotního vzdělávání připadá na veřejné vysoké školy. V porovnání s rokem 2009 se zvýšil podíl žen navštěvujících kurzy celoživotního vzdělávání.

Na budoucí kvantitativní vývoj vysokého školství bude mít významný dopad demografický vývoj, podle něhož se předpokládá, že v polovině nastupujícího desetiletí se do věku 19–21 let začnou dostávat podstatně slabší věkové ročníky. Očekává se, že v letech 2013–2016 začne prudce klesat příslušná věková kohorta nejprve pro zapsané, vzápětí pro studenty a později i pro absolventy vysokých škol. Během několika let poklesne velikost vysokoškolských kohort na hodnoty jen málo převyšující 90 tis. osob. Na této nízké úrovni se udrží přibližně deset let. Kolem roku 2025 se vysokoškolské populační kohorty začnou krátkodobě opět zvyšovat.

3.2.1 Soukromé vysoké školy

Zákon o vysokých školách z roku 1998 umožnil vznik soukromých vysokých škol. Přispěl tak k rozšíření nabídky vysokoškolského vzdělávání v České republice. První soukromé vysokoškolské instituce začaly vznikat v roce 1999. K 31. 12. 2010 existovalo v České republice 45 soukromých vysokých škol. Nicméně další žádosti o udělení státního souhlasu se vznikem nové soukromé vysoké školy jsou stále předkládány.

Od počátku platnosti zákona o vysokých školách (od roku 1999) do konce roku 2010 bylo Akreditační komisi předloženo k projednání celkem 148 žádostí o udělení státního souhlasu právnické osobě s oprávněním působit jako soukromá vysoká škola. Z těchto 148 žádostí 8 aspirovalo na univerzitní vysokou školu, ostatní žadatelé na vysokou školu neuniverzitního typu. Z celkového počtu žádostí Akreditační komise doporučila udělit státní souhlas v 52 případech. V roce 2010 Akreditační komise projednala 15 žádostí o udělení státního souhlasu a ve 2 případech doporučila státní souhlas udělit. Na-

dále pokračuje trend opakovaného podávání žádostí neúspěšnými žadateli, a to v některých případech i vícenásobného. U všech nesouhlasných stanovisek k žádostem o udělení státního souhlasu bylo zdůvodnění vázáno na nesouhlasné stanovisko k žádosti o akreditaci studijního programu. Nejčastějším důvodem nesouhlasu Akreditační komise bylo nedostatečné personální zabezpečení navrženého programu.

Cílem téměř všech projektů soukromých vysokých škol je uskutečňovat studijní programy, u kterých se předpokládá masový zájem uchazečů, a to i věkově starších, studujících při zaměstnání (např. obory ekonomické, cestovní ruch, právo, mediální a komunikační studia, správní činnosti a pedagogicko-psychologické disciplíny). Z tohoto důvodu bývá často současně s prezenční formou žádáno o akreditaci kombinované formy studia. Vesměs se jedná o studijní programy, které nejsou finančně náročné na technické, laboratorní či informační zajištění.

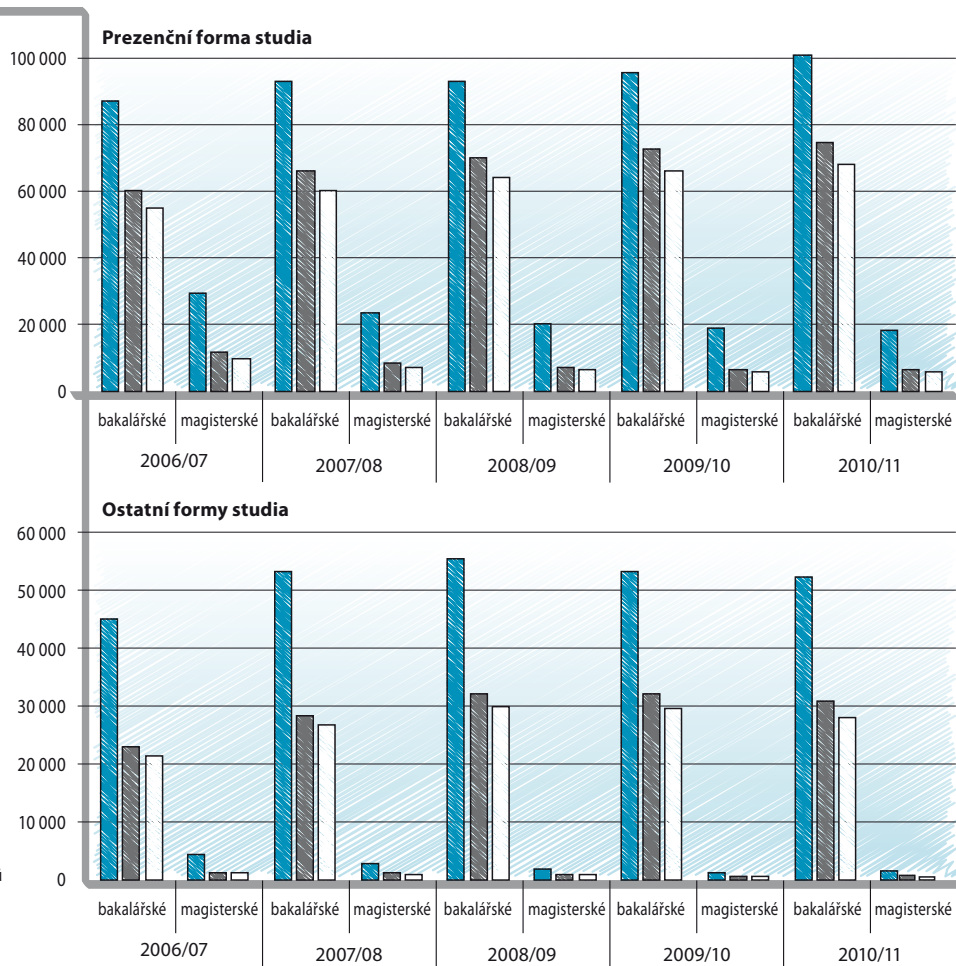
Od počátku sledovaného období do současnosti se počet studentů soukromých vysokých škol zvýšil o 82,5 % (tj. z 31,5 tis. v roce 2006 na 57,4 tis. studentů v roce 2010). Většina studentů soukromých vysokých škol v současné době studuje v ostatních formách vzdělávání (36,4 tis.), na prezenční formu připadá více než jedna třetina studentů (21,0 tis.). Nejvíce z nich jich v současné době studuje na *Univerzitě Jana Amose Komenského, s. r. o.* (11,3 tis.), *Metropolitní univerzitě, o. p. s.* (5,7 tis.), *Vysoké škole finanční a správní, o. p. s.* (5,6 tis.) a *Bankovním institutu vysoké školy, a. s.* (5,2 tis.). Na soukromých vysokých školách se v roce 2010 vzdělávalo 17,1 % cizinců (tj. 9,8 tis.). Z hlediska skupin studijních programů se studenti soukromých vysokých škol nejčastěji vzdělávají ve vědách ekonomických (téměř polovina studentů) a humanitních (jedna čtvrtina studentů).

Spolu s nárůstem počtu studentů stoupá i počet absolventů soukromých vysokých škol. Zatímco v roce 2006 bylo na soukromých vysokých školách 4,9 tis. ab-

Obrázek 22

**Přijímací řízení ke studiu na VŠ
podle typu studijních programů
v letech 2006/07–2010/11**

- počet přihlášených
- počet přijatých
- počet zapsaných

Komentář: Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů veřejných a soukromých vysokých škol s českým státním občanstvím.

Zdroj: ÚIV

solventů, v roce 2010 již 14,9 tis. absolventů. Absolventy mělo v uvedeném roce 2010 celkem 39 soukromých vysokých škol, přičemž nejvíce jich absolvovalo *Univerzitu Jana Amose Komenského, s. r. o.* (3,5 tis.), *Bankovní institut vysokou školu, a. s.* (1,6 tis.), *Vysokou školu finanční a správní, o. p. s.* (1,6 tis.) a *Metropolitní univerzitu, o. p. s.* (1,3 tis.). Naprostá většina studentů absolvuje bakalářské studijní programy (10,6 tis.). Magisterské navazující studijní programy, kterých je na soukromých vysokých školách akreditováno výrazně méně, absolvovalo v roce 2010 celkem 4,4 tis. studentů. Většina absolventů připadá od roku 2006 na ostatní formy studia (64,3 % v roce 2010). V ostatních formách studia absolvovalo bakalářské studijní programy v roce 2010 celkem 6,2 tis. studentů, magisterské navazující programy absolvovalo 3,4 tis. studentů.

3.2.2 Přijímací řízení

V posledních letech došlo ve sféře terciárního vzdělávání k určitým změnám, které měly vliv na zvýšení počtu uchazečů o vysokoškolské studium. Jednou ze změn bylo postupné zavedení třístupňového studia, kdy studenti nastupují nejprve do bakalářského studijního programu a teprve po jeho absolutoriu mohou vstoupit do programu magisterského, nebo odejít do praxe. Třetím stupněm je pak studium doktorského studijního programu. V důsledku transformace vysokoškolských studijních programů z „dlouhých“ magisterských na bakalářské a navazující magisterské došlo v průběhu sledovaného období k nárůstu uchazečů hlásících se ke studiu do bakalářských programů. Naopak „dlouhé“ magisterské programy zaznamenaly výrazný pokles přihlášených uchazečů ke studiu. Větší zájem o vysokoškolské studium je dán také zvýšením kapacit vysokých škol a rostoucí nabídkou vzdělávacích programů na vysokých školách.

Ke studiu na veřejné a soukromé vysoké školy se v roce 2010/11 přihlásilo celkem 150,6 tis. uchazečů českého

občanství, kteří si podali 331,5 tis. přihlášek.³⁵ K přijímacímu řízení se dostavilo celkem 93,0 % z nich (tj. 140,1 tis. uchazečů). Z uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení, jich bylo ke studiu přijato celkem 105,6 tis. Celkem 100,7 tis. uchazečů ke studiu skutečně nastoupilo (z toho 73,0 tis. do prezenční formy). Naprostá většina uchazečů (92,1 %) se hlásila na veřejné vysoké školy, jejich úspěšnost³⁶ byla 72,3%. Na soukromých školách bylo úspěšných dokonce 93,7 % uchazečů.

Absolventi středních škol hlásící se ke studiu na VŠ bezprostředně po složení maturitní zkoušky tvořili v roce 2010/11 přibližně 45 % všech přihlášených, 50,5 % všech přijatých a 51,5 % všech zapsaných uchazečů; jejich úspěšnost činila 81,4 %. Uchazeči, kteří maturovali v roce 2010, podali celkem 61,5 % přihlášek. Jednu přihlášku podala necelá polovina uchazečů, pětina uchazečů podala dvě přihlášky ke studiu. Každý uchazeč podal v průměru 2,2 přihlášky, každý z „čerstvých“ maturantů podal průměrně 3 přihlášky ke studiu na vysoké škole.

Většinu uchazečů o prezenční formu studia tvoří 19letí a 20letí, v roce 2010 tvořili 19letí celkem 46,5 % přihlášených do prezenční formy studia a 20letí tvořili 22,8 %. Ke studiu ostatních forem (tj. distanční/kombinované) se hlásí především uchazeči, kteří jsou ve věku 30 let a více (tj. 38,6 % z celkového počtu přihlášených do této formy studia). Průměrný věk uchazečů zapsaných do prezenční formy činí v současné době 20,3 roku, zatímco průměrný věk zapsaných do ostatních forem studia je 29,3 roku.

Na vysoké školy se v roce 2010/11 hlásily ve větší míře ženy (56,2 %), které představovaly také více než polovinu přijatých a zapsaných (v obou případech 52,7 %). Při při-

35 *Od akademického roku 2004/05 se sledují všichni uchazeči, tedy i cizinci. Veškeré následující údaje o přijímacím řízení na VŠ se však (kvůli srovnání s předchozími lety) týkají pouze uchazečů českého státního občanství, kteří se hlásí ke studiu bakalářských a magisterských studijních programů (bez navazujících magisterských studijních programů).*

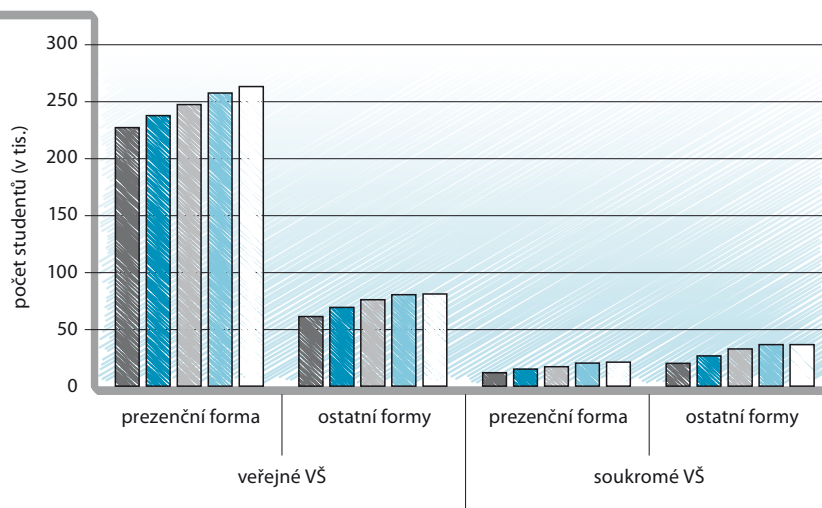
36 *Úspěšnost je počítána jako podíl počtu přijatých a počtu uchazečů, kteří se dostavili k přijímacímu řízení.*

Obrázek 23

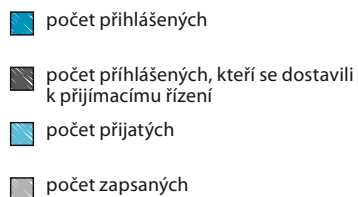
Počet studentů veřejných a soukromých VŠ podle zřizovatele a formy studia v letech 2006/07–2010/11

Zdroj: ÚIV

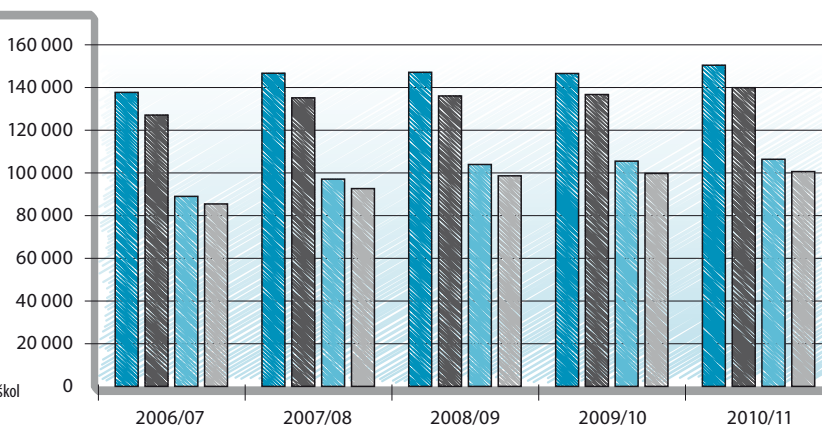
Obrázek 24

Počet přihlášených, přijatých a zapsaných ke studiu na veřejné a soukromé VŠ v letech 2006/07–2010/11

Komentář: Jedná se o uchazeče o studium bakalářských a magisterských studijních programů veřejných a soukromých vysokých škol s českým státním občanstvím.

Zdroj: ÚIV

jímácím řízení jsou však úspěšnější muži (81,9% úspěšnost) v porovnání se ženami (71,3% úspěšnost).

Nejvyšší počet přihlášek podali uchazeči v roce 2010 ke studiu věd ekonomických (28,6 %), humanitních a společenských (27,0 %), technických (23,8 %) a pedagogických věd (20,8 %). Nejúspěšnější jsou uchazeči, kteří se hlásí ke studiu technických věd (89,0% úspěšnost), naopak nejnižší úspěšnost je u právních věd (jen 36,1%). Nejvyšší počet přihlášek si podali v roce 2010/11 uchazeči hlásící se ke studiu zdravotnických, lékařských a farmaceutických věd (na jednoho přihlášeného připadly 2,2 přihlášky).

Pro úplnost zde uvádíme i základní údaje o cizincích³⁷ – ke studiu na vysokou školu podali uchazeči jiného než českého státního občanství v roce 2010 celkem 35,7 tis. přihlášek (tj. 9,7 % ze všech podaných přihlášek ke studiu na VŠ bez ohledu na státní občanství). Kladně vyřízených přihlášek cizinců bylo 15,7 tis. (tj. 9,4 % ze všech přijetí ke studiu na VŠ) a počet zapsání cizinců představuje 11,2 tis. (tj. 9,6 % ze všech zapsání ke studiu na VŠ). Na počtu přihlášek, přijetí i zapsání cizích státních příslušníků se podílí zejména občané Slovenské republiky. Jejich podíl činí v rámci cizinců mezi přihlášenými, přijatými a zapsanými okolo 60 %. Mezi uchazeči cizího státního občanství se dále nejčastěji vyskytují Rusové (okolo 9,0 % přihlášek, přijetí i zapsání), Ukrajinci (4,5 %), Kazaši (okolo 3,7 %), Vietnamci (okolo 2,5 %), Bělorusové (okolo 2,0 %) a občané Spojených států amerických (1,5 % přihlášených cizinců a více než 3 % přijatých a zapsaných cizinců).

³⁷ Vzhledem k tomu, že část cizinců nemá v době podání přihlášek a přijímacího řízení rodné číslo, není možné určit celkové počty přihlášených, přijatých a zapsaných cizinců, a proto zde uvádíme pouze základní údaje týkající se celkového počtu podaných přihlášek, počtu přijetí a počtu zapsání.

4

Pracovníci ve školství

Vzdělávání v roce 2010 v datech

Odměňování učitelů, pedagogických a nepedagogických pracovníků a zaměstnanost ve školství patří mezi podstatná témata v oblasti lidských zdrojů zajišťujících vzdělávání. Jde o témata, která zajímají nejen školskou veřejnost, ale i většinu populace. Povolání učitele je náročná profese a vnější stimulace pozitivně motivuje k lepší práci. S výší finančního ohodnocení učitelů mimo jiné úzce souvisí i kvalita učitelského sboru. Další velmi diskutovanou oblastí je struktura pedagogických pracovníků podle věku, kvalifikace a aprobací, praxe atd. Z těchto důvodů je třeba této oblasti věnovat velkou pozornost.

V roce 2010 pracovalo ve školství celkem 273,7 tisíce zaměstnanců,³⁸ z toho 233,1 tis. (85,2 %) v regionálním školství a 38,1 tis. (13,9 %) na veřejných vysokých školách.³⁹ Zbylé 2,4 tis. (0,9 %) zaměstnanců byly zaměstnány ve státní správě, servisních organizacích přímo řízených MŠMT a ostatních organizačních složkách státu.

Většinu zaměstnanců ve školství tvoří lidé, kteří pracují přímo na školách (mateřských, základních, středních, konzervatořích, vyšších odborných, veřejných vysokých školách, školách zřízených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami) a zabývají se výukou nebo jejím zajištěním – tito pracovníci se podílejí na celkové zaměstnanosti ve školství 77,9 %. Na zajišťování sociálního zázemí dětí, žáků a studentů (tzn. stravování, ubytování, volnočasové aktivity)⁴⁰ se podílí 21,2 % zaměstnanců a v oblasti řízení školství pracuje 0,9 % zaměstnanců.

38 Počet zaměstnanců je uváděn jako průměrný přepočtený počet za kalendářní rok (ze státního rozpočtu včetně mimorozpočtových zdrojů).

39 Včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS (zaměstnanci ze státního rozpočtu včetně mimorozpočtových zdrojů).

40 Jedná se o stravování (školní jídelny a menzy), ubytování (domovy mládeže a vysokoškolské koleje), volnočasové aktivity (základní umělecké školy, školní družiny a školní kluby, jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, školská zařízení pro zájmové vzdělávání – střediska volného času, školy v přírodě, jiná školská účelová zařízení), ústavní a ochrannou výchovu a poradenství.

Na zaměstnanosti ve školství podle druhu školy se v roce 2010 nejvíce z celkového počtu zaměstnanců ve školství podíleli zaměstnanci na základních⁴¹ (28,9 %) a středních školách⁴² (21,4 %). Veřejné vysoké školy (mimo koleje a menzy) se podílely na zaměstnanosti ve školství 13,5 %. Akademičtí pracovníci, vědečtí pracovníci a ostatní nepedagogičtí pracovníci tvoří 97,1 % zaměstnanců veřejných vysokých škol, 2,9 % pak tvoří zaměstnanci kolejí a menz, kteří se podílejí na sociálním zázemí studentů.

V následujícím textu budou údaje o zaměstnancích ve školství a jejich průměrných měsíčních mzdách uváděny **bez údajů o zaměstnancích státní správy (MŠMT, ČŠI)**, aby byly údaje porovnatelné s údaji za jiné rezorty. Pokud hovoříme v textu o učitelích, jde o učitele včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů. Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).

Mezi lety 2006 a 2010 celkový **počet zaměstnanců v regionálním školství** poklesl o 2,9 tis., tj. o 1,2 %, z toho nejvíce u základních škol (o 3,6 tis.). Naopak na **veřejných vysokých školách** [včetně kolejí a menz a včetně údajů o zaměstnancích vysokoškolských zemědělských statků (VŠZS) a vysokoškolských lesních statků (VŠLS)] **počet zaměstnanců** stoupl mezi roky 2006 a 2010 o 2,4 tis., tedy o 6,7 %.

Průměrná měsíční nominální mzda (včetně mimorozpočtových zdrojů) v rezortu školství v roce 2010 činila 22 923 Kč, z toho **v regionálním školství** 21 458 Kč a **na veřejných vysokých školách**⁴³ 31 761 Kč. Meziročně poklesla průměrná měsíční **nominální mzda** ve školství

41 Základní školy včetně ZŠ určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

42 Střední školy včetně SŠ určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

43 Včetně kolejí a menz, výzkumu a vývoje, VŠZS a VŠLS (placení ze státního rozpočtu, včetně prostředků na projekty EU, včetně doplňkové činnosti a ostatních aktivit).

Tabulka 31
Průměrné přepočtené počty zaměstnanců podle druhů škol⁴⁾ a veřejné vysoké školy v letech 2006–2010

	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
	všichni zřizovatelé					z toho zřizovatel MŠMT, obec, kraj ³⁾				
Školství celkem	273 862	273 596	272 498	272 625	273 664	x	x	x	x	x
Regionální školství¹⁾	236 085	234 899	233 315	232 615	233 148	217 793	216 303	214 387	213 459	213 614
z toho:										
Mateřské školy	30 579	30 885	31 625	32 669	34 100	29 666	29 946	30 636	31 589	32 911
Základní školy	82 702	82 023	80 586	79 390	79 061	80 188	79 327	77 716	76 332	75 726
Gymnázia a sportovní školy ⁵⁾	13 467	13 691	13 837	13 898	13 888	11 597	11 764	11 763	11 813	11 807
SOŠ	22 006	22 309	22 318	22 440	22 378	18 363	18 494	18 516	18 619	18 651
SOU včetně SPV	21 628	21 065	20 424	20 007	19 621	18 905	18 448	17 867	17 454	17 046
Konzervatoře	1 115	1 129	1 131	1 127	1 123	1 045	1 044	1 043	1 030	1 028
SŠ pro žáky se SVP	3 689	3 487	3 319	3 051	2 804	3 473	3 264	3 097	2 829	2 588
VOŠ	2 174	2 076	2 001	1 938	1 885	1 487	1 399	1 352	1 317	1 317
Veřejné vysoké školy²⁾	35 678	36 597	37 124	37 763	38 083	x	x	x	x	x

Komentáře:

1) V oblasti regionálního školství školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně církevních a soukromých škol; zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákoník práce“); § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoník práce (placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů).

2) Veřejné vysoké školy včetně koleji, menz, výzkumu a vývoje, VŠZS a VŠLS (placení ze státního rozpočtu, včetně prostředků na projekty EU, včetně doplňkové činnosti a ostatních aktivit).

3) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně magistrátních škol; § 109 odst. 3 zákoník práce (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF).

4) Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).

5) Sportovní školy jsou střední školy se sportovním zaměřením.

Zdroj: ÚIV

celkem o 1,6%, v oblasti regionálního školství poklesla meziročně o 2,0% a u veřejných vysokých škol o 0,1%. Meziroční pokles průměrné měsíční nominální mzdy v regionálním školství byl důsledkem meziročního poklesu disponibilních rozpočtových zdrojů mzdových prostředků v rozpočtu MŠMT pro rok 2010 (o cca 2,3 %). Projevil se ale i důsledek dopadu zvýšení tarifních platů zaměstnanců regionálního školství v roce 2009, kdy od 1. 4. 2009 bylo realizováno zvýšení platových tarifů nepedagogických pracovníků (cca o 16%) nařízením vlády č. 74/2009 Sb. A dále se projevil i dopad zvýšení platových tarifů o 3,5% (nařízením vlády od 1. 6. 2009⁴⁴) pro pedagogické i nepedagogické pracovníky, knihovníky a pro státní správu. A nakonec se projevil i důsledek dopadu zvýšení prostředků na platy pedagogům, které proběhlo prostřednictvím rozvojového programu. Nejedná se o navýšení tarifních platů v roce 2010, vyplývající ze změny platových tarifů, ale je to důsledek nezahrnutí loňského navýšení tarifů nepedagogických pracovníků za první 3 měsíce roku 2009 a nezahrnutí loňského navýšení tarifů pedagogických pracovníků za prvních 5 měsíců roku 2009. Rozpočtovou restrikcí došlo k výraznému snížení rozpočtových zdrojů pro rok 2010, ale vzhledem k nenaplnění předpokladu očekávaného „přirozeného“ úbytku počtu zaměstnanců v roce 2010 při klesajícím vývoji výkonů regionálního školství, došlo ve skutečnosti k meziročnímu poklesu nominální mzdy v regionálním školství o 2%.

Stagnace měsíční nominální mzdy ve vysokém školství byla při zhoršení rozpočtových možností zajištěna lepší efektivitou využití prostředků v rámci vlastních mzdových předpisů jednotlivých veřejných vysokých škol.

Úroveň **reálných mezd** (tzn. výše platů se zohledněním inflace v jednotlivých letech ve stálých cenách roku 2005) ve školství v roce 2010 oproti roku 2009 **poklesla** celkem o 3,0%, v regionálním školství meziročně o 3,4% a na ve-

řejných vysokých školách o 1,5%. Tento pokles je důsledkem faktu, že jak v rezortu školství celkem, tak v regionálním školství byl meziroční pokles průměrné měsíční nominální mzdy vyšší než pokles v nepodnikatelské sféře a současně také vyšší než meziroční nárůst průměrné nominální mzdy v České republice. V oblasti veřejných vysokých škol poklesla průměrná měsíční nominální mzda oproti minulému roku více než v České republice celkem, ale méně než v nepodnikatelské sféře. Nárůst nominální mzdy v České republice dosáhl meziročně 2,0% (v nepodnikatelské sféře poklesl o 0,6%). Pokles průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců jak v rezortu školství celkem, tak v regionálním školství byl meziročně vyšší než pokles v nepodnikatelské sféře a současně vyšší než nárůst průměrné reálné mzdy v České republice. Reálná mzda v České republice celkem v roce 2010 vzrostla meziročně o 0,5% (v nepodnikatelské sféře poklesla o 2,1%). Pozitivní situace v regionálním školství v oblasti odměňování nastala v roce 2009 především v souvislosti s výrazným zvýšením rozpočtových zdrojů MŠMT, ale v roce 2010 pokračovala rozpočtovou restrikcí (v souvislosti s meziročním poklesem disponibilních rozpočtových zdrojů mzdových prostředků v rozpočtu MŠMT) a způsobila výše uvedený meziroční pokles nominální mzdy zaměstnanců, což při vývoji meziroční inflace ve výši 1,5% znamenalo i meziroční pokles reálné mzdy zaměstnanců ve školství.

4.1 Pracovníci regionálního školství

- ◆ Počet zaměstnanců regionálního školství vzrostl oproti roku 2008 o 0,2% a oproti roku 2006 poklesl o 1,2%.
- ◆ Největší pokles počtu zaměstnanců mezi roky 2010 a 2009 zaznamenala střední odborná učiliště vč. středisek praktického vyučování (poklesl o 1,9%) a základní školy (o 0,4%); nárůst počtu zaměstnanců nastal v mateřských školách (o 4,4%) – vliv demografického vývoje.

⁴⁴ Nařízení vlády č. 130/2009 Sb., kterým se mění NV č. 564/2006 Sb., o platových poměrech zaměstnanců ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů, ve znění NV č. 74/2009 Sb.

- ◆ V roce 2010 činila průměrná nominální měsíční mzda zaměstnanců v regionálním školství 21 458 Kč, dosahovala 89,6 % průměrné celorepublikové mzdy a byla o 2,0 % nižší oproti předchozímu roku.
- ◆ Největší část zaměstnanců regionálního školství tvoří učitelé. V roce 2010 pracovalo v regionálním školství cca 131,9 tis. učitelů, kteří tvořili 56,6 % všech zaměstnanců regionálního školství.
- ◆ Mezi lety 2010 a 2009 vzrostl celkový počet učitelů o 0,4 tis. osob (tj. o 0,3 %).
- ◆ Průměrná nominální měsíční mzda učitelů (včetně ředitelů a zástupců ředitele) v regionálním školství činila 25 151 Kč, převyšovala průměrnou republikovou mzdu o 5,0 % a byla o 3,3 % nižší oproti roku 2009.
- ◆ Pokles reálné mzdy v roce 2010 oproti roku 2009 představoval 3,4 % v případě zaměstnanců a 4,7 % v případě učitelů; oproti roku 2006 byl v regionálním školství zaznamenán 2,0 % nárůst průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců a 0,6 % pokles v případě učitelů.
- ◆ Celkový objem mzdových prostředků mezi lety 2009 a 2010 poklesl o 1,8 %.
- ◆ Podíl učitelů-mužů v regionálním školství činil v roce 2010 celkem 21,3 %, přičemž v předchozích letech se pohyboval okolo 22 %.
- ◆ Odměňování pedagogických pracovníků v regionálním školství: ženy pobíraly v roce 2010 v průměru o 10,5 % nižší plat než muži.

4.1.1 Zaměstnanost v regionálním školství

Počet zaměstnanců v regionálním školství v roce 2010 činil 233,1 tis., což představuje nárůst o 0,5 tis. (0,2 %) oproti roku 2009. Za posledních pět let, tzn. od roku 2006 do roku 2010, poklesl počet zaměstnanců regionálního školství všech zřizovatelů odměňovaných dle § 109 odst. 2

a odst. 3 zákoníku práce včetně všech mimorozpočtových zdrojů o 2,9 tis. osob (tj. 1,2 %).

Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).

Největší pokles mezi roky 2010 a 2009 byl zaznamenán v případě **středních odborných učilišť včetně středisek praktického vyučování**, kdy počet zaměstnanců poklesl o 0,4 tis. (1,9 %). Klesl i počet zaměstnanců **základních škol** – o 0,3 tis. (0,4 %). V pozadí tohoto snížení stojí především nepříznivý demografický vývoj týkající se poklesu počtu žáků základních a středních škol. K mírnému snížení průměrného počtu zaměstnanců došlo také u **středních škol určených pro žáky se SVP**, o 0,2 tis. (8,1 %), dále u **středních odborných škol** – o 0,1 tis. (0,3 %) –, u **vyšších odborných škol** – o 0,1 tis. (2,7 %) – a u **gymnází** – o 0,01 tis. (0,1 %). V případě **mateřských škol** jsme naopak zaznamenali meziroční nárůst průměrného počtu zaměstnanců o 1,4 tis. (4,4 %). Zde se již začíná projevovat postupný nárůst počtu dětí odrážející demografický vývoj posledních let.

Největší část zaměstnanců regionálního školství tvoří **učitelé**. V roce 2010 pracovalo v regionálním školství cca 131,9 tis. učitelů⁴⁵, kteří tvořili 56,6 % všech zaměstnanců regionálního školství (všech zřizovatelů odměňovaných dle § 109 odst. 2 a odst. 3 zákoníku práce, včetně všech mimorozpočtových zdrojů). Zúžíme-li výběr pouze na zřizovatele **MŠMT, obce a kraje**, jednalo se o 124,0 tis. učitelů (odměňovaných dle § 109 odst. 2 a odst. 3 zákoníku práce, včetně všech mimorozpočtových zdrojů), tj. 53,2 % těchto zaměstnanců regionálního školství.

Mezi lety 2010 a 2009 celkový počet učitelů vzrostl o 0,4 tis. osob (tj. o 0,3 %), v období posledních pěti let, tedy od roku 2006 do roku 2010, se jejich počet snížil o 1,9 tis. (tj. 1,4 %).

⁴⁵ Počet učitelů je uváděn jako průměrný přepočtený počet za kalendářní rok. Do kategorie učitel jsou zahrnuti i ředitelé škol a jejich zástupci, pokud vykonávají přímou vyučovací povinnost.

Nejvíce učitelů působí na základních školách včetně základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami – v roce 2010 to bylo 58,8 tis. Počet učitelů mateřských škol včetně mateřských škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami činil v roce 2010 celkem 25,3 tis. Na středních školách a konzervatořích včetně konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením působilo ve stejném roce 38,7 tis. učitelů, z toho 11,1 tis. na gymnáziích včetně škol s rozšířenou výukou sportovního zaměření, 17,1 tis. na středních odborných školách, 8,1 tis. na středních odborných učilištích a 0,9 tis. na konzervatořích včetně konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením. Nejméně učitelů – což je dáno počtem těchto škol – je na středních školách určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (1,4 tis.) a vyšších odborných školách (1,4 tis.).

4.1.2 Platy a platová úroveň v regionálním školství

V roce 2010 činila **průměrná nominální měsíční mzda zaměstnanců v regionálním školství** ve školách a školských zařízeních **všech zřizovatelů**⁴⁶ včetně mimorozpočtových zdrojů 21 458 Kč a dosahovala 89,6 % průměrné celorepublikové mzdy. **Průměrná nominální měsíční mzda učitelů** (včetně ředitelů a zástupců ředitele) v regionálním školství pak dosahovala částky 25 151 Kč a převyšovala průměrnou republikovou mzdu o 5,0 %.

Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).

Průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců a učitelů od roku 2006 až do roku 2009 rostly na všech druzích škol. Z hlediska **meziročního vývoje mezd** byla v roce 2010 průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců **regionálního školství** o 2,0 % a učitelů o 3,3 % nižší oproti předchozímu roku. Mzda nepedagogických

pracovníků vzrostla od 1. 4. 2009 jejich zařazením do stejné platové stupnice jako pedagogických pracovníků a od 1. 6. 2009 došlo opět k navýšení platových tarifů jak pedagogických, tak opět i nepedagogických pracovníků. V pětiletém období, tedy mezi roky 2006 a 2010, pak vzrostly průměrné měsíční nominální mzdy zaměstnanců regionálního školství o 14,2 % a učitelů o 11,3 %. K nárůstu nominálních mezd došlo v pětiletém období na všech druzích škol, nejvýrazněji v případě vyšších odborných škol, dále středních škol určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a u středních odborných učilišt (včetně středisek praktického vyučování).

Pokud však bereme v úvahu i vliv inflace, a porovnááme-li tedy průměrné měsíční **reálné mzdy v regionálním školství** (při použití stálých cen roku 2005), zjistíme, že v roce 2010 oproti roku 2009 představoval meziroční pokles reálné mzdy zaměstnanců 3,4 % a učitelů 4,7 %. V pětiletém horizontu, tzn. oproti roku 2006, jsme zaznamenali v regionálním školství 2,0 % nárůst průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců a 0,6 % pokles v případě učitelů. Reálné mzdy zaměstnanců a učitelů v regionálním školství vzrostly ve sledovaném pětiletém období u všech druhů a typů škol, nejvýrazněji v případě vyšších odborných škol, dále středních škol určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a u středních odborných učilišt (včetně středisek praktického vyučování).

V poměru ke mzdové úrovni v celé České republice byli v roce 2010 nejlépe hodnoceni učitelé vyšších odborných škol, jejich průměrná měsíční mzda převyšovala průměrnou měsíční mzdu v České republice o 20,0 %, dále učitelé středních škol určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (o 16,3 %) a učitelé gymnázií včetně středních škol se sportovním zaměřením, středních odborných škol i středních odborných učilišt včetně středisek praktického vyučování (o 13,3 %).

Za rok 2010 bylo v regionálním školství vyplaceno celkem 60 034,5 mil. Kč na **mzdy a platy** (bez OPPP/OON);

⁴⁶ Za zaměstnance odměňované dle ustanovení § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce.

Tabulka 32
Průměrné přepočtené počty učitelů podle druhů škol²⁾ regionálního školství v letech 2006–2010

	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
	všichni zřizovatelé					z toho zřizovatel MŠMT, obec, kraj ³⁾				
Regionální školství¹⁾	133 793	132 876	131 876	131 449	131 868	125 343	124 463	123 338	122 837	123 131
Mateřské školy	22 564	22 765	23 378	24 193	25 308	22 125	22 306	22 901	23 657	24 689
Základní školy	62 871	61 933	60 404	59 184	58 762	61 390	60 598	59 008	57 761	57 183
Gymnázia a sportovní školy ⁴⁾	10 776	10 960	11 075	11 127	11 108	9 299	9 434	9 450	9 501	9 491
z toho:										
SOŠ	16 913	17 090	17 123	17 195	17 145	14 082	14 164	14 202	14 287	14 312
SOU včetně SPV	8 651	8 493	8 359	8 261	8 123	7 707	7 561	7 423	7 278	7 124
Konzervatoře	928	932	930	926	914	868	865	861	850	839
SŠ určené pro žáky se SVP	1 799	1 639	1 563	1 447	1 377	1 669	1 509	1 433	1 318	1 253
VOŠ	1 576	1 500	1 447	1 409	1 379	1 085	1 030	997	987	993

Komentáře:

1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně církevních a soukromých škol; § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů).

2) Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů, údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).

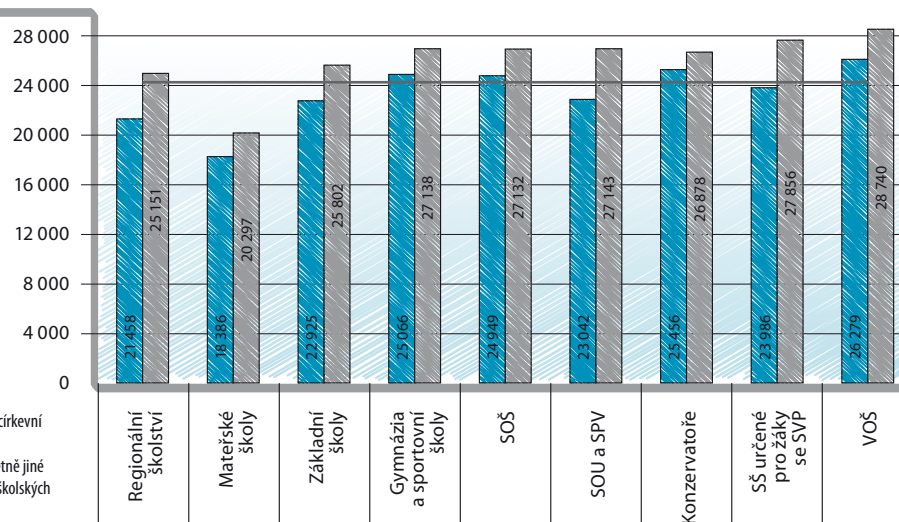
3) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně magistrátních škol; § 109 odst. 3 zákoníku práce (placeni ze státního rozpočtu včetně ESF). Učitelé regionálního školství, ZŠ, SŠ jsou v roce 2006 a 2007 dle výkazu P1-04 vykazováni ze státního rozpočtu bez ESF. Učitelé regionálního školství, ZŠ, SŠ jsou od roku 2008 dle výkazu P1-04 vykazováni ze státního rozpočtu, včetně ESF.

4) Sportovní školy jsou střední školy se sportovním zaměřením.

Zdroj: ÚIV

Obrázek 25
Průměrné měsíční nominální mzdy (v Kč) zaměstnanců a učitelů¹⁾ regionálního školství (za všechny zřizovatele) v porovnání se mzdou zaměstnanců v podnikatelské sféře v roce 2010

■ nominální mzda zaměstnanců
 ■ nominální mzda učitelů
 — nominální mzda v podnikatelské sféře

Komentář:

1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, církevní a soukromé školy; § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů). Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů.

Zdroj: ÚIV, ČSÚ

jedná se o prostředky státního rozpočtu včetně mimorozpočtových zdrojů. Celkový objem mzdových prostředků oproti stejnému období předchozího roku poklesl o 1,8 %. Mzdy a platy učitelů včetně ředitelů a zástupců činily za rok 2010 celkem 66,3 % celkového objemu vyplacených mzdových prostředků v regionálním školství. Zbytek, tj. 33,7 %, připadá na mzdy a platy ostatních pedagogických a nepedagogických pracovníků.

Průměrná nominální mzda zaměstnanců **mateřských škol včetně mateřských škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami** všech zřizovatelů (včetně mimorozpočtových zdrojů) v roce 2010 činila 18 386 Kč, učitelů 20 299 Kč. Nominální mzdy se v porovnání s rokem 2009 snížily o 2,5 % v případě zaměstnanců a o 3,5 % v případě učitelů. Reálné mzdy zaměstnanců mateřských škol včetně škol pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami proti předchozímu roku poklesly o 3,9 %, v případě učitelů o 4,9 %.

Průměrná nominální mzda zaměstnanců **základních škol včetně základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů v roce 2010 činila 22 925 Kč, učitelů 25 802 Kč. Oproti předchozímu roku poklesla nominální mzda o 3,1 %, u učitelů o 3,7 %. Průměrná měsíční reálná mzda zaměstnanců základních škol včetně základních škol pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami poklesla v porovnání s rokem 2010 o 4,5 % a v případě učitelů poklesla o 5,2 %.

Průměrné nominální měsíční mzdy zaměstnanců **gymnází (včetně středních škol se sportovním zaměřením)** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů byly v roce 2010 v porovnání s rokem 2009 nižší o 2,1 %, mzdy učitelů poklesly o 2,6 %. Průměrná nominální mzda zaměstnanců gymnází činila v roce 2010 celkem 25 066 Kč, učitelů 27 138 Kč. Reálná mzda zaměstnanců gymnází (včetně středních škol se sportovním zaměřením) se v porovnání s předchozím rokem poklesla o 3,5 %, resp. o 4,0 % u učitelů.

U zaměstnanců **středních odborných škol** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů průměrná nominální mzda v roce 2010 činila 24 949 Kč a 27 132 Kč v případě učitelů, což představuje v případě zaměstnanců meziroční pokles o 1,6 % a v případě učitelů pokles o 2,4 %. Průměrná **měsíční reálná mzda** stejně jako u pracovníků ostatních druhů škol v porovnání s předchozím rokem poklesla – meziroční pokles činí u zaměstnanců 3,1 % a u učitelů o 3,9 %.

V případě zaměstnanců a učitelů **středních odborných učilišť (včetně středisek praktického vyučování)** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů činila průměrná nominální mzda zaměstnanců 23 042 Kč a učitelů 27 143 Kč. Meziroční pokles nominální mzdy pak představuje 1,0 % u zaměstnanců a 2,0 % u učitelů. Průměrná reálná mzda v roce 2009 oproti předešlému roku poklesla u zaměstnanců o 2,5 %, u učitelů o 3,4 %.

U zaměstnanců **konzervatoří včetně konzervatoří pro žáky se zdravotním postižením** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů činila v roce 2010 průměrná nominální mzda 25 456 Kč a 26 878 Kč v případě učitelů, což představuje meziroční pokles mzdy zaměstnanců o 2,5 % a učitelů o 2,7 %. Průměrná **měsíční reálná mzda** u zaměstnanců meziročně poklesla o 3,9 % a u učitelů o 4,1 %.

Průměrné nominální měsíční mzdy zaměstnanců **středních škol určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů meziročně poklesly o 0,8 %, mzdy učitelů o 1,3 %. V případě průměrné měsíční reálné mzdy zaměstnanců došlo k meziročnímu poklesu o 2,3 %, u učitelů o 2,8 %.

U zaměstnanců **vyšších odborných škol** všech zřizovatelů včetně mimorozpočtových zdrojů průměrná nominální mzda v roce 2010 činila 26 279 Kč a 28 740 Kč v případě učitelů, což představuje v případě zaměstnanců meziroční nárůst o 0,2 % a v případě učitelů meziroční pokles o 0,7 %. Průměrná měsíční reálná mzda v porov-

Tabulka 33

Průměrné měsíční nominální mzdy (v Kč) zaměstnanců a učitelů regionálního školství podle druhů škol¹⁾ v letech 2006–2010 (všichni zřizovatelé)

	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
	zaměstnanci					z toho učitelé ²⁾				
Česká republika celkem⁴⁾	20 844 Kč	22 384 Kč	22 691 Kč	23 488 Kč	23 951 Kč	x	x	x	x	x
Regionální školství	18 787 Kč	19 842 Kč	20 519 Kč	21 891 Kč	21 458 Kč	22 598 Kč	23 858 Kč	24 661 Kč	26 006 Kč	25 151 Kč
Mateřské školy	16 115 Kč	16 973 Kč	17 589 Kč	18 857 Kč	18 386 Kč	18 266 Kč	19 216 Kč	19 866 Kč	21 037 Kč	20 299 Kč
Základní školy	20 337 Kč	21 370 Kč	22 105 Kč	23 658 Kč	22 925 Kč	23 097 Kč	24 327 Kč	25 209 Kč	26 807 Kč	25 802 Kč
Gymnázia a sportovní školy ³⁾	22 055 Kč	23 515 Kč	24 241 Kč	25 596 Kč	25 066 Kč	24 231 Kč	25 819 Kč	26 581 Kč	27 852 Kč	27 138 Kč
SOŠ	21 840 Kč	23 164 Kč	23 992 Kč	25 362 Kč	24 949 Kč	24 162 Kč	25 618 Kč	26 516 Kč	27 806 Kč	27 132 Kč
SOU včetně SPV	19 933 Kč	21 133 Kč	21 942 Kč	23 277 Kč	23 042 Kč	24 114 Kč	25 541 Kč	26 411 Kč	27 691 Kč	27 143 Kč
Konzervatoře	22 485 Kč	24 083 Kč	24 744 Kč	26 107 Kč	25 456 Kč	24 139 Kč	25 743 Kč	26 441 Kč	27 616 Kč	26 878 Kč
SŠ pro žáky se SVP	20 635 Kč	21 990 Kč	22 722 Kč	24 186 Kč	23 986 Kč	24 125 Kč	26 109 Kč	28 234 Kč	28 234 Kč	27 856 Kč
VOŠ	22 292 Kč	23 859 Kč	24 870 Kč	26 223 Kč	26 279 Kč	24 921 Kč	26 712 Kč	27 801 Kč	28 934 Kč	28 740 Kč

Komentáře:

1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, včetně církevních a soukromých škol; § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů). Údaje o mateřských školách, základních školách a konzervatořích jsou včetně škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (zdravotním postižením).

2) Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů.

3) Sportovní školy jsou střední školy se sportovním zaměřením.

4) Od 1. 1. 2009 ČSÚ přešel na novou metodiku výpočtu průměrných mezd, kde přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci (ČR úhrem). Data před rokem 2008 (bez podlimitních ekonomických subjektů) jsou neporovnatelná s daty podle nové metodiky v letech 2008 až 2010.

Zdroj: ÚIV, ČSÚ

nání s předchozím rokem poklesla u zaměstnanců 1,3 % a u učitelů o 2,1 %.

Relativně nejvyšší meziroční nárůst průměrné nominální měsíční mzdy jsme v rámci uvedených druhů škol zaznamenali u zaměstnanců **vyšších odborných škol**, kde činil 0,2 %, a u učitelů **vyšších odborných škol**, kde relativně nejnižší meziroční pokles činil 0,7 %. Reálná mzda zaměstnanců v porovnání s předchozím rokem – stejně jako u všech ostatních druhů škol – poklesla, nejméně u zaměstnanců **vyšších odborných škol** (pokles o 1,3 %) a v případě učitelů opět u **vyšších odborných škol** (pokles o 2,1 %).

4.1.3 Genderové rozdíly v regionálním školství

Genderová struktura a nerovné odměňování mužů a žen jsou často diskutovaným tématem, a to i v oblasti regionálního školství. To je v posledních letech stále výrazněji doménou žen (hovoří se o tzv. feminizaci školství). **V roce 2010 představovaly ženy mezi pedagogickými pracovníky⁴⁷ regionálního školství více než tři čtvrtiny zaměstnanců (78,6 %).** Oproti roku 2006 se přitom jejich zastoupení ještě mírně zvýšilo, a to o necelý 1 procentní bod.

Největší skupinou pedagogických pracovníků jsou **učitelé** (pokud v této kapitole hovoříme o učitelích, jde o učitele bez ředitelů a zástupců ředitele). Podíl učitelů-mužů v regionálním školství činil v roce 2010 celkem 21,3 %, přičemž v předchozích letech se pohyboval okolo 22 %. Daleko větší, **přibližně třetinové, je zastoupení mužů mezi zástupci ředitele a řediteli**, i když i zde jejich podíl klesá: v případě zástupců ředitele z 31,9 % v roce 2006 na 29,5 % v roce 2010 a mezi řediteli z 33,8 % v roce 2006 na 33,2 % v roce 2010. Mezi **ostatními pedagogy** je pak přibližně 15 % zastoupení mužů, a to ve všech sledovaných letech.

Značné rozdíly v genderové struktuře pedagogů jsou však patrné zejména mezi jednotlivými druhy škol v rámci

regionálního školství. **V mateřských školách vyučují téměř výhradně ženy.** V letech 2007–2010 zde mezi učiteli představovali muži pouhé 0,2 % a v roce 2006 dokonce jen 0,1 %; mezi zástupci ředitele tento podíl v daném období nepřesáhl 0,5 %. **Na základních školách stále výrazně převažují ženy** (mezi učiteli je okolo 86 % žen a 14 % mužů; mezi zástupci ředitele je podíl mužů již přibližně čtvrtinový). **Výraznějším zastoupením mužů se vyznačují střední školy včetně vyšších odborných škol a konzervatoří**, kde se na počtu učitelů muži podílí přibližně 36 %, a na počtu zástupců ředitele dokonce z 50 %. Avšak jak na základních, tak i na středních školách včetně vyšších odborných škol a konzervatoří zastoupení mužů v letech 2006–2010 klesá. **Na školách určených pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami** je mezi učiteli a zástupci ředitele přibližně pětina mužů. Specifickou skupinu tvoří **učitelé odborného výcviku**, kteří se podílejí na výuce v rámci praktického vyučování, zejména na výuce žáků vzdělávajících se v oborech středního vzdělání s výučním listem. Vzhledem k oborové skladbě učebních oborů jsou **mezi učiteli odborného výcviku v mnohem vyšší míře zastoupeni muži**, jejich podíl je téměř dvoutřetinový. **Na ostatních školách**, kam spadají základní umělecké školy, jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky, zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, školy a zařízení pro výkon ústavní výchovy a ostatní školy a zařízení, je zastoupení mužů přibližně třetinové.

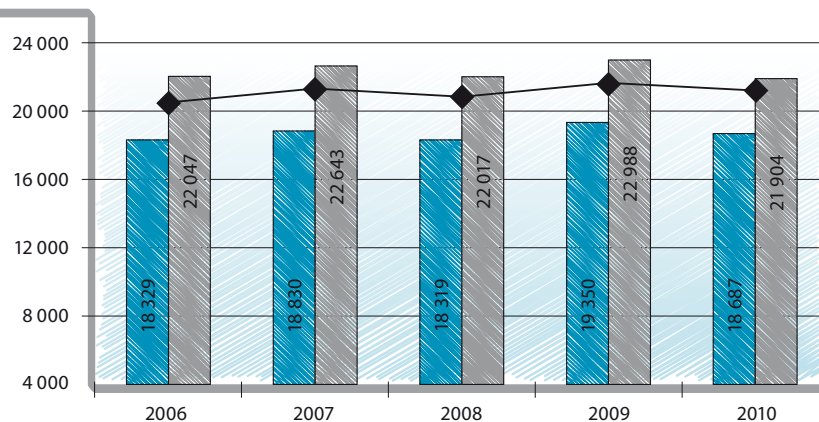
V případě **ředitelů škol** není možné rozlišit, na kterém druhu školy působí. Jeden právní subjekt pod sebou velice často sdružuje různé druhy škol (mateřskou a základní školu, základní a střední školu, střední školu a vyšší odbornou školu, případně různé další kombinace). Údaje z pohledu genderové struktury a rozdílu v odměňování mohou být proto zkreslující a nevyhovující. Ředitelky mateřských škol totiž vzhledem ke kvalifikačním požadavkům stanoveným pro výkon tohoto povolání a následnému zařazení do platových tříd pobírají nižší platy, než je tomu v případě ředitelů vyšších stupňů

⁴⁷ Pod pedagogické pracovníky spadají učitelé, zástupci ředitele, ředitelé a ostatní pedagogičtí pracovníci (psychologové, speciální pedagogové, vychovatelé, pedagogové volného času, asistenti pedagoga, trenéři,...).

Obrázek 26

Průměrné měsíční reálné mzdy (v Kč) zaměstnanců a učitelů¹⁾ v regionálním školství (za všechny zřizovatele) v porovnání s reálnou mzdou zaměstnanců v nepodnikatelské sféře²⁾ v letech 2006–2010 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)

- reálná mzda zaměstnanců
- reálná mzda učitelů
- reálná mzda v nepodnikatelské sféře

Komentáře:

1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, církevní a soukromé školy; § 109 odst. 3 a odst. 2 zákoníku práce (zaměstnanci placení ze státního rozpočtu, včetně ESF, včetně jiné činnosti a ostatních zdrojů). Učitelé včetně ředitelů škol a školských zařízení a zástupců ředitelů.

2) 1. 1. 2009 přešel ČSÚ na novou metodiku výpočtu průměrných mezd, kde přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci (ČR úhrnem). Data před rokem 2008 (bez podlimitních ekonomických subjektů) jsou neporovnatelná s daty podle nové metodiky v letech 2008 až 2010.

Zdroj: ÚIV, ČSÚ

škol. Z tohoto důvodu je skupina ředitelů regionálního školství rozdělena na **ředitele v 10. a nižší platové třídě** (přibližně 99,5 % žen a 0,5 % mužů) a na **ředitele v 11. a vyšší platové třídě** (přibližně 52 % žen a 48 % mužů).

Co se týče genderových rozdílů v odměňování pedagogických pracovníků v regionálním školství, jsou na první pohled poměrně výrazné: **ženy pobíraly v roce 2010 v průměru o 10,5 % nižší plat než muži**, ale je třeba říci, že od roku 2007 se tento rozdíl postupně snižoval. Při detailnějším pohledu na jednotlivé skupiny pedagogických pracovníků na jednotlivých druhích škol se však rozdíl v odměňování mužů a žen poměrně stírají.⁴⁸ Výraznější rozdíly zůstávají především tam, kde je vyšší zastoupení mužů, tedy v **případě učitelů odborného výcviku a ředitelů v 11. a vyšší platové třídě, kde ženy pobírají o 7–8 % nižší plat než muži**, a dále také mezi ostatními pedagogickými pracovníky, kde měsíční platy ženy v průměru dosahují pouze 88–89 % platu mužů. **V ostatních případech však genderové rozdíly v odměňování pedagogických pracovníků v roce 2010 nepřesáhly 2,5 %** (vždy v neprospěch žen) a v porovnání s předchozími lety lze v mnoha případech konstatovat zlepšení situace.

4.2 Pracovníci veřejných vysokých škol

- ◆ Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců veřejných vysokých škol v roce 2010 činila 30 368 Kč (jedná se o 126,8 % celorepublikové průměrné mzdy).
- ◆ Průměrná měsíční nominální mzda akademických pracovníků činila 36 636 Kč (153,0 % celorepublikové průměrné mzdy). Podle kategorií akademických pracovníků činila nejvíce průměrná měsíční mzda u profesorů (60 098 Kč) a nejméně u asistentů (24 038 Kč).

⁴⁸ V případě učitelů a zástupců ředitele mateřských škol a ředitelů v 10. a nižší platové třídě nemá analýza rozdílů v odměňování smysl, a to z důvodu velmi malého počtu mužů. Výsledné hodnoty by mohly být zavádějící a matoucí.

- ◆ Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnankyň veřejných vysokých škol v roce 2010 činila 25 744 Kč (jedná se o 107,5 % celkové průměrné mzdy).
- ◆ Podíl průměrné měsíční mzdy žen na průměrné měsíční mzdě mužů zaměstnanců veřejných vysokých škol podle kategorií se pohyboval v rozpětí od 66,9 % (u zaměstnanců VŽS, VŠLS) až po 97,2 % (u profesorů).

4.2.1 Kvalifikační struktura akademických pracovníků

V roce 2010 působilo na veřejných vysokých školách **16 991 akademických pracovníků**⁴⁹, což představuje o 281 osob méně než v předešlém roce 2009. Počet vědeckých pracovníků na veřejných vysokých školách činil ve stejném roce 1 720 osob a vzhledem k minulému roku se jedná o pokles o 87 osob.

Při pohledu na **kvalifikační strukturu** zjistíme, že z celkového počtu akademických pracovníků bylo v roce 2010 celkem 487 výzkumných a vývojových pracovníků podílejících se na pedagogické činnosti, 1 964 profesorů, 3 457 docentů, dále 8 916 odborných asistentů, 1 553 asistentů a 613 lektorů. Podíl profesorů mezi všemi akademickými pracovníky tak činil 11,6 %, docentů 20,3 % (v roce 2009 se jednalo o 11,4 % profesorů a 20,0 % docentů).

Zaměříme-li se podrobněji **na změny počtu akademických pracovníků v jednotlivých kvalifikačních kategoriích**, lze říci, že ve všech kvalifikačních skupinách tento počet oproti minulému roku mírně poklesl (kromě docentů, kde byl zaznamenán mírný nárůst – o 3 osoby). Počet profesorů poklesl v roce 2010 meziročně o 13 osob

⁴⁹ Akademickými pracovníky jsou zaměstnanci vysoké školy, kteří vykonávají pedagogickou, vědeckou, výzkumnou, vývojovou, uměleckou nebo další tvůrčí činnost. Zahrnují profesory, docenty, odborné asistenty, asistenty, lektory a vědecké, výzkumné a vývojové pracovníky podílející se na pedagogické činnosti. Akademickými pracovníky plní na veřejné vysoké škole funkce učitelů (§ 70 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů).

Tabulka 34
Podíly mužů mezi pedagogickými pracovníky a genderové rozdíly v odměňování pedagogických pracovníků¹⁾ v letech 2006–2010

Zřizovatelé: MŠMT, obec, kraj Zákon č. 262/2006, § 109 odst. 3	Podíl mužů z celkového počtu					Podíl průměrného měsíčního platu žen na průměrném měsíčním platu mužů				
	2006	2007	2008	2009	2010	2006	2007	2008	2009	2010
Celkem pedagogičtí pracovníci	22,3 %	22,4 %	22,2 %	21,8 %	21,4 %	88,1 %	88,8 %	88,4 %	88,5 %	89,5 %
Celkem učitelé bez ředitelů a zástupců ředitele	22,1 %	22,3 %	22,1 %	21,8 %	21,3 %	94,3 %	93,6 %	93,7 %	94,1 %	93,3 %
Učitelé mateřských škol	0,1 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %	0,2 %
Učitelé základních škol	14,1 %	14,1 %	14,0 %	13,8 %	13,6 %	98,9 %	99,2 %	99,3 %	99,5 %	99,8 %
Učitelé středních škol vč. VOŠ a konzervatoří	36,1 %	36,1 %	36,1 %	35,9 %	35,5 %	97,5 %	97,4 %	97,2 %	97,7 %	97,7 %
Učitelé škol určených pro žáky se SVP	20,8 %	20,7 %	20,3 %	20,7 %	19,7 %	97,1 %	97,8 %	98,2 %	99,2 %	98,2 %
Učitelé odborného výcviku	63,3 %	63,5 %	63,9 %	65,1 %	64,7 %	93,7 %	93,0 %	93,4 %	93,4 %	93,3 %
Učitelé na ostatních školách	35,8 %	35,6 %	35,8 %	36,2 %	36,3 %	99,3 %	98,9 %	99,8 %	99,2 %	99,0 %
Celkem zástupci ředitele	31,9 %	31,6 %	30,9 %	30,4 %	29,5 %	91,4 %	91,1 %	90,4 %	91,1 %	91,2 %
Zástupci ředitele mateřských škol	0,1 %	0,1 %	0,3 %	0,4 %	0,3 %
Zástupci ředitele základních škol	26,6 %	26,2 %	25,0 %	24,4 %	24,1 %	97,8 %	98,2 %	97,8 %	98,9 %	99,8 %
Zástupci ředitele středních škol vč. VOŠ a konz.	52,4 %	51,7 %	51,2 %	51,0 %	49,9 %	97,1 %	97,6 %	96,1 %	96,6 %	97,6 %
Zástupci ředitele škol určených pro žáky se SVP	23,2 %	22,3 %	23,1 %	22,4 %	21,1 %	99,0 %	97,9 %	97,3 %	98,0 %	98,3 %
Zástupci ředitele na ostatních školách	31,4 %	32,2 %	33,3 %	33,3 %	33,3 %	90,6 %	92,5 %	91,6 %	92,1 %	90,9 %
Celkem ředitelé	33,8 %	33,6 %	33,5 %	33,3 %	33,2 %	80,9 %	80,0 %	80,0 %	81,4 %	81,0 %
Ředitelé v 10. a nižší platové třídě	0,5 %	0,4 %	0,3 %	0,4 %	0,5 %
Ředitelé v 11. a vyšší platové třídě	49,9 %	48,8 %	48,4 %	47,6 %	47,1 %	93,0 %	91,9 %	91,9 %	92,7 %	92,1 %
Ostatní pedagogové	15,3 %	15,1 %	15,0 %	14,9 %	15,0 %	88,4 %	88,3 %	88,5 %	88,3 %	89,0 %

Komentáře:

- 1) V případě učitelů a zástupců ředitele mateřských škol a ředitelů v 10. a nižší platové třídě nemá analýza rozdílů v odměňování smysl, a to z důvodu velmi malého počtu mužů. Výsledné hodnoty by mohly být zavádějící a matoucí.
- 2) Zdrojem jsou data z Informačního systému o platech (ISP) spravovaného Ministerstvem financí. Informační systém o platech pro zaměstnance je realizován na základě zákona č. 262/2006 Sb., zákoníku práce § 137 a nařízení vlády č. 289/2002 Sb., ve znění nařízení vlády č. 514/2004 Sb. Jedná se o údaje za oblast regionálního školství, kdy zřizovatelem je MŠMT, obec nebo kraj.

 Zdroj: ISP²⁾

a počet docentů se zvýšil o 3 osoby. Nejvyšší meziroční pokles byl zaznamenán v kategorii odborní asistenti – jejich počet vzhledem k předešlému roku poklesl o 130 osob.

Procentuální zastoupení docentů a profesorů je na jednotlivých veřejných vysokých školách rozdílné. Relativně největší **podíl profesorů** lze nalézt na většině uměleckých vysokých škol (AMU v Praze, AVU v Praze, JAMU v Brně), kde tvoří 16,8 % až 24,1 % všech akademických pracovníků dané veřejné vysoké školy. Naopak relativně nejnižší zastoupení profesorů z celkového počtu akademických pracovníků je na Vysoké škole technické a ekonomické v Českých Budějovicích (5,8 %), dále na Vysoké škole polytechnické Jihlava (5,9 %), Slezské univerzitě v Opavě (6,3 %), Ostravské univerzitě v Ostravě (7,4 %) a na Univerzitě Hradec Králové (8,3 %).

Nejvyšší podíl **docentů** na celkovém počtu akademických pracovníků je registrován na Janáčkově akademii múzických umění v Brně (27,7 %), na Vysokém učení technickém v Brně (24,9 %), na Vysoké škole chemicko-technologické v Praze (24,0 %), dále na Vysoké škole ekonomické v Praze (23,1 %), na Akademii múzických umění v Praze (22,8 %), na Univerzitě Karlově v Praze (22,0 %), na Mendelově univerzitě v Brně (21,9 %), na Masarykově univerzitě (21,3 %), na Českém vysokém učení technickém v Praze (21,1 %) a na Ostravské univerzitě v Ostravě (20,7 %). Naopak relativně nejnižší zastoupení docentů mezi akademickými pracovníky lze nalézt na AVU v Praze (11,7 %), na Vysoké škole polytechnické Jihlava (12,1 %) a na Vysoké škole technické a ekonomické v Českých Budějovicích (13,7 %).

4.2.2 Veřejné vysoké školy – průměrné přepočtené počty pracovníků a průměrné měsíční mzdy

V letech 2006–2010 rostl průměrný přepočtený počet zaměstnanců veřejných vysokých škol i jejich průměrné měsíční nominální mzdy.

Počet zaměstnanců veřejných vysokých škol⁵⁰ činil v roce 2010 cca 33,6 tis. (z toho 16,5 tis. žen), přičemž tento počet oproti předešlému roku vzrostl o 0,1 %. Z tohoto celkového počtu tvořili zaměstnanci veřejných vysokých škol 27,9 tis. (z toho 14,0 tis. žen), dále 1,1 tis. (z toho 0,9 tis. žen) připadalo na zaměstnance kolejí a menz, VŠZS a VŠLS, 0,7 tis. (z toho 0,3 tis. žen) na pracovníky pracující na projektech EU a 3,8 tis. (z toho 1,3 tis. žen) na zaměstnance výzkumu a vývoje z prostředků rozpočtové kapitoly 333. Vzhledem k minulému roku došlo ke zvýšení počtu pracovníků zapojených v projektech EU (o 0,5 tis.). V roce 2010 pracovalo na veřejných vysokých školách **17,0 tis. akademických pracovníků** (z toho 6,0 tis. žen) a **1,7 tis. pracovníků** (z toho 0,7 tis. žen) **ve výzkumu a vývoji**.

Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců veřejných vysokých škol⁵¹ v roce 2010 činila 30 368 Kč (jedná se o 126,8 % celorepublikové průměrné mzdy), přičemž u zaměstnanců kolejí 17 216 Kč (71,9 % celorepublikové průměrné mzdy), u zaměstnanců menz 16 099 Kč (67,2 % celorepublikové průměrné mzdy), u zaměstnanců VŠZS a VŠLS 19 231 Kč (80,3 % celorepublikové průměrné mzdy) a u zaměstnanců samotných veřejných vysokých škol 28 993 Kč (121,1 % celorepublikové průměrné mzdy). Průměrná měsíční nominální mzda **akademických pracovníků**⁵² činila 36 636 Kč (153,0 % celorepublikové průměrné mzdy). Podle **kategorií akademických pracovníků** činila nejvíce průměrná měsíční mzda u profesorů (60 098 Kč) a nejméně u asistentů (24 038 Kč).

50 Včetně kolejí, menz, VŠZS, VŠLS (zaměstnanců ze státního rozpočtu a zaměstnanců na projekty EU).

51 Včetně kolejí, menz, VŠZS, VŠLS (placeni ze státního rozpočtu, včetně prostředků na projekty EU).

52 Jedná se o akademické pracovníky (placeni ze státního rozpočtu) veřejných vysokých škol celkem včetně kolejí a menz (bez VŠZS a VŠLS).

Tabulka 35

Průměrné přepočtené počty zaměstnanců (počet osob) a průměrné měsíční mzdy (v Kč) zaměstnanců veřejných vysokých škol včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS a včetně prostředků na projekty EU podle kategorií zaměstnanců za rok 2010 a jejich meziroční index

Kategorie zaměstnanců placených ze státního rozpočtu	Průměrný evidenční počet zaměstnanců za rok 2010	Průměrná měsíční mzda za rok 2010 ¹⁾	Index 2010/2009	
			průměrného evidenčního počtu zaměstnanců	průměrné měsíční mzdy
Zaměstnanci celkem (ze SR včetně ESF)	33 567,0	30 368 Kč	100,1 %	99,5 %
v tom				
zaměstnanci veřejných vysokých škol	27 908,2	28 993 Kč	99,3 %	100,1 %
zaměstnanci kolejí	551,4	17 216 Kč	97,9 %	98,5 %
zaměstnanci menz	546,5	16 099 Kč	92,7 %	102,5 %
zaměstnanci VŠZS, VŠLS	35,1	19 231 Kč	80,6 %	88,2 %
zaměstnanci výzkumu a vývoje (z kap. 333-MŠMT)	3 793,2	44 751 Kč	94,3 %	99,1 %
prostředky na projekty EU	732,7	29 344 Kč	367,4 %	86,3 %
Akademičtí pracovníci	16 990,6	36 636 Kč	98,4 %	99,3 %
v tom				
pedagogičtí pracovníci VaV	487,1	35 841 Kč	95,8 %	98,0 %
profesoři	1 964,1	60 098 Kč	99,3 %	98,8 %
docenti	3 457,4	45 551 Kč	100,1 %	99,2 %
odborní asistenti	8 916,4	31 014 Kč	98,6 %	99,1 %
asistenti	1 552,9	24 038 Kč	93,5 %	97,8 %
lektori	612,7	25 493 Kč	98,0 %	101,3 %
Vědečtí pracovníci	1 720,2	29 684 Kč	95,2 %	100,9 %
Technicko-hospodářští pracovníci	9 601,7	26 392 Kč	99,1 %	100,2 %
Provozní pracovníci	3 348,1	14 047 Kč	97,9 %	95,8 %
Obchodně provozní pracovníci	436,3	15 748 Kč	97,6 %	99,5 %

Komentáře:

1) Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých ze státního rozpočtu (§ 109 odst. 2 zákoníku práce).

Zdroj: ÚIV

Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnankyň⁵³ veřejných vysokých škol v roce 2010 činila 25 744 Kč (jedná se o 107,5 % celkové průměrné mzdy), přičemž u zaměstnankyň kolejí 16 253 Kč (67,9 % celkové průměrné mzdy), u zaměstnankyň menz 15 143 Kč (63,2 % celkové průměrné mzdy), u zaměstnankyň VŠZS a VŠLS 15 757 Kč (65,8 % celkové průměrné mzdy) a u zaměstnankyň samotných veřejných vysokých škol 25 370 Kč (105,9 % celkové průměrné mzdy). Průměrná měsíční nominální mzda **akademických pracovníků** činila 31 983 Kč (133,5 % celkové průměrné mzdy). Podle **kategorií akademických pracovníků⁵⁴** činila nejvíce průměrná měsíční mzda u profesorek (58 661 Kč) a nejméně u asistentek (23 415 Kč).

Podíl průměrné měsíční mzdy žen na průměrné měsíční mzdě mužů zaměstnanců veřejných vysokých škol podle kategorií se pohyboval v rozpětí od 66,9 % (u zaměstnanců VŽS, VŠLS) až po 97,2 % (u profesorů).

Průměrná měsíční nominální mzda zaměstnanců veřejných vysokých škol v roce 2010 proti minulému roku poklesla, a to o 0,5 %. K nárůstu průměrných měsíčních nominálních mezd došlo u zaměstnanců menz (o 2,5 %) a u zaměstnanců samotných veřejných vysokých škol (o 0,1 %). Naopak poklesly průměrné měsíční nominální mzdy u zaměstnanců zapojených v projektech EU (o 13,7 %), což je však především důsledkem růstu celkového počtu zaměstnanců v těchto projektech. Dále poklesly meziročně průměrné měsíční nominální mzdy i u zaměstnanců VŠZS a VŠLS (o 11,8 %) a zaměstnanců kolejí (o 1,5 %). Nejvíce vzrostla meziročně průměrná měsíční nominální mzda lektorů (o 1,3 %).

Průměrná měsíční reálná mzda zaměstnanců veřejných vysokých škol – ve stálých cenách roku 2005 –

poklesla oproti roku 2009 o 1,9 %. Nejméně poklesly meziroční průměrné měsíční reálné mzdy lektorů, a to o 0,2 %.

4.3 Evropský sociální fond

- ◆ Pro období 2007–2013 jsou v oblasti lidských zdrojů v České republice a Hlavním městě Praze vyhlášeny čtyři operační programy umožňující čerpání prostředků ESF: operační programy Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ), Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK), Praha – adaptabilita (OPPA) a Výzkum a vývoj pro inovace (OP VaVpI). OP VK a OP VaVpI spadají pod MŠMT.
- ◆ Průměrný přepočtený počet zaměstnanců regionálního školství placených z prostředků ESF za rok 2010 činil 413,6 osoby. Z toho 63,8 % (tj. 263,9 přepočtené osoby) připadá na pedagogické pracovníky a 36,2 % (tj. 149,7 přepočtené osoby) na nepedagogické pracovníky.
- ◆ Průměrný přepočtený počet zaměstnanců veřejných vysokých škol placených z prostředků ESF za rok 2010 činil 732,7. Z prostředků přidělených organizacím z ESF bylo vyplaceno na mzdy (bez OPPP/OON) 258,0 mil. Kč (statistické údaje čerpány z výkazu škol MŠMT P1b-04).
- ◆ V gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR bylo na projekt OP VK vyčleněno 1,83 mld. €, což činí přibližně 6,8 % veškerých prostředků určených z fondů EU pro Českou republiku. Z českých veřejných zdrojů má být navíc financování programu navýšeno o dalších 0,32 mld. €.
- ◆ V roce 2010 bylo v rámci grantových projektů OP VK subjekty regionálního školství na mzdové náklady vyčerpáno 478 893,3 tis. Kč; v tom činí ostatní osobní náklady 382 162,7 tis. Kč a pro-

53 Včetně kolejí, menz, VŠZS, VŠLS (placeni ze státního rozpočtu, včetně prostředků na projekty EU).

54 Jedná se o akademické pracovníky (placeni ze státního rozpočtu) veřejných vysokých škol celkem včetně kolejí a menz (bez VŠZS a VŠLS).

středky na platy 96 730,6 tis. Kč (zdrojem těchto dat je mimořádné šetření, které pro MŠMT realizoval na počátku roku 2011 ÚIV, data pro mimořádné šetření vyplnilo celkem 1 238 organizací).

- ◆ V rámci OP VK bylo k 3. březnu 2011 předloženo 5 279 žádostí o individuální projekty (dále jen „IP“) v celkové hodnotě 47,4 mld. Kč a 91 žádostí o globální granty (dále jen „GG“) ve výši 13,0 mld. Kč. V rámci GG bylo podáno 7 037 žádostí o grantové projekty v hodnotě 32,9 mld. Kč. V OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost je vydáno 2 658 rozhodnutí o poskytnutí dotace na individuální projekty ve výši 13,3 mld. Kč a 52 rozhodnutí o globálních grantech ve výši 9,5 mld. Kč. V rámci GG bylo schváleno 1 624 grantových projektů v hodnotě 6,6 mld. Kč. Proplacené prostředky za IP a GG dosahují 9,5 mld. Kč, což představuje 18,1 % z celkové alokace na program. Objem certifikovaných výdajů předložených EK činí 847,4 mil. Kč, což je 1,6 % z alokace na OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

Evropský sociální fond (ESF) je jeden ze čtyř strukturálních fondů Evropské unie (EU), který se po vstupu ČR do EU stal hlavním zdrojem finanční pomoci mj. i v oblasti rozvoje celoživotního učení. MŠMT se podílelo na zpracování důležitých dokumentů, na jejichž základě jsou České republice poskytovány prostředky z ESF. Díky tomu se také zvýšila možnost efektivněji a účinněji naplňovat dva strategické dokumenty českého školství: Národní program rozvoje vzdělávání v ČR (tzv. Bílou knihu) a Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy ČR. České republice, respektive MŠMT, se otevřela možnost spolufinancovat z prostředků ESF zejména aktivity podporující rozvoj a zkvalitňování počátečního vzdělávání (modernizace vzdělávacích programů, rozvoj klíčových dovedností, usnadňování pracovního uplat-

nění), rozvoj a zdokonalování systému vzdělávání a získávání kvalifikace, včetně vzdělávání učitelů, dále aktivity podporující vytváření vazeb mezi trhem práce a vzdělávacími, školicími a výzkumnými institucemi, včetně důrazu na lepší přípravu lidí pro uplatnění na trhu práce.

Pro období 2007–2013 jsou v oblasti lidských zdrojů v České republice a Hlavním městě Praze vyhlášeny čtyři operační programy umožňující čerpání prostředků ESF. Jedná se o operační programy Lidské zdroje a zaměstnanost (OP LZZ), Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK), Praha – adaptabilita (OPPA) a Výzkum a vývoj pro inovace (OP VaVpI). OP VK a OP VaVpI spadají pod MŠMT.

4.3.1 Regionální školství a ESF – zaměstnanci a mzdové prostředky

Průměrný přepočtený počet zaměstnanců regionálního školství⁵⁵ placených z prostředků ESF za rok 2010 činil 413,6 osoby. Z toho 63,8 % (tj. 263,9 přepočtené osoby) připadá na pedagogické pracovníky a 36,2 % (tj. 149,7 přepočtené osoby) na nepedagogické pracovníky. V regionálním školství bylo za rok 2010 celkem vyplaceno 101,0 mil. Kč na platy z ESF (bez OPPP/OON) za všechny zaměstnance, z toho pedagogickým pracovníkům 54,3 mil. Kč a nepedagogickým pracovníkům 46,7 mil. Kč (statistické údaje čerpány z výkazu škol MŠMT P1-04).

4.3.2 Veřejné vysoké školy a ESF – zaměstnanci a mzdové prostředky

Průměrný přepočtený počet zaměstnanců **veřejných vysokých škol** placených z prostředků ESF za rok 2010 činil 732,7. Z prostředků přidělených organizacím z ESF bylo vyplaceno na mzdy (bez OPPP/OON) 258,0 mil. Kč (statistické údaje čerpány z výkazu škol MŠMT P1b-04).

⁵⁵ Zřizovatelé: MŠMT, obec, kraj; zákoník práce ve znění pozdějších předpisů, § 109 odst. 3.

4.3.3 Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost

Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK) je jedním z výše uvedených programů umožňujících čerpání finančních prostředků z ESF. Jedná se o víceletý projekt s tematickým programem v gesci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR. Na projekt OP VK bylo vyčleněno **1,83 mld. €**, což činí přibližně **6,8 % veškerých prostředků určených z fondů EU pro Českou republiku**. Z českých veřejných zdrojů má být navíc financování programu navýšeno o dalších 0,32 mld. €.

Globálním cílem OP VK 2007–2013 je rozvoj vzdělanostní společnosti za účelem posílení konkurenceschopnosti ČR prostřednictvím modernizace systémů počátečního, terciárního a dalšího vzdělávání, jejich propojení do komplexního systému celoživotního učení a zlepšení podmínek ve výzkumu a vývoji.

OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost zahrnuje 5 prioritních os rozdělujících operační program na logické celky, které jsou dále konkretizovány prostřednictvím tzv. oblastí podpor, které definují, jaké typy projektů mohou být v rámci příslušné prioritní osy podpořeny.

Operační program byl dne 12. října 2007 schválen Evropskou komisí a na jednotlivé prioritní osy byly vyčleněny následující finanční prostředky:

- Na prioritní osu 1 – Počáteční vzdělávání – je z fondů EU vyčleněno 612,1 mil. €, tj. 34 % alokace OP VK.
- Na prioritní osu 2 – Terciární vzdělávání, výzkum a vývoj – je z fondů EU vyčleněno 626,5 mil. €, tj. 35 % alokace OP VK.
- Na prioritní osu 3 – Další vzdělávání – je z fondů EU vyčleněno 289,9 mil. €, tj. 16 % alokace OP VK.
- Na prioritní osu 4 – Systémový rámec celoživotního učení – je z fondů EU vyčleněno 227,1 mil. €, tj. 12 % alokace OP VK.
- Na prioritní osu 5 – Technická pomoc – je z fondů EU vyčleněno 72,4 mil. €, tj. 4 % alokace OP VK.

Pod každou z prioritních os spadají následující oblasti podpory:

- 1 Počáteční vzdělávání
 - 1.1 Zvyšování kvality ve vzdělávání
 - 1.2 Rovné příležitosti dětí a žáků, včetně dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami
 - 1.3 Další vzdělávání pracovníků škol a školských zařízení
- 2 Terciární vzdělávání, výzkum a vývoj
 - 2.1 Vyšší odborné vzdělávání
 - 2.2 Vysokoškolské vzdělávání
 - 2.3 Lidské zdroje ve VaV
 - 2.4 Partnerství a sítě
- 3 Další vzdělávání
 - 3.1 Individuální další vzdělávání
 - 3.2 Podpora nabídky dalšího vzdělávání
- 4 Systémový rámec celoživotního učení
 - 4.1 Systémový rámec počátečního vzdělávání
 - 4.2 Systémový rámec terciárního vzdělávání a rozvoje lidských zdrojů ve výzkumu a vývoji
 - 4.3 Systémový rámec dalšího vzdělávání
- 5 Technická pomoc
 - 5.1 Řízení, kontrola, monitorování a hodnocení programu
 - 5.2 Informovanost a publicita programu
 - 5.3 Zvýšení absorpční kapacity

Realizace OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost

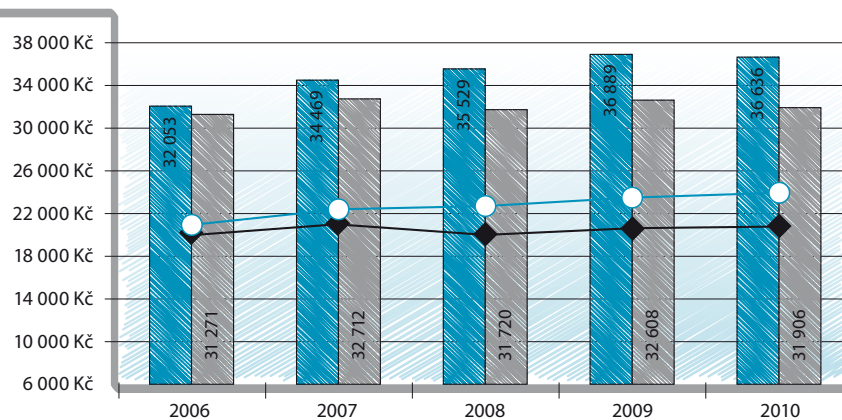
V rámci OP VK bylo k 3. březnu 2011 předloženo 5 279 žádostí o **individuální projekty** (dále jen „IP“) v **celkové hodnotě 47,4 mld. Kč a 91 žádostí o globální granty**⁵⁶ (dále jen GG) **ve výši 13,0 mld. Kč**. V rámci GG bylo podáno 7 037 žádostí o grantové projekty v hodnotě 32,9 mld. Kč. V OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost je vydáno 2 658 rozhodnutí o poskytnutí dotace na

⁵⁶ Globální grant je forma „skupinového projektu“, který v sobě zahrnuje množství grantových projektů. Vyhlášovatelem a správcem globálního grantu je kraj jakožto zprostředkující subjekt operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK), který na základě výzvy s jasně stanovenými podmínkami přijímá a hodnotí grantové projekty předložené příjemci.

Obrázek 27

Průměrné měsíční nominální a reálné mzdy (v Kč) akademických pracovníků placených ze státního rozpočtu v porovnání se mzdou v ČR v letech 2006–2010 (index spotřebitelských cen pro rok 2005 = 100 %)

- nominální měsíční mzda akad. prac. celkem VVŠ
- reálná měsíční mzda akad. prac. celkem VVŠ
- nominální mzda v ČR
- reálná mzda v ČR

Komentáře:

Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých ze státního rozpočtu (§ 109 odst. 2 zákoníku práce).

1. 1. 2009 přešel ČSÚ na novou metodiku výpočtu průměrných mezd, kde přednost dostaly údaje za přepočtené počty zaměstnanců a za nezjišťované podnikatelské subjekty s méně než 20 zaměstnanci (ČR úhrnem). Data před rokem 2008 (bez podlimitních ekonomických subjektů) jsou neporovnatelná s daty podle nové metodiky v letech 2008 až 2010.

Zdroj: ÚIV, ČSÚ

individuální projekty ve výši 13,3 mld. Kč a 52 rozhodnutí o globálních grantech ve výši 9,5 mld. Kč. V rámci GG bylo schváleno 1 624 grantových projektů v hodnotě 6,6 mld. Kč. Proplacené prostředky za IP a GG dosahují 9,5 mld. Kč, což představuje 18,1 % z celkové alokace na program. Objem certifikovaných výdajů předložených EK činí 847,4 mil. Kč, což je 1,6 % z alokace na OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost.⁵⁷

Podané žádosti

Počet podaných žádostí na individuální projekty se v únoru 2011 zvýšil o 543 žádostí, což představuje nárůst finančního požadavku v podaných žádostech o 5,5 mld. Kč. Nejvíce podaných žádostí, v celkové hodnotě 332,4 mil. Kč, bylo ve sledovaném období zaznamenáno v oblasti podpory 1.4 (jedná se o projekty EU peníze školám). Finanční nárůst v podaných žádostech za sledované období je zapříčiněn díky oblastem podpory 1.1 a 2.2, kde bylo přijato 114 projektových žádostí v celkové hodnotě 1,3 mld. Kč, resp. 128 projektových žádostí v celkové hodnotě 3,9 mld. Kč. K 3. březnu 2011 bylo podáno 5 279 individuálních žádostí v hodnotě 47,4 mld. Kč.

V meziměsíčním srovnání, přesněji od 7. ledna 2010, se počet podaných žádostí na globální granty nezvýšil. K 3. březnu 2011 bylo podáno 91 žádostí v celkové výši 13,0 mld. Kč.

Počet podaných žádostí o grantový projekt se ve sledovaném období (od 7. lednu 2010) zvýšil o 78 v celkové hodnotě 238 mil. Kč. K 3. březnu 2011 bylo podáno 7 037 žádostí o grantový projekt v hodnotě 32,9 mld. Kč, což o více než 248 % převyšuje objem finančních prostředků ve schválených GG (tj. GG s vydaným rozhodnutím).

⁵⁷ Zdroj: Měsíční monitorovací zpráva o průběhu čerpání strukturálních fondů, fondu soudržnosti a národních zdrojů v programovém období 2007–2013, <http://www.strukturalni-fondy.cz/Files/7f/7f715f34-6877-44b1-8ded-76fcbcb6b88c.pdf>.

Projekty s vydaným rozhodnutím o poskytnutí dotace

Počet **individuálních projektů** s vydaným rozhodnutím o poskytnutí dotace se v únoru 2011 zvýšil o 404 v hodnotě 489,7 mil. Kč (nejvíce rozhodnutí o poskytnutí dotace bylo v oblasti 1.4, jedná se o 398 projektů v celkové hodnotě 442,3 mil. Kč). Od počátku programového období k 3. březnu 2011 bylo vydáno 2 658 rozhodnutí na individuální projekty v hodnotě 13,3 mld. Kč.

V meziměsíčním srovnání se počet vydaných rozhodnutí na **globální granty** nezměnil, k 3. březnu 2011 bylo schváleno 52 GG v hodnotě 9,5 mld. Kč.

Počet vydaných rozhodnutí o **grantových projektech** se v únoru 2011 zvýšil o 67 v hodnotě 173 mil. Kč. Od počátku programového období k 3. březnu 2011 bylo vydáno 1 624 rozhodnutí o grantových **projektech ve výši 6,6 mld. Kč; to představuje 70 % z finančního objemu ve schválených GG.**

Prostředky proplacené příjemcům

V průběhu února 2011 byly proplaceny finanční prostředky (**IP a GG**) na účty příjemců ve výši 466,2 mil. Kč. Hodnota všech proplacených prostředků v IP a GG k 3. březnu 2011 dosahuje 9,5 mld. Kč, což představuje 18,1 % z alokace na tento OP na období 2007–2013. Během února 2011 byly finančně ukončeny tři grantové projekty v celkové hodnotě 4,1 mil. Kč. V OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost je k 3. březnu 2011 evidováno 14 finančně ukončených projektů **v celkové hodnotě 78,8 mil. Kč (jedná se o grantové projekty).**

Certifikované výdaje předložené Evropské komisi

Objem certifikovaných výdajů předložených EK se v únoru 2011 nezvýšil. Souhrnná hodnota certifikovaných výdajů předložených Evropské komisi (od počátku programového období) k 3. březnu 2011 dosahuje 847,4 mil. Kč, tj. 1,6 % z celkové alokace na program na období 2007–2013. Objem prostředků v souhrnných žádostech zaúčtovaných PCO se v únoru 2011 zvýšil o 48,5 mil. Kč. Prostředky

Tabulka 36

Průměrné měsíční mzdy (v Kč) zaměstnanců – mužů a žen veřejných vysokých škol včetně kolejí, menz, VŠZS a VŠLS a včetně prostředků na projekty EU podle kategorií zaměstnanců za rok 2010 a podíl průměrné měsíční mzdy žen na průměrné měsíční mzdě mužů

Kategorie zaměstnanců placených ze státního rozpočtu	Průměrná měsíční mzda mužů za rok 2010 ¹⁾	Průměrná měsíční mzda žen za rok 2010 ¹⁾	Podíl průměrné měsíční mzdy žen na průměrné měsíční mzdě mužů
Zaměstnanci celkem (ze SR včetně ESF)	34 822 Kč	25 744 Kč	73,9%
v tom			
zaměstnanci veřejných vysokých škol	32 617 Kč	25 370 Kč	77,8%
zaměstnanci kolejí	20 547 Kč	16 253 Kč	79,1%
zaměstnanci menz	19 156 Kč	15 143 Kč	79,1%
zaměstnanci VŠZS, VŠLS	23 551 Kč	15 757 Kč	66,9%
zaměstnanci výzkumu a vývoje (z kap. 333-MŠMT)	49 359 Kč	35 983 Kč	72,9%
prostředky na projekty EU	31 204 Kč	27 212 Kč	87,2%
Akademičtí pracovníci	39 174 Kč	31 983 Kč	81,6%
v tom			
pedagogičtí pracovníci VaV	37 600 Kč	31 387 Kč	83,5%
profesoři	60 329 Kč	58 661 Kč	97,2%
docenti	46 230 Kč	43 451 Kč	94,0%
odborní asistenti	31 793 Kč	29 877 Kč	94,0%
asistenti	24 603 Kč	23 415 Kč	95,2%
lektori	27 409 Kč	24 319 Kč	88,7%
Vědečtí pracovníci	31 352 Kč	26 947 Kč	86,0%
Technicko-hospodářští pracovníci	29 747 Kč	24 965 Kč	83,9%
Provozní pracovníci	16 567 Kč	12 103 Kč	73,1%
Obchodně provozní pracovníci	18 070 Kč	14 923 Kč	82,6%

Komentáře:

1) Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých ze státního rozpočtu (§ 109 odst. 2 zákoníku práce).

Zdroj: ÚIV

v souhrnných žádostech zaúčtovaných PCO k 3. březnu 2011 pak dosahují 1,7 mld. Kč, tj. 3,2% z alokace OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost.

V roce 2010 bylo v rámci grantových projektů OP VK subjekty regionálního školství na mzdové náklady vyčerpáno 478 893,3 tis. Kč; v tom ostatní osobní náklady ve výši 382 162,7 tis. Kč a prostředky na platy 96 730,6 tis. Kč (zdrojem těchto dat je mimořádné šetření, které pro MŠMT realizoval na počátku roku 2011 ÚIV, data pro mimořádné šetření vyplnilo celkem 1 238 organizací).

Tabulka 37

Průměrné přepočtené počty a mzdové prostředky (v tis. Kč) zaměstnanců regionálního školství a veřejných vysokých škol vyplácených z ESF za rok 2010

	Přepočtený počet zaměstnanců	Mzdové prostředky celkem (v tis. Kč)			Průměrný měsíční plat/mzda (bez OPPP/OON)
		celkem	v tom		
			OPPP/OON	platy/mzdy	
RgŠ územních celků¹⁾	413,6	491 198,7	390 177,1	101 021,5	20 356 Kč
v tom					
pedagogičtí pracovníci	263,9	54 286,1	.	54 286,1	17 144 Kč
nepedagogičtí pracovníci	149,7	46 735,4	.	46 735,4	26 017 Kč
Veřejné vysoké školy²⁾	732,7	446 987,5	189 003,9	257 983,5	29 344 Kč

Komentáře:

1) Školy a školská zařízení zřizované MŠMT, obcemi, kraji, zákon č. 262/2006 Sb., § 109 odst. 3 zákoníku práce, prostředky vyplácené na projekty ESF.

2) Průměrná mzda je vypočtena ze mzdových prostředků poskytnutých z ESF; § 109 odst. 2 zákoníku práce.

Zdroj: ÚIV

Tabulka 38

Prostředky Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost určené na financování grantových projektů, projektů EU peníze školám a nepřímých nákladů za rok 2010

Prostředky operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost určené na financování grantových projektů, projektů EU peníze školám a nepřímých nákladů	Mzdové náklady (tis. Kč)	v tom		Roční přepočtený počet zaměstnanců
		ostatní osobní náklady (tis. Kč)	prostředky na platy (tis. Kč)	
Čerpáno z prostředků státního rozpočtu	71 450,866	57 048,764	14 402,102	52,192
Čerpáno z rozpočtu EU prostřednictvím státního rozpočtu	407 442,440	325 113,980	82 328,460	300,682
z toho čerpáno z rezervního fondu organizace	16 449,037	12 705,853	3 743,184	10,966
Celkem	478 893,306	382 162,744	96 730,562	352,874

Zdroj: mimořádné šetření MŠMT.

5

Financování školství

Vzdělávání v roce 2010 v datech

- ◆ Výdaje na vzdělávání jako podíl HDP 4,3 %.
- ◆ Na regionální školství bylo v roce 2010 z rozpočtu MŠMT a z místních rozpočtů vydáno 118 543 696 tis. Kč, což je o 1,3 % méně než v předchozím roce (po přepočtu na stálé ceny roku 2005 se jedná o meziroční pokles o 2,7 %).
- ◆ Objem transferu z MŠMT na krajské úřady a magistráty v roce 2010 meziročně poklesl o 4,0 %.
- ◆ Meziročně došlo k nejvyššímu poklesu jednotkových výdajů u předškolního vzdělávání, a to o 3,7 %.
- ◆ Výdaje na vysoké školy z kapitoly 333 – MŠMT – v roce 2010 meziročně poklesly (oproti roku 2009) o 1,5 %.

Školství je jedno z důležitých odvětví veřejného sektoru. Objem veřejných výdajů vynakládaných na vzdělávání je ovlivňován řadou vnějších faktorů. Za jeden z nejdůležitějších je možné označit ekonomickou situaci země. V důsledku relativně nepříznivého ekonomického vývoje v roce 2010 došlo oproti předchozímu roku k poklesu veřejných výdajů na vzdělávání.

Hospodaření Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, jím řízených organizačních složek státu (ČSI, VSC) a příspěvkových organizací probíhalo v roce 2010 v souladu se zákonem č. 487/2009 Sb., o státním rozpočtu České republiky na rok 2010, ve znění pozdějších předpisů. Během roku 2010 došlo k úpravám schváleného rozpočtu, jednalo se jednak o přesuny v rámci kapitoly 333 – MŠMT –, jednak o převody mezi jinými rozpočtovými kapitolami a rozpočtem kapitoly 333 – MŠMT – a jednak o souvztažné zvýšení příjmů a výdajů OP VK. V průběhu roku 2010 bylo realizováno celkem 45 rozpočtových opatření v oblasti příjmů (jedna změna) a v oblasti výdajů.

Schválený **rozpočet příjmů kapitoly 333 celkem** ve výši 2 029 023 tis. Kč byl navýšen o 750 000 tis. Kč a rozpočet po změnách dosáhl výše 2 779 023 tis. Kč. Rozpo-

čet příjmů na rok 2010 byl stanoven oproti srovnatelné základně rozpočtu 2009 nižší o 8 435 856 tis. Kč. Plnění dosáhlo 1 333 113 tis. Kč, což představuje 48 %. Schválený rozpočet příjmů nebyl naplněn, což je zapříčiněno zejména časovou prodlevou mezi doloženým čerpáním výdajů z programů kofinancovaných z EU a příjmy ze strany Ministerstva financí za tato vydání.

Rozpočet výdajů kapitoly 333 celkem byl upraven z částky 125 207 635 tis. Kč na hodnotu 126 675 678 tis. Kč, po úpravách vzrostl o 1 468 043 tis. Kč. Skutečné čerpání rozpočtu výdajů po změnách dosáhlo 124 266 208 tis. Kč, tedy 98,1 % rozpočtu. V čerpání výdajů je zohledněno i použití prostředků rezervního fondu a použití prostředků z nároků z nespotřebovaných výdajů v úhrnné výši 5 779 429 tis. Kč. V souvislosti s informacemi o plnění státního rozpočtu je třeba zmínit, že od 1. 3. 2008 došlo vlivem aplikace zákona č. 26/2008 Sb. ke změně zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtových pravidel), ve znění pozdějších předpisů. Vlivem této změny se nevyčerpané rozpočtované finanční prostředky nepřevádí do rezervního fondu organizačních složek státu, ale organizační složky státu na konci roku vypočítávají a sledují nároky z nespotřebovaných výdajů. Z praktického pohledu tedy v uvedených tabulkách došlo k poklesu výdajů na vzdělávání a údaje od roku 2008 nejsou plně porovnatelné s údaji vykazovanými v předchozích letech. V roce 2010 bylo překročení výdajů z titulu použití nároků z nespotřebovaných výdajů povoleno pouze u organizačních složek státu MŠMT. Meziroční index výdajů v roce 2010 ve srovnání s předchozím rokem činí 97,4 %. Meziroční růst výdajů v roce 2009 proti roku 2008 dosáhl 6,9 %. Po konsolidaci (očistěné od převodů do rezervního fondu) výdaje kapitoly 333 – MŠMT – vzrostly mezi roky 2007 a 2008 o 3,4 %, mezi roky 2006 a 2007 o 5,5 %.

Hospodaření Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy je zakotveno v následujících právních normách: zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech

Tabulka 39
Veřejné výdaje na školství v běžných cenách v letech 2006–2010 v mil. Kč a jejich podíl na HDP v %

Případné aktualizace údajů publikovaných ČSÚ byly zpětně promítnuty i do předchozích období, se staršími publikacemi nemusí souhlasit.		2006	2007	2008 ²⁾	2009	2010
Hrubý domácí produkt v běžných cenách		3 225 628,0	3 539 061,0	3 687 340,0	3 630 390,0	3 667 619,0
Index spotřebitelských cen (2005 = 100 %)		102,5	105,4	112,0	113,1	114,8
Veřejné výdaje na vzdělávání v běžných cenách¹⁾		141 248,4	151 585,0	149 799,7	159 324,7	157 709,3
Veřejné výdaje na regionální školství v běžných cenách		104 402,7	106 371,0	109 955,8	120 094,0	118 543,7
v tom z rozpočtu	MŠMT (kapitola 333)	77 616,8	80 670,8	82 781,1	88 433,1	85 135,9
	transfery z MŠMT na KÚ a magistráty	-72 593,5	-75 276,9	-78 604,7	-83 397,0	-80 102,1
	obcí a DSO (kapitola 700) ³⁾	29 151,6	27 885,9	30 680,1	35 147,4	35 142,0
	krajských úřadů (kapitola 700) ³⁾	70 227,8	73 091,1	75 099,4	79 910,6	78 368,0
Veřejné výdaje na školství v % HDP		4,4 %	4,3 %	4,1 %	4,4 %	4,3 %
Veřejné výdaje na regionální školství v % HDP		3,2 %	3,0 %	3,0 %	3,3 %	3,2 %

Komentář:

1) Celkové veřejné výdaje na školství z kapitola 333 – MŠMT, 700 – Obce a DSO, KÚ.

2) Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepreváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.

3) Z důvodu konsolidace nejsou zahrnuty z daných tříd rozpočtové skladby následující položky: 5321; 5323; 5329; 5344; 5345; 5349; 5366; 5367; 5641; 5642; 5649; 6341; 6342; 6349; 6441; 6442; 6449.

Zdroj: Závěrečný účet kapitola 333 – MŠMT; 700 – Obce a DSO; KÚ; ČSÚ

Tabulka 40
Veřejné výdaje na regionální školství v běžných cenách v letech 2006–2010 v mil. Kč

		2006	2007	2008 ¹⁾	2009	2010
Celkem		104 402,7	106 371,0	109 955,8	120 094,0	118 543,7
v tom	neinvestiční výdaje	93 702,9	98 027,5	99 393,4	105 715,8	105 114,5
	investiční výdaje	10 699,9	8 343,5	10 562,4	14 378,2	13 429,2
v %	neinvestiční výdaje	89,8 %	92,2 %	90,4 %	88,0 %	88,7 %
	investiční výdaje	10,2 %	7,8 %	9,6 %	12,0 %	11,3 %

Komentáře:

1) Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepreváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.

Zdroj: Závěrečný účet kapitola 333 – MŠMT; 700 – Obce a DSO; KÚ

a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 115/2001 Sb., o podpoře sportu, ve znění pozdějších předpisů.

5.1 Financování regionálního školství

Financování regionálního školství se uskutečňuje v souladu s ustanoveními zákona č. 561/2004 Sb., školského zákona, ve znění pozdějších předpisů. Financování škol zřizovaných ÚSC (tedy krajských, obecních a dobrovolných svazků obcí) probíhá na bázi normativního principu, kdy MŠMT stanovuje tzv. **republikové normativy** (podle § 161 školského zákona) jako výši výdajů připadajících na vzdělávání a školské služby⁵⁸ pro jedno dítě, žáka nebo studenta příslušné věkové kategorie v oblasti předškolního, základního, středního a vyššího odborného vzdělávání ve školách a školských zařízeních zřizovaných kraji, obcemi a svazky obcí na kalendářní rok. Objemem výdajů se zde míní celková výše přímých neinvestičních

⁵⁸ Jedná se o výdaje na stravování, ubytování, poradenské služby, DVPP, zájmové vzdělávání a ostatní volnočasové aktivity a dále příplatek související se zdravotním postižením dětí, žáků nebo studentů.

výdajů poskytovaných ze státního rozpočtu, členěných na mzdové prostředky včetně odvodů a na ostatní neinvestiční výdaje. Součástí republikových normativů je také vyjádření limitu počtu zaměstnanců připadajících na 1 000 dětí, žáků nebo studentů v dané věkové kategorii.

Regionální školství bylo kromě výkonového financování prostřednictvím republikových normativů financováno rovněž finančními prostředky určenými na rozvojové programy, a to v souladu s § 163 školského zákona. Tyto programy jsou používány k financování specifických záležitostí, které není možné nebo efektivní zohlednit v normativu.

Za **použití republikových normativů** provedlo ministerstvo **rozpis přímých neinvestičních výdajů** rozpočtovaných na rok 2010 v kapitole 333 – MŠMT – na jednotlivé krajské úřady a Magistrát hlavního města Prahy (dále „MHMP“). Celkový objem finančních prostředků na přímé výdaje na vzdělávání dosáhl 73 706 351 tis. Kč (44 020 318 tis. Kč pro školy zřizované obcemi a DSO, 29 622 154 tis. Kč pro školy zřizované kraji, 63 879 tis. Kč pro sportovní gymnázia). Krajské úřady a MHMP za pomoci krajských normativů provedly rozpis a převedení těchto finančních prostředků jednotlivým právnickým osobám vykonávajícím činnost škol a školských zařízení. Krajské normativy jsou upraveny **vyhláškou č. 492/2005 Sb., o krajských normativech**, ve znění pozdějších předpisů.

Republikové normativy byly stanoveny pro 5 základních kategorií:

- Dítě v předškolním vzdělávání (kategorie 3–5 let),
- Žák plnící povinnou školní docházku (kategorie 6–14 let),
- Žák v denní formě středního vzdělávání bez žáků nástavbového studia (kategorie 15–18 let),
- Student v denní formě vyššího odborného vzdělávání (kategorie 19–21 let),
- Dítě, žák, student umístěný v krajských zařízeních ústavní výchovy (kategorie 3–18 let v KZÚV).

Tabulka 41
Regionální školství – struktura veřejných výdajů ve stálých cenách roku 2005 v letech 2006–2010 v mil. Kč

	Celkové výdaje na RgŠ ve stálých cenách roku 2005 v mil. Kč					Index 2010/09
	2006	2007	2008 ²⁾	2009	2010	
Předškolní vzdělávání	11 682,9	12 031,7	12 584,4	14 128,5	14 181,0	100,4 %
z toho mateřské školy ¹⁾	11 292,7	11 687,8	12 250,1	13 807,8	13 846,6	100,3 %
Základní vzdělávání, včetně šk. družin a klubů	46 969,9	45 423,8	44 233,8	47 824,4	45 581,4	95,3 %
z toho ZŠ, včetně škol. družin a klubů ¹⁾	42 821,1	41 298,4	40 306,3	43 674,5	41 622,3	95,3 %
Základní umělecké školy	3 069,3	3 180,5	3 164,6	3 362,2	3 356,5	99,8 %
Střední a vyšší odborné vzdělávání	30 512,2	30 015,3	29 465,8	30 814,4	29 318,5	95,1 %
z toho						
gymnázia, včetně sportovních škol ¹⁾	6 599,2	6 708,6	6 743,0	6 885,7	6 542,4	95,0 %
střední a vyšší odborné školy ¹⁾	11 588,5	11 147,5	11 021,5	12 120,1	11 631,6	96,0 %
střední odborná učiliště ¹⁾	10 882,9	10 914,6	10 630,5	10 773,8	10 128,5	94,0 %
Konzervatoře	–	557,3	521,1	574,2	656,0	114,2 %
Zařízení ústavní a ochranné výchovy ³⁾	1 380,9	1 441,6	1 255,0	1 334,7	1 270,0	95,2 %
Stravování žáků MŠ, ZŠ a SŠ	3 326,2	3 270,9	3 228,7	3 375,8	3 221,5	95,4 %
Ubytování žáků	942,8	1 063,8	986,3	997,7	874,3	87,6 %
Ostatní výdaje	3 972,1	3 965,0	2 735,2	3 745,3	4 779,1	127,6 %
Celkem regionální školství	101 856,3	100 950,0	98 174,8	106 157,2	103 238,3	97,3 %

Komentáře:

1) Bez škol pro děti/žáky/studenty se speciálními vzdělávacími potřebami.

2) Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepreváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.

3) Nejsou zahrnuty výdaje na paragraf 4322 – Ústavy péče pro mládež.

Zdroj: Závěrečný účet kapitola 333 – MŠMT; 700 – Obce a DSO; KÚ

Financování soukromých škol a školských zařízení probíhá v souladu se zákonem č. 306/1999 Sb., o poskytování dotací soukromým školám, předškolním a školským zařízením, ve znění pozdějších předpisů a podle zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. Rozpis finančních prostředků je ze strany MŠMT realizován za pomoci normativů pro soukromé školy, které MŠMT každoročně vyhlašuje, a finanční tok je shodný jako v případě krajských a obecních škol. V roce 2010 bylo MŠMT na přímé výdaje 620 soukromých škol a školských zařízení zasláno 4 081 244 tis. Kč, to je o 2,0 % více než v předchozím roce a o 17,8 % více než v roce 2006. Počet subjektů působících v regionálním školství se v tomto pětiletém období zvýšil o 54.

Stejnou formou, tedy transferovou platbou, byly z MŠMT převedeny do rozpočtu ÚSC finanční prostředky na rozvojové programy (900 412 tis. Kč), projekty OP VK (1 377 840 tis. Kč) a další projekty, jako např. integraci cizinců, integraci romské komunity, prevenci kriminality, protidrogovou politiku a další.

Financování **církevních škol a školských zařízení je rovněž realizováno normativně,** přičemž MŠMT zasílá v souladu s § 162 a § 160 odst. 1 písm. b) zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů dotace přímo jednotlivým subjektům. K 31. 12. 2010 bylo financováno 118 církevních právních subjektů vykonávajících činnost školy a školského zařízení⁵⁹ z celkového počtu 119, které jsou zapsány v rejstříku škol a školských zařízení. Církevní školy obdržely celkem 1 027 803 tis. Kč, z toho provozní dotaci ve výši 1 001 820 tis. Kč. Kromě provozní dotace byly církevním školám a školským zařízením poskytnuty finanční prostředky určené na rozvojové programy a další účelové dotace na projekty. Meziročně nedošlo k nárůstu výdajů na

⁵⁹ Jedno zařízení není ze strany MŠMT financováno, protože nevykazuje žádné výkony.

církevní školství (stagnace), za celé pětileté sledované období pak došlo k nárůstu o 28,2 %.

MŠMT komplexně ekonomicky zabezpečuje 73 škol a školských zařízení poskytujících vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami (11) a zajišťujících ústavní a ochrannou výchovu (62), jejichž je zřizovatelem. Výdaje těchto přímo řízených organizací dosáhly v roce 2010 výše 2 092 742 tis. Kč, což je pokles o 2,3 % oproti předchozímu roku.

Na regionální školství, tedy na vzdělávání⁶⁰ od úrovně předškolního do vyššího odborného vzdělávání a na školská zařízení, bylo v roce 2010 z rozpočtu MŠMT a místních rozpočtů vydáno 118 543 696 tis. Kč, což je o 1,3 % méně než v předchozím roce (po přepočtu na stálé ceny roku 2005 se jedná o meziroční pokles o 2,7 %). Výdaje MŠMT za rok 2010 (kapitola 333 – MŠMT) činí 85 135 870 tis. Kč. MŠMT se na výdajích pro regionální školství podílelo 71,8 %. Většina finančních prostředků byla následně transferem převedena do místních rozpočtů (80 102 123 tis. Kč). Objem transferu z MŠMT na krajské úřady a magistráty v roce 2010 meziročně poklesl o 4,0 %.

Výdaje regionálního školství byly z 88,7 % tvořeny neinvestičními výdaji, přičemž většinu tvořily výdaje, které jsou následně využity na mzdy zaměstnanců ve školství. Podíl výdajů spotřebovaných v regionálním školství činil v relaci k HDP 3,2 %, což představuje meziroční pokles o 0,1 procentního bodu. Do financování školství, a nejen regionálního, vstupovaly v roce 2010 rovněž prostředky z Evropské unie. V případě regionálního školství se jednalo o prostředky OP VK.

Výdaje na vzdělávání v roce 2010 meziročně vzrostly u předškolního vzdělávání a u konzervatorií a vzrostly i ostatní výdaje. Naopak meziročně poklesly u všech

⁶⁰ Oblast regionálního školství je vymezena rozpočtovým odvětvím 31 a částí odvětví 32 s očištěním o seskupení paragrafů 326x (správa ve vzdělávání) a seskupení paragrafů 321x a 322x (vysoké školy).

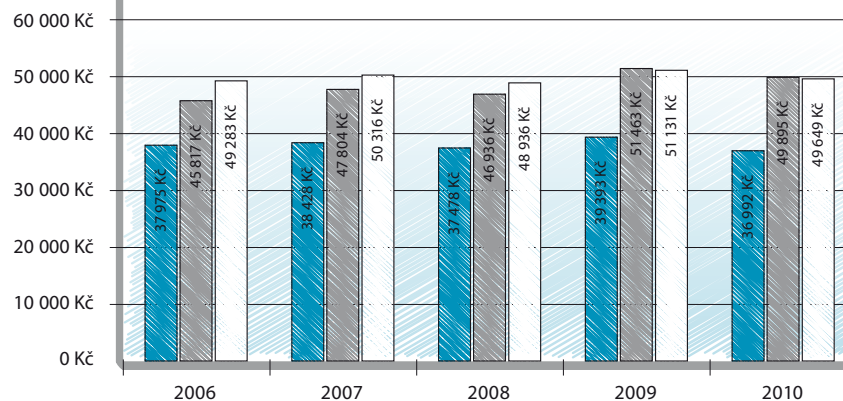
Obrázek 28

Jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta ve stálých cenách roku 2005 v letech 2006–2010 podle vzdělávacích úrovní

■ předškolní vzdělávání

■ základní vzdělávání

□ střední a vyšší odborné vzdělávání a konzervatoře

Zdroj: Závěrečný účet kapitol 333 – MŠMT; 700 – Obce a DSO; KÚ

Poznámky:

Metodika použitá pro výpočty výdajů na dítě/žáka/studenta:

1) Počet dětí/žáků/studentů ve školním roce = počet žáků denní formy vzdělávání (resp. studia) + $\frac{1}{4}$ počtu dětí/žáků/studentů ostatních forem vzdělávání (resp. studia), zohledněny jsou děti s omezenou délkou docházky do MŠ (§ 30 odst. 3 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů), a to jejich zahrnutím pouze z $\frac{1}{2}$. V rámci základních škol jsou zahrnuti děti v přípravných třídách pro děti se sociálním znevýhodněním, dále žáci plnící školní docházku podle § 42 školského zákona a $\frac{1}{4}$ žáků plnících školní docházku podle § 41 a § 38 školského zákona. Na všech příslušných úrovních vzdělávání byl zohledněn rovněž počet žáků v kurzech na doplnění základů/základního vzdělání, denní forma je započtena $\frac{1}{2}$, ostatní formy vzdělávání pak $\frac{1}{5}$. V rámci škol určených pro děti/žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou zahrnuti i děti z přípravného stupně včetně dětí integrovaných.

2) Přepočtený počet dětí/žáků/studentů v kalendářním roce = $\frac{2}{3}$ počtu dětí/žáků/studentů ve školním roce, který v daném kalendářním roce končí + $\frac{1}{3}$ počtu dětí/žáků/studentů ve školním roce, který v daném kalendářním roce začíná.

3) Celkové výdaje na školství = běžné (neinvestiční) výdaje z rozpočtů MŠMT, obcí a DSO, KÚ.

ostatních vzdělávacích úrovní⁶¹ a ve všech ostatních příslušných služby poskytujících zařízeních. Největší podíl výdajů je v regionálním školství vyplácen na vzdělávání na základních školách (včetně služeb školních družin a klubů), a to 44,2%. Na střední a vyšší odborné vzdělávání bylo vyplaceno 28,4% celkových výdajů regionálního školství (6,3% pro gymnázia, 11,3% pro střední odborné a vyšší odborné školy a 9,8% pro střední odborná učiliště), následovaly mateřské školy s 13,4%, základní umělecké školy s 3,3% výdajů, stravování dětí, žáků a studentů s 3,1% výdajů, 1,2% výdajů bylo čerpáno zařízeními ústavní a ochranné výchovy, 0,8% připadá na ubytování dětí, žáků a studentů a 0,6% na konzervatoře. Ostatní výdaje pak tvořily zbylých 4,6%.

Výdaje na regionální školství v celém sledovaném pětiletém období rostly, ve stálých cenách (roku 2005) však došlo v roce 2008 k meziročnímu poklesu, který byl zapříčiněn vysokou mírou inflace (6,3%) v daném roce. Nejvyšší míru růstu výdajů ve stálých cenách je možno za pětileté období nalézt u předškolního vzdělávání (o 21,4%), které je také jedinou vzdělávací úrovní, kde dochází k nárůstu počtu vzdělávaných dětí. Nárůst výdajů blížící se za pětileté období k 10% je možné sledovat i u základních uměleckých škol, o které mají děti stále větší zájem. Nárůst či pokles výdajů na určitý segment vzdělávání tedy závisí na nárůstu či poklesu dětí, žáků či studentů, kteří jsou vzděláváni nebo jsou jim poskytovány služby. Změnu výše výdajů očištěnou o vliv změny počtu žáků je možné sledovat z ukazatele jednotkové výdaje na žáka.

Jednotkové výdaje na dítě/žáka/studenta charakterizují finanční náročnost vzdělávání jednoho dítěte/žáka/studenta. Finančně nejnáročnější je v rámci regionálního školství vzdělávání na konzervatořích, kde průměrné jednotkové výdaje v roce 2010 přesáhly 180 tis. Kč. Násle-

61 Třídění vychází z rozpočtové skladby, výdaje na školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami jsou započteny u příslušného druhu běžné školy; dle rozpočtové skladby je možné třídit běžné střední školy na typy.

duje odborně zaměřené střední vzdělávání realizované na středních odborných učilištích (64 608 Kč na žáka). Průměrné jednotkové výdaje na žáka v základním vzdělávání dosahují 57 293 Kč, na žáka ve střední či vyšší odborné škole 52 684 Kč. Všeobecné vzdělávání realizované na gymnáziích je ze středoškolského vzdělávání nejméně finančně náročné – jednotkové výdaje dosahují 49 280 Kč na žáka. Jednotkové výdaje za dítě v předškolním vzdělávání dosahují 42 477 Kč. Metodika výpočtu jednotkových výdajů je uvedena pod obrázkem prezentujícím vývoj jednotkových výdajů ve stálých cenách roku 2005, agregovaných do souhrnných kategorií.

Meziročně došlo k nejvyššímu poklesu jednotkových výdajů u předškolního vzdělávání, a to o 3,7%, v rámci základního vzdělávání o 0,6% a středního a vyššího odborného vzdělávání včetně konzervatoří o 0,5%. Za celé sledované pětileté období byl nárůst nejvyšší u základního vzdělávání, a to o 22,0%, u středního a vyššího odborného vzdělávání včetně konzervatoří byl nárůst 12,9% a u předškolního vzdělávání to byl nárůst o 9,1%.

5.2 Financování vysokého školství

Financování vysokých škol vychází ze zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákona o vysokých školách), a dále je upraveno rezortními pravidly pro poskytování příspěvku a dotací veřejným vysokým školám Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, č. j. 598/2010-33.

Veřejným vysokým školám jsou ze státního rozpočtu poskytovány příspěvek na vzdělávací a vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost a dotace. Pro stanovení výše příspěvků je rozhodující typ a finanční náročnost akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, počet studentů a dosažené výsledky ve vzdělávací a vědecké, výzkumné, vývojové a inovační, umělecké nebo další tvůrčí činnosti a její náročnost. Pro výši příspěvku je též rozhodný dlouhodobý záměr dané školy a dlouho-

Tabulka 42
Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT v běžných cenách v roce 2006–2010

		2006	2007	2008 ³⁾	2009	2010
Výdaje na vysoké školy z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT¹⁾						
Veřejné výdaje na vysoké školy celkem		27 726 616	29 884 774	30 443 240	33 032 385	32 540 438
v tom	neinvestiční výdaje	22 774 364	24 707 264	25 516 955	28 146 530	27 748 264
	investiční výdaje	4 952 252	5 177 511	4 926 286	4 885 856	4 792 174
v %	neinvestiční výdaje	82,1 %	82,7 %	83,8 %	85,2 %	85,3 %
	investiční výdaje	21,7 %	21,0 %	19,3 %	17,4 %	17,3 %
Podíl výdajů na vysoké školy z celkových výdajů na školství, z rozpočtu MŠMT a podíl na HDP						
Podíl výdajů na VŠ na výdajích kapitoly 333 MŠMT		25,0 %	24,3 %	25,5 %	25,9 %	26,2 %
Výdaje na vzdělávání celkem v mld. Kč ²⁾		141,2	151,6	149,8	159,3	157,7
Podíl výdajů na VŠ na celkových výdajích na vzdělávání		19,6 %	19,7 %	20,3 %	20,7 %	20,6 %
HDP v běžných cenách v mld. Kč		3 225,6	3 539,1	3 687,3	3 629,2	3 667,6
Podíl výdajů z kapitoly 333 MŠMT na VŠ v % HDP		0,9 %	0,8 %	0,8 %	0,9 %	0,9 %

Komentáře:

1) Jedná se o výdaje zahrnované pod položky rozpočtové skladby 5332 a 6352.

2) Celkové výdaje na vzdělávání z kapitol 333 – MŠMT, 700 – Obce a DSO, KÚ.

3) Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepreváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 – MŠMT

dobý záměr pro oblast vysokých škol vypracovaný ministerstvem. Veřejná vysoká škola má nárok na dotaci na rozvoj. Dále jí může být poskytnuta dotace na ubytování a stravování. Soukromé vysoké škole může být poskytnuta v zákonem povolených případech dotace na uskutečňování akreditovaných studijních programů a programů celoživotního vzdělávání, s nimi spojenou vědeckou, výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou nebo další tvůrčí činnost a dotace na stipendia. Vysoká škola o dotaci i příspěvek žádá.

V roce 2010 bylo vysokým školám vyplaceno z rozpočtu MŠMT celkem 32 540 437 tis. Kč⁶², z toho 85,3 % tvořily neinvestiční prostředky.

Většina finančních prostředků je veřejným vysokým školám, kterých působí 26, přidělena formou příspěvku, který je stanoven podle pravidel. Rozhodující část příspěvku (cca 80 %) je stanovena normativně odvozením od rozsahu a obsahu vzdělávací činnosti vysoké školy. Součástí tohoto příspěvku jsou též finanční prostředky učené pro úhradu stipendií studentů doktorských studijních programů, ubytovací a sociální stipendia a finanční prostředky na aktivity v rámci fondu vzdělávací politiky.

V roce 2010 bylo veřejným vysokým školám na vzdělávací činnost vyplaceno formou příspěvku a dotace 24 688 486 tis. Kč.

Veřejným vysokým školám byly poskytnuty prostředky zejména na:

- zahraniční studenty a studenty vyučované v anglickém jazyce na VVŠ – dotace 105 663 tis. Kč,
- krajský vzdělávací program – dotace 1 780 tis. Kč,
- program LLP-ERASMUS – dotace 252 018 tis. Kč + 29 849 tis. Kč,
- program AKTION – dotace 3 580 tis. Kč,
- program CEEPUS – dotace 9 833 tis. Kč,
- cestovní náhrady – dotace 353 tis. Kč,

- fond vzdělávací politiky – příspěvek 55 722 tis. Kč a dotace 465 tis. Kč,
- fond rozvoje vysokých škol – dotace 116 926 tis. Kč,
- rozvojové programy – dotace 665 499 tis. Kč,
- projekty z poslancecké iniciativy – dotace 9 600 tis. Kč,
- ubytování a stravování – dotace 219 496 tis. Kč,
- vzdělávací činnost – příspěvek 16 860 228 tis. Kč,
- stipendia DSPS – příspěvek 1 021 023 tis. Kč,
- zahraniční studenty – krátkodobé pobyty a Letní školu slovanských studií – příspěvek 19 848 tis. Kč,
- mimořádné aktivity – příspěvek 6 750 tis. Kč,
- ubytovací stipendia – příspěvek 960 361 tis. Kč,
- sociální stipendia – příspěvek 56 125 tis. Kč,
- projekty z OP VK 861 764 tis. Kč.

Investiční část dotace tvořily zejména finanční prostředky určené na projekty reprodukce majetku evidované v ISPROFIN – jednalo se o 2 453 451 tis. Kč, dále pak byly investiční prostředky použity na rozvoj vysokých škol a rozvojové programy – 685 925 tis. Kč, na projekty OP VK 31 130 tis. Kč a kapitálový příspěvek 225 536 tis. Kč.

Vysoké školy, zejména veřejné, se nemalou měrou podílejí na výzkumu a vývoji. Jeho financování upravuje zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu, experimentálního vývoje a inovací z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje, experimentálního vývoje a inovací), ve znění pozdějších předpisů a nařízení vlády č. 397/2009 Sb., o informačním systému výzkumu, experimentálního vývoje a inovací. Na projekty výzkumu a vývoje bylo v roce 2010 vyplaceno celkem 7 482 374 tis. Kč, z toho neinvestiční prostředky tvořily 81,3 % (6 084 021 tis. Kč).

Většina finančních prostředků byla poskytnuta přímo z rozpočtu MŠMT, menší měrou byl výzkum a vývoj podpořen i ze zdrojů EU.

⁶² Celkem 32 540 437,62 tis. Kč bylo zúčtováno pod položkami 5332 a 6352 a je uvedeno v tabulkách této podkapitoly.

Tabulka 43
Vysoké školy – výdaje z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT ve stálých cenách roku 2005 v roce 2006–2010 v tis. Kč

	2006	2007	2008 ¹⁾	2009	2010
Výdaje na vysoké školy z rozpočtu kapitoly 333 MŠMT²⁾					
Výdaje na veřejné vysoké školy celkem	27 050 357,1	28 361 748,4	27 181 464,7	29 162 195,5	28 300 580,6
v tom					
neinvestiční výdaje	22 218 891,4	23 448 100,6	22 782 995,4	24 843 336,7	24 127 133,5
investiční výdaje	4 831 465,7	4 913 647,9	4 398 469,3	4 318 858,8	4 173 447,2
Výdaje na vysoké školy podle funkčního třídění					
Celkem	27 050 357,1	28 361 748,4	27 181 464,7	29 162 195,5	28 300 371,6
Činnost vysokých škol	21 827 095,9	22 705 615,5	21 802 650,7	22 951 535,1	21 500 907,7
Vysokoškolské koleje a menzy	200 426,3	193 475,4	198 807,1	191 576,1	191 156,4
Výzkum a vývoj	4 645 006,8	5 052 203,7	4 871 993,1	5 910 015,7	6 508 883,6
Záležitosti vzdělávání j. n.	6 642,5	5 130,1	6 360,7	7 278,0	6 018,1
Mezinárodní spolupráce	245 931,9	279 215,3	186 343,2	0,0	–
Protidrogová politika	0,0	318,4	0,0	0,0	–
Prevence kriminality	452,4	227,8	519,6	486,2	258,2
Volný čas dětí a mládeže	0,0	0,0	0,0	718,7	1 009,4
Rozvojová a humanitární zahraniční pomoc	124 801,1	125 562,3	114 790,2	100 585,7	92 138,2

Komentáře:

1) Jedná se o výdaje zahrnované pod položky rozpočtové skladby 5332 a 6352.

2) Meziroční snížení výdajů v roce 2008 je dáno aplikací zákona č. 26/2008 Sb. a z něj vyplývajícím nepřeváděním nevyčerpaných prostředků OSS do rezervních fondů, a tudíž jejich nezahrnutím do čerpání.

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 MŠMT

Z ostatních finančně podpořených aktivit se dále jednalo o:

- projekty podpory vzdělávání národnostních menšin a multikulturní výchovy – 2 671 tis. Kč,
- prevenci sociálně patologických jevů u dětí a mládeže – 297 tis. Kč,
- projekt integrace cizinců a výuky českého jazyka pro azylyanty – 135 tis. Kč,
- program protidrogové politiky – 240 tis. Kč.

Soukromé vysoké školy jsou v souladu se zákonem o vysokých školách povinny zajistit finanční prostředky na svou vzdělávací a vědeckou nebo výzkumnou, vývojovou a inovační, uměleckou a další tvůrčí činnost. Dotace, které mohou získat ze státního rozpočtu, jsou určeny převážně na ubytovací a sociální stipendia studentů. V roce 2010 soukromé vysoké školy obdržely celkem 36 845 tis. Kč neinvestičních prostředků, z čehož 11 528 tis. Kč tvořily dotace na ubytovací stipendia studentů, 2 788 tis. Kč dotace na sociální stipendia studentů. Vysoká škola zdravotnická, o. p. s., obdržela platbu za závazek veřejné služby za uskutečňování akreditovaného studijního programu ošetrovatelství ve výši 8 839 tis. Kč. Dále pak soukromé vysoké školy obdržely 13 690 tis. Kč v rámci operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost (OP VK).

V rámci výzkumu a vývoje bylo soukromým vysokým školám vyplaceno 8 527 tis. Kč, z toho 7 360 tis. Kč v rámci OP VK a 1 167 tis. Kč⁶³ na specifický výzkum (v programu EHP/Norsko 142 tis. Kč a v rámci institucionální podpory 1 025 tis. Kč).

Na vzdělávání na vysokých školách (veřejných a soukromých) a výzkum a vývoj na nich realizovaný se vydává téměř 26 % rozpočtu MŠMT. Za čtyři roky (2006–2009) došlo k nárůstu finančních prostředků určených jak pro vzdělávací činnost vysokých škol, tak i na výzkum a vývoj. V roce 2010 nastal meziroční pokles

(oproti roku 2009) finančních prostředků a činil 1,5 %. Výdaje na vzdělávání poklesly o 1 %. Vysoké školy se z výdajového hlediska podílejí na výzkumu a vývoji finančně podporovaném MŠMT ze 71,2 %.

Počet soukromých škol, které obdržely **stipendijní dotace**, od roku 2006 stoupal. V roce 2006 se jednalo o 32 škol, v roce 2007 již o 37, v roce 2008 o 38 a v roce 2009 došlo k poklesu na 35.

V roce 2006 a 2008 obdržely dotaci na **uskutečňování akreditovaných studijních programů ve veřejném zájmu** 3 školy, dále v roce 2007, v roce 2009 a v roce 2010 jen jedna škola.

5.3 Programy spolufinancované z Evropské unie a zahraničí

Na finančních prostředcích vložených v roce 2010 do vzdělávání se nemalou měrou podílejí i finanční prostředky vyplácené v rámci programů spolufinancovaných z rozpočtu EU. Jedná se o programy spolufinancované z rozpočtu EU v programovém období 2004–2006 a v programovém období 2007–2013.

Od roku 2004 do roku 2006 probíhalo první programové období, ve kterém byly realizovány operační programy Rozvoj lidských zdrojů a dále Komunitární program, kde byly projekty spolufinancované z Evropského uprchlického fondu (EUF 2006–2026, 2006–2027), které směřovaly do přímo řízené organizace MŠMT – Zařízení pro děti cizince a Středisko výchovné péče Praha.

V letech 2007–2013 probíhá druhé programové období, ve kterém jsou realizovány operační programy **Vzdělávání pro konkurenceschopnost** (spolufinancovaný z ESF), **Výzkum a vývoj pro inovace** (spolufinancovaný z Evropského fondu regionálního rozvoje), **Technická pomoc, Lidské zdroje a zaměstnanost** a program **EUROSTARS**.

Jedná se o programy, ze kterých se spolufinancuje vzdělávání. Například globálním cílem programu OP VK je

63 Zúčtováno pod položkou 5213.

Tabulka 44
Výdaje na programy spolufinancované z Evropské unie/zahranicích v letech 2006-2010 v tis. Kč

Rok/program	2006	2007	2008	2009	2010
Operační program Rozvoj lidských zdrojů	102 420,52	862 289,16	648 547,76	36 627,75	x
Komunitární program	x	1 168,00	760,00	x	x
Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost	x	x	1 754 899,43	4 295 218,65	3 672 029,34
Operační program Výzkum a vývoj pro inovace	x	x	18 055,92	450 121,52	1 653 356,94
Operační program Technická pomoc	x	x	1 224,38	5 686,69	9 692,52
Operační program Lidské zdroje a zaměstnanost	x	x	x	x	704,66
Program Eurostars	x	x	12 534,00	34 386,00	43 586,00
Celkem	102 420,52	863 457,16	2 436 021,49	4 822 040,61	5 379 369,46
Program spolupráce EHP/Norsko	x	27 059,00	32 716,13	18 859,66	6 351,00
Program švýcarsko-česká spolupráce	x	x	x	273,00	250,00

Komentář:

V roce 2006 a 2007 se jedná o finanční prostředky očištěné o převody do rezervního fondu.

Zdroj: Závěrečný účet kapitoly 333 – MŠMT

rozvoj vzdělanostní společnosti za účelem posílení konkurenceschopnosti ČR prostřednictvím modernizace systému počátečního, terciárního a dalšího vzdělávání, jejich propojení do systému celoživotního učení, zlepšení podmínek ve výzkumu a vývoji. Dále globálním cílem programu OP VaVpI je posilování výzkumného, vývojového a inovačního potenciálu ČR. A například OP LZZ je zaměřený na snižování nezaměstnanosti prostřednictvím aktivní politiky trhu práce, profesního vzdělávání, začleňování sociálně vyloučených obyvatel zpět do společnosti, zvyšování kvality veřejné správy a mezinárodní spolupráce. V roce 2010 financovalo MŠMT 2 projekty v rámci OP LZZ, a to Školský rejstřík a Kartu žáka. Poměr financování v projektech OP LZZ (programové období 2007–2013) je 15 % ze státního rozpočtu a 85 % z rozpočtu EU.

Do poloviny roku 2009 dobíhalo v souladu s rozhodnutím Evropské komise financování operačního programu Rozvoj lidských zdrojů, na tento program bylo v roce 2009 vynaloženo 36 628 tis. Kč. Veškeré výdaje byly hrazeny z nároků nespotřebovaných výdajů roku 2008. Čerpání prostředků v roce 2010 vzhledem k ukončení programu neprobíhalo.

V rámci projektů druhého programovacího období bylo vyplaceno 5 379 369 tis. Kč, což představovalo 92,5 % plánovaného rozpočtu na rok 2010. V rámci projektu EUROSTARS se jednalo v plné míře pouze o výdaje státního rozpočtu. U ostatních operačních programů se prostředky státního rozpočtu podílí 16 %, 84 % výdajů je pokryto příjmem z EU.

Rozložení výdajů na jednotlivé programy je uvedeno v tabulce.

Spolupráce na poli vzdělávání a výzkumu a vývoje neprobíhá jen mezi Českou republikou a Evropskou unií, ale i se státy mimo ni. Z tohoto důvodu uvádíme rovněž **Program spolupráce EHP/Norsko**⁶⁴, který si klade za cíl podpořit individuální mobilitu, rozvoj institucí a spolupráci v oblasti vzdělávání. V roce 2010 bylo z tohoto programu čerpáno 6 351 tis. Kč. V roce 2009 byla zahájena realizace **Programu švýcarsko-české spolupráce**, která v roce 2010 pokračovala. V rámci programu je zajišťován Fond na stipendia, který je zaměřen na podporu studentů doktorských studijních programů a začínajících výzkumných pracovníků a jejich školitelů. Pro rok 2010 bylo na administraci tohoto fondu vynaloženo 250 tis. Kč.

⁶⁴ Spolupráce s Islandem, Norskem a Lichtenštejnskem.

6

Vzdělání a zaměstnanost

Vzdělávání v roce 2010 v datech

- ◆ Úplnou shodu vzdělání a zaměstnání, tedy plné využití kvalifikace, vykazuje téměř polovina (47 %) všech vyučených a 40 % všech maturantů.
- ◆ Až 37 % vyučených pracuje na pozicích, které naprosto neodpovídají jejich vzdělání, a kde tedy ani zčásti nevyužívají svoje získané vzdělání a kvalifikaci (např. vyučený zedník pracuje jako číšník apod.).
- ◆ Maturanti středního odborného vzdělávání: 28 % hrubé neshody.

Téma vzdělávání a zaměstnanost zahrnuje širokou problematiku od koncepce vzdělávacích programů přes problematiku struktury absolventů středního a vyššího odborného vzdělávání, přechodu absolventů ze škol na trh práce, uplatnění absolventů škol na trhu práce a jejich nezaměstnanosti až po vzdělanostní, oborovou a profesní strukturu pracovních sil.

Ve výročních zprávách v minulých dvou letech byly uvedeny jednak informace o nezaměstnanosti absolventů škol a požadavcích zaměstnavatelů na vzdělávání a připravenost absolventů škol, jednak o problémech spolupráce škol a zaměstnavatelů. V letošním roce věnujeme pozornost problematice poklesu počtu žáků a obavám zaměstnavatelů z tohoto vývoje, dále pak shodě získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání.

6.1 Vývoj počtu nově přijímaných žáků v souvislosti s populačním poklesem

Rok 2010 byl rokem rozvoje spolupráce zaměstnavatelů se školskou sférou, ať již na celostátní, nebo regionální úrovni. Tato spolupráce se soustřeďovala jednak do oblasti učňovského vzdělávání, kde zaměstnavatelé spatřují problémy jak v získávání absolventů, tak v jejich připravenosti, jednak na všech úrovních vzdělávání do oblasti technických oborů, kde je trvale avizován nedostatek zájmu o studium v těchto oborech a z toho vyplývající obavy o dostatek pracovníků v budoucnosti.

Ze strany zaměstnavatelů se objevují obavy o vývoj počtu vyučených absolventů, které jsou posíleny vědomím populačního poklesu v populačních ročnících vstupujících do středního vzdělávání. Tento pokles představuje snížení počtu přijímaných do středního vzdělávání o 30 tisíc v průběhu tří let, tj. ze 120 tisíc na 90 tisíc. Lze tedy očekávat, že i při zachování současných proporcí dojde k propadu nabídky pracovních sil připravených na práci v dělnických pozicích. Zkušenost z předkrizového období potvrzuje, že pokud nedojde ke změnám v proporcích odvětví, bude vyučených v technických oborech skutečně nedostatek.

Zdůrazňování zájmu zaměstnavatelů o zajištění dostatečného počtu pracovníků, ať již informačními kampaněmi, či podporou formou stipendií či jiných výhod, skutečně ovlivňuje žáky a jejich rodiče a trend podílu nově přijatých do učebních oborů je v posledních dvou letech rostoucí (obr. 29). Vzhledem k celkovému poklesu populace byl ale skutečný počet přijatých do učebních oborů v roce 2010 asi o 4 600 (11,7 %) žáků menší.

V podrobnějším pohledu je zřejmá odlišná situace v jednotlivých skupinách oborů vzdělání. V učebních oborech došlo v září 2010 ve značně sledované skupině **Stavebnictví** opět k nárůstu jejich podílu o 0,4 p. b. (v roce 2009/10 byl nárůst o 600 žáků, v roce 2010/11 to však představuje pokles o 400 žáků). Největší nárůst však měla skupina **Potravinářství**, a to o 0,9 p. b., což představuje skutečný nárůst o 80 žáků.

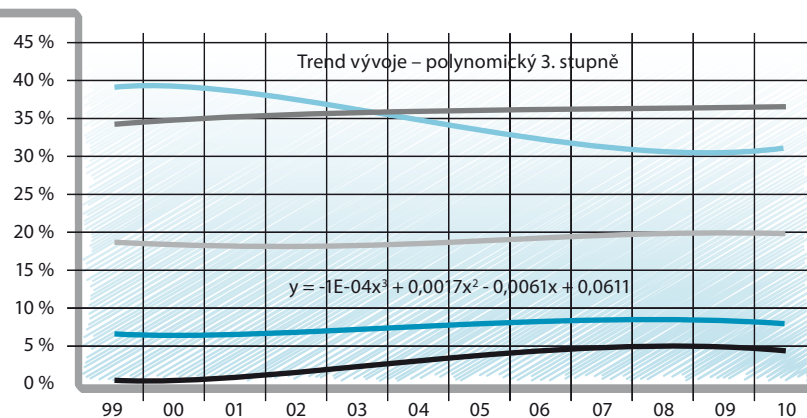
Naproti tomu ve skupině **Strojírenství** po jednoznačně růstovém trendu v minulých letech došlo v posledních dvou letech k poklesu z podílu 21,7 % (8 663 žáků) na 18,2 % (6 393 žáků) z celkového počtu žáků přijímaných do učebních oborů. I přes tento pokles je v posledních pěti letech ve skupině **Strojírenství** v učebních oborech vykazován nárůst počtu nově přijatých žáků o 0,2 p. b. Současný pokles je zřejmým odrazem hospodářské krize, která již v roce 2008 znamenala značné propouštění nejen ve sklářství, ale hlavně ve strojírenských firmách, což se nepříznivě odrazilo v zájmu o tyto obory.

Obrázek 29

Trend vývoje podílů žáků vstupujících do 1. ročníků středního vzdělávání (u víceletých gymnázií do vyššího stupně)

- střední s výučním listem
- střední s MZ a odborným výcvikem – LO
- střední s MZ (odborné) – M
- střední s MZ – Lycea
- střední s MZ – Gymnázia

Zdroj: NÚOV

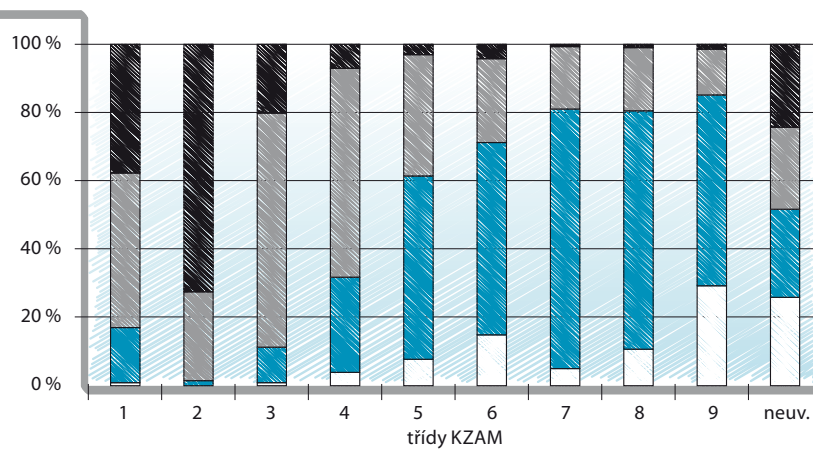

Obrázek 30

Vzdělanostní struktura ekonomicky aktivních obyvatel ve třídách KZAM (2009, v %)

- ZÁKL
- VYU
- MZ
- VŠ

Zdroj: NÚOV

V učebních oborech vykazuje výrazný pokles počtu nově přijatých ještě skupina **Gastronomie, hotelnictví a turismus** (0,5 p. b.), což představuje snížení počtu přijatých o 1 300 žáků.

V **maturitních oborech** došlo v září 2010 k poklesu o téměř 7 000 žáků, podíl poklesl o 0,55 p. b., a to na 40,8%. Nejpočetnější v této kategorii je stále skupina **Ekonomika a administrativa**, která si udržuje podíl přijímaných žáků kolem 20 %, ovšem jenom díky sloučení se skupinou Podnikání v oborech, takže v celku je zde výrazný pokles. Značný pokles podílu byl zaznamenán i ve skupině **Strojírenství**, meziročně o 1 p. b., v pětiletém pohledu o 2,4 p. b. Počet žáků v této skupině klesl téměř na polovinu. Naopak po několika letech poklesu došlo k nárůstu podílu (o 1,7 p. b.) i počtu (o 360) žáků ve skupině **Zdravotnictví**.

6.2 Profesionální struktura absolventů škol v pohledu získaného vzdělání

Vedle sledování nově přijímaných do středního vzdělávání je zajímavý i rozbor struktury absolventů v jednotlivých kategoriích vzdělání podle klasifikace zaměstnání (KZAM). Potřebná data jsou získávána z výběrového šetření pracovních sil, které zpracovává Český statistický úřad (ČSÚ). Hodnocení profesionální struktury absolventů vychází z Klasifikace zaměstnání (KZAM), kde zaměstnání je konkrétní pracovní činnost, kterou absolvent vykonává (i když není jeho povoláním) a která je zdrojem jeho hlavních pracovních příjmů.

Tato analýza dává pohled do situace na trhu práce a uplatnění absolventů několik let po jejich vstupu na trh práce, protože sledujeme věkovou kategorii **20–24letých** absolventů, což zjednodušeně řečeno zahrnuje absolventy středního vzdělání přibližně do 5 let po ukončení školy. Při porovnávání se strukturou všech pracovníků je ale nutné brát v úvahu, že v této věkové kategorii nejsou vzhledem k věku ještě zastoupeni vysokoškoláci.

Celkový pohled na strukturu **všech ekonomicky aktivních obyvatel**⁶⁵ (dále „EAO“) podle úrovně vzdělání v jednotlivých třídách zaměstnání nám dává obrázek 30. Velikosti podílů vyjadřují, kolik je v jednotlivých třídách procent pracovníků se vzděláním základním, středním bez maturity a s maturitou a vysokoškolským. Celkově ve všech třídách dohromady mělo v roce 2009 7 % základní, 43 % střední bez maturity, 36 % střední s maturitou a 14 % vysokoškolské vzdělání.

Ve třídách 1 (Zákonodárci, vedoucí a řídicí pracovníci) a 2 (Vědečtí a odborní duševní pracovníci) mají převahu pracovníci s ukončeným vysokoškolským vzděláním. Poněkud překvapivé je vysoké zastoupení „vyučených“ na pozicích vedoucích pracovníků (pravděpodobně většina v soukromé podnikatelské sféře) a také výrazné zastoupení EAO s ukončeným středním vzděláním s maturitou. Na pozicích třídy 2 by měli být lidé s ukončeným vysokoškolským vzděláním, ale realita ukazuje i určitý podíl pracovníků s ukončeným středním vzděláním s maturitní zkouškou.

Ve třídách 3 (Techničtí, zdravotničtí a pedagogičtí pracovníci) a 4 (Nižší administrativní pracovníci – úředníci) jsou nejvíce zastoupeni pracovníci s ukončeným středním vzděláním s maturitní zkouškou, ve třídě 3 jsou značně zastoupeni i vysokoškoláci, i když na pracovní pozice (zaměstnání) zařazené do této třídy plně postačuje vzdělání střední s maturitní zkouškou. Třída 5 (Provozní pracovníci ve službách a obchodě) není z hlediska potřebné či optimální úrovně vzdělání jednolitá a podle konkrétních zaměstnání je vhodné maturitní vzdělání či učební příprava, objevuje se však zde i výraznější podíl pracovníků s pouze základním vzděláním.

65 *Ekonomicky aktivní obyvatelé – zde jsou zahrnuti všichni zaměstnaní (zaměstnanci a členové produkčních družstev), všichni zaměstnaní ve vlastním podniku (podnikatelé a pomáhající rodinní příslušníci) a nezaměstnaní, kteří hledají práci a jsou připraveni do ní nastoupit.*

Ve třídách 6 (Kvalifikovaní dělníci v zemědělství, lesnictví a v příbuzných oborech), 7 (Řemeslníci a kvalifikovaní výrobci, zpracovatelé, opraváři) a 8 (Obsluha strojů a zařízení) jsou začleněny typické dělnické profese, z obrázku je však zřejmé, že asi pětina EAO v těchto třídách má vzdělání vyšší – maturitní a někteří i vysokoškolské. To potvrzuje skutečnost, že v důsledku zvyšování složitosti některých pracovních činností zařazovaných jako dělnické pozice je pro výkon činností na těchto pozicích potřebné maturitní a někdy i vysokoškolské vzdělání. Jde např. o obsluhu velmi složitých zařízení, opravy elektronických systémů, zajišťování složitých chemických procesů apod. Na druhé straně ale také situace na trhu práce někdy vede k tomu, že pracovníci jsou ochotni za určitých podmínek vzít i méně kvalifikovanou práci, např. dají přednost méně kvalifikované práci před nezaměstnaností.

Třída 9 (Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci) zahrnuje pracovní pozice nevyžadující ani maturitu ani vyučení, přesto zde nacházíme vysoké podíly pracovníků s vyučením nebo i maturitou. Je to dáno jednak tím, že je u nás malý podíl obyvatel, kteří mají pouze základní vzdělání, jednak i proto, že jsou zde zařazena povolání, která určitou úroveň vzdělanosti přímo vyžadují (domovníci, školníci, uklízeči, doručovatelé apod.).

Pro sledování vývoje a profesní struktury podle klasifikace zaměstnání z hlediska požadavků na vzdělání je vhodnější jednotlivé třídy zaměstnání sloučit do čtyř větších seskupení:

- **Střední a vyšší odborní pracovníci, úředníci** – třídy 1 až 4 – odpovídající je maturitní a vysokoškolské vzdělání (třída 2),
- **Provozní pracovníci ve službách a obchodě** – třída 5 – uplatňují se zde absolventi s ukončeným středním vzděláním s maturitní zkouškou i ti s výučním listem,
- **Kvalifikovaní dělníci a výrobci** – třídy 6 až 8 – předpokládané vzdělání je střední vzdělání s výučním listem,
- **Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci** – třída 9.

V těchto seskupeních můžeme i lépe hodnotit věkovou

kategorii 20–24letých, tj. uplatnění absolventů středního vzdělání asi do 5 let po absolvování (obr. 31).

V prvním seskupení – **Střední a vyšší odborní pracovníci, úředníci** – nacházejí uplatnění převážně absolventi s maturitou a v menší míře i absolventi středního vzdělání s výučním listem.

V dalším seskupení – **Provozní pracovníci ve službách a obchodě** – je zastoupení absolventů učebních oborů vyšší než podíl absolventů maturitních oborů OV. Značný podíl maturantů mezi provozními pracovníky ve službách a obchodě je dán tím, že do mnohých zaměstnání v oblasti Hotelnictví, gastronomie a turismus jsou připravováni pracovníci v maturitních oborech s odborným výcvikem a ti obvykle v první fázi pracovní kariéry pracují jako kuchaři, číšníci, průvodci ap.

Seskupení **Kvalifikovaní dělníci a výrobci** je významné tím, že zahrnuje 40 % absolventů, což je největší část ve sledované věkové kategorii. V tomto seskupení nacházejí uplatnění zejména absolventi středního vzdělání s výučním listem. Podíl zaměstnaných na těchto pracovních pozicích v průběhu 10 let celkově nejdříve poklesl (poklesl podíl zejména zemědělských dělníků a řemeslníků, ale i zpracovatelů a opravářů), pak ale zase vzrostl na původní celkový podíl. Zahraniční investoři u nás rozvíjeli své aktivity, které vytvářely pracovní místa právě v tomto seskupení. Kvalifikovaná pracovní síla v oblasti obsluhy strojů a zařízení nebo kvalifikovaní výrobci a opraváři byli pro mnohé investory lákavou investiční pobídkou. Zvyšující se podíl maturantů v tomto seskupení zaměstnání je však důsledkem narůstající složitosti některých činností např. u obsluhy strojů a zařízení – stroje jsou složitější, řízené počítačem. To klade vyšší požadavky na dovednosti a schopnosti absolventů a vyžaduje i odpovídající vzdělání. Vytváření tlaku na produkci absolventů středního vzdělání s výučním listem, které se ze strany zaměstnavatelů objevují, tedy nejsou zcela na místě a na náročnějších pozicích je vhodné uplatnění pro maturanty v odborném vzdělání.

Ze sledování vývoje celkového podílu vyučených a maturantů mezi EAO v posledních deseti letech je zřejmé, že vývoj byl kolísavý – nejdříve **podíl absolventů s výučním listem postupně klesal, a v posledních 5 letech naopak narostl téměř o 5%. Podíl maturantů odborného vzdělání měl naopak opačný vývoj** – nejdříve jejich podíl výrazně rostl, v roce 2009 jsme ale zaznamenali pokles. Lze předpokládat, že je to způsobeno výrazným nárůstem podílu absolventů s maturitou, kteří pokračují ve studiu v terciárním vzdělávání. Je však zřejmé, že po ustálení a zahrnutí i vysokoškoláků do uvedených podílů (v dalších 5 letech) bude pokračovat trend poklesu podílu vyučených. Směřuje k tomu vývoj naší ekonomické základny, zájem ze strany společnosti (žáků i rodičů) i vlády (dlouhodobé záměry v oblasti školství a vzdělávání).

Celkově u absolventů středního odborného vzdělání (bez ohledu na kategorii dosaženého vzdělání) roste zaměstnanost absolventů ve třídách 1 až 3, dále ve třídě 8 a mírně také ve třídě 9. Klesá ve třídách 4 až 7, nejvýrazněji ve třídě 5 (Provozní pracovníci ve službách a obchodě), kde byl pokles během posledních 10 let až o 6,5%.

6.3 Shoda získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání

- ◆ U vyučených dosáhli absolventi strojírenských oborů 60%. Špatná situace je ve skupinách oborů textilních a kožedělných. Souvislost s možnostmi pracovního uplatnění a situací na trhu práce je zde evidentní.
- ◆ U maturantů odborného vzdělání je nejpříznivější situace ve skupině oborů Zdravotnictví a také v nejčtetnější skupině Ekonomika a administrativa. Ve skupině zdravotnických oborů dosahuje úplné shody až 72% absolventů, u ekonomů je to 60%.

Velmi zajímavé pohledy na uplatnění absolventů škol na trhu práce nám poskytuje hodnocení shody získa-

ného vzdělání a vykonávaného zaměstnání absolventů středního vzdělání. Sledování této shody získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání představuje hodnocení úrovně i odbornosti absolvovaného vzdělání ve vykonávaném zaměstnání a vypovídá o využití získané kvalifikace v reálných podmínkách na trhu práce. **Úplnou shodu vzdělání a zaměstnání, tedy plné využití kvalifikace, vykazuje téměř polovina (47%) všech vyučených a 40% všech maturantů.**

Vyučení dosahují poměrně vysoké hodnoty podílu těch, kteří pracují v úplné shodě, na straně druhé ale také vysoké hodnoty těch, kteří pracují v hrubé neshodě získaného vzdělání a vykonávaného zaměstnání. Až 37% vyučených pracuje na pozicích, které naprosto neodpovídají jejich vzdělání, a kde tedy ani zčásti nevyužívají svoje získané vzdělání a kvalifikaci (např. vyučený zedník pracuje jako číšník apod.).

Maturanti středního odborného vzdělávání jsou ve srovnání s vyučenými připravováni na výkon svého povolání v širších profilacích, tj. připravují se pro širší škálu uplatnění. Projevuje se to vyššími podíly maturantů, kteří pracují v částečné shodě nebo v dílčí neshodě vzdělání a zaměstnání. Absolventi maturitních oborů ve srovnání s vyučenými dosahují nižších hodnot hrubé neshody, v průměru jenom 28%.

Z hlediska skupin oborů nejlepších výsledků hodnocení shody vzdělání a zaměstnání **u vyučených absolventů strojírenských oborů**, úroveň úplné shody je zde vysoká – téměř 60%. Vysoké hodnoty shody dosahují i všichni ekonomicky aktivní obyvatelé (EAO) ze skupiny Osobní a provozní služby, nejmladší absolventi však mají hodnoty podstatně nižší (40%). Špatná situace, tedy malý podíl těch absolventů, kteří v zaměstnání využívají kvalifikace, je ve skupinách oborů textilních a kožedělných. Souvislost s možnostmi pracovního uplatnění a situací na trhu práce je zde evidentní.

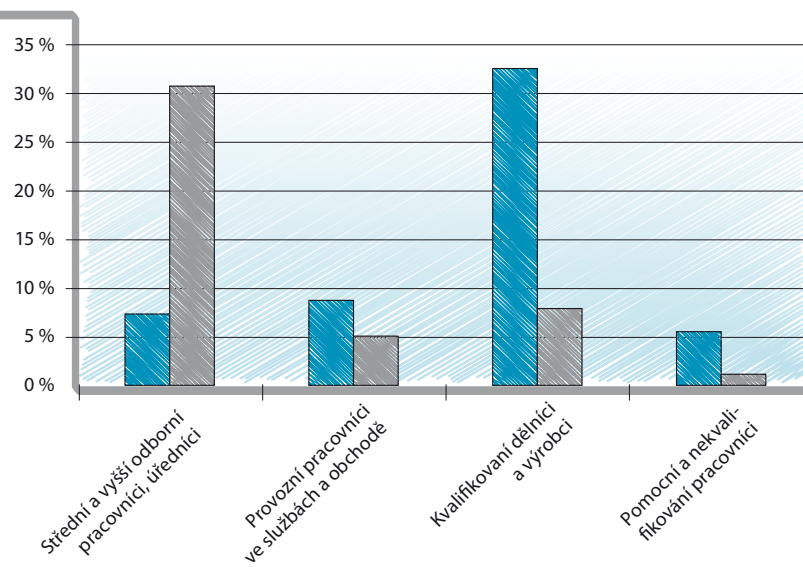
U maturantů odborného vzdělání je nejpříznivější situace ve skupině oborů **Zdravotnictví** a také v nejčtetnější

Obrázek 31

**Přehled o podílech absolventů (20 až 24 let)
v hlavních seskupeních zaměstnání (2009, v %)**

■ vyučení
■ maturanti OV

Zdroj: NÚOV

skupině **Ekonomika a administrativa**. Ve skupině zdravotnických oborů dosahuje úplné shody až 72 % absolventů, u ekonomů je to 60 % u EAO a 50 % u mladých absolventů. Naopak znepokojivá je situace z hlediska výsledků hodnocení shody vzdělání a zaměstnání ve skupinách Textilní a kožedělná výroba a Umění a užité umění. Nejzávažněji se nás ale dotýká zjištění stavu ve skupině strojírenských oborů. Jenom 14 % absolventů pracuje na pozicích v úplné shodě se svým získaným vzděláním, a tedy jenom zlomek absolventů plně využívá své kvalifikace. Značná část absolventů pracuje buď v částečné shodě, nebo dílčí neshodě. Je to způsobeno širší profilací maturitních oborů a vyšším podílem maturantů pracujících na pozicích dříve určených pro vyučené, které zatím nehodnotíme úplnou shodou. Maturanti strojírenských oborů, kteří se poměrně často uplatňují na dělnických pozicích (i když reálně náročnějších) jsou tak výrazněji zastoupeni ve stupni „částečná shoda“.

Hodnocení hrubé neshody, přesněji její vysoké hodnoty, mohou být na jedné straně ukazatelem nesouladu mezi strukturou a objemy absolventů a strukturou potřeb trhu práce, na druhé straně ukazují dobrou adaptabilitu a flexibilitu absolventů. Vede to jak k úvahám o změnách ve vzdělávacím systému a v přípravě pro výkon povolání, tak k potřebě informovat potenciální studenty jednotlivých oborů o možnostech uplatnění a o problémech s tím souvisejících, aby své rozhodnutí studovat daný obor dobře zvážili a přihlédli i k budoucím možnostem uplatnění po ukončení studia.

Mění se situace na trhu práce podmiňuje i změny v zájmu o obory i výběr střední školy. Dlouhodobě klesá poptávka po profesích vyžadujících vyučení – kromě demografického poklesu počtu žáků se jedná i o výrazný pokles zájmu ze strany žáků a jejich rodičů o přípravu v oborech poskytujících výuční list. Žáci dávají při výběru přednost vzdělávacím programům s maturitní zkouškou.

Profesní struktura absolventů středního vzdělání s výučním listem i těch s maturitní zkouškou a odborným výcvikem je mírně odlišná od struktury ekonomicky aktiv-

ního obyvatelstva. Na uplatnění absolventů (20–24letí) má vliv řada faktorů. Jedním z nich je vystudovaný obor. Zájem o vzdělávání v různých oborech se postupně mění. Nedostatkovým zbožím na trhu práce se stávají řezníci, zedníci, tesaři, strojní mechanici a nástrojaři. Důležitým faktorem je také současná ekonomická situace a hospodářský vývoj, které mají přímý vliv na trh práce. V čase ekonomické krize, která byla v roce 2010 skutečně výrazná, byl zájem ze strany zaměstnavatelů o absolventy nižší a ti hůře nacházeli uplatnění. Lépe se uplatnili ti, kteří během studií získávali pracovní zkušenosti alespoň formou brigád či odborných stáží nebo studia v zahraničí.

Absolventi mají při hledání pracovního uplatnění několik výhod i nevýhod, které v konečném důsledku mají velký vliv na jejich pracovní zařazení. Často se stává, že absolvent po ukončení studia nemá konkrétnější představu o směru pracovního uplatnění a své kariéry a přijme pracovní nabídku, která se zrovna naskytne. Někteří absolventi se naopak během studia ujistili, že ve vystudovaném oboru pracovat nechtějí a hledají si uplatnění jinde. Největším handicapem absolventů středního vzdělání jsou však malá praxe a chybějící praktické znalosti – absolventi s výučním listem se často ani v rámci odborného výcviku nedostali do reálného pracovního prostředí firem. To ztěžuje jejich pracovní uplatnění, zejména v době, kdy je vysoká nezaměstnanost. V některých případech však jejich nezkušenost a neznalost pracovních postupů může být výhodou, protože jsou i společnosti, jež preferují nezkušené absolventy, kteří nemají žádné špatné pracovní návyky a z tohoto důvodu se velmi dobře přizpůsobí organizační kultuře i pracovním požadavkům zaměstnavatele.

Naopak výhodou absolventů jsou nižší mzdové požadavky oproti starším pracovníkům, kteří mají více pracovních zkušeností. Absolventi jsou také často dobře teoreticky připraveni ve svém oboru, znají technologické novinky, současné trendy. Také velmi dobře zacházejí s výpočetní technikou, moderními technologiemi a jejich jazyková příprava je také většinou na lepší úrovni než u starších pracovníků.

Cesta ke kvalitě a efektivitě vzdělávání

Vzdělávání v roce 2010 v datech

Výroční zpráva o stavu a rozvoji vzdělávací soustavy České republiky v roce 2010

Zpracovatel: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky

Editor: Ústav pro informace ve vzdělávání

Vydal: Ústav pro informace ve vzdělávání, Senovážné nám. 26, Praha 1

Rok vydání: 2011

Náklad: 750 ks

Grafická úprava: Miloš Vlnas

Jazyková redakce: Plow & Piston, s. r. o.

Tisk: Carter\reproplus s. r. o.

ISBN 978-80-211-0617-8